

AREMARK
KOMMUNE

Møteinnkalling

Utvalg: Kommunestyret
Møtested: Kommunestyresalen, Aremark rådhus
Dato: 13.12.2018
Tidspunkt: 19:00

Eventuelt forfall må meldes snarest til post@aremark.kommune.no eller til 69199600.

Utvalgssekretær innkaller vararepresentanter.
Vararepresentanter møter etter nærmere beskjed.

Geir Ragnar Aarbu
Ordfører

Anne Mørk-Tønnesen
Utvalgssekretær

Saksliste

Utvalgs- saksnr	Innhold	Unntatt offentlighet
PS 88/18	Godkjenning av innkalling	
PS 89/18	Godkjenning av saksliste	
PS 90/18	Godkjenning av protokoll fra forrige møte	
PS 91/18	Budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022	
PS 92/18	Aremark kommunes årsregnskap - udekket i investeringsregnskapet	
PS 93/18	Opptak av lån 2018	
PS 94/18	Budsjettjusteringer driftsregnskapet 2018	
PS 95/18	Budsjettjusteringer investeringsbudsjettet 2018	
PS 96/18	Kontrollutvalgets innstilling til budsjett for kontroll og tilsyn 2019	
PS 97/18	Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret - Oppfølgingsrapport Helse og omsorg	
PS 98/18	Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret - Kartlegging Skodsberg renseanlegg og Aremark skole	
PS 99/18	Tilstandsrapport 2018 Oppvekst	
PS 100/18	Reviderte vedtekter Aremark kommunale barnehage	
PS 101/18	Innspill til høring - kollektivtilbudet i Østfold	
PS 102/18	Søknad om kjøp av næringstomt på Sommerro industriområde	
PS 103/18	Søknad om fritak fra politiske verv - Mette Marit Grønmyr	
PS 104/18	Fritak fra verv - Berit Holth	
PS 105/18	Medlem fjernes fra meddommerutvalget	
PS 106/18	Møteplan 2019	
PS 107/18	Orienteringer	
PS 108/18	Referatsaker	
PS 109/18	Grunngitte spørsmål etter §20 i reglement for utvalg	
PS 110/18	Forespørsler/interpellasjoner	

PS 88/18 Godkjenning av innkalling

PS 89/18 Godkjenning av saksliste

PS 90/18 Godkjenning av protokoll fra forrige møte

AREMARK
KOMMUNE

Arkiv: 151
Arkivsaksnr: 2018/328-2
Saksbehandler: Alice Reigstad

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskap	131/18	29.11.2018
Kommunestyret	91/18	13.12.2018

Budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022

Vedlegg

1 Rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022

Saksopplysninger

Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne behandlet rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 i sitt møte 15.11.2018 og har gitt følgende uttalelse:

PS 17/18 Rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022

Behandling i Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne - 15.11.2018

Vedtak

Rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 tas til orientering.

Eldrerådet behandlet rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 i sitt møte 15.11.2018 og har avgitt følgende uttalelse:

PS 8/18 Budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022

Behandling i Eldrerådet - 15.11.2018

Eldrerådet ønsker en protokolltilførsel på at gebyrøkningen på vann og avløp og eiendomsskatt er for høy for gruppen de representerer.

Vedtak

Rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 tas til orientering.

Arbeidsmiljøutvalget behandlet rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 i sitt møte 15.11.2017 og har avgitt følgende uttalelse:

PS 42/18 Innspill - budsjett 2019

Behandling i Arbeidsmiljøutvalget - 15.11.2018

Fagforbundet Aremark og Utdanningsforbundet Aremark leverte skriftlig innspill og kommentarer til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022.

Innspill og kommentarer til budsjettet 2019 og økonomiplan 2019/2022

Fagforbundet har god forståelse for at kommunen har dårlig økonomi, men må allikevel sette spørsmåltegn på noen av punktene.

Kommentarer til punkter:

- «Planstrategien og kommuneplanens samfunnsdel forteller oss i Aremark skal være et attraktivt sted å leve, skape og møte fremtiden»

*Setter en del spørsmålstegn til dette punktet. *Hvordan skal Aremark kommune klare å få flere innbyggere ved økning av vannavgiften med 75% (fast og forbrukerdel) og avløpsavgiften med 50% (fast forbruker del) og en eiendomsskatt økning fra 4 promille til 5 promille?? Kan kommunen få flere abonnenter som kobler seg på nettet?? Hva med hyttefeltene? Hva med å selge de 2 ungdomsboligene i Fosby og selge de til høystbydende istedenfor å rive de? Kan være noen snekkere som kan være interessert og pusse opp eller bygge nytt. Det trengs flere leiligheter i Aremark.*

Vi må se helheten i Aremark kommune. Hver etat jobber intenst for at kommunen skal spare penger og det har vist resultat. Kommunen er ikke tjent med å ta opp for mye lån og kanskje noen av prosjektene som er på plan må vente noen år til.

Fagforbundet vil så gjerne at det skjer utvikling i kommunen. Vi vil at Aremark kan utvikle seg til en robust og sterk kommune og for å få det, så må det reklameres for kommunen mer. Kanskje vi kan få noen større bedrifter som tørr å satse her i bygda, som kan føre til flere arbeidsplasser. Ingenting er umulig!

Fra Fagforbundet i Aremark

Uttalelse til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022

Utdanningsforbundet Aremark er kritiske til å kutte lærerstillinger ved Aremark skole. Skolens grunnleggende oppgave er undervisning. Kompetansekravet til undervisning i norsk, engelsk og matematikk gjør oss sårbare ved fravær i personalet og de ansatte føler allerede i dag at de er under et stort press. Hva vil da konsekvensene bli ved ytterligere kutt i stillinger ved Aremark skole?

Rehabilitering av barnehagen har vært på agendaen i 10 år. Vi er skuffet over at dette stadig bare skyves foran oss. Hva gjør det med de ansattes motivasjon over tid? Det er et stort behov for betydelig oppgradering av lokalene der kommunens yngste innbyggere tilbringer mye av tiden i oppveksten sin.

Det er forslått en organisasjonsendring der virksomhetsleder barnehage i tillegg skal ha ansvar for frivillighetssentral, brukstue, kultur, Strømsfoss mølle og Aremark ungdomsklubb. Dette er ikke drøftet med de tillitsvalgte og Utdanningsforbundet Aremark er veldig kritiske til at det fjernes ressurser fra barnehagen på denne måten.

En styrer er helt sentral i barnehagens virksomhet og nøkkelpersonen når det gjelder initiativ, tiltak og oppfølging av det pedagogiske arbeidet. Personalansvar, samarbeid med foreldrene og ansvaret for utviklings- og endringsarbeid i barnehagen er også viktige styreroppgaver.

I Aremark er styrer også virksomhetsleder, noe som gjør at det i tillegg til arbeidet som styrer, ligger flere oppgaver på kommunenivået. Nå legges det til en ytterligere økning av arbeidsoppgaver. Vi frykter at dette vi senke kvaliteten i barnehagen vår.

*Anne Charlotte Bønøgård
Hovedtillitsvalgt Utdanningsforbundet Aremark*

Vedtak

Innspillene fra Fagforbundet og Utdanningsforbundet sendes kommunestyret for videre politisk behandling.

Vurdering

Rådmannen viser til kommentarer og vurderinger i det fremlagte budsjett- og økonomiplandokument.

Rådmannens innstilling

1. Kommunestyret godkjenner det fremlagte forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 for Aremark kommune. Netto driftsbudsjett kr 97 721 705,- for 2019 pr rammeområde i henhold til budsjettskjema 1B og investeringsbudsjett for 2019 i henhold til skjema 2A og 2B med investeringer på totalt kr 19 334 999,-.
2. Kommunestyret godkjenner forslag til budsjett 2019 for skatter, rammetilskudd, renter, avdrag og anvendelse av netto driftsresultat mv. i henhold til budsjettskjema 1A.
3. Skatt på inntekt og formue fastsettes iht. det høyeste skatteøret som Stortinget vedtar.
4. Med hjemmel i Eiendomsskatteloven §§ 2 og 3, utskrives eiendomsskatt i 2019 på faste eiendommer i hele kommunen.
5. Med hjemmel i Eiendomsskatteloven § 13 fastsettes skattesatsen for 2019 til 5 promille.
6. For boligdelen av eiendommer (herunder fritidseiendommer) som ikke benyttes til næringsvirksomhet gjelder med hjemmel i Eiendomsskatteloven § 11 2.ledd et bunnfradrag på kroner 10.000,- av takstverdi.
7. Eiendomsskatten skal betales i fire terminer.
8. Ved taksering og utskriving av eiendomsskatt benyttes kommunens tidligere vedtatte retningslinjer og takstnivå.
9. Rådmannen får fullmakt til å fordele reservert bevilgning lønn på de enkelte ansvarsområder i driftsbudsjettet.

10. Kommunestyret godkjenner endringer i egenbetalinger og kommunale gebyrer mv. slik det fremgår av «Gebyrer, avgifter, leiepriser fra 01.01.2019» side 78 - 79 og «Betalingsregulativ gjeldende fra 01.01.2019) side 80 -107.

Behandling i Formannskap - 29.11.2018

Rådmannens innstilling

1. Kommunestyret godkjenner det fremlagte forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 for Aremark kommune. Netto driftsbudsjett kr 97 721 705,- for 2019 pr rammeområde i henhold til budsjettskjema 1B og investeringsbudsjett for 2019 i henhold til skjema 2A og 2B med investeringer på totalt kr 19 334 999,-.
2. Kommunestyret godkjenner forslag til budsjett 2019 for skatter, rammetilskudd, renter, avdrag og anvendelse av netto driftsresultat mv. i henhold til budsjettskjema 1A.
3. Skatt på inntekt og formue fastsettes iht. det høyeste skatteøret som Stortinget vedtar.
4. Med hjemmel i Eiendomsskatteloven §§ 2 og 3, utskrives eiendomsskatt i 2019 på faste eiendommer i hele kommunen.
5. Med hjemmel i Eiendomsskatteloven § 13 fastsettes skattesatsen for 2019 til 5 promille.
6. For boligdelen av eiendommer (herunder fritidseiendommer) som ikke benyttes til næringsvirksomhet gjelder med hjemmel i Eiendomsskatteloven § 11 2.ledd et bunnfradrag på kroner 10.000,- av takstverdi.
7. Eiendomsskatten skal betales i fire terminer.
8. Ved taksering og utskriving av eiendomsskatt benyttes kommunens tidligere vedtatte retningslinjer og takstnivå.
9. Rådmannen får fullmakt til å fordele reservert bevilgning lønn på de enkelte ansvarsområder i driftsbudsjettet.
10. Kommunestyret godkjenner endringer i egenbetalinger og kommunale gebyrer mv. slik det fremgår av «Gebyrer, avgifter, leiepriser fra 01.01.2019» side 78 - 79 og «Betalingsregulativ gjeldende fra 01.01.2019) side 80 -107.

Alternativt forslag til vedtak fremmet av representant Tove Fagerhøi (AP):
Formannskapet tar rådmannens forslag til budsjett for 2019 og økonomiplan for 2019-2022 til orientering.

Votering: Forslag fremmet av representant Tove Fagerhøi falt med 1 mot 4 stemmer.

Representanten Nils Håkon Sandtorp (KRF) fremmet følgende tilleggsforslag til rådmannens innstilling til vedtak:

Pkt 5 i rådmannens innstilling endres. Ny ordlyd: Med hjemmel i Eiendomsskatteloven § 13 fastsettes skattesatsen for 2019 til 4 promille.

Forslag til endringer av investeringsbudsjett og økonomiplan i fht. Rådmannens forslag:

Endringer i investeringsbudsjett 2019 - 2022				
ÅR	2019	2020	2021	2022
Vanntårn vann utsettes	-5 000 000			
Avløpsutbyggingen forseres, trykkavløp til Skodsberg og Buer hyttefelt	5 000 000	5 000 000	5 000 000	
Fremskaffe godkjent boligprosjekt rådhuset	500 000			
Salg av kommunale boliger	-25 000 000			
Kjøp av ny brannbil fjernes		-2 500 000		
Utbygging av barnehagen startes opp i 2019	6 000 000	-6 000 000		
Gang- og sykkelvei Fosby - Haugeby	1 500 000			
Ungdomsklubb	1 500 000			
Helårs trimløype (ringløype)	1 000 000			
Utbygging Fladebyåsen II	6 500 000			
Østkrokenveien, rehabilitering	500 000	1 000 000		
Avsetning til investeringsfond	7 500 000			

Avløp:

Hovedplan for vann og avløp må revideres snarest.

I tillegg til å fortsette utbyggingen med trykkavløp skal følgende områder prioriteres, Separering Lillebyåsen, Fossdal/Fosbykollen/Fosbyåsen.

Barnehage:

Vi går ut med tegninger og ber om totalentreprise

Gang- og sykkelvei Fosby - Haugeby

Forskutteres forutsatt at fylkeskommunen dekker inn denne.

Ungdomsklubb:

Etablere et bedre tilbud til ungdomsklubb etter at LKU har fremlagt utredning i saken

Fladebyåsen II:

Sørge for at Fladebyåsen II blir opparbeidet slik at man kan begynne å selge tomter i 2019, dog skal det primært forsøkes å selges til eller finansieres av private utbyggere.

Renter og avdrag:

Renter og avdrag holdes uendret i 2019 som en konsekvens av at inntektene er større enn utgiftene.

Forslag til endringer av budsjett og økonomiplan i fht. Rådmannens forslag:

Budsjett 2019, økonomiplan 2020 - 2023				
ÅR	2019	2020	2021	2022
Eiendomsskatten økning med 1 promille fjernes	1 217 500	1 217 500	1 217 500	1 217 500
Reduksjon avsetning til disposisjonsfond	-1 217 500	-1 217 500	-1 217 500	-1 217 500
Vanngebyret holdes uforandret fra 2018	317 662	317 662	317 662	317 662
Økning i antall tilknytninger til vann 21 stk	-317 662	-317 662	-317 662	-317 662
Avløpsgebyret holdes uforandret fra 2018	2 455 287	2 455 287	2 455 287	2 455 287
Økning i antall tilknytninger til avløp 70 stk	-2 455 287	-2 455 287	-2 455 287	-2 455 287
Økning av husleieinntekter til gjengs leie	-1 200 000			
Omstrukturere driften på Furulund, fortsatt vann i bassenget	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Kulturskole dekkes med totalt 250.000 av i dag 718.000. Årseffekt 2019	-150 000	-450 000	-450 000	-450 000
Vedlikehold trimløype tas ut	-50 000	-50 000	-50 000	-50 000
Avsetning til disposisjonsfond	1 300 000	650 000	650 000	650 000
Økt avsetning til formannskapetets konto	250 000			

Rådmannen må snarest se på mulig organisasjonsendring i fht de tjenester vi kjøper av Marker kommune, eventuell avtale må sies opp.

Utrede muligheten for å nedklassifisere kommunale veier i boligfeltene; Fosby, Lillebyfeltet, Lillebyåsen, Listeberg, Fladebyåsen, Bjørkebekk.

Revisjonstjenester konkurranseutsettes med virkning fra 1.1.2020

Etablere egen selskapsform som kan overta og drifte VAR området i kommunen.

Avfallsgebyr fritidsbolig økes til 75 % av boliggebyret (gis ingen økonomisk effekt).

Sørge for at alle som bor i kommunen blir registrert som innbyggere i kommunen.

Starte arbeidet med å se på samordningseffekter med Halden brannvesen, men fortsatt opprettholde beredskapen som den er i Aremark.

Votering: Forslag fremmet av representant Nils Håkon Sandtorp (KRF) ble vedtatt med 4 mot 1 stemme.

Vedtak

1. Kommunestyret godkjenner det fremlagte forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 for Aremark kommune med endringer per forslaget til Nils Håkon Sandtorp (KRF). Endringen spesifiseres under punktene. Netto driftsbudsjett kr 97 721 705,- for 2019 pr rammeområde i henhold til budsjettskjema 1B og investeringsbudsjett for 2019 i henhold til skjema 2A og 2B med investeringer på totalt kr 19 334 999,-.
2. Kommunestyret godkjenner forslag til budsjett 2019 for skatter, rammetilskudd, renter, avdrag og anvendelse av netto driftsresultat mv. i henhold til budsjettskjema 1A med endringer per forslaget til Nils Håkon Sandtorp (KRF) som spesifiseres under punktene.
3. Skatt på inntekt og formue fastsettes iht. det høyeste skatteøret som Stortinget vedtar.
4. Med hjemmel i Eiendomsskatteloven §§ 2 og 3, utskrives eiendomsskatt i 2019 på faste eiendommer i hele kommunen.
5. Med hjemmel i Eiendomsskatteloven § 13 fastsettes skattesatsen for 2019 til 4 promille.
6. For boligdelen av eiendommer (herunder fritidseiendommer) som ikke benyttes til næringsvirksomhet gjelder med hjemmel i Eiendomsskatteloven § 11 2.ledd et bunnfradrag på kroner 10.000,- av takstverdi.
7. Eiendomsskatten skal betales i fire terminer.
8. Ved taksering og utskriving av eiendomsskatt benyttes kommunens tidligere vedtatte retningslinjer og takstnivå.
9. Rådmannen får fullmakt til å fordele reservert bevilgning lønn på de enkelte ansvarsområder i driftsbudsjettet.
10. For boligdelen av eiendommer (herunder fritidseiendommer) som ikke benyttes til næringsvirksomhet gjelder med hjemmel i Eiendomsskatteloven § 11 2.ledd et bunnfradrag på kroner 10.000,- av takstverdi.
11. Eiendomsskatten skal betales i fire terminer.
12. Ved taksering og utskriving av eiendomsskatt benyttes kommunens tidligere vedtatte retningslinjer og takstnivå.
13. Rådmannen får fullmakt til å fordele reservert bevilgning lønn på de enkelte ansvarsområder i driftsbudsjettet.

Vedtatte endringer av investeringsbudsjett og økonomiplan i fht. Rådmannens forslag:

Endringer i investeringsbudsjett 2019 - 2022				
ÅR	2019	2020	2021	2022
Vanntårn vann utsettes	-5 000 000			
Avløpsutbyggingen forseres, trykkavløp til Skodsberg og Buer hyttefelt	5 000 000	5 000 000	5 000 000	
Fremskaffe godkjent boligprosjekt rådhuset	500 000			
Salg av kommunale boliger	-25 000 000			
Kjøp av ny brannbil fjernes		-2 500 000		
Utbygging av barnehagen startes opp i 2019	6 000 000	-6 000 000		
Gang- og sykkelvei Fosby - Haugeby	1 500 000			
Ungdomsklubb	1 500 000			
Helårs trimløype (ringløype)	1 000 000			
Utbygging Fladebyåsen II	6 500 000			
Østkrokenveien, rehabilitering	500 000	1 000 000		
Avsetning til investeringsfond	7 500 000			

Avløp:

Hovedplan for vann og avløp må revideres snarest.

I tillegg til å fortsette utbyggingen med trykkavløp skal følgende områder prioriteres, Separering Lillebyåsen, Fossdal/Fosbykollen/Fosbyåsen.

Barnehage:

Vi går ut med tegninger og ber om totalentreprise

Gang- og sykkelvei Fosby - Haugeby

Forskuttes forutsatt at fylkeskommunen dekker inn denne.

Ungdomsklubb:

Etablere et bedre tilbud til ungdomsklubb etter at LKU har fremlagt utredning i saken

Fladebyåsen II:

Sørge for at Fladebyåsen II blir opparbeidet slik at man kan begynne å selge tomter i 2019, dog skal det primært forsøkes å selges til eller finansieres av private utbyggere.

Renter og avdrag:

Renter og avdrag holdes uendret i 2019 som en konsekvens av at inntektene er større enn utgiftene.

Forslag til endringer av budsjett og økonomiplan i fht. Rådmannens forslag:

Budsjett 2019, økonomiplan 2020 - 2023				
ÅR	2019	2020	2021	2022
Eiendomsskatten økning med 1 promille fjernes	1 217 500	1 217 500	1 217 500	1 217 500
Reduksjon avsetning til disposisjonsfond	-1 217 500	-1 217 500	-1 217 500	-1 217 500
Vanngebyret holdes uforandret fra 2018	317 662	317 662	317 662	317 662
Økning i antall tilknytninger til vann 21 stk	-317 662	-317 662	-317 662	-317 662
Avløpsgebyret holdes uforandret fra 2018	2 455 287	2 455 287	2 455 287	2 455 287
Økning i antall tilknytninger til avløp 70 stk	-2 455 287	-2 455 287	-2 455 287	-2 455 287
Økning av husleieinntekter til gjengs leie	-1 200 000			
Omstrukturere driften på Furulund, fortsatt vann i bassenget	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Kulturskole dekkes med totalt 250.000 av i dag 718.000. Årseffekt 2019	-150 000	-450 000	-450 000	-450 000
Vedlikehold trimløype tas ut	-50 000	-50 000	-50 000	-50 000
Avsetning til disposisjonsfond	1 300 000	650 000	650 000	650 000
Økt avsetning til formannskapets konto	250 000			

Rådmannen må snarest se på mulig organisasjonsendring i fht de tjenester vi kjøper av Marker kommune, eventuell avtale må sies opp.

Utrede muligheten for å nedklassifisere kommunale veier i boligfeltene; Fosby, Lillebyfeltet, Lillebyåsen, Listeberg, Fladebyåsen, Bjørkebekk.

Revisjonstjenester konkurranseutsettes med virkning fra 1.1.2020

Etablere egen selskapsform som kan overta og drifte VAR området i kommunen.

Avfallsgebyr fritidsbolig økes til 75 % av boliggebyret (gis ingen økonomisk effekt).

Sørge for at alle som bor i kommunen blir registrert som innbyggere i kommunen.

Starte arbeidet med å se på samordningseffekter med Halden brannvesen, men fortsatt opprettholde beredskapen som den er i Aremark.

AREMARK KOMMUNE

Budsjett 2019

og

Økonomiplan 2019 – 2022

FORSIDE

Kapittel 1 Rådmannens forord.....	4
Økonomiplan- og budsjettprosessen.....	6
Dokumentets oppbygning.....	6
Kapittel 2 Status og rammebetingelser.....	8
Plangrunnlaget og dagens situasjon.....	8
Fokusområde 1: Befolkningsgrunnlag, kompetanse, næringsutvikling og attraktivitet.....	9
Fokusområde 2: Kulturliv, idrett, tjenestetilbud og tettstedsutvikling.....	10
Fokusområde 3: Samferdsel, transport og infrastruktur.....	12
Fokusområde 4: Oppvekst, levekår og folkehelse.....	12
Fokusområde 5: Bærekraftig utvikling.....	15
Fokusområde 6: Arealstrategi.....	16
Fokusområder for planperioden.....	16
Investeringer og finansiering.....	19
Økonomiske rammebetingelser.....	21
Kapittel 3. Kommunens tjenesteområder.....	29
Rammeområde 11 Politisk styring og sentraladministrasjon.....	30
Tjenester og oppgaver:.....	30
Organisering.....	31
Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser:.....	31
Tjenestemål i planperioden.....	32
Prioriterte områder og tiltak:.....	32
Økonomi.....	32
Rammeområde 22 Barnehage og kultur.....	34
Tjenester og oppgaver:.....	34
Organisering:.....	34
Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser:.....	35
Tjenestemål i planperioden:.....	36
Prioriterte områder og tiltak:.....	36
Økonomi:.....	37
Rammeområde 23 Aremark skole og SFO.....	40
Tjenester og oppgaver.....	40
Organisering.....	40
Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser.....	41
Tjenestemål i planperioden.....	42
Prioriterte områder og tiltak.....	44
Økonomi.....	46

Rammeområde 31 Barnevern og helse	48
Tjenester og oppgaver:	48
Organisering	49
Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser.	49
Tjenestemål i planperioden:.....	49
Økonomi	50
Rammeområde 32 NAV	52
Tjenester og oppgaver:	52
Organisering	52
Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser.	53
Tjenestemål i planperioden:.....	53
Prioriterte områder og tiltak	53
Økonomi:	53
Rammeområde 33 Pleie og omsorg.....	55
Tjenester og oppgaver:	55
Organisering	56
Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser:	57
Tjenestemål i budsjettperioden.....	58
Prioriterte områder og tiltak	58
Økonomi	58
Rammeområde 4 Plan, miljø og teknikk.	61
Organisering	62
Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser:	63
Tjenestemål i planperioden.....	63
Prioriterte områder og tiltak	63
Økonomi	65
Rammeområde 8 skatter og rammeoverføringer med mer.....	67
Budsjettnoter.....	68
VEDLEGG	73
Økonomiske rammer 2019-2022	73
Gebyrer, avgifter, leiepriser fra 01.01.2019	78
Betalingsregulativ gjeldende fra 01.01.2019.....	80

Kapittel 1 Rådmannens forord

Rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 er utarbeidet gjennom både våren og høsten 2018 og leveres til politisk behandling i november 2018.

Budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 er Aremark kommunes økonomiske handlingsplan for neste fireårsperiode. Rådmannen har tatt utgangspunkt i kommunens planstrategi, kommuneplanens samfunnsdel, lagt til grunn tidligere års regnskap, kommuneproposisjonen og statsbudsjettet for 2019 samt politiske styringssignaler når forslaget nå fremmes for politisk behandling. Aremark kommune tilbyr et bredt tjenestetilbud til innbyggerne i kommunen og rådmannen vektlegger det gode arbeidet som legges ned i hele organisasjonen og som bidrar til gode velferdstjenester for innbyggerne våre.

Aremark er i en situasjon hvor befolkningsframskrivningene viser at innbyggertallet er relativt stabilt, men med en svakt nedadgående trend. Det er en målsetting å få til en moderat og sunn befolkningsvekst i kommunen. Med dette følger også et behov for å øke kommunens attraktivitet og økt satsing på kultur og næringsliv i Aremark er forsøkt prioritert i planen. Kommunens ansvar som samfunnsutvikler er betydelig og samfunnsutvikling er også en viktig bærebjelke i planen.

Budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 bærer preg av at kommunen er i en stram økonomisk situasjon og det ligger betydelige utfordringer for organisasjonen i å tilpasse seg til rammene som er foreslått. Statsbudsjettet for 2019 ga Aremark en inntektsøkning på 1,7 prosent. Forventet lønns- og prisvekst er 2,8. Det innebærer at Aremark står foran en situasjon med trangere rammer i 2019 enn i tidligere år.

Økonomiplan og budsjett for 2018 ga organisasjonen klare føringer om innstramming i økonomien. En viktig konsekvens av endringsarbeid på økonomiområdet er at organisasjonen har behov for tid til å løse utfordringene. Videre trenger tiltakene tid for å virke. Her er tålmodighet et stikkord. Ettersom arbeidet med økonomiplanen ble igangsatt tidlig på året, har det vært rom for planlegging og tilpasninger i god tid før 2019. Derfor må det også kunne forventes at flere av rådmannens foreslåtte tiltak gir effekter tidlig på året.

Investeringsområdet reflekterer de senere års høye investeringsgrad. Det er behov for å utvise nøkternhet og investeringsforslagene viser et behov for å tenke helhetlig på utviklingen av Aremark i årene som kommer.

Rådmannen foreslår at følgende områder prioriteres høyt dersom kommunen skal lykkes med å oppfylle de føringene som er gitt fra politisk ledelse, og med å møte de forventninger som stilles til kommunens tjenester:

- *Interne prosesser*
 - Øke organisasjonens robusthet – ledelse må gis prioritet.
 - Øke satsingen på organisasjonsutvikling
 - Redusere sykefravær
- *Digitalisering og økt verdiskaping* – ta i bruk digitale hjelpemidler og ha fokus på økt verdiskaping i samarbeid med andre kommuner.

- *Øke satsingen på samfunnsutvikling med særskilt fokus på kultur- og næringsområdet.*
- *Sikre en bærekraftig utvikling – legge opp til et nøkternt investeringsnivå.*

Aremerk 8. november 2018

Alice Reigstad

Rådmann

ØKONOMIPLAN- OG BUDSJETTPROSESSEN

Det er en politisk bestilling i Aremark at det skal utarbeides en økonomiplan på vårhalvåret og et budsjett på høsten. Prosessen med utarbeidelse av økonomiplanen ble derfor igangsatt på våren. I slutten av februar 2018 ble det sendt ut en invitasjon til et heldags arbeidsmøte med økonomiplan 2019-2022 som tema. Invitasjonen gikk til formannskapets medlemmer og lederne av de to hovedutvalgene: Levekårsutvalget og Drift- og utviklingsutvalget.

Utsendelse av invitasjonen til heldagsmøtet innledet administrasjonens arbeid med forberedelse av arbeidet med økonomiplanen og rådmannen sendte i begynnelsen av april en bestilling til lederne for de ulike tjenesteområdene med en mal for områdene som skulle kommenteres.

Rådmannen hadde selv fokus på kommunens helhetlige hovedutfordringer med utgangspunkt i planstrategien for Aremark kommune samt kommuneplanens samfunnsdel. Utfordringene ses da i sammenheng med gjeldende prioriteringer og mål.

Heldagsarbeidsmøtet hvor formannskapsmedlemmene, utvalgslederne, rådmannen og rådmannens ledergruppe deltok ble gjennomført 18. april. Det dannet utgangspunktet for administrasjonens videre arbeid med økonomiplanen og ga viktige politiske signaler for prioriteringene i planperioden.

Økonomiplanen ble ikke lagt frem for politisk behandling våren 2018. I stedet ble det vedtatt av kommunestyret 21. juni at man i Aremark avventer fremleggelse av Statsbudsjettet på høsten og den administrative budsjett- og økonomiplanprosessen ender i rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022. Økonomiplanen er en rullerende fireårsplan som fungerer som styringsdokument for all aktivitet som innebærer økonomiske konsekvenser for Aremark kommune. Dokumentet gir en detaljert beskrivelse av kommunens tjenestebehov og hovedutfordringer i kommende økonomiplanperiode.

Dokumentet redegjør videre for kommunens hovedmålsettinger og overordnede tiltak som må prioriteres for å sikre en god og bærekraftig utvikling i planperioden. Økonomiplanen er forankret i kommunens planstrategi, kommuneplanens samfunnsdel og virksomhetsplaner for det enkelte tjenesteområde.

Rådmannen legger frem forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 for politisk nivå 8. november 2018. Dette marker slutten på den administrative prosessen, og starten på den politiske behandlingen. Endelig budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 vedtas av kommunestyret 13. desember.

DOKUMENTETS OPPBYGNING

Budsjett- og økonomiplandokumentet er inndelt i følgende kapitler:

Kapittel 1. Rådmannens forord

I dette kapitlet presenterer rådmannen de vesentligste utfordringer og prioriteringer i kommende økonomiplanperiode. I tillegg redegjøres det for hovedtrekkene i økonomiplan- og budsjettprosessen og for innholdet i dokumentet.

Kapittel 2. Status og rammebetingelser

I kapittel 2 gjennomgås status på ulike områder med utgangspunkt i kommunens planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel. I tillegg gjennomgås hovedtall og utfordringer de nærmeste årene. Kommunens sentrale inntekts- og utgiftsposter gjennomgås.

Forslag til investeringstiltak er lagt frem under dette kapitlet.

Kapittel 3. Kommunens tjenesteområder

I kapittel 3 utdypes budsjett- og økonomiplanforslaget for de enkelte virksomhetene og inndelingen under hvert tjenesteområde er gjort etter følgende mal:

- Tjenester og oppgaver
- Organisering
- Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser
- Tjenestemål i planperioden
- Prioriterte områder og tiltak
- Økonomi

Virksomhetene rapporterer på ulike rammeområder. Rammeområdene fokuserer på hvilke typer behov virksomhetene skal dekke, og hvilke typer kommunale tjenester ansvarene primært er rettet inn mot.

Kapittel 2 Status og rammebetingelser

PLANGRUNNLAGET OG DAGENS SITUASJON

Aremark kommune har en vedtatt planstrategi. Den er felles for kommunene Rømskog, Marker og Aremark og gjelder for perioden 2016-2020. Planstrategien ble vedtatt av Aremark kommunestyre 27. april 2017.

Planstrategiens overordnede målsetting er å:

«Øke regionens konkurransekraft i forhold til næringsutvikling, opplevelser og bosetting»

Planstrategien følges opp gjennom:

- Kommuneplanens samfunnsdel
- Kommuneplanens arealdel

De to kommuneplandelene gir føringer for organisasjonens prioriteringer og de må være føringen for økonomiplanen.

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt av Aremark kommunestyre 27. april 2017. Den har følgende overordnede mål for samfunnsutviklingen i Aremark kommune:

1. Vi vil ha fornøyde innbyggere, i alle grupper og lag av befolkningen. Vi vil at det skal være spesielt gode oppvekstvilkår for barn og unge i Aremark.
2. Vi vil opprettholde vårt lokalsamfunn uavhengig av hvordan kommunen er organisert i framtiden.
3. Vi vil utnytte potensialet for gode tjenester som ligger i at Aremark er en liten og oversiktlig kommune.

Planstrategien og kommuneplanens samfunnsdel forteller oss at Aremark skal være et attraktivt sted å leve, skape og å møte fremtiden. Samtidig skal vi ha en bærekraftig samfunnsutvikling, vi skal skape verdier og vi skal yte tjenester med god kvalitet. Målet må også være at vi skal jobbe for å redusere innbyggernes behov for tjenester – de aller fleste ønsker å klare så mye som mulig uten hjelp.

Kommunen er en viktig aktør i utviklingen av Aremark-samfunnet og har stor påvirkning på hvordan Aremark utvikler seg i årene som kommer. I arbeidet med samfunnsutvikling står kommunen ikke alene, også næringslivet og det sivile samfunnet er viktige aktører. Suksessfaktoren for økt verdiskaping og attraksjonskraft er samhandling mellom disse tre aktørene.

Kommuneplanens samfunnsdel har 6 fokusområder med tilhørende målsettinger. Disse skal være førende for Aremark kommune i et tolvårs perspektiv:

Fokusområde 1: Befolkningsgrunnlag, kompetanse, næringsutvikling og attraktivitet.

Innenfor fokusområde 1 har kommunen tre målsettinger:

Mål 1 – Moderat, sunn befolkningsvekst

Dette målet skal nås ved å

- bygge en levende, attraktiv bygd med gode møteplasser
- gjøre det lett for nyinnflyttede å etablere nettverk
- ha et attraktivt skole- og barnehage tilbud med god kvalitet
- tilrettelegge for pendling og hjemmekontor

Mål 2 – Flere lokale arbeidsplasser i privat sektor

Dette målet skal nås ved å

- legge opp til økt interaksjon mellom lokale aktører
- etablere kontor fellesskap for pendlere og gründere
- legge til rette for foredling av lokale råvarer
- satse videre på Haldenkanalen
- utvide Sommerro Industriområde, og gjøre det mer attraktivt. Markedsføres som Aremark Næringspark

Mål 3 – Utvikle attraktive boligtyper og –tomter

Dette målet skal nås ved å

- bygge opp et tilbud av varierte boligtyper og tomter
- reservere område i arealdelen til økolandsby i tilknytning til sentrumsplanområdet på Fosby

Dagens situasjon

Aremark - befolkningsprognose aldersfordelt (PANDA)						
	2015	2020	2025	2030	2035	2040
0 -5 år	77	72	71	67	63	59
6 -15 år	180	153	145	139	135	127
16 -19 år	59	69	55	53	51	49
20 -30 år	145	142	137	124	114	107
31 -50 år	348	315	311	314	309	296
51 -66 år	325	342	320	300	269	254
67 -79 år	187	197	224	218	227	221
80 + år	82	92	101	127	143	157
Folketall	1402	1382	1364	1342	1310	1271

Tabell 1: befolkningsprognose hentet fra kommuneplanens samfunnsdel, vedtatt 27.04.17

Aremark kommune står overfor en befolkningsutvikling hvor det totale innbyggertallet i kommunen er synkende. Som landet for øvrig blir det færre voksne i arbeidsfør alder og antallet barn og unge i Aremark går ned sammenlignet med i dag. Samtidig blir det flere eldre innbyggere i Aremark. Denne kombinasjonen medfører reduserte inntekter og økte utgifter for kommunen.

Endringen i befolkningssammensetningen og den forventede økningen i antallet eldre krever et endret fokus innenfor pleie og omsorg. Aremark har frem til i dag hatt stort fokus på institusjonsomsorg innenfor området pleie og omsorg. Dagens utfordringsbilde krever en dreining av fokus, bort fra institusjonsomsorg og over mot mer hjemmebasert omsorg. Det ble våren 2018 nedsatt en

arbeidsgruppe som har arbeidet med en ny organisasjonsmodell innenfor tjenesteområdet og den nye organisasjonsmodellen ble iverksatt 1. oktober 2018. Det kan derfor også forventes en økonomisk helårseffekt av det iverksatte tiltaket i 2019.

Gjennomgangen av pleie og omsorgssektoren som ble gjort i 2017 viste også at Aremark mangler tilbud på lavere trinn i omsorgstrappen. En grundig analyse av behovet for botilbud i Aremark frem mot 2040 er nødvendig, både med tanke på økningen i antallet eldre og i forhold til behov for tilbud til andre grupper i samfunnet. En boligsosial handlingsplan vil være til hjelp for kommunens politiske og administrative ledelse når prioriteringer skal gjøres kommende år.

Aremark kommune må ta mye ansvar i arbeidet med å motvirke trenden i befolkningsframskrivingene for Aremark. Et viktig tiltak i denne sammenheng er å ferdigstille kommuneplanens arealdelen. Denne er under arbeid og planen forventes fremlagt for politisk behandling i løpet av 2019.

For å øke kommunens bostedsattraktivitet vil det i tillegg arbeides videre med økt fokus på samarbeid med næringslivet i Aremark og aktiv markedsføring av Aremark som en bostedskommune med gode muligheter for innbyggere i alle aldre. Kommunen har en nyrenovert skole med digitale løsninger som ligger i toppsjiktet i Norge, og fokus på markedsføring av skolen intensiveres. Skolen øker også satsingen på å trygge elevene og vil gjennom de neste to årene delta i Utdanningsdirektoratets Læringsmiljøprosjekt sammen med Aremark barnehage. Aremark barnehage er en barnehage med stort og godt faglig fokus. Barnehagens lokaler er slitte og det er behov for renovering. Renovering av Aremark barnehage er prioritert allerede i 2018, men grunnet kommunens økonomiske situasjon er arbeidet satt noe på vent. Rådmannen foreslår å videreføre arbeidet i økonomiplan 2019-2022, men ikke før i 2020.

Det skal stimuleres til økt næringsutvikling i Aremark og i samarbeid med Halden skal kommunen utarbeide en strategisk næringsplan. Kommunen inntar rollen som tilrettelegger og pådriver i næringsutviklingen og det arbeides for at Aremark næringsforum igjen skal være en aktiv organisasjon. Det er i tillegg ønskelig med økt satsning på Haldenvassdraget som en av flere motorer i kommunens næringsutviklingsarbeid.

Fokusområde 2: Kulturliv, idrett, tjenestetilbud og tettstedsutvikling

Innenfor fokusområde 2 har kommunen fire målsettinger:

Mål 1 - Opprettholde et godt tjenestetilbud

Dette målet skal nås ved å

- tilby barne- og ungdomsaktiviteter i forlengelse av skoledagen
- effektivisere og forbedre gjennom samlokalisering
- dra nytte av vekselvirkninger mellom virksomheter i kommunen
- ha strategisk lokalisering av funksjoner
- utvikle nye boligtyper som alternativ til omsorgsplasser

Mål 2 - videreutvikle tettstedet med flere møteplasser og økende aktivitetstilbud

Dette målet skal nås ved å

- styrke kulturlivet som arena og møteplass
- stimulere til ildsjel-engasjement og løfte frem ildsjelene
- samlokalisere funksjoner med høy besøksfrekvens

- støtte selvgrodde miljøer

Mål 3 - Tilrettelegge for sport og fritidsaktiviteter

Dette målet skal nås ved å

- etablere helårs trimløype
- utvide og ferdigstille lysløypesløyfe rundt skoleområdet
- legge BMX-bane og motorsportbane inn i arealdelen
- tilrettelegge for sykkeltraséer, fokus på Ankerfjella og Østkroken
- etablere ny skytebane i Gravdalen
- anlegge kunstgressbane på Aremark Stadion

Mål 4 – Kommunikasjon og omdømme (ikke vedtatt i samfunnsdelen)

Dette målet skal nås ved å

- operasjonalisere vedtatt «Kommunikasjonsstrategi for Aremark kommune» gjennom aktiv informasjon og kommunikasjon med innbyggere, næringsliv, media og organisasjoner.
- sikre at kommunikasjonsstrategien bygger opp under Aremark kommunes omdømmebygging.

Dagens situasjon

Det er et uttalt fokus i kommuneplanens samfunnsdel å satse på kulturliv, idrett og næringsutvikling. I Aremark kommune i 2018 er det svært begrensede personalressurser til å følge opp området. Dersom man ser bort fra ansatte i direkte tjenesteyting, som for eksempel ungdomsklubb, er det i 2018 en 10 prosent stilling på kulturområdet og ingen dedikerte personalressurser på næringsområdet. De svært begrensede personalressursene gjør det utfordrende å gjøre kloke og strategiske grep som øker attraktiviteten til Aremark. Rådmannen prioriterer derfor å styrke kulturområdet i forslaget til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022.

Utredning av fritidstilbud til barn og unge i Aremark er et område som er prioritert i 2018. Dette arbeidet er igangsatt og det jobbes sammen med barn og unge for å komme frem til et godt driftsalternativ i årene som kommer. Arbeidet vil bli videreført i kommende planperiode.

Det lyses årlig ut økonomiske midler til utviklingsprosjekter fra diverse instanser. Disse ønsker Aremark kommune å kunne bidra aktivt til at Aremarksamfunnet får sin del av. Av den grunn er det i 2018 kjøpt inn en oppgradert versjon av Tilskuddsportalen hvor både Aremark kommune og lokale lag og foreninger kan søke ulike tilskuddsordninger. Det ble gjennomført opplæring i bruken av portalen høsten 2018 og videre abonnement på tjenesten legges inn i budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022.

Vedtatt «Kommunikasjonsstrategi for Aremark kommune» følges opp i tråd med de føringer som er lagt. Fokuset på å drive omdømmebygging og markedsføre Aremark på en positiv og innbydende måte er økt og som ett tiltak i denne sammenheng er Aremark i 2018 gjeninnmeldt i Visit Indre. Videre medlemskap legges inn i budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022.

Aremark kommune skal bygge opp under en bærekraftig samfunnsutvikling som sikrer livskvalitet og et godt livsgrunnlag for alle. For å lykkes med dette må vi fokusere på trivselstiltak, identitetsbygging, inkludering, medvirkning og helhetstenkning om hvordan Aremark skal være både som kommune og som samfunn.

Fokusområde 3: Samferdsel, transport og infrastruktur

Innenfor fokusområde 3 har kommunen to målsettinger:

Mål 1 - Unge og eldre uten førerkort skal kunne komme seg til aktiviteter og sosiale arenaer uten å bli kjørt

Dette målet skal nås ved å

- fortsette å bygge ut gang- og sykkelveier
- etablere nye forbindelser mellom Fladebyåsen og Fosbyåsen
- jobbe for et bedre kollektivtilbud
- legge opp til kompakt bebyggelsesstruktur i sentrum
- lokalisere kommunale tjenestetilbud i sentrum

Mål 2 - Mangel på infrastruktur skal ikke være et hinder for innflytting og næringsetablering

Dette målet skal nås ved å

- forbedre høypasitets internett- og telefondekning
- tilrettelegge for småskala vindkraft og vurdere vindkraft i Kollerødfjella
- samlokalisere funksjoner med høy besøksfrekvens
- støtte selvgrodde miljøer

Dagens situasjon

Det er behov for å jobbe aktivt med et bedret kollektivtilbud til innbyggerne i Aremark kommune. Dette tar kommunens administrative og politiske ledelse på alvor og inviterer aktører som driver kollektivtransport i området til samarbeid for å skape de beste forutsetninger for et godt utbygd tilbud.

Utbygging av ledningsnett til vann og avløp er en pågående prosess i kommunen. Det samme er utbygging av bredbåndstilbudet. Denne type infrastruktur er kommunen avhengig av, både med tanke på å øke attraktiviteten som bostedskommune og med tanke på kommunens stadig økende behov for å ta i bruk digitale hjelpemidler i tjenesteytingen. Utbyggingen er godt i gang og videreføres i planperioden.

Fokusområde 4: Oppvekst, levekår og folkehelse

Innenfor fokusområde 4 har kommunen fire målsettinger:

Mål 1 - senke terskelen for deltakelse i samfunnet

Dette målet skal nås ved å

- fortsette å bygge ut gang- og sykkelveier
- jobbe for et bedre kollektivtilbud
- legge opp til kompakt bebyggelsesstruktur i sentrum
- lokalisere kommunale tjenestetilbud i sentrum
- sysselsette arbeidsledige og uføre i aktivisering av eldre
- arbeide for å videreføre Aremark som MOT-kommune

Mål 2 - utjevne sosiale forskjeller i helse

Dette målet skal nås ved å

- tilby aktiviteter i forlengelse av skoledagen
- bruke nøytrale arenaer, som for eksempel bibliotek
- skreddersy tiltak for den enkelte

Mål 3 - lage boliger som bidrar til bedre helse og mulighet for å bo hjemme lengre for eldre

Dette målet skal nås ved å

- oppmuntre til bokollektiv i arealplanlegging og reguleringsplaner
- sikre at kommunen foretar strategiske oppkjøp av tomter
- sikre at kommunen engasjerer seg i prosjekt- og eiendomsutvikling og undersøker samarbeid med Husbanken

Mål 4 - Tilrettelegge for sport og fritidsaktiviteter

Dette målet skal nås ved å

- etablere helårs trimløype
- utvide og ferdigstille lysløype-sløyfe rundt skoleområdet
- legge BMX-bane og motorsportbane inn i arealdelen
- tilrettelegge for sykkeltraséer, fokus på Ankerfjella og Østkroken
- etablere ny skytebane i Gravdalen
- anlegge ny kunstgressbane på Aremark Stadion

Dagens situasjon

Kommunen opprettholder sitt fokus på tidlig innsats på ulike områder og for ulike grupper av befolkningen:

Tidlig innsats - barn og unge:

Hovedhensikten med tidlig innsats er å identifisere og iverksette tiltak så tidlig som mulig i barnas oppvekst. Målet er å gi det enkelte barn bedre forutsetninger for å realisere sitt potensial og fullføre et opplæringsløp.

Tidlig innsats – sosial inkludering:

Sosial tilhørighet og deltakelse er en forutsetning for å kunne ta ansvar for eget liv. For barn og unge er deltakelse i og tilhørighet til familie, skole- og fritidsmiljø forutsetninger for en god oppvekst og senere godt liv. Sett fra samfunnets side er sosial inkludering viktig for å forebygge fremmedgjøring, sosial uro, kriminalitet med videre.

Gjennom å delta i sosiale fellesskap og ulike nettverk utvikler den enkelte selvstendighet og knyttes til samfunnet gjennom sosiale og kulturelle bånd.

Tidlig innsats – forebygging og rehabilitering:

Aremark kommune skal legge til rette for at eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevne kan bo hjemme og være mest mulig selvhjulpne. Dette skal oppnås ved å:

- Dreie faglig, administrativ og politisk tenkning til å omfatte innsats som fremmer størst mulig grad av selvhjulpenhet.
- Ha økt innsats på forebygging og rehabilitering.
- Ta i bruk velferdsteknologiske løsninger.

Folkehelse

Et område som må vektlegges for alle kommunens tjenestoområder er folkehelse.

Aremark har mange fordeler sett i et folkehelseperspektiv:

- En liten kommune med korte beslutningslinjer og muligheter for å drive godt tverrfaglig folkehelsearbeid.
- Mange friluftsmuligheter med båtliv, fiske og skogturer.
- Kommunen har fine idrettsfasiliteter med svømmehall og idrettshall med ulike tilbud.
- Det er mange aktive lag og foreninger.
- Mange innbyggere engasjerer seg frivillig, ikke minst i kommunens frivilligsentral, som har flere ulike lavterskel møteplasser og aktiviteter.
- Kommunen har et nyrestaurert og flott skoleanlegg, med et helt nytt bibliotek med scene som har mange muligheter.
- I tillegg har kommunen et nytt vannverk som leverer drikkevann av meget god kvalitet til den andelen som er koblet på offentlig vannforsyning.
- Både skole og barnehage er sertifisert som helsefremmende, og i tillegg drives godt holdningsskapende arbeid, blant annet gjennom kommunens tilslutning til MOT, med «Skolen som samfunnsbygger» som tema. I tillegg har skolen fått Røre-midler fra Østfoldhelse, og har egen Røre-ambassadør som driver ulike helsefremmende prosjekter på skolen.
- Kommunen er også tilsluttet ordningen Aktiv på dagtid, som er et treningstilbud tilrettelagt for alle helsenivåer for personer med ytelser fra NAV, eller som jobber i en IA-bedrift, et viktig bidrag til rehabilitering og aktivisering.

Likevel har Aremark en del utfordringer sett i et folkehelseperspektiv:

- Aremark har en aldrende befolkning, og andelen eldre over 80 år øker raskere i Aremark enn i kommuner vi sammenligner oss med. Dette vil få stor betydning i forhold til å yte tjenester til denne gruppen i fremtiden, samt utfordringer i forhold til mangel på leiligheter/mindre boliger med livsløpsstandard.
- Aremark har en høyere forekomst av psykiske lidelser og muskel- og skjelettlidelser enn gjennomsnittet i landet for øvrig, i tillegg kan det se ut som om forekomsten av psykiske lidelser hos barn og ungdom øker i kommunen.
- Andelen uføretrygdede i alderen 18-44 år ligger høyere enn landsgjennomsnittet.

For å kunne møte utfordringene Aremark har i et folkehelseperspektiv, er det ulike forhold det er viktig å fokusere på i planperioden 2019-2022:

- Sørge for gode tilbud til den økende andelen eldre over 80 år, blant annet gjennom satsing på Hverdagsrehabilitering, hvor målet er at innbyggere med funksjonsbegrensninger opplever aktiv deltagelse, mestrer hverdagen og lever et mest mulig selvstendig liv og bor hjemme så lenge som mulig. I denne sammenhengen er det også viktig at en boligsosial handlingsplan kommer på plass.

- Det er viktig å arbeide for å forebygge utvikling av psykiske lidelser i befolkningen, blant annet gjennom satsing på våre barn og unge gjennom skole og barnehage, gode fritidstilbud til barn og unge, samt lavterskel helsetilbud som helsestasjon og psykiatrikoordinator. Generelt bør det være fokus på å utvikle våre sosiale møteplasser i forhold til å inkludere alle innbyggerne, spesielt også nyinnflyttede og de som sliter psykisk.
- Det er viktig å arbeide for øke andelen som er tilkoblet offentlig drikkevann, for å sikre at flest mulig har drikkevann av best mulig kvalitet.
- For å møte utfordringen med økningen i muskel- og skjelett-lidelser er det viktig å stimulere gode lavterskel aktivitetstilbud, slik som Aktiv på dagtid-ordningen og tilbud drevet av kommunens idrettslag.

Overordnet er det viktig å ha med et helsefremmende perspektiv i alle beslutningsprosesser – Folkehelseloven pålegger kommunen å tenke «helse i alt vi gjør», og arbeide systematisk for å utjevne sosiale helseforskjeller, slik at alle innbyggere får samme muligheter til å leve et liv med best mulig helse – både psykisk og fysisk.

Fokusområde 5: Bærekraftig utvikling

Innenfor fokusområde 5 har kommunen tre målsettinger:

Mål 1 - Balanse i befolkningssammensetning

Dette målet skal nås ved å

- sikre bo-attraktivitet gjennom å være en levende bygd
- sikre næringsattraktivitet

Mål 2 - Utvikle alternativer til individuell transport

Dette målet skal nås ved å

- bygge større andel boliger i sentrale områder (Fosby og Strømsfoss) og tilby gode gang og sykkelveier
- tilby aktiviteter i forlengelsen av skoledagen
- etablere digitale løsninger for samkjøring og kollektivtransport

Mål 3 - Miljøvennlig boliger

Dette målet skal nås ved å

- tilrettelegge for slik bebyggelse gjennom arealplanleggingen. Slik bebyggelse bør ligge i Fosby-området for å støtte opp om sentrumsutviklingen
- ha eventuelle pilotprosjekter i kommunal regi
- tilrettelegge for småskala vindkraft gjennom bestemmelser

Aremerkommune opprettholder fokus på Fosby som bydesenter og område for utbygging. For å møte befolkningens økte krav til standard vil modernisering og sentrumsutvikling forbli et satsningsområde gjennom planperioden.

For innbyggerne i Aremark er byen Halden. Veien til Halden er kort og Aremark har et godt samarbeid med nabokommunen. Selv om Aremark ikke direkte er berørt av utbygging av jernbane er

det, med tanke på befolkningsutvikling, viktig å fortsette å øve press på sentrale myndigheter for å ferdigstille Intercity helt til riksgrensen så raskt som mulig. I tillegg vil det i planperioden være fokus på digitale løsninger som både kan frigjøre interne ressurser i kommunen og som kan gi innbyggerne enklere tilgang på varer og tjenester i samfunnet.

Fokusområde 6: Arealstrategi

Følgende mål fra samfunnsdelen vil være styrende for arealstrategien:

- Å legge opp til en boligsammensetning og bebyggelsesstruktur som tilrettelegger for et godt liv for en aldrende befolkning
- Å legge til rette for et levende lokalsamfunn med nyskapingsevne, verdiskaping, kulturelt mangfold, frivillig innsats og like muligheter for alle.
- Å legge til rette for utvikling av et godt lokalsenter, attraktive sentralt beliggende boliger med tilgjengelige fellesarealer og møteplasser, og god dialog med næringsvirksomheter, utbyggere og innbyggere.
- Å stimulere til sosial interaksjon mellom innbyggere, næringsliv, offentligheten og besøkende ved å tilrettelegge for nærhet mellom funksjoner og tilbud.
- Kommunen vil ta en aktiv rolle for å utvikle mer varierte boligtyper enn man kan tilby i dag.
- Hovedstrategi er tettstedsutvikling, men fortsatt åpent for områder definert for spredt boligbygging.
- Bebyggelse med henvendelse mot vassdrag; liberalt i avgrensede områder, under klare forutsetninger, og mindre liberalt for øvrig.
- Områder med god kapasitet på vann og avløpsnett og tilgang til gang- og sykkelveinett prioriteres som byggeområder.

FOKUSOMRÅDER FOR PLANPERIODEN

Det er vedtatt at Aremark skal bestå som en egen kommune. Med det er det rådmannens plikt å sørge for å etablere en organisasjon som er robust nok til å møte de krav som stilles til oss. Rådmannen foreslår at følgende områder prioriteres høyt dersom kommunen skal lykkes med å oppfylle de foringene som er gitt fra politisk ledelse, og med å møte de forventninger som stilles til kommunens tjenester:

Interne prosesser

Aremark kommune som organisasjon må være robust nok til å møte de krav som stilles til oss.

- Ledelse: Ledelse må gis prioritet. Dagens 2-nivåmodell sikrer ikke nødvendig robusthet i organisasjonen og rådmannen har i 2018 satt i gang en prosess med fokus på hvordan Aremark kommune best kan organiseres slik at vi har mulighet til å rette fokus mot utvikling av kommunen i tillegg til at driftsoppgavene blir ivaretatt. Prosessen ferdigstilles første halvår 2019 og målet er en gjennomgang av dagens organisasjonsmodell og eventuell omdisponering av ressurser. Det legges opp til bred medvirkning i prosessen og arbeidstakerrepresentanter, formannskap samt en utvidet ledergruppe er invitert til å delta i prosessen. KS-Konsulent er engasjert som prosessveiledere og det er søkt om OU-midler fra KS for å dekke konsulentkostnadene.

- Personalfokus: Aremark kommune er en stor arbeidsgiver med nærmere 120 årsverk. Hos en arbeidsgiver med 120 årsverk fordelt på opp mot 170 medarbeidere oppstår det med jevne mellomrom behov for lederstøtte på personal/HR-området. Det er da av vesentlig betydning å ha HR-ressurser som kan bistå og som vet hvordan saker skal håndteres. Kommunens personalrådgiver må få anledning til å holde seg oppdatert på utviklingen på HR-området og må gis tilbud om å inngå i et nettverk av annet HR-personell. Et slikt nettverk er opprettet i 2018 og vil være operativt gjennom planperioden. Pr 2018 har Aremark kommune ingen felles arbeidsgiverstrategi, det er behov for å utarbeide denne type strategi og det vil gis fokus i siste del av planperioden. Kommunens lønnspolitiske plan er under revidering og vil bli ferdigstilt i løpet av første halvår 2019.
- Organisasjonsutvikling: For å møte krav som stilles til kommunen må også satsingen på organisasjonsutvikling økes. Som kommune må Aremark følge med på den utviklingen som skjer i kommune-Norge. Dette gjelder så vel internt i organisasjonen som ut mot Aremarks innbyggere. Det er derfor rådmannens intensjon å øke satsingen på organisasjonsutvikling og flere interne utviklingsprosjekter er iverksatt i 2018 og vil pågå gjennom planperioden. Spesielt må heltidsprosjektet som er iverksatt på skolen, i barnehagen og i pleie og omsorg trekkes frem. Det å ha medarbeidere som jobber heltid fremfor deltid gir økt kvalitet på tjenestene kommunen gir til innbyggerne i Aremark. Øvrige prosjekter som fremmer utvikling i organisasjonen og ut mot innbyggerne nevnes under de ulike tjenesteområdene.
- Sykefravær: Aremark kommune har et høyt sykefravær innenfor flere tjenesteområder. Det er kostbart både økonomisk og kvalitetsmessig og rådmannen ser fraværet som en utfordring organisasjonen må ha stort fokus på i planperioden. Mye av arbeidet som skal gjøres for å redusere sykefravær og øke nærvær må gjøres på avdelings- og virksomhetsnivå i organisasjonen. Som ett tiltak for å bistå avdelings- og virksomhetsledere i arbeidet er kommunen i dialog med NAV arbeidslivssenter for, i samarbeid med dem, å jobbe målrettet for å redusere sykefraværet i hele organisasjonen. Arbeidet settes ytterligere i system i planperioden og samarbeidet formaliseres gjennom IA-plan 2019 med NAV Arbeidslivssenter og NAV Halden som sentrale samarbeidspartnere for kommunen.

Digitalisering og økt verdiskaping

Vedtaket om at Aremark skal bestå som egen kommune innebærer at rådmannen skal drive Aremark kommune på den mest hensiktsmessige og effektive måten, og tilby gode tjenester til innbyggerne også i årene som kommer. Mange av oppgavene som skal løses av en kommune klarer Aremark å løse uten hjelp fra andre. Andre ganger står vi overfor oppgaver som er av en slik karakter at vi har behov for å samarbeide med andre om dem. Aremark har flere samarbeidspartnere og den kommunen vi samarbeider tettest med er Halden. Aremark og Halden har felles regionråd og Aremark kjøper i dag tjenester på ulike områder fra Halden. Våre to kommuner driver også utviklingsprosjekter sammen, blant annet på digitaliseringsområdet. Det gode samarbeidet med Halden skal videreføres i planperioden.

I tillegg har rådmannen i 2018 tatt initiativ til å la Aremark inngå i et samarbeid med fem andre, mindre, kommuner i Østfold som også har vedtatt å bestå som egne kommuner. Disse er Råde, Våler, Hvaler, Marker og Skiptvet. Det interkommunale samarbeidet mellom de seks kommunene har fått navnet SmartKom Østfold.

En viktig årsak til at dette samarbeidet har kommet i stand er digitalisering. Den teknologiske utviklingen går i et forrykende tempo og vi har behov for å henge oss på utviklingen. Som liten

kommune med begrensede ressurser er det godt å være en del av et nettverk som kan jobbe sammen om utviklingstiltak. Noen av de andre SmartKom Østfold-kommunene har mer ressurser enn Aremark på digitaliseringsområdet og det kan vi nyte godt av i dette nettverket. Samarbeidet handler om å dele og å oppnå effekter av å stå sammen.

I tillegg er samarbeidet initiert fordi det er et behov for at våre fagmiljøer, som er små, har andre tilsvarende fagmiljøer å samarbeide med. Det å ha et nettverk bestående av andre som utfører den samme jobben som en selv er av stor betydning og det sikrer økt profesjonalitet. De seks kommunene i nettverket er sterke og sårbare på ulike områder og vi ser at vi kan hente ut synergier og få økt verdiskaping ved å samarbeide om utvalgte områder.

Samarbeidet fungerer også som ledernetverk for rådmannen og for ledere på andre nivåer i kommunen. Det er stadig behov for å konferere med andre i tilsvarende rolle som en selv, da er det godt å ha et nettverk av sammenlignbare kommuner man kan henvende seg til.

SmartKom Østfold har i 2018 søkt og fått skjønnsmidler fra Fylkesmannen i Østfold til å delta i pilotprogram innovasjonsledelse i samarbeid med KS. Programmet hadde oppstart våren 2018 og avsluttes våren 2019. Hele Aremark kommunes ledergruppe deltar i innovasjonsledelsesprogrammet.

Øke satsingen på samfunnsutvikling

Dagens knappe personalressurs på kultur- og næringsområdet i Aremark gjør det utfordrende å jobbe klokt og strategisk med utvikling. Som nevnt på side 12 blir det derfor fra rådmannens side prioritert å øke rammen til kulturområdet i budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022.

Hvilke satsingsområder kommunen har på investeringsområdet viser også hvilket fokus vi har i samfunnsutviklingen. Det er en uttalt målsetting at det skal være spesielt gode oppvekstvilkår for barn og unge i Aremark. Kommunen har i dag en helt nyrenovert skole og i planperioden er renovering av Aremark barnehage lagt inn som investering. Arbeidet med utbygging av vann- og avløpsnett er også et prioritert område. For å sikre forutsigbar og god gjennomføring av investeringsprosjektene foreslår rådmannen i budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 å styrke rammeområde 4 Plan, miljø og teknikk med personalressurser. Dette vil gi administrasjonen bedret kapasitet for å gjennomføre utbyggingsprosjekter.

Sikre bærekraftig utvikling

Samtidig som man planlegger for investering må det være et sterkt fokus på å sikre en bærekraftig utvikling. I det ligger at Aremark som kommune må legge opp til et nøkternt investeringsnivå i planperioden. Aremark har etter hvert blitt en kommune med høy gjeldsgrad og investeringene de siste årene har vært betydelige. Kommunal Rapport skriver i sitt Kommunebarometer 2018 følgende:

«Investeringsnivået har vært meget høyt i Aremark de fire siste årene. Få andre kommuner har investert så mye.»

I rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 er det lagt opp til et nøkternt investeringsnivå. Dette er en holdning rådmannen deler med Aremarks politiske ledelse og det ble vedtatt i 2018 å sette enkelte investeringsprosjekter på vent i påvente av finansiering. Det arbeides med å realisere noen av kommunens verdier slik at investeringsprosjektene kan igangsettes.

Med det vi i dag vet om befolkningssammensetningen i Aremark i årene som kommer er det også viktig å jobbe målrettet for å sikre en balansert befolkningssammensetning. Det må i planperioden arbeides for å øke kommunens attraktivitet som bostedskommune ytterligere og alternative boformer må bli en realitet.

Med stort fokus på utvikling og innovasjon, som er en rød tråd gjennom økonomiplan 2019-2022, er det også viktig å huske på at ikke alle forsøk på å finne nye og nyttige løsninger lykkes. Når man er modig, som Aremark kommune velger å være, og tør å satse på innovasjon må man også ha takhøyde for at enkelte forsøk ikke gir ønskede resultater.

Det er også viktig å huske at i tillegg til å utvikle skal kommunen ivareta sine mange oppgaver knyttet til den daglige kommunale driften. Det er både ressurskrevende og nødvendig og tjenestene skal til enhver tid ha høy kvalitet. Dette må ikke glemmes i iveren etter nye og spennende utviklingsmuligheter og det er viktig å finne den rette balansen i antallet utviklingsprosjekter kommunen kan ha gående til enhver tid.

INVESTERINGER OG FINANSIERING

Rådmannens forslag til investeringer med finansiering for budsjettåret 2019 og for perioden 2020 – 2022 fremgår av budsjettskjema 2A og 2B. I økonomiplanen framstilles de investeringstiltak som administrasjonen planlegger etter. Vedtak om gjennomføring av investeringstiltak skjer gjennom bevilgning av midler til tiltak, som del av budsjett- og tertialsak eller som vedtak i særskilte saker. Budsjettet for 2019 er bindende for gjennomføring av tiltak, mens økonomiplan er bindende for videre planlegging.

For nærmere beskrivelse og omtale av investeringene vises det til dokumentets tekstdel for rammeområde 4 Plan, Miljø og Teknikk. Det er ikke lagt inn beløp, men planlegges en rehabilitering av Fosbykollen sykehjem for å overholde brannkrav i henhold til lov og forskrifter.

Rådmannen foreslår å gjennomføre investeringer for 18,5 millioner kroner i 2019 og 38,3 millioner kroner i planperioden 2020-2022.

Investeringene medfører et behov for opplåning på 18 millioner kroner i 2019 og 26,3 millioner i planperioden 2020-2022, noe som innebærer at netto lånegjeld øker med rundt 22,2 millioner kroner fra 2018 til 2022.

Med dagens inntektsnivå ser rådmannen at investeringsnivået og opplåningen isolert sett er på et høyt nivå. Årsaken til at rådmannen likevel tilrår disse investeringene er at hovedtyngden av investeringene er på vann og avløp som er et selvkostområde. I tillegg er det lagt inn investeringer for å ivareta dagens lovkrav.

Investeringsbudsjett 2019-2022 (i hele tusen kroner)

	2019	2020	2021	2022
Vann	8 200	6 000	2 000	2 000
Avløp og rensing	5 200	5 000	3 000	3 000
Komtek	400	-	-	-
Prosjektledelse	922	922	922	922
Utvikling boligtomter Fladebyåsen II	200	-	-	-
Brann	130	2 500	-	-
Rehabilitering/utbygging Aremark barnehage	-	12 000	-	-
Aremark skole asfaltering og lyssetting	800	-	-	-
Adressering og skilting	800	-	-	-
Utskiftning veglys	1 000	-	-	-
Utfasing av oljefyr	800	-	-	-
Bioenergianlegget	*	-	-	-
Rehabilitering Fosbykollen sykehjem	*	-	-	-
Totalt	18 452	26 422	5 922	5 922

Alle beløp er uten mva.

*Ikke utredet, men vil komme som egen sak.

I tillegg vil egenkapitalinnskuddet til KLP og Startlån-ordningen bli videreført.

ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER

Kommunesektorens inntekter i 2019

I statsbudsjettet for 2019 legges det opp til en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på 2,6 mrd. kroner sammenlignet med nivået i revidert nasjonalbudsjett (RNB) 2018. For inneværende år er imidlertid skatteinntektene oppjustert med 2,4 mrd. kroner. Oppjusteringen har sammenheng med ekstraordinært store uttak av utbytter som trolig skyldes tilpasninger til skattereformen. Sammenlignet med anslag på regnskap 2018 blir realveksten i frie inntekter i 2019 på 0,2 mrd. kroner. Merskatteveksten i 2018 må dermed ses på som en forskuttering av veksten i frie inntekter som kommuneproposisjonen la opp til for 2019. Merskatteveksten i 2018 er samtidig en engangsinntekt som ikke vil kunne finansiere varige økninger i driftsutgiftene.

SSB har i etterkant av kommuneproposisjonen lagt fram nye befolkningsframskrivninger. Merutgiftene for kommunesektoren i 2019 er anslått til 1,3 mrd. kroner, hvorav om lag 1,0 mrd. kroner antas å belaste de frie inntektene. Dette er om lag 0,6 mrd. kroner lavere enn anslaget fra Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi fra mars i år basert på SSBs forrige befolkningsframskriving og alternativet med lav innvandring.

Veksten i frie inntekter som det legges opp til i statsbudsjettet ligger helt nederst i det angitte intervallet for inntektsvekst i kommuneproposisjonen 2019 (2,6 – 3,2 mrd. kroner). Merskatteveksten gir isolert sett økt økonomisk handlingsrom inneværende år. Økt kostnadsvekst, hovedsakelig som følge av økte elektrisitetspriser, trekker i motsatt retning. Den kommunale lønns- og prisveksten i 2018 er oppjustert med 0,4 prosentenheter fra 2,6 til 3,0 prosent, hvilket tilsvarer 1,9 mrd. kr. For 2019 er lønns- og prisveksten anslått til 2,8 prosent.

Veksten i frie inntekter i 2019 målt fra inntektsnivået i 2018 uten merskattevekst, anslås til 0,7 prosent. Den faktiske realveksten i frie inntekter fra 2018 til 2019 er anslått til 0,0 prosent.

I beregningen av økt handlingsrom tas det ikke hensyn til økningen av innslagspunktet i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester med kroner 50 000 utover lønnsveksten. KS har anslått at dette vil gi økte kostnader for kommunene med 0,3 mrd. kroner, og da allerede fra regnskap 2018. I 2018 vil merskatteveksten kunne finansiere de økte utgiftene, men dette vil ikke være ikke tilfellet i de påfølgende årene hvor merutgiften må dekkes innenfor rammen av de frie inntektene.

Økte renter vil også føre til at handlingsrommet svekkes. Hvis Norges Bank setter opp rentene i tråd med rentebanen vil det kunne øke rentekostnadene i sektoren med i underkant av 700 millioner kroner i 2019. På sikt vil også økte renter føre til lavere pensjonspremier.

Fra 1. januar 2019 blir maksprisen på en barnehageplass 2 990 kroner per måned. I budsjettet foreslås det at maksimalprisen settes ytterligere opp til 3 040 kroner per måned fra 1. august 2019. Ordningen med gratis kjernetid i barnehage foreslås utvidet til å inkludere toåring fra familier med lav inntekt.

Øremerkede tilskudd reduseres med netto med 1,2 mrd. kroner. Dette må ses i sammenheng med betydelig nedgang i overføringer til kommuner og fylkeskommuner knyttet til salg av oppdrettstillatelser i havbruksnæringen fra 2018 til 2019.

Statsbudsjettets virkninger for Aremark kommune 2019

Kommunesektoren sine inntekter er satt sammen av frie og bundne inntekter. De bundne inntektene består hovedsakelig av øremerkede tilskudd, gebyr og egenbetalinger, som er knyttet til spesifikke kommunale tjenester. De frie inntektene er inntekter som kommunene har fri råderett over, uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regelverk. De frie inntektene består av rammetilskudd og skatteinntekter, og inntektssystemet fordeler disse inntektene til kommuner og fylkeskommuner.

Innenfor kommunesektoren sine frie inntekter utgjør rammetilskuddet om lag 45 prosent og skatteinntektene om lag 55 prosent. Den overordnede målsettingen med inntektssystemet er å utjevne kommunenes økonomiske forutsetninger, slik at det legges til rette for et likeverdig tjenestetilbud til innbyggere over hele landet.

Distriktstilskudd Sør-Norge skal ivareta kommuner i Sør-Norge med en svak samfunnsmessig utvikling. Tildelinga av distriktstilskudd Sør-Norge tar utgangspunkt i distriktsindeksen, som er et uttrykk for graden av distriktsutfordringer i en kommune. Indeksen bygger på indikatorer for sentralitet, reiseavstand, befolkningstetthet, befolkningsstruktur og -utvikling, status for arbeidsmarkedet og inntektsnivå. Tilskuddet blir tildelt kommuner i Sør-Norge som;

- har under 3 200 innbyggere eller en distriktsindeks på 46 eller lavere
- har hatt ei gjennomsnittlig skatteinntekt per innbygger de siste tre åra som er lavere enn 120 prosent av gjennomsnittet i landet.

Aremark kommune sin distriktsindeks for 2019 er satt til 33 (endret fra 34 i 2018). Dette gir kommunen et småkommunetillegg på kroner 5 698 000. I tillegg er kommunen tildelt kroner 600 000 i skjønnsstilskudd.

Inntektsgarantiordningen (INGAR) utgjør for 2019 kroner 410 000. Dette er en betydelig reduksjon fra 2018 og fra og med 2020 vil inntekten være borte.

Endring i frie inntekter i statsbudsjettet (rammetilskudd, inntektsgarantiordningen INGAR, småkommunetillegg og skjønnsmidler) viser at disse øker med totalt 1,6 mill. kroner i forhold til oppgavekorrigerte frie inntekter 2018. Dette utgjør kun en økning på 1,7 prosent (gjennomsnitt for Østfold er 3,2 prosent), mens pris- og lønnsvekst i kommunal sektor er beregnet til 2,8 prosent.

Aremark kommune har hatt en reduksjon i innbyggertall fra 1 412 til 1 375 pr 01.07.18. Det gir en reduksjon i innbyggertilskuddets del av rammetilskuddet.

Driftsbudsjettet for 2019 vil være utfordrende, men gir fortsatt et forsvarlig servicenivå til innbyggerne. Det vises for øvrig til de respektive rammeområdene i budsjettet.

Anslag for de frie inntekter for Aremark 2019 - 2022

Rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 baserer seg på Kommuneproposisjonen 2019. Basert på kommuneproposisjonen 2019 har KS oppdatert sin prognosemodell for skatteinntekter og rammetilskudd for den enkelte kommune, og rådmannen baserer anslagene på denne oppdaterte modellen.

Kommunens frie inntekter består av:

- Skatteinntekter
- Inntektsutjevnerende tilskudd (skatteutjevning)
- Rammetilskudd fra staten (utgiftsutjevning)
- Distriktstilskudd Sør-Norge med småkommunetillegg
- Eiendomsskatteinntekter
- Inntekter fra konsesjonskraft og andre kraftinntekter
- Integreringstilskudd og rentekompensasjon

Alle inntektsanslag og utgiftsrammer i rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022, unntatt finansområdet (renter og avdrag), er oppgitt i faste 2019-kroner. Det betyr at kompensasjon for lønns- og prisvekst (måles av SSB og Finansdepartementet for kommunesektoren) kommer i tillegg. Størrelsen på kompensasjonen framkommer i de årlige statsbudsjetter. Kompensasjon for lønns- og prisvekst gir ikke noe grunnlag for å endre aktivitetsnivået.

Skatteinntekter

Basert på kommuneproposisjon 2019 anslår rådmannen en utvikling i kommunens inntekter fra rammetilskudd som følger (millioner kroner):

	2018	2019	2020	2021	2022
Skatteinntekter	34 099	35 322	35 322	35 322	35 322

Beløpene er fra 2019 og er angitt i 2019-kroner.

Inntektsutjevnerende tilskudd – skatteutjevning

Basert på kommuneproposisjon 2019 anslår rådmannen en utvikling i kommunens inntekter fra rammetilskudd som følger (millioner kroner):

	2018	2019	2020	2021	2022
Inntektsutjevning	5 627	5 060	5 060	5 060	5 060

Beløpene er fra 2019 og er angitt i 2019-kroner.

Sum rammetilskudd uten inntektsutjevning

Basert på kommuneproposisjon 2019 anslår rådmannen en utvikling i kommunens inntekter fra rammetilskudd som følger (millioner kroner):

	2018	2019	2020	2021	2022
Rammetilskudd	55 774	56 718	56 418	56 218	56 218

Beløpene er fra 2019 og er angitt i 2019-kroner.

Andre generelle statlige tilskudd

I andre tilskudd inngår integreringstilskudd (flyktingetilskudd) og tilskudd rentekompensasjon for skole- og omsorgsbygg. Det årlige integreringstilskudd avhenger av antallet som bosettes hvert år i planperioden.

Eiendomsskatt

Aremark kommune har i dag store inntekter på eiendomsskatt; totalt 4,9 mill. kr. ut fra en skattesats på 4 promille.

Tabellen viser inntektskonsekvenser ved de ulike skattesatser:

Skattesats	Inntekt	Økning (+) Reduksjon (-)
5,0 promille	6.087.500	+ 1.217.500
4,5 promille	5.478.750	+ 608.750
4,0 promille	4.870.000	0
3,5 promille	4.261.250	- 608.750
3,0 promille	3.652.500	- 1.217.500
2,5 promille	3.043.750	- 1.826.250
2,0 promille	2.435.000	- 2.435.000
0,0 promille	0	- 4.870.000

Departementet foreslår at maksimal skattesats skal være én promille det første året kommunen skriver ut eiendomsskatt, og at eiendomsskattesatsen maksimalt kan økes med én promille per år inntil maksimal skattesats nås. Maksimal eiendomsskattesats for bolig- og fritidseiendommer foreslås redusert fra syv til fem promille med virkning fra 2020. Regjeringen begrunner forslaget med at dette vil bidra til å senke skattetrykket i kommuner med høy eiendomsskatt på bolig- og fritidseiendommer, samtidig som endringen vil forhindre at kommuner med lavere sats setter denne opp til dagens maksimum.

For bolig- og fritidseiendommer foreslås det en obligatorisk reduksjonsfaktor på 30 prosent, og eiendomsskattegrunnlaget kan dermed maksimalt utgjøre 70 prosent av markedsverdien. Videre foreslås det at det skal være obligatorisk å benytte skatteetatens formuesgrunnlag som markedsverdi for boliger og fritidsboliger fra og med 2020. For kommuner som har gjennomført alminnelig taksering i 2013 eller senere foreslås det en overgangsregel som gir kommunene mulighet til å fortsette å bruke egne takster til og med 2023.

Endringene i eiendomsskatteloven som ble vedtatt i 2017 innebærer at produksjonsutstyr og installasjoner skal være fritatt for eiendomsskatt. Det er ikke utredet hva dette vil utgjøre for Aremark kommune, men rådmannen har redusert inntekten fra eiendomsskatt verker og bruk med 100 000 kroner i budsjett for 2019 og i planperioden.

Rådmannen foreslår å øke eiendomsskatten i Aremark kommune med 1,0 promille til 5,0 promille. Dette med bakgrunn i vedtatte og foreslåtte endringer i eiendomsskatteloven. En økning av eiendomsskatten med 1,0 promille vil gi Aremark kommune 1.217.500 kroner i økte inntekter som

foreslås avsatt til disposisjonsfond. Dette for å opparbeide en reserve for fremtidig tap av inntekter fra eiendomsskatt. Inntektstapet er ikke hensyntatt i planperioden.

Utbytte fra selskaper

Det er vedtatt utbyttepolitikk for Østfold Energi AS som gjelder fra regnskapsåret 2014. Denne utbyttepolitikken er basert på selskapets verdjusterte egenkapital og vil i stor grad gjenspeile selskapets faktiske resultat- og verdiutvikling. Rådmannen har lagt inn et forventet utbytte fra Østfold Energi på 860 000 kroner hvert av årene i økonomiplanperioden, basert på et årlig samlet utbytte til eierne på 60 millioner kroner.

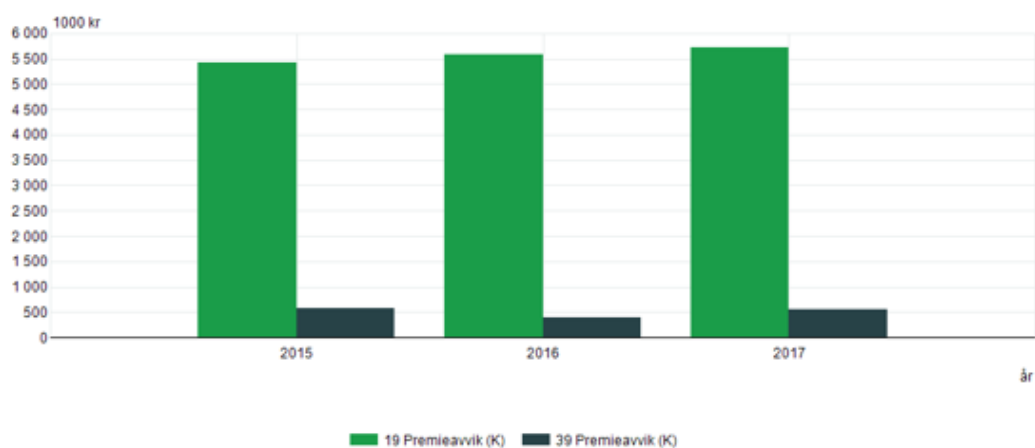
Pensjonspremier og Pensjonskostnader - Premieavvik

Pensjonspremier til kommunens pensjonsordninger i KLP og Statens Pensjonskasse er den utgiftsart som har vokst sterkest de senere årene. Kommunestyret bevilger ikke direkte midler til dekning av pensjonspremier. Premiene belastes som et prosentvis påslag på den avtalte lønn som gir rett til pensjon, og skal dekkes inn innenfor den enkelte virksomhets budsjetttramme. Procentsatsen har økt betydelig på 2000-tallet, og dette utgjør en særlig utfordring fordi økningen i prosentsats ikke kompenseres særskilt i regjeringens økonomiske opplegg for kommunene.

Det er et tidsmessig etterslep i belastning av pensjonspremier i budsjett/regnskap. I de årlige budsjetter og regnskaper er det pensjonskostnader og nedbetaling av premieavviket som utgiftsføres. Pensjonskostnader er en beregning som er ment å gi en jevnere belastning i kommunenes regnskaper enn pensjonspremiene. Differansen mellom pensjonspremie og pensjonskostnad heter premieavvik. Premieavviket, som innebærer at kommunens bankbeholdning svekkes, nedbetales og utgiftsføres i driftsregnskapet over 7 år.

Figuren under viser utviklingen av kommunens premieavvik de siste årene. Premieavviket skal utgiftsføres i driftsregnskapet de nærmeste årene.

Økonomisk oversikt balanse, etter balansedata, statistikkvariabel og år. Aremark.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Utviklingen i premieavvik i Aremark kommune 2015 – 2017 (i 1 000 kr)

Utvikling i rentemarkedet – renteinntekter og renteutgifter

Som netto låntaker er Aremark kommune vesentlig påvirket av endringer i rentemarkedet. Pr 31.12.2017 utgjorde langsiktig gjeld 337 millioner kroner, en økning på 22 millioner kroner fra året før. Av den samlede langsiktige gjelden utgjør pensjonsforpliktelser 192 millioner kroner. Basert på rådmannens forslag til investeringsprogram 2019-2022 vil lånegjelden øke med omtrent 44,5 millioner kroner (eks. utvikling i pensjonsforpliktelser) i planperioden. Eventuell realisering av finansielle anleggsmidler er ikke medregnet.

Kommunen har plasseringer i bank som gir renteinntekter. Basert på vedtatt budsjett 2018 og rådmannens forslag til Økonomiplan 2019-2022, blir det en reduksjon i renteinntekter i planperioden.

Forventninger til sannsynlig renteutvikling

Konjunkturoppgangen hos Norges handelspartnere fortsetter. Arbeidsledigheten har fortsatt å falle i mange land. Usikkerhet, blant annet som følge av handelskonfliktene internasjonalt, demper oppgangen. I årene fremover vil trolig kapasitetsbegrensninger bidra til at veksten avtar. Hos flere handelspartnere er den underliggende prisveksten fortsatt lavere enn inflasjonsmålene.

Tiltakende lønnsvekst vil trolig bidra til at prisveksten øker. Styringsrentene internasjonalt er på vei opp og ventes å øke videre i årene som kommer. Det har vært god vekst i norsk økonomi siden høsten 2016, og arbeidsmarkedet har vært i bedring. Oppgangen internasjonalt, høyere oljepris og lave renter har bidratt til å løfte veksten. Det er utsikter til god vekst også fremover. Høyere sysselsetting og økt lønnsvekst vil trolig bidra til å holde veksten i husholdningenes konsum oppe. Høyere oljeinvesteringer globalt ventes å løfte eksportveksten. De neste årene vil trolig også investeringene på norsk sokkel øke betydelig.

Prisveksten har steget markant i 2018. I august var tolv månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI) 3,4 prosent. Oppgangen skyldes både høyere elektrisitetspriser og at den underliggende prisveksten har økt. Lønnsveksten tok seg opp i fjor. Tilstrømmingen i arbeidsmarkedet tilsier at den vil øke videre, men trolig litt mindre enn tidligere anslått.

I drøftingen av risikobildet var hovedstyret særlig opptatt av hvilke konsekvenser økende proteksjonisme internasjonalt og uro i enkelte fremvoksende økonomier vil få for norsk økonomi. Økte handelsbarrierer og vedvarende usikkerhet kan dempe importveksten hos handelspartnerne, men det kan også gjøre at kronekursen holder seg svakere enn lagt til grunn. Det er usikkert i hvor stor grad oppgangen i oljeprisen og økt aktivitet i oljenæringen vil bidra til å løfte lønnsveksten. En lang periode med lave renter og tiltakende gjeldsbelastning i husholdningene har gitt økt usikkerhet om virkningene av høyere renter.

I vurderingen av pengepolitikken legger hovedstyret vekt på at oppgangen i norsk økonomi fortsetter. Det blir gradvis mindre ledige ressurser i økonomien, og kapasitetsutnyttningen synes nå nær et normalt nivå. Den underliggende prisveksten er nær inflasjonsmålet på 2 prosent.

Utsiktene og risikobildet tilsier samlet sett en gradvis renteoppgang i årene fremover. Dersom styringsrenten holdes på dagens nivå for lenge, kan priser og lønninger skyte fart og finansielle ubalanser bygge seg videre opp. Da øker risikoen for et kraftig tilbakeslag i økonomien frem i tid. Usikkerhet om virkningene av høyere renter taler for å gå varsomt frem i rentesettingen. Med en

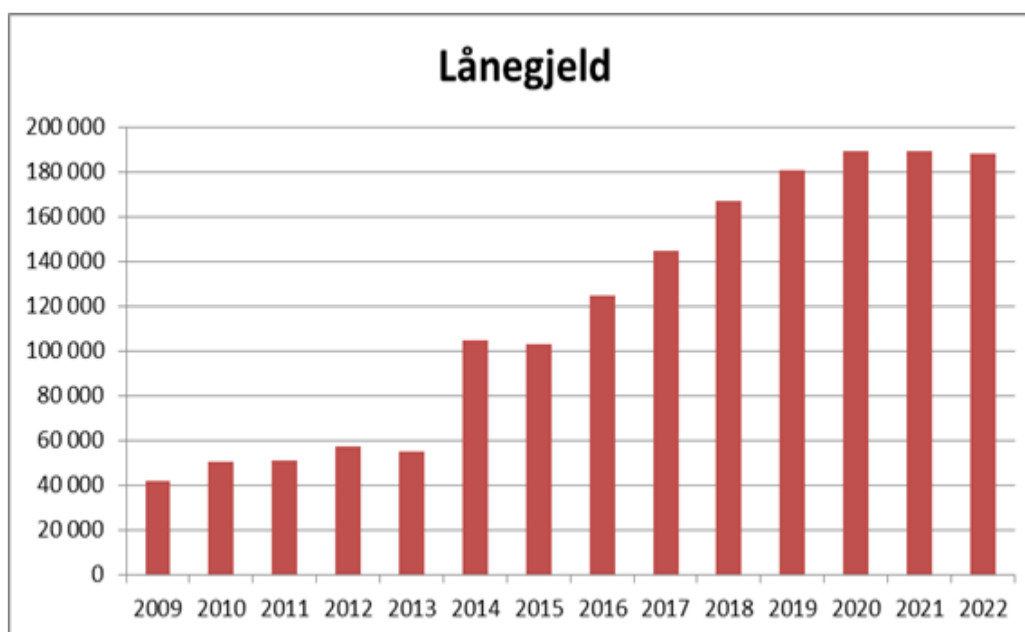
gradvis renteoppgang anslås inflasjonen å være nær målet noen år frem, samtidig som arbeidsledigheten fortsatt er lav.

Norges Banks hovedstyre besluttet å heve styringsrenten med 0,25 prosentenheter til 0,75 prosentenheter i september 2018. Slik hovedstyre vurderer utsiktene og risikobildet, vil styringsrenten mest sannsynlig bli satt videre opp i første kvartal 2019. Hvor raskt og hvor mye renten blir hevet videre, kommer an på hvordan økonomien utvikler seg.

Det er med dette lagt til grunn en gjennomsnittlig lånerente på 2,5 prosent i perioden.

Utvikling i lånegjeld inkl. årlige låneavdrag

Basert på forslag til investerings- og finansieringsplan 2019-2022 forventer rådmannen en utvikling i lån til investeringer i bygninger og anlegg i 1000 kr. (inkl. årlige låneavdrag) som vist i figuren under:

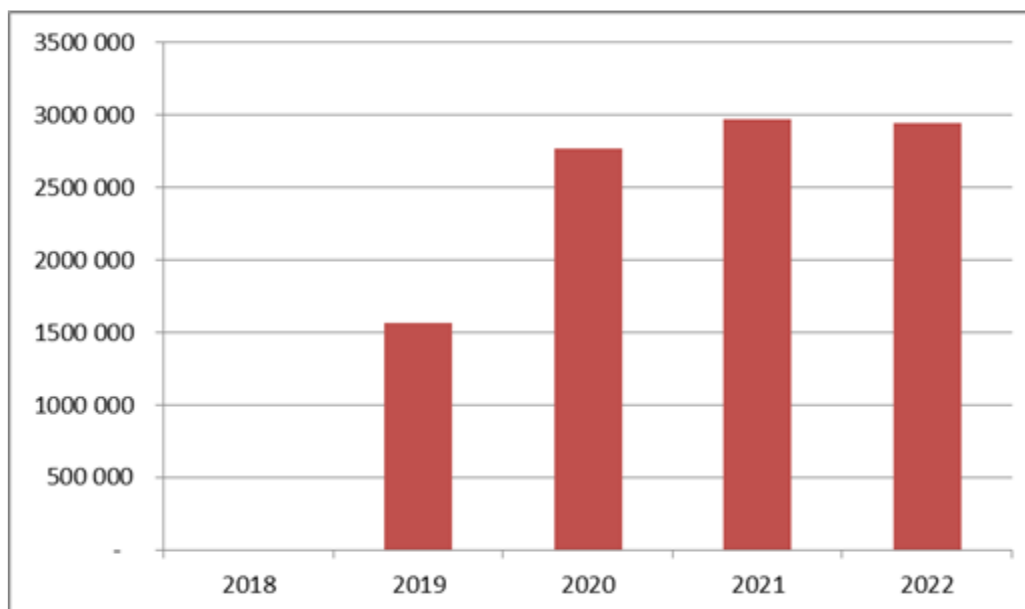
Fordeling langsiktige gjeld	31.12.2016	%	31.12.2017	%	31.12.2018	%	31.12.2019	%	31.12.2020	%	31.12.2021	%	231.12.2021	%
Langsiktig gjeld investeringer/utlån	75 947 233	61 %	81 743 626	57 %	79 954 651	48 %	79 223 152	44 %	75 934 153	40 %	69 695 154	37 %	63 093 655	34 %
Lån til vann og avløp	48 688 216	39 %	62 888 216	43 %	86 702 701	52 %	101 425 200	56 %	113 347 699	60 %	119 270 198	63 %	125 192 697	66 %
Samlet langsiktig gjeld	124 635 449	100 %	144 631 842	100 %	166 657 352	100 %	180 648 352	100 %	189 281 852	100 %	188 965 352	100 %	188 286 352	100 %

Aremark kommune praktiserer nedbetaling av lånegjeld i tråd med Kommunelovens krav til minste lovlig årlige låneavdrag (detaljert beregning). I tillegg kommer nedbetaling av Startlån (utlån fra låntakere nyttes til nedbetaling av lån i Husbanken). Rådmannen har i forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 lagt inn årlige låneavdrag i tråd med minstekrav til årlige avdrag etter kommuneloven.

I ny kommunelov som ble vedtatt i juni 2018 heter det at avdragene samlet skal være minst lik størrelsen på kommunens avskrivninger i regnskapsåret, justert for forholdet mellom størrelsen på lånegjelden og størrelsen på kommunens avskrivbare anleggsmidler. Konsekvensen av denne 'avskrivningsmetoden' er at kravet til minimumsavdrag blir høyere enn tidligere, men at dette vil

skape sunnere kommuneøkonomi. I praksis innebærer dette en økning i årlige avdrag for Aremark kommune på cirka 500 000 kroner med utgangspunkt i lånegjeld pr 31.12.2017.

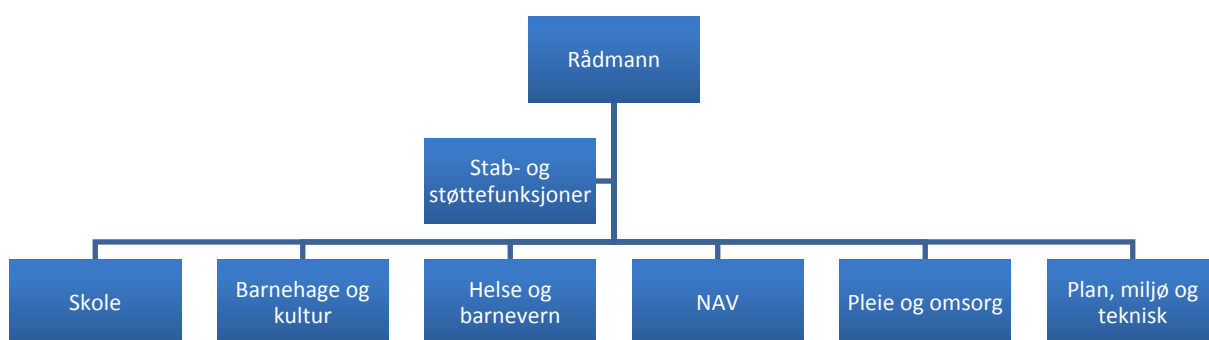
Utvikling netto avdrag, renteinntekter og renteutgifter i forhold til 2018:

Kapittel 3. Kommunens tjenesteområder

Aremark kommune drives etter en 2-nivå-modell og har en organisasjonsmodell der politiske mål og strategier skal gjennomføres i en desentralisert organisasjon med sentraladministrasjon og 6 virksomheter. Den politiske styringen skal ikke være sektororientert, men helhetsorientert. For å få en godt fungerende organisasjon, må det være en gjennomgående bevissthet og forståelse for hva det skal fokuseres på, samlet for hele kommunen, på tvers av virksomhetene og innenfor hver enkel virksomhet.

Kommunens organisering pr november 2018:

I 2018 er det gjennomført to endringer i kommunens organisering:

- Frivilligsentralen, Bruktstua, Aremark ungdomsklubb og kulturområdet er lagt under ledelse av virksomhetsleder ved Aremark barnehage.
- Personal- og organisasjon er lagt under ledelse av virksomhetsleder for Stab- og støttefunksjoner.

RAMMEOMRÅDE 11 POLITISK STYRING OG SENTRALADMINISTRASJON

Rammeområde 11 omfatter kommunens politiske ledelse, sentraladministrasjonen og reserverte tilleggsbevilgninger.

Tjenester og oppgaver:

Beskrivelse av rammeområdet:

1100 Politisk ledelse omfatter kommunestyret, formannskap, utvalg, ordfører og varaordfører.

1101 Revisjon omfatter utgifter til kontrollutvalg, Indre Østfold Kontrollutvalgssekretariat og Indre Østfold Kommunerevisjon.

1103 Valg omfatter utgifter i forbindelse med kommune- og stortingsvalg.

1110 Andre utvalg omfatter overformynderi, forliksråd, eldreråd, råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne og Aremark ungdomsråd (ARUNG).

1120 - 1129 Sentraladministrasjonen omfatter rådmannskontor, arkiv, økonomiavdeling, eiendomsskattekontor, IT, næringsutvikling (herunder sekretariatsfunksjon for Aremark Næringsforum), interkommunalt samarbeid, tilskudd til menighetsrådet, lærlinger og fellesutgifter.

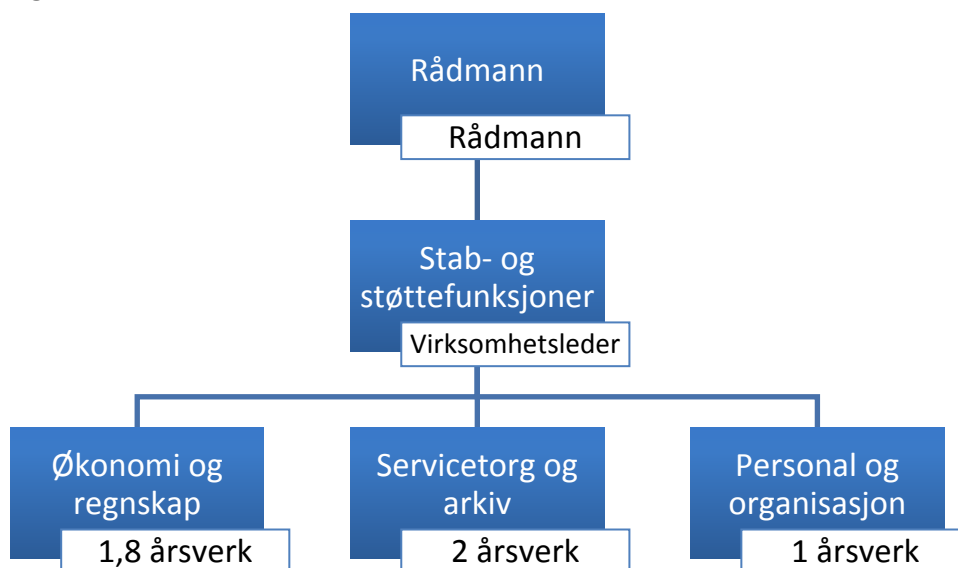
1130 Beredskap omfatter kommunens overordnede beredskapsarbeid i henhold til vedtatt beredskapsplan.

1140 Vigsler omfatter kommunens oppgaver knyttet til vigsler. Oppgaven ble overført kommunene fra og med 1.1.2018.

1150 Tannlege i henhold til kommunestyrevedtak fra 14.12.17 er Aremark tannlegekontor etablert.

190 Reserverte tilleggsbevilgninger omfatter reserverte bevilgninger etter formannskapet bestemmelse og reserverte bevilgninger for lønnsoppgjørene.

Organisering

Nytt av året er at personal og organisasjon er lagt under ledelse av virksomhetsleder for stab- og støttefunksjoner.

Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser:

Driftsåret bærer preg av en rekke endringer som påvirker politisk ledelse og sentraladministrasjonen:

- Aremark er i region med Halden – region Halden/Aremark
- Det er etablert/reforhandlet samarbeidsavtaler med Halden kommune på bl.a. følgende områder:
 - Skatt og innfordring
 - Helsehus: Akutte døgnplasser (somatikk og psykiatri) og rehabilitering
 - Demenskoordinator
 - Kreftkoordinator
 - Legevakt
 - Ergoterapi
 - Plan- og byggesak
 - Brann og feiing
 - PPT
 - IKT, sak- og arkivsystem og innkjøp
- Videreføring og utvikling av annet innen interkommunalt samarbeid (i hovedsak Marker):
 - Interkommunalt samarbeid
 - Utviklingsprosjekter for regionen og for grensekommunene gjennom Utviklingsavtalen mellom grensekommunene og Østfold fylkeskommune
 - Felles jord-, skog- og miljøkontor
 - Oppmåling
 - Samarbeidsorganet Grenserådet for Aremark, Marker og Rømskog
 - Deltakelse i Regionalpark Haldenkanalen

- Deltakelse i interkommunalt samarbeid SmartKom Østfold
 - Pilotprosjekt innovasjonsledelse i samarbeid med KS
- Arkivrydding og videreført utvikling av arkivplan i samarbeid med Østfold interkommunale arkivselskap
- Fortsatt fokus på antall lærlinger og fagområder for disse
- Arbeidet med internkontrollsystem HMS og tjenester
- Aremark kommune har mange følgere på sine Facebook-sider, og oppdaterer sidene jevnlig (Aremark kommune, Aremark ungdomsklubb, Aremark Frivilligsentral, Bruktstua, Strømsfoss Mølle med mer).

Tjenestemål i planperioden

Sentraladministrasjonen skal legge til rette for:

- At organisasjonen skal fremstå som en effektiv, rasjonell, robust, omstillingsorientert og samlet enhet.
- Å videreutvikle effektiv og hensiktsmessig forvaltning av kommunens økonomiske og menneskelige ressurser.
- Å gi innbyggerne best mulig tjenester, informasjon og service.

Prioriterte områder og tiltak:

Følgende forhold bør ha fokus i planperioden:

- Ledelsesutvikling gjennom pilotprogrammet Innovasjonsledelse i samarbeid med SmartKom Østfold og KS.
- Arbeide mot å ha heltidsarbeid som norm for driften i hele Aremark kommune.
- Økt digitalisering.
- Sikre stor grad av politisk og administrativ involvering i budsjett- og økonomiplanprosessen.
- Arbeide for en personalpolitikk som fremmer rekruttering, har fokus på HMS og kompetanseutvikling.
- Arbeide systematisk og planmessig med sykefraværsoppfølgingen i Aremark kommune.
- Bistå i arbeidet med å revidere kommuneplanens arealdel.
- Ha tett oppfølging med investeringsprosjektene i kommunen.

Økonomi

Tjenestenavn	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
11 - Sentraladministrasjon	16 645 741	16 818 895	16 401 536	16 302 559	16 392 559	16 302 559

Hovedtrekk i driftsbudsjettet, endringer og konsekvenser i perioden (i hele 1000 kr):

Tjeneste	Tiltak	Konsekvenser	2019	2020	2021	2022
Fellesutgifter	Frikjøp av tillitsvalgte		+110	+110	+110	+110
Fellesutgifter	Kontingenter		+50	+50	+50	+50
Valg	Stortings- og kommunevalg		+90		+90	
Politisk ledelse	Møtegodtgjørelse		+300	+300	+300	+300
Næring	Regionalparken i hht søknad		+50	+50	+50	+50
Næring	Kanalselskapet i hht søknad		+30	+30	+30	+30
Rådmannskontoret	Juridisk bistand		+100	+100	+100	+100
Rådmannskontoret	Innkjøp		+50	+50	+50	+50
Beredskap	Inventar, utstyr og kurs		+50	+50	+50	+50
Vigslar	Kommunale vigslar		-	-	-	-
Tannlege	Opprettholde tannlegetilbud i Aremark		-	-	-	-
Kommunekassa	Rettsgebyr		-50	-50	-50	-50
Frie inntekter	Øke eiendomsskatt		-1127	-1127	-1127	-1127
Formannskapets konto	Avsetning		- 830	- 830	- 830	- 830
Disposisjonsfond	Avsetning		+1127	+ 650	+ 650	+ 650

Oversikt over faste årsverk:

Stillingsbetegnelse	2018	2019	2020	2021	2022
Rådmann	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Virksomhetsleder	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Personell stab og støtte	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
Sum	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8

RAMMEOMRÅDE 22 BARNEHAGE OG KULTUR

I beskrivelsen av rammeområdet omtales Aremark barnehage først, deretter omtales kommunens ulike kulturområder:

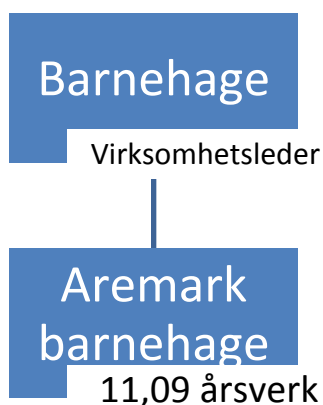
2210 Aremark barnehage/ 2215 Barnehager andre kommuner

Tjenester og oppgaver:

Trygghet, trivsel og tilhørighet.

Barnehagen skal, i samarbeid og forståelse med hjemmet, ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene. (Barnehageloven §1 Formål 1.ledd).

Organisering:

Aremark barnehage er en tre-avdelings barnehage. Det er to avdelinger for barn i alderen tre til fem år og en småbarnsavdeling for barn i alderen ett til tre år, totalt 70 plasser.

Virksomhetsleder/styrer har 100 prosent stilling. Driften er organisert med to stedfortredere for styrer hver i 50 prosent. Fra 1. januar 2019 har barnehagen 12,09 årsverk fordelt på 16 ansatte.

Yrkesgruppene som inngår i bemanningen er styrer, pedagogiske ledere, barnehagelærere, fagarbeidere barn og ungdom, barnepleiere, morsmåslærere og assistenter.

Pr januar 2019 har barnehagen en lærling i barne- og ungdomsarbeiderfaget. Barnehagen tar også imot barnehagelærerstudenter fra Høgskolen i Østfold ved behov.

Barnehagen tilbyr stor fleksibilitet med 60 prosent, 80 prosent og 100 prosent plasser. Vi har pr november 2018 lagt inn forslag til vedtektsendring om å fjerne 40 prosent plass. Foreldrene som har redusert barnehageplass til sine barn kan i stor grad velge hvilke ukedager de ønsker å ha barna i barnehagen.

Hovedopptak av barn foretas én gang pr år med søknadsfrist 1. mars. Så sant barnehagen har mulighet tar vi inn barn fortløpende gjennom hele året. Barn uten barnehageplass som fyller ett år senest i november det enkelte år har lovfestet rett til plass i hovedopptaket.

Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser:

Barnehageloven fikk nye forskrifter som trådte i kraft 1. august 2018. Den viktigste er pedagognormen. Den sier at det minst skal være en pedagogisk leder per syv barn når barna er under tre år, og en pedagogisk leder per 14 barn når barna er over tre år. Ett barn over pedagognormen utløser en ekstra pedagogisk leder.

Departementet lovfestet også at alle barnehager skal ha en grunnbemanning som tilsvarer minimum én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. Barna regnes som over tre år fra og med august det året de fyller tre år. Lovendringen trådte i kraft 1. august 2018.

I Aremark barnehage har vi 20 barn under tre år og 33 barn over tre år. Det legger beslag på til sammen 73 plasser da barn under tre år opptar to plasser. Ikke alle barna har hele plasser i barnehagen og disse tatt i betraktning har Aremark barnehage 64,4 plasser i bruk. Det innebærer dermed noe ledig kapasitet i barnehagen pr januar 2019 etter bemanningsnormen.

Etter pedagognormen telles antallet barn og plasser noe annerledes og Aremark barnehage kommer høyst sannsynlig i en situasjon hvor det vil være behov for å søke dispensasjon fra pedagognormen. Dispensasjonssøknad er å foretrekke da det gir handlingsrom for senere å kunne ansette pedagoger i ledige stillinger.

I tillegg til de ovennevnte endringene er det vedtatt en lovendring som omhandler samarbeid ved overgang fra barnehage til skole. Det er nå lovfestet plikt for barnehageeiere og skoleeiere til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning (SFO). Departementet skriver at plikten skal være gjensidig. Samarbeidsplikten er derfor innarbeidet både i barnehageloven, opplæringsloven og friskoleloven. Det fremgår av opplæringsloven og barnehageloven at formålet med samarbeidet skal være å bidra til at barna får en trygg og god overgang fra barnehage til skole og SFO.

Dette gjøres i stor grad allerede i Aremark. Vi har felles samarbeidsutvalg (SU), overgangsmøte mellom barnehagens leder, pedagogiske ledere, skolens ledelse, SFO og førsteklasseleer. Virksomhetslederne på skole og barnehage har faste samarbeidsmøter minimum en gang i måneden. I tillegg til dette samarbeider skolen og barnehagen om læringsmiljøprosjektet og vi gjennomfører enkelte felles foreldremøter og planleggingsdager.

Fra august 2017 er det vedtatt en ny rammeplan som stiller høyere krav til innholdet i barnehagen – dette bidrar til å kvalitetssikre arbeidet vi gjør. Kravet til det pedagogiske arbeidet har i den nye rammeplanen blitt tydeligere. Den setter et spesielt høyt krav til pedagogene, noe som krever kompetanseheving og bedre rammevilkår.

Tabell med fødselstall de siste årene

2013	2014	2015	2016	2017	2018
11	13	11	14	8	9(hittil)

Tjenestemål i planperioden:

I Aremark kommunes budsjett for 2018 ble det vedtatt at det skal gjøres en ombygging og utbygging av barnehagen. I løpet av 2018 ble planene lagt på is i påvente av finansiering.

Renovering av barnehagen har vært et tema i Aremark gjennom mange år og planlegges gjennomført i inneværende økonomiplanperiode. Gjennom en ombygging av barnehagen med et fellesrom vil barnehagen kunne se på alternative måter å drifte på og det åpner seg muligheter for nytenkning og utvikling av tjenesteområdet. Én mulig ny løsning er et samarbeid med Aremark helsestasjon om drift av en Åpen barnehage. Gjennom tilbud om Åpen barnehage, hvor foreldre og barn sammen kan benytte seg av barnehagens lokaler, kan kommunen kunne gjøre barnehagen mer kjent, trygg og tilgjengelig for barn og foreldre. Forhåpentlig vil også et slikt tilbud bidra til at flere foreldre velger å ha barna sine i Aremark kommunale barnehage i stedet for å velge barnehager i andre kommuner. Når lokalene er på plass påregnes ikke økte utgifter til barnehagedriften ved tilbud om Åpen barnehage. I stedet vil føre det med seg en økt satsing på tidlig innsats.

Barnehagen må i samarbeid med foreldrene utvikle en tydelig profil. Foreldrene har et ønske om at barnehagen skal bruke det Aremark har å tilby. Vår tanke er derfor å profilere oss som en barnehage som ivaretar Aremark sine verdier, at vi har stort fokus på dyrehold, landbruk og skog.

Prioriterte områder og tiltak:

Barnehagen og skolen er med i Læringsmiljøprosjektet fra og med høsten 2018.

Læringsmiljøprosjektet er et tilbud til kommuner med barnehager og skoler som ønsker å jobbe med læringsmiljø og mobbing. Prosjektet går over to år og vi har tett samarbeid med veiledere fra læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger. Det er i barnehagen satt ned en arbeidsgruppe hvor styrer, en pedagogisk leder, en fagarbeider og representant fra PPT deltar. Vi skal gjennom prosjektet arbeide med tema som læringsmiljø, forebygging, avdekking og håndtering av mobbing, samt regelverk, ledelse og organisasjonsutvikling.

Barnehagen har fokus på arbeid med programmet Språkløyper. Det har som mål å styrke alle barns og elevers språklige kompetanse. Målet skal nås ved hjelp av kompetanseutvikling hos de ansatte i barnehage og skole gjennom arbeid med nettbaserte kompetanseutviklingsressurser. Barnehagen har samarbeidet med Aremark skole om prosjektet gjennom to år. Dette er et gratis opplegg som også er anbefalt av Utdanningsdirektoratet som en del av implementeringen av den nye rammeplanen. Vi har også en pedagog i barnehagen som høsten 2018 startet på videreutdanning i språkutvikling og språklæring. Gjennom dette arbeidet har de ansatte i barnehagen fått hevet sin kompetanse innenfor området. Programmet er nå avsluttet og arbeidet innenfor området er implementert i vårt daglige arbeid.

Høsten 2017 kom det en ny Rammeplan for barnehager. Fra høsten 2018 har barnehagen arbeidet med implementeringen av denne. I første omgang har vi et spesielt fokus på Livsmestring og helse. Læringsmiljøprosjektet er en del av dette.

Aremark barnehage har vært med i prosjektet «Atten tusen timer» og ble våren 2016 godkjent som en helsefremmende barnehage.

Tidlig innsats er grunnleggende i alt folkehelsearbeid. «Sjumilsteget» er også en del av vårt arbeid med tanke på tettere samarbeid på tvers av virksomhetene i et folkehelseperspektiv. Kommunen har opprettet et tverrfaglig team, hvor ulike tjenester i kommunen samarbeider.

Høsten 2019 er det planlagt å sette i gang et foreldreveilederkurs som er sterkt anbefalt fra Kunnskapsdepartementet. Kurset heter Circle Of Security (COS) og utdanner veiledere som kan holde veiledningskurs for foreldre etter en metode som går på trygghet. Her har vi inngått et samarbeid med kommunene i indre Østfold. Det er nedsatt en arbeidsgruppe som skal søke økonomisk tilskudd til arbeidet. Fra Aremark kommunes side er det tenkt at dette skal være et samarbeid på tvers av de forskjellige virksomhetene som er med i tverrfaglig team slik at vi kan utdanne flere COS-veiledere og at foreldre møter den samme metoden å arbeide etter fra helsestasjon, barnehage, skole til barnevern. Dette er en del av satsningsområdet tidlig innsats.

Vi har fra høsten 2018 inngått et samarbeid med Høgskolen i Østfold som paratbarnehage. Det innebærer at vi ved behov vil motta studenter i praksis fra barnehagelærerutdanningen ved høgskolen. Barnehagen får tilbud fra HiØ om å være med på samlinger, forelesninger og kurs. To av pedagogene på barnehagen har i tillegg tatt videreutdanning i veiledning høsten 2018.

Økonomi:

I budsjett 2019 er det lagt opp til at det koster 2 990 (+ 50 fra 01.08.19) kroner for en full plass i Aremark barnehage, dette i tråd med de foreslåtte maksimumssatsene i statsbudsjettet for 2019. I tillegg betales matpenger à 230 kroner. I henhold til bestemmelsene i opplæringsloven kan barn ha rett til spesialpedagogisk hjelp. I de tilfeller hvor bestemmelsene treer i kraft skal det gis fratrukket foreldrebetalingen. Det kan søkes om redusert foreldrebetalning for husholdninger som har en samlet person- og kapitalinntekt på under kr. 533.500,- pr år. Samt for gratis kjernetid i barnehagen for 2-, 3-, 4- og 5 åringer for husholdninger som har en samlet person- og kapitalinntekt på under kr. 533.500,- pr år.

Barnehagens største utfordring er i dag den bygningsmessige tilstanden. Aremark har en barnehage som fremstår som nedslitt i tillegg til at den har et stort investeringsbehov også når det gjelder inventar, utstyr og leker. Påbygg og renovering av barnehagen vil gjøre det mulig å organisere personalet i barnehagen mer hensiktsmessig og en besparelse på variable personalutgifter kan påregnes.

Foresatte har rett til å velge barnehage i annen kommune for sine barn, dersom de ønsker dette. Barn i andre kommuner kan koste Aremark barnehage over 220 000 kr i året per barn. Barnehagens fysiske fremtoning kan ha påvirkning på hvorvidt foresatte velger å ha sine barn i Aremark barnehage eller om de velger andre alternativer.

Siden Aremark kommune satser på økt tilflytning til kommunen vil den største usikkerheten vedrørende barnehagekapasiteten i økonomiplanperioden være størrelsen på netto tilflytting i de aktuelle alderskullene.

I rådmannens forslag til budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022 er det lagt opp til feriestengt barnehage i juli måned. Av sikkerhetsmessige grunner må barnehagen ha minimum fire ansatte på jobb hver dag. Erfaringen fra sommeren 2018 viser at svært få aremarkinger benytter barnehage tilbudet i sommerukene og barnehagen kan risikere å ha så få som ett barn i barnehagen pr uke. Dette vil, i tillegg til å gi positiv økonomisk effekt, også styrke det pedagogiske tilbudet vi gir ved at vi også konsentrerer tidsrommet hvor barnehagens personale avviker ferie.

I 2018 er det gjort en organisasjonsendring hvor Frivilligsentral, Bruktstue, kultur, Strømsfoss mølle og Aremark ungdomsklubb er lagt under ledelse av virksomhetsleder barnehage.

2220 Frivilligsentralen og 2221 Bruktstua

Aremark har en godt etablert Frivilligsentral som lever av lokalt engasjement og kontakt mennesker mellom. Kommunen stiller ulike bygg til disposisjon for aktivitetene, og daglig leder er ansatt i en 60 prosent stilling. 10 prosent av stillingen foreslås overført til 2222 kultur i rådmannens forslag til budsjett 2019.

Til sammen er det 40 frivillige som har faste ukentlige aktiviteter for voksne som Bowls, Trivselsklubb, Trimgruppe, Gågruppe, Bingo og Strikkekafe. Frivilligsentralen er med i et nettverk med 19 daglige ledere i fylket.

Bruktstua drives av 12 frivillige og har vist seg å være en positiv møteplass på ulike plan.

De frivillige skaper aktiviteter som gir bedre folkehelse, men det er en utfordring i et lite lokalsamfunn å rekruttere nye frivillige og brukere. Det er viktig å bygge opp et nettverk også med lag og foreninger. Større kulturarrangement er helt avhengig av at alle bidrar.

2222 Kultur omfatter tildeling av kulturmidler til idrett, lag og foreninger, kultur-/idrettspris, tilskudd til Strømsfossdag og vårmønstring, museumstøtte og bygdekino. **Bygdekinoen** kommer med filmfremvisning ca. 5 – 6 ganger pr år. Fremvisningen er digitalisert og kjører 3D visninger. Rådmannen har i sitt forslag til budsjett for 2019 styrket kulturområdet med en 20 prosent stilling.

2223 Strømsfoss Mølle inneholder møllemuseum, galleri og møte-/selskapslokaler.

2225 Aremark Ungdomsklubb

Aremark kommune har, i tråd med vedtatt målsetting, valgt å satse på tilbud til ungdom i bygda. Ungdomsklubben hadde tidligere et eget lokale, det er nå stengt og ungdomsklubben har gjennom 2018 holdt til i allbrukshuset Furulund og på elevtorget ved Aremark skole. Klubben har holdt åpent hver tirsdag og fredag, men har høsten 2018 redusert åpningstiden til kun fredager. Reduksjonen er midlertidig i påvente av endelig organisering og drift. Klubben er et møtested for ungdom i et rusfritt miljø og arbeider etter prinsippene i MOT.

Ungdomsklubbledere og ungdommene selv har sammen tatt ett bevisst valg om å ikke ha for mange planlagte aktiviteter. Dette fordi ungdomsklubben skal være et lavterskeltilbud der ungdommene skal kunne gjøre litt som de selv ønsker.

Som eksempler på aktiviteter som bedrives i regi av ungdomsklubben har det gjennom 2018 vært arrangert LAN, badetur til Østfoldbadet, alpintur i samarbeid med Lions Aremark, diskotek med foredrag om rus og kriminalitet i samarbeid med ungdomsklubben til Kirkens bymisjon, matkurs med Fru Timian to påfølgende fredager samt Rockabillyfest i samarbeid med Bygdeungdomslaget. Dette er aktiviteter ungdommen selv har ønsket og som har vært svært vellykket.

Ved siden av de nevnte arrangementene og turene bruker ungdomsklubben idrettshallen og bassenget på Furulund aktivt.

Tjenestenavn	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
21 - Oppvekst og kultur	30 688 278	0	0	0	0	0
22 - Barnehage og kultur	0	8 022 837	8 215 220	8 315 220	8 315 220	8 315 220

Hovedtrekk i driftsbudsjettet, endringer og konsekvenser i perioden (i hele 1000 kr):

Tjeneste	Tiltak	Konsekvenser	2019	2020	2021	2022
Barnehage	Fastlønn reduksjon 0,8 årsverk		- 425	- 425	- 425	- 425
Kultur	Fastlønn økning 0,1 årsverk		+ 65	+ 65	+ 65	+ 65
Barnehage	Barnehager andre kommuner		-550	- 550	-550	-550
Barnehage	Økte brukerbetaling		- 185	- 185	- 185	- 185
Kultur	Kulturmidler		- 20	- 20	- 20	- 20
Ungdomsklubb	Redusert aktivitet i 2019 i påvente av avklaring vedrørende videre drift		- 100			

Oversikt over faste årsverk:

Stillingsbetegnelse	2018	2019	2020	2021	2022
Virksomhetsleder	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Barnehagepersonell	11,89	11,09	11,09	11,09	11,09
Kultur	1,36	1,46	1,46	1,46	1,46
Sum	14,25	13,55	13,55	13,55	13,55

RAMMEOMRÅDE 23 AREMARK SKOLE OG SFO

Tjenester og oppgaver

Rammeområdet omfatter grunnskole med skolefritidsordning, kulturskole, voksenopplæring og kombinert skole- og folkebibliotek. Voksenopplæring gis til voksne som har rettigheter etter aktuell lovgivning og kjøpes nå fra annen kommune.

Den obligatoriske grunnskolen gir opplæring etter Opplæringsloven med tilhørende forskrifter og annet aktuelt lovverk og retningslinjer. Aremark kommune tilbyr skolefritidsordning ved Aremark skole.

Kulturskolen skal tilby opplæring til de som ønsker det, utover det grunnskolen kan tilby, i estetiske fag.

Aremark folkebibliotek gir et tilbud etter bibliotekloven og er kombinert med skolebiblioteket ved Aremark skole. Det er et nært samarbeid mellom skole og bibliotek.

Organisering

Organiseringen av rammeområdet går fram av figuren ovenfor.

Etter vedtak i Aremark kommunestyre har Agenda Kaupang foretatt en gjennomgang av undervisningssektoren i Aremark kommune. Agenda Kaupang har kommet med 10 anbefalinger som Levekårsutvalget har vedtatt oppfølging av på kort sikt og lang sikt. De to anbefalingene som dreier seg om organisering gjengis her:

Anbefaling	Kort sikt	Ansvarlig	Lang sikt	Ansvarlig
Politikerne som skoleeiere i Aremark må forsterke innsatsen med det systematiske og langsiktige arbeidet for å utvikle opplæringskvaliteten i skolen.	Det utarbeides et årshjul for tilstandsrapportering f o m 2018	Ordfører og leder i levekårsutvalget	Arbeidet med tilstandsrapportering evalueres og forbedres	Ordfører og leder i levekårsutvalget
Det bør utarbeides et tydelig mandat for skoleledelsen. Ansvar og krav til de ulike rollene må spesifiseres med særlig vekt på oppfølgingsansvar for skolens læringsarbeid	Ressursbruk til ledelse gjennomgås og mandat utarbeides	Rådmannen	Ressursbruk og mandat vurderes årlig ifm behandling av budsjett	Rådmann Levekårsutvalget Kommunestyret

Rådmannen har i 2018 arbeidet med ressursbruk til ledelse. Det er gjennomført drøftinger med fagforbundene med tanke på å gjøre nødvendige endringer som er mulig innenfor gjeldende budsjetttrammer for 2018. Det er frigjort 60 prosent stillingsressurs til ledelse/administrasjon som høsten 2018 er benyttet internt i herværende ansvarsområde. Til fratrekk fra dette kommer 20 prosent som relateres til sekretærstilling ved skolen som er redusert fra 80 prosent til 60 prosent for høsthalvåret med bakgrunn i at stillingshaver sluttet og vikar så langt er satt inn i 60 prosent stilling fram til endelig ledelses/administrasjonsstruktur vedtas.

Det er et prioritert område å tydeliggjøre skoleeierleddet. I følge opplæringslovens § 13-1 skal kommunen ha skolefaglig kompetanse i kommuneadministrasjonen over skolenivå. Et tydelig administrativt skoleeierledd er viktig som et grunnlag for at politikerne som skoleeiere også kan settes i stand til å fylle sin rolle. Politikere som aktive skoleeiere vil være en drivkraft i det systematiske forbedringsarbeidet med opplæringskvaliteten, både faglig og sosialt.

Det er viktig å arbeide for at en samlet og godt nok strukturert organisasjon kan bidra til en tilfredsstillende grad av utvikling innenfor alle enheter i rammeområdet.

Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser

Elevtallet ved Aremark skole er synkende. Ved skoleårets start høsten 2018 var det 154 elever som møtte til skolestart. Fremdeles opprettholdes en organisasjon med én klasse på hvert årstrinn.

Lærerutdanningen blir femårig. I det nasjonale bildet er det mange lærere som er i ferd med å nå pensjonsalder. Både på barne- og ungdomstrinn er det bestemmelser for hvor mange studiepoeng lærere må ha for å undervise i norsk, matematikk og engelsk. Det må legges stor vekt på rekrutteringsprosessen når det oppstår ledige stillinger de kommende årene, slik at Aremark kommune både kan trekke til seg og holde på god kompetanse. Vektleggingen av personalets atferdsfaglige kompetanse må videreføres.

Opplæringslovens kapittel 9 A er endret. Alle elever i skolen har rett til et trygt og godt skolemiljø. Miljøet skal være så godt at den enkelte elevs helse, trivsel og læring utvikler seg positivt. Denne rettigheten er lovfestet i Opplæringsloven. Gjennom endring i loven er det innført en ny aktivitetsplikt som skal sikre at skolene handler raskt og riktig når en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Aktivitetsplikten utløses dersom en elev ikke har det trygt og godt på skolen, uavhengig av årsak. Aktivitetsplikten omfatter 5 delplikter: Plikt til å følge med – Plikt til å gripe inn – Plikt til å varsle – Plikt til å undersøke – Plikt til å iverksette tiltak og evaluere. Dette krever en stedlig ledelse som kan fokusere på og ha ressurser til å lede dette arbeidet.

Viktige styringssignaler framgår av dokumentene NOU 2015:2 «Å høre til» - virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø og Stortingsmelding 21(2016-2017): Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen. Det gjøres endringer i både overordnet del og fagplanene i læreplanen Kunnskapsløftet.

Tjenestemål i planperioden

Det er viktig at anbefalingene etter Agenda Kaupangs gjennomgang av skolesektoren følges opp i planperioden. Nedenfor følger Levekårsutvalgets vedtak om oppfølging av de anbefalingene som ikke er gjengitt ovenfor:

Anbefaling	Kort sikt	Ansvarlig	Lang sikt	Ansvarlig
Kvalitetsutviklingen i skolen bør settes i system: - Arbeidet med tidlig innsats gjøres til et langvarig utviklingsarbeid for skolen - Satsningsområdene bør settes ytterligere i system og ansvaret må forankres tydelig hos skoleledelsen - Det bør utarbeides en plan for kompetanseutvikling av lærerne i leseopplæring - Satsningsområdene bør utvides til også å omfatte regning og skriving og tilhørende kompetanseheving bør gjennomføres, jf. Meld. St. 21 2016/2017, se s. 8 og s. 52 kap. 5.3.1 Plikt til intensiv opplæring - Arbeidet med sosial kompetanse bør systematiseres og ansvaret for oppfølging	Følge opp anbefalingen fra Agenda Kaupang i rapportering, budsjettarbeid og planarbeid	Rådmann Virksomhetsleder (VL)	Systematisk oppfølging og evaluering av utviklingsarbeidet	Levekårsutv og kommunestyre

bør plasseres tydeligere hos skoleledelsen.				
Det bør utarbeides retningslinjer for hvordan inspeksjon skal foregå for å oppdage og forebygge mobbing.	Retningslinjer utarbeides og innarbeides i pedagogisk plattform som vedtas i Skolemiljøutvalg (SMU) 17.10.17	VL/Rektor Skolemiljøutvalg (SMU)	Personalgruppa drøfter jevnlig ulike problemstillinger. Møter gjennomføres annenhver måned. Praksis og retningslinjer evalueres årlig.	VL/Rektor SMU
Det bør utvikles en opplæringskultur som kjennetegnes av en enhetlig og god klasseledelse.	Mal for «Den Gode Timen» innarbeides i pedagogisk plattform som vedtas i SMU 17.10.17	VL/Rektor SMU	Praksis evalueres	VL/Rektor SMU
Det bør være en overordnet målsetting for Aremark kommune at flere elever skal få et tilfredsstillende læringsutbytte av den ordinære undervisningen. - Som ledd i dette bør det i samarbeid med PPT gjøres en kartlegging av hvilke elever som vil komme til å ha rett til spesialundervisning gjennom hele grunnskoleløpet og hvilke elever som har forutsetninger for å kunne få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen	Anbefalingen drøftes i samarbeids-møte med PPT	VL/Rektor	Praksis skal rettes mot sammenholdte klasser i størst mulig utstrekning. Alternative læringsarenaer skal utvikles for å ivareta flest mulig elever innenfor ordinær, tilpasset opplæring.	VL/Rektor PPT Levekårsutvalg Samarbeidsutvalg (SU) SMU
Det bør vurderes om skolen skal utvides til 5-dagers skoleuke og debatten bør tas på bakgrunn av vurderinger av læringseffekter og ikke praktiske og sosiale faktorer. - Eventuell ledig tid ved 5-dagers skoleuke benyttes til samarbeid mellom skolens personale	Utredning om 5-dagers skoleuke for alle klassetrinn Budsjettvedtak Desember 2017	VL/Rektor Kommunestyret	Hvis 5 dagers skoleuke innføres dette fra skoleåret 2018/2019 Hvis ikke 5 dagers skoleuke	Rådmann VL/Rektor Kommunestyret

- Dersom 5 dagers skoleuke ikke kan gjennomføres bør det vurderes om barn som ikke har SFO på onsdager og står i fare for å falle utenfor, bør få tilbud om gratis SFO			vurderes gratis SFO onsdager	
Det må sørges for at alle barn reelt kan delta på leksehjelp.	Ikke praktisk mulig å iverksette på kort sikt, men bør bli en del av utredningen av 5 dagers skoleuke	VL/Rektor	Organisering av leksehjelp i tråd med målsettingen i lovverket	Rådmannen VL/Rektor Kommunestyret
Kulturskolens arbeid og kvalitetsutvikling bør innlemmes i den årlige rapporten om tilstanden kommunen er forpliktet til å lage for grunnskolen.	Kulturskolen innlemmes i tilstandsrapporten høsten 2017	Rådmann VL/Rektor	Utvikling av kulturskolen innarbeides i Årsplan 2018	Rådmann VL/Rektor
Det bør vurderes om voksenopplæringen er i stand til å utføre tjenester i småskala til et begrenset elevtall eller om det er bedre å kjøpe tjenestene.	Utredes høsten 2017	Rådmann VL/Rektor Kommunestyre Levekårsutvalg	Konsekvenser av utredning legges inn i budsjett 2018 mv	Rådmann VL/Rektor Kommunestyre Levekårsutvalg

Prioriterte områder og tiltak

Aremark skole har i årsplanen for 2018 tre satsingsområder:

Inkluderende læringsmiljø

Programmene «Helsefremmende skole», «MOT» og «Mitt valg» beskrives i skolens pedagogiske plattform som særskilte innsatser som skal være med på å bygge plattformen i forbedringsarbeidet for et inkluderende læringsmiljø.

Etter initiativ fra Fylkesmannen i Østfold er Aremark skole og Aremark barnehage av Utdanningsdirektoratet tatt inn i pulje 4 av Læringsmiljøprosjektet. Prosjektet blir hovedsatsingen i arbeidet med «Inkluderende læringsmiljø» ved Aremark skole og i Aremark kommune skoleårene 2018/2019 og 2019/2020.

Hovedmålet for prosjektet er å sikre gode og trygge barnehage- og skolemiljø uten mobbing og andre krenkelser. For å kunne realisere hovedmålet er følgende delmål satt for prosjektet på skolesiden:

- Skoleeier skal videreutvikle sin kompetanse i å følge opp skolen og utvikle skoleledelsen. Skoleeier skal sørge for at prosjektet blir godt kjent i kommunen.

- Skolen skal utvikle et godt læringsmiljø. Den skal ha gode rutiner for å avdekke og løse mobbesaker. Ledelsen og de ansatte skal vite hvilke grep som er nødvendige for å utvikle en lærende organisasjon.
- PPT skal støtte og hjelpe skolene i arbeidet med å utvikle læringsmiljøet.
- Elevene skal være aktive deltakere i prosjektet.
- Foreldre skal involveres i prosjektet.

Det er viktig at annet utviklingsarbeid ses i sammenheng med Læringsmiljøprosjektet, at prosjektet forankres hos alle involverte og at implementeringen med å omsette teori til ønsket praksis er planmessig og målrettet.

Skolemiljøutvalget (SMU) skal ha en koordinerende rolle i arbeidet med det helhetlige læringsmiljøet.

Grunnleggende ferdigheter i lesing med vekt på tidlig innsats

Skolen samarbeider med barnehagen med bakgrunn i metodikken innenfor «språkløyper», herunder overgang barnehage/skole.

Det er i Årsplan 2017 tatt inn en tiltaksplan for hvert årstrinn i lesing. Denne følges opp av skolens leseveileder årlig.

Leseveileder legger fram faglige innspill i personalets samlinger og tar initiativ til nødvendige endringer i tiltaksplanen.

Det digitale klasserommet

Det er inngått en samarbeidsavtale mellom Aremark kommune, Halden kommune og Høgskolen i Østfold om etterutdanning for lærere i grunnskolen som skal utvikle sin kompetanse innen digitale ferdigheter.

Avtalen er et resultat av samarbeid mellom kommunene og Høgskolen i Østfold i henhold til Meld St 21(2016/2017) Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen, med fokus på desentralisert ordning for etterutdanning.

Samtlige lærere i Aremark og Halden skal bli trygge i å benytte digitale hjelpemidler i undervisningen. Kompetanseutviklingen skal ta utgangspunkt i den enkelte skoles satsingsområde(r), slik at skolen utvikles som lærende organisasjoner.

Avtalen har et omfang på 1 389 000 kroner, og kommunene er forpliktet til å bistå med 30 prosent egenandel inn i samarbeidet i form av frikjøp av deltakere, leie av lokaler til fellessamlinger og eventuelle andre samlinger, servering mv.

Et innledende ledd i prosjektet «Det digitale klasserommet ved Aremark skole» har vært å foreta en kartlegging av utstyr; - herunder IKT -, lisenser, programvare, lærebøker og annet materiell. Alle ansatte har vært involvert i denne prosessen som skal føre til målrettet innkjøp av lærebøker, utstyr mv.

Økonomi

Elevtallet ved Aremark skole er synkende. Dette fører til at hver elev i gjennomsnitt blir dyrere, gitt at alle andre rammefaktorer holdes stabile.

Ansvarsrådets rammer er under press og i budsjettet er det en betydelig reduksjon i ressurser til fast lønn lærere både i grunnskole og kulturskole. Dette betyr at det må jobbes smartere og mer effektivt, og det er avgjørende nødvendig at muligheter for samarbeid mellom årstrinn utnyttes.

Skal rammeområdet oppnå ønsket utvikling og gode resultater er det viktig med en bevissthet om at dette krever både ressurser til og tydelige mandater for ledelse og ledelsesnivåer.

Skolen har over år hatt et betydelig innslag av gjesteelever fra andre kommuner. Dette er økonomisk krevende, dersom gjesteelever flytter ut av kommunen på kort varsel og inntektene uteblir.

Det legges opp til uendrede økonomiske rammer for biblioteket. Investeringen i meråpent bibliotek vil imidlertid ventelig føre til et enda mer fleksibelt og brukervennlig tilbud til publikum.

Tjenestenavn	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
21 - Oppvekst og kultur	30 688 278	0	0	0	0	0
23 - Aremark skole og SFO	0	23 316 589	23 514 229	22 764 229	22 764 229	22 764 229

Hovedtrekk i driftsbudsjettet, endringer og konsekvenser i perioden (i hele 1000 kr):

Tjeneste	Tiltak	Konsekvenser	2019	2020	2021	2022
Aremark skole	Fastlønn redusert		-750	-1500	-1500	-1500
Aremark skole	Variabel lønn redusert		-105	-105	-105	-105
Aremark skole	IKT-utstyr		+60	+60	+60	+60
Aremark skole	Reduserte inntekter		+560	+560	+560	+560
Aremark skole	Skoleskyss		-70	-70	-70	-70
Aremark skole	Kjøp av tjenester fra kommuner		-180	-180	-180	-180
Kulturskole	Fastlønn redusert		-72	-72	-72	-72
Voksenopplæring	Reduksjon i tilskudd		+125	+125	+125	+125

Oversikt over faste årsverk (i skoleåret) *:

Stillingsbetegnelse	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Ledelse	1,90	2,50	2,50	2,50	2,50
Øvrig personell skole	26,78	27,22/27,02**	24,92	24,92	24,92
<i>Delsum skole</i>	28,68	29,72/29,52	27,42	27,42	27,42
<i>Delsum SFO</i>	2,47	2,50	2,50	2,50	2,50
<i>Delsum kulturskole</i>	1,21	1,23	0,96	0,96	0,96
<i>Delsum voksenopplæring</i>	1,18	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Delsum Aremark bibliotek</i>	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Samlet antall årsverk	34,54	34,45/34,25**	31,88	31,88	31,88

* vil kunne endres i forhold til elever som er finansiert av andre kommuner

** Reduksjon av sekretær med 0,2 stilling gis helårsvirkning fra 01.01.2019

RAMMEOMRÅDE 31 BARNEVERN OG HELSE

Tjenester og oppgaver:

3111 Helsestasjonstjenesten omfatter drift av helsestasjonen.

Tjenesten drives etter lov om kommunehelsetjenester og omfatter miljørettet helsevern, helsestasjonsvirksomhet, helsetjenester i skoler og opplysningsvirksomhet i henhold til lover og forskrifter. Det er i tillegg opprettet et eget tilbud rettet mot ungdom, Ungdommens helsestasjon, lokalisert i Halden.

Helsesøstertjenesten har et særlig ansvar overfor barn/unge, deres familier og nærmiljø. Ved helsestasjonen er det 1 årsverk og som det fremgår nedenfor, utøver den ene fastlegen arbeid som lege i 20 prosent stilling ved helsestasjonstjenesten.

3112 Legetjenesten omfatter kommunelege samt to hjemler for fastlege, slik at legedekningen er tilfredsstillende for befolkningen. Det er pr i dag 60 prosent stilling som kommunelege som dekker samfunnsmedisin, sykehjemslege og helsestasjon. Den ene fastlegen har 10 prosent stilling som smittevernlege, i tillegg er det knyttet to legesekretærer til tjenesten i til sammen 1,2 årsverk.

3113 Miljørettet helsevern gjelder kjøp av tjenester. Aremark kommune kjøper tjenester fra Sarpsborg kommune på dette området, og som tidligere nevnt utøver den ene fastlegen arbeidet som smittevernlege i 10 prosent stilling.

3114 Fysioterapitjenesten omfatter tiltak innen forebyggende helsearbeid, helsestasjonsvirksomhet, skolehelsetjeneste, barnehage, opplysningsvirksomhet, behandling av sykdom, skade eller lyte, habilitering/rehabilitering, tilrettelegging av det fysiske miljøet for den enkelte, tekniske hjelpemidler, samt omsorg i og utenfor institusjon. Tjenesten kan grovt deles inn i forebyggende tiltak, undersøkelse og behandling, habilitering/rehabilitering og veiledning/undervisning. Kommunalt driftstilskudd gis i dag til 0,5 årsverk for fysioterapeut, samt at kommunen har 0,5 årsverk for fastlønnet kommunefysioterapeut.

3115 Psykiatritjenesten Fra 1. oktober 2018 er psykiatritjenesten overført hjemmetjenesten under rammeområde 33 Pleie og omsorg.

3116 Folkehelse. Folkehelsearbeidet i kommunen skal drives etter Lov om folkehelsearbeid, formålet er å fremme folkehelse, herunder utjevne sosiale helseforskjeller. Folkehelsearbeidet skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse.

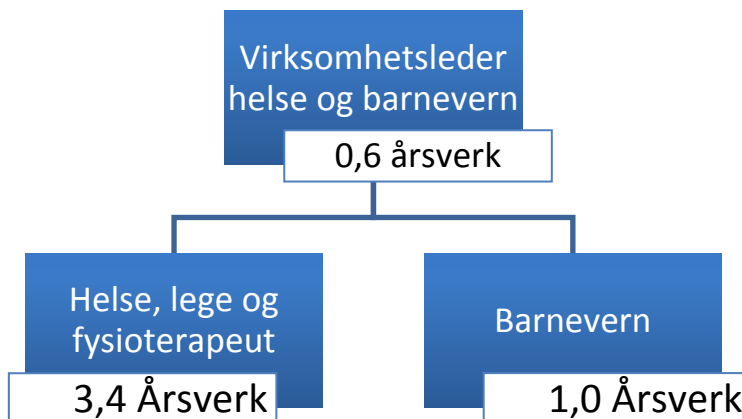
Folkehelsekoordinatoroppgaven utøves innenfor virksomhetsleders ansvarsområde.

Kommunal folkehelsekomite består av rådmannens ledergruppe, leder av Frivilligsentralen, kommunelege og folkehelsekoordinator.

3130 Barneverntjenesten omfatter tjenester gitt i medhold av lov om barneverntjenester og barneloven. Oppgavene omfatter undersøkelser og utredninger på bakgrunn av bekymringsmeldinger for barn og ungdom, saksforberedelser for fylkesnemnda for sosiale saker, iverksettelse av tiltak som støttekontakter, besøkshjem, fosterhjem, plasseringer i institusjon, oppfølging av vedtak, rådgivning, tilsyn og forebyggende tiltak for barn og ungdom. Det er en stor økning i barnefordelingssaker i kjølvannet av samlivsbrudd og vold i nære relasjoner. Dette er ressurskrevende og er et satsningsområde barneverntjenesten og sentrale myndigheter er opptatt av.

Organisering

Organiseringen av virksomheten har som formål å skape stor fleksibilitet og utnyttelse av ressursene slik at den enkelte medarbeiders kompetanse kan benyttes mellom fagområdene. Fagfeltet skal benytte både faglige og økonomiske ressurser på en slik måte at innbyggerne opplever å møte en helhetlig tjeneste. I tillegg skal den enkelte bruker få kvalitativt gode tjenester relatert til behov.

Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser.

- Den Norske Legeforening og KS har fremforhandlet en særavtale, SFS 2305, som gjelder for 2019. Særavtalen regulerer blant annet bestemmelse om legevakt på dagtid. Aremark kommune må, på lik linje med andre kommuner, organisere et legevakttilbud til befolkningen på dagtid. Tilbud om legevakt kjøpes i dag fra Halden kommune, men det er kun i perioden 16.00-08.00. I perioden 8.00-16.00 må Aremark selv organisere et tilbud om daglegevakt.
- Stillingen som psykiatrikoordinator er fra 1. oktober 2018 flyttet fra virksomhet helse og barnevern til hjemmetjenesten i virksomhet Pleie og omsorg.
- Instanser som arbeider med barn og unge i kommunen har høy bevissthet om forhold som kan medføre tiltak fra barneverntjenestens side.
- Deltakelse i diverse interkommunale arbeidsgrupper innen psykiatri og barnevern (BUPP, PPT) er nødvendig for å opprettholde et godt faglig nivå.
- Lov om folkehelse stiller krav til kommunens folkehelsearbeid. Det kan søkes om midler fra år til år til spesifikke folkehelse prosjekter. Søknadsarbeidet i forhold til prosjektsøknader og regnskap er ressurskrevende.

Tjenestemål i planperioden:

Områdene barnevern og helse står foran flere utfordringer:

- Videreføre arbeidet med tverrfaglig tilnærming. Barnevern, psykiatri og rus har flere fellesnevner. Kommunens øvrige tjenester overfor barn og unge er viktige samarbeidspartner. Kvalitet i arbeidet gir bedre tjenesteyting og vil på sikt også være kostnadseffektivt.
- Kompetanseheving av de ulike fagretningene bør vektlegges, for på denne måten å kunne møte befolkningens behov med kvalitativ god metodikk og kunnskap på de ulike fagområdene.

Økonomi

- Legetjenesten vil i 2019 få en utgiftsøkning i form av daglegevakt. I kommuner med inntil 25 000 innbyggere tilstås selvstendig næringsdrivende lege beredskapsgodtgjøring på kr. 118,- per time. For Aremark kommune innebærer dette en ny utgiftspost og daglegevaktordningen vil ha vesentlig påvirkning på virksomhetens budsjett.
- Fysioterapitjenesten vil få noen utgifter på anskaffelse av nødvendig utstyr for å kunne utføre tjenesten på en hensiktsmessig måte.
- På barnevernsområdet ser vi en utvikling som krever mer innsats og flere kostbare tiltak, samtidig er vi avhengige av å kjøpe flere eksterne tjenester, spesielt veiledning til fosterhjem, foreldreveiledning og juridisk bistand. Dette påvirker den økonomiske situasjonen på området negativt. Barnevern er en uforutsigbar tjeneste, som påvirkes av omfattende og til tider kostbare tiltak.
- Psykiske problemer hos barn og unge øker og vil stille krav til økt innsats fra virksomheten, bruken av omfattende tiltak og veiledning er en betydelig faktor.

Folkehelse:

- Virksomheten har koordineringsansvar og har sekretariatsfunksjon for den administrative Folkehelsekomite. I tillegg har folkehelsekoordinator ansvaret for ivaretagelse av retningslinjer og lovverk knyttet til folkehelse.
- Utarbeide skriftlig oversikt over helseutfordringene i kommunen (kommuneplanens samfunnsdel og folkehelseprofil). Dette vil kreve ressurser utover forventet forbruk.

Tjenestenavn	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
31 - Barnevern og helse	7 364 448	7 445 100	7 150 656	7 150 656	7 150 656	7 150 656

Hovedtrekk i driftsbudsjettet, endringer og konsekvenser i perioden (i hele 1000 kr):

Tjeneste	Tiltak	Konsekvenser	2019	2020	2021	2022
Legetjenesten	Daglegevakt		+ 300	+ 300	+ 300	+ 300
Psykiatritjeneste	Flyttet til hjemmetjeneste pleie og omsorg		- 700	- 700	- 700	- 700
Barnevern	Veiledning		+ 165	+ 165	+ 165	+ 165
Barnevern	Fosterhjem lønnsøkning		+ 60	+ 60	+ 60	+ 60
Barnevern	Utgiftsdekning fosterhjem		+ 100	+ 100	+ 100	+ 100
Barnevern	Refusjoner fra staten		- 50	- 50	- 50	- 50
Barnevern	Kjøp av tjenester fra statlige institusjoner		- 200	- 200	- 200	- 200

Oversikt over faste årsverk:

Stillingsbetegnelse	2018	2019	2020	2021	2022
Virksomhetsleder	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60
Helsestasjonstjenesten	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Legetjeneste	1,90	1,90	1,90	1,90	1,90
Psykiatritjeneste	1,00	-	-	-	-
Fysioterapeut	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Barnevern	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Sum samlet årsverk	6,00	5,00	5,00	5,00	5,00

RAMMEOMRÅDE 32 NAV

Etter pålegg fra fylkesdirektør Sverre Jespersen ble NAV stat sommeren 2018 overført til NAV-kontoret i Halden. Aremark kommune har ikke hatt mulighet til å påvirke flyttingen. Som en direkte konsekvens av at det ikke lenger er statlige ansatte ved NAV-kontoret i Aremark vil også refusjon for NAV-leder i 20 prosent stilling bortfalle fra 31.12.2018. Årsaken til overføring av NAV stat er knyttet opp mot innføring av ny IKT-løsning i NAV. Det er påkrevd for alle NAV-kontor å innføre løsningen slik at tjenestene som leveres til innbyggere i Norge er kvalitetssikret og tilfredsstillende lovkrav. Systemet vil også medføre et sømløst behandlingsforløp for alle brukere av NAV.

Ved dialog med Halden kommune stiller de seg positive til å innlemme også den kommunale delen av NAV Aremark i sitt tjenesteapparat. Det er allerede i dag innført en hospiteringsordning hvor saksbehandler ved NAV Aremark deltar i arbeidsteam med NAV Halden. I denne forbindelse er det avdekket et behov for kompetanseheving og tiltak er i iverksatt.

Rådmannen jobber, på oppdrag fra kommunestyret, videre med utredning av en mulig overføring av de kommunale tjenestene i NAV til Halden.

Tjenester og oppgaver:

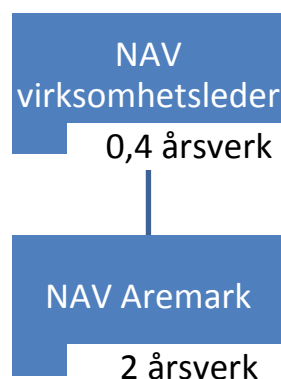
3220 Fellestjenester sosial

Her ligger det lønn til faste stillinger og administrative kostnader knyttet til drift av det kommunale området i NAV (sosiale tjenester og arbeid med flyktninger).

3221 Økonomisk sosialhjelp/3222 Andre sosiale formål

Ansvarerne hjemler i hovedsak ytelser og tjenester i henhold til Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV-loven) og Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (Introduksjonsloven). Virksomheten skal fremme økonomisk og sosial trygghet, økonomisk rådgivning og hjelp, samt bedre levevilkårene for vanskeligstilte. NAV Aremark har ansvaret for arbeidet med det kommunale rusområdet og formidling av Husbankens låne- og støtteordninger.

Organisering

Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser.

NAV-kontorets bemanning har gjennom 2018 gått fra 3,4 til 2,4 årsverk. 2,4 årsverk er kommunalt ansatte. Som nevnt innledningsvis ble det statlige årsverket sommeren 2018 overført NAV Halden. For NAV-leder har det frem til 2019 blitt refundert utgifter tilsvarende 20 prosent stilling fra NAV Økonomitjenester. Dette opphører 1.januar 2019.

- Arbeid/aktivitet for trygd og økonomisk sosialstønad - det er innført aktivitetsplikt til mottakere av økonomisk stønad som er under 30 år.
- Det arbeides kontinuerlig med kompetanseheving av de bosatte flyktingene slik at de etterhvert blir selvhjulpne.

Tjenestemål i planperioden:

- Arbeide med å redusere omfanget av økonomisk sosialhjelp og på sikt få en nedgang. Kvalifiseringsstønad og AAP (Arbeidsavklaringspenger) har som intensjon å få brukere over fra passiv til aktiv ytelse/stønad. Dette blir spesielt viktig når man ser en økning i antall arbeidsledige. Dette setter krav til medarbeidere i NAV om å arbeide slik at brukere kommer på riktig stønad.
- I perioden må det arbeides for kompetanseheving av personell som driver arbeid rettet mot flyktingene. Det må jobbes målrettet for å flyktingene ut i arbeid, samt å heve deres språkmessig kompetanse.

Prioriterte områder og tiltak

NAV sin visjon «Vi gir mennesker muligheter» skal stå sentralt i utformingen av tjenestetilbudet til brukerne.

NAV-Aremark skal bygge sitt arbeid på NAV-reformen sine overordnede målsettinger:

- Få flere i arbeid og færre på stønad.
- Gjøre det enklere for brukerne, og tilpasse forvaltningen til brukernes behov.
- Få en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning.

NAV har følgende hovedfokus:

- Det arbeides målrettet med enkeltklienter for å få disse over på annen inntekt enn sosialstønad og fra passivitet til aktivitet.

Mål og styringsparametere for områdene er gitt i mål og disponeringsbrevet til fylkene.

Økonomi:

Tjenestenaavn	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
32 - NAV	4 103 229	3 343 703	3 613 130	3 613 130	3 613 130	3 613 130

Hovedtrekk i driftsbudsjettet, endringer og konsekvenser i perioden (i hele 1000 kr):

Tjeneste	Tiltak	Konsekvenser	2018	2020	2021	2022
NAV	Refusjon fra staten		+ 160	+ 160	+ 160	+ 160
NAV	Økonomisk sosialhjelp		+ 210	+ 210	+ 210	+ 210
NAV	Introduksjonsstønad		- 185	- 185	- 185	- 185

Oversikt over faste årsverk:

Stillingsbetegnelse	2018	2019	2020	2021	2022
Nav-leder	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
Sosialkonsulent	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Sum	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40

RAMMEOMRÅDE 33 PLEIE OG OMSORG

Tjenester og oppgaver:

Virksomhet pleie og omsorg omfatter:

- Saksbehandling og koordinerende enhet.
- Fosbykollen sykehjem.
- Hjemmetjenester, herunder hjemmesykepleie, hjemmehjelp, psykiaritjeneste, individuelle omsorgstiltak, ergoterapi, støttekontakter, omsorgslønn, avlastning og trygghetsalarmer.
- Kjøkken, herunder kjøkkentjenester, brannvern, matombringning og hygiene.

Områdets hovedoppgave er å gi tjenestemottakerne tilfredsstillende og mest mulig likeverdige tilbud i tråd med BEON (beste effektive omsorgsnivå) uavhengig av bosted, inntekt og sosial status. Funksjonshemmede skal ha full deltakelse og likestilling i samfunnet.

Aremark kommune skal sikre brukerne et forsvarlig og kvalitativt godt tilbud av helse - og omsorgstjenester. Tjenestene skal tilpasses gjennom å ivareta hensynet til endringer i befolkningens behov og særlig ivareta hensynet til de svakeste brukerne.

Tjenesteproduksjonen drives blant annet med hjemmel i helse og omsorgstjenesteloven, samt «Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten».

3310 Fosbykollen sykehjem omfatter drift av Fosbykollen sykehjem som har 16 sykehjemsplasser, hvorav 13 er langtidsplasser og tre er korttidsplasser.

3311 Hovedkjøkken Fosbykollen omfatter drift og matproduksjon til:

- Sykehjemsbeboerne.
- Eldre og funksjonshemmede utenfor institusjon i henhold til enkeltvedtak, herunder servering i Fosbykollen kantine og utbringning av varm mat til hjemmeboende.
- Ordinært kantinesalg for besøkende og kommunens ansatte.
- Cateringsvirksomhet.

3315 Samhandlingsreformen. Det er inngått samarbeidsavtaler med Halden kommune innenfor følgende områder:

- Kommunale akutte døgnplasser.
- Demenskoordinator.
- Kreftkoordinator.
- Rehabilitering.
- Ergoterapi.

Samarbeidsavtalene evalueres i slutten av 2018 og videreføres.

3318 Hjemmetjenester. Omfatter helse og omsorgstjenester til hjemmeboende.

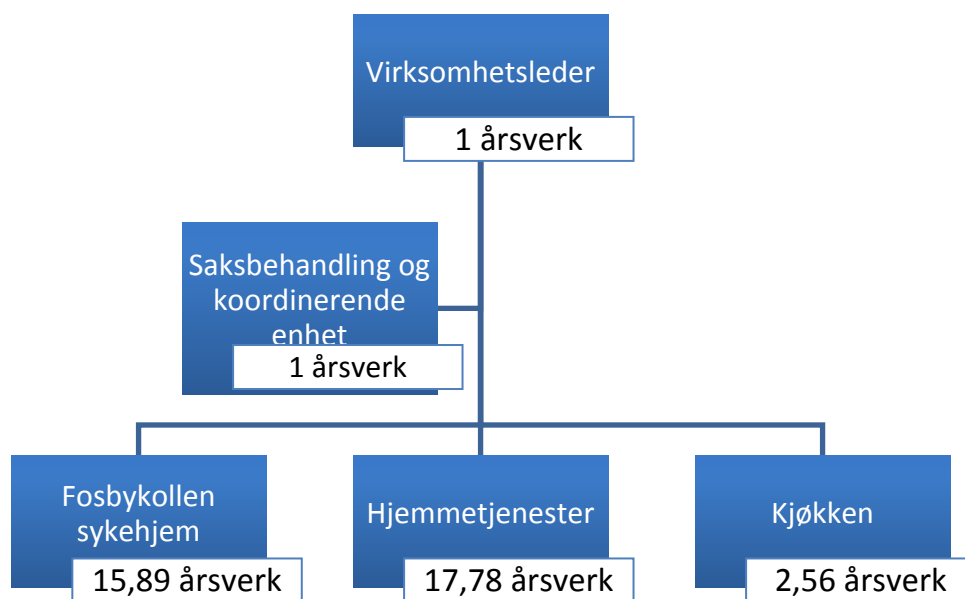
3320, 3321, 3324 og 3326 Styrket omsorg omfatter lønns- og driftsutgifter til individuelle omsorgstiltak, herunder kjøp av aktivitetstilbud.

3328 Omsorgslønn og støttekontakter. Omsorgslønn omfatter lønn til pårørende som ivaretar personer med omfattende omsorgsbehov. Erstatter delvis kommunale tjenester. Støttekontakter gis til personer med fysiske eller psykiske problemer med behov for hjelp til sosial omgang.

3322, 3323, 3327 og 3329 Avlastningstiltak for unge med psykiske og fysiske funksjonshemninger. Handler i hovedsak om kjøp av tjenester.

3330 Hjemmehjelp omfatter hjemmehjelp.

Organisering

Gjennom 2018 er det gjennomført en omorganiseringsprosess innenfor området pleie og omsorg. Med utgangspunkt i Agenda Kaupangs gjennomgang av tjenesteområdet i 2017 ble prosessen igangsatt med målsetting om å dreie fokus bort fra institusjonsomsorg og over mot hjemmebaserte tjenester. En arbeidsgruppe bestående av ledere, tillitsvalgte, vernetjenesten og personalkonsulent har arbeidet gjennom året med utforming av den nye strukturen. Ny organisasjonsmodell ble innført i oktober 2018.

Det har i tillegg vært rettet fokus mot tjenesteområdes økonomi og et behov for effektivisering og for å redusere utgifter er identifisert. Antallet årsverk er redusert i 2019 sammenlignet med 2018.

Virksomheten er fra høsten 2018 delt i tre funksjonsområder: sykehjem, hjemmetjenester og kjøkken. Tjenestene har separate baser, men det er et overordnet fokus å se ressursene samlet. I en liten kommune som Aremark er man avhengig av et nært samarbeid lederne imellom slik at ressurser fordeles mest hensiktsmessig ut fra den totale tjenestens behov. Aremark kommunes psykiatritjeneste er fra 1. oktober lagt under ledelse av avdelingsleder hjemmetjenester. Dette for å skape en mer robust psykiatritjeneste og mulighet for et faglig fellesskap for kommunens medarbeidere.

Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser:

Ny eldrereform: Regjeringen har startet arbeidet med kvalitetsreformen «Leve hele livet». Målet er at alle eldre skal få bedre hjelp og støtte til å mestre livet. «Leve hele livet» skal handle om de grunnleggende tingene som oftest svikter i tilbudet til eldre: mat, aktivitet og fellesskap, helsehjelp og sammenheng i tjenestene. Fra 1. januar 2020 pålegges kommunene å tilby et dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens. Dette må Aremark kommune planlegge for i løpet av 2019.

Rus og psykisk helse: Etter helse- og omsorgstjenesteloven skal kommunen sørge for at personer som oppholder seg i kommunen tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester. Tilbudene skal primært bygges opp og gis i nærmiljøet - kommunene. Spesialisthelsetjenesten skal støtte opp om arbeidet i kommunene og gi tilbud om utredning og behandling av mer alvorlige tilstander. Regjeringen vil styrke tjenestetilbudet til mennesker med rusproblemer og eller psykiske lidelser. Vi vil arbeide for at alle mennesker skal få de beste muligheter til å mestre og til å leve det livet de selv ønsker – vi vil skape brukernes og pasientens helse- og omsorgstjeneste. Det gjelder ikke minst for rusavhengige og personer med psykiske lidelser og deres barn og pårørende. Dette krever flere og mer omfattende ressurser i fremtiden. Allerede fra 2019 innføres krav om betaling for utskrivningsklare pasienter i psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling av rusavhengighet.

Psykologtjeneste: Stortinget har i Stortingsmelding 26 (2014-2015) *Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet* vedtatt et lovkrav om psykologtjeneste i norske kommuner som skal tre i kraft fra 1. januar 2020. Dette må Aremark kommune planlegge for i løpet av 2019.

Samarbeid med sykehuset: Samarbeidsavtalen mellom kommunene og Sykehuset Østfold (SØ) omfatter også et administrativt samarbeidsutvalg (ADMS). Utvalget har myndighet til å fatte bindende beslutninger på tvers av forvaltningsnivåene. Saksbehandling i Administrativt samarbeidsutvalg skjer i en to-trinns behandling: Først drøftes sakene og i påfølgende møte settes saken opp til beslutning. Beslutninger i Administrativt samarbeidsutvalg skjer gjennom konsensusprinsippet. Aremark er representert i utvalget av Kommunelegene i Halden. Avdelingsleder sykehjem deltar i formøtene for Aremark. Det er i 2018 opprettet en egen stilling som samhandling sjef for kommunene i Østfold.

Utover generell drift gjør følgende utfordring seg gjeldende:

Virksomheten har gjennom 2018 jobbet målrettet med å redusere sykefraværet og øke nærværet. Dette arbeidet videreføres gjennom planperioden. Virksomheten har hatt et gjennomgående høyt sykefravær de siste årene, men har tett oppfølging med den enkelte sykemeldte. Den tette oppfølgingen fra virksomheten og et samarbeid med IA rådgiver fra NAV arbeidslivsenter skal bidra til reduksjon i sykefraværet fremover. Omorganiseringen i virksomheten har påvirket arbeidsmiljøet og det er preget av noe usikkerhet. I tillegg har endringene skapt noe uro i miljøet og dette vil nok prege virksomheten ut i 2019.

Virksomheten står foran flere store utfordringer:

- Større krav til kompetanse hos kommunalt helsepersonell i forhold til behandling som videreføres i sykehjem eller i pasientens hjem. Terskelen for sykehusinnleggelse er høyere og at kommunen må utføre flere spesialiserte oppgaver.
- Antall sykehjemsplasser anses å være tilstrekkelig. Det bør arbeides målrettet slik at pasientene kan bo lengst mulig hjemme. Kriterier for sykehjemsplass i Aremark kommune og omsorgstrappen legges til grunn for vurderingen av tjeneste.
- Vedlikeholde og implementere prosedyrer og kvalitetsutvikling.

- Nye Gericamoduler (pasientjournalssystem), tilpasset dagens pasient- og helseadministrasjon.
- Avklaring av organisering, ansvar og økonomi i forhold til trygghetsalarmer når fast-telefonen forsvinner.
- Vurdere nytt lås-system i utgangsdørene for å skjerme sykehjemmet utenfor kontortid for personer som ikke skal ha tilgang (ses på i sammenheng med oppgradering av sykehjemmet)
- Pleie og omsorgssektoren i Aremark kommune vil i fremtiden stå ovenfor store utfordringer. Agenda Kaupangs anbefalinger bør tas hensyn til i planleggingen av virksomheten både på kort og lang sikt.

Tjenestemål i budsjettperioden

Sykehjemmet er bygningsmessig utformet slik at seks beboerrom ligger avskjermet fra sykehjemmets øvrige rom. De seks rommene er forbeholdt personer med demens. De siste årene har det vært satset på styrking av kompetanse og en helhetlig oppfølging av demensarbeid. Det har vært stor satsing på at ansatte skal gjennomføre demensomsorgens ABC og drive miljøbehandling. Utredning og diagnostisering, planlegging, iverksetting og oppfølging av tiltak overfor personer med demens og deres pårørende utføres av vår demenskoordinator i samarbeid med lege og øvrige ansatte.

I tråd med Agenda Kaupangs anbefalinger, og samfunnsutviklingen for øvrig, har virksomheten delt tjenestene i sykehjem og hjemmetjenester. En reduksjon av sykehjemsplasser er gjennomført og hjemmetjenesten er styrket på en slik måte at Aremark kommune i økende grad kan ivareta brukerne lenger i deres egne hjem.

Prioriterte områder og tiltak

- Et prioritert område i 2019 vil være kompetanseheving. Det vil foregå via våre kvalitetsutviklings-program, Veilederen og Compilo. Interne og eksterne kursholdere vil bli benyttet.
- I tillegg vil SmartKom-samarbeidet bidra med muligheter for kompetanseutveksling som nettverks-samlinger og skulder-til-skulder opplæring.
- Det vil i planperioden satses på økt samarbeid med frivillige, da særlig i forhold til sosiale aktiviteter.
- Sykefraværarbeidet vil ha et sentralt fokus i planperioden.
- I samarbeid med FAFO har Aremark kommune satt i gang Heltidsprosjektet. Den overordnede målsettingen for prosjektet er å utvikle en kompetanse- og heltidskultur i Aremark kommune gjennom å skape forutsetninger for en mer rasjonell organisering av tjenestene, og å være en attraktiv arbeidsgiver som er rustet for å møte den økende etterspørselen av tjenester i årene som kommer. Heltidsstillinger skal i økende grad bli det normale for ansatte.

Økonomi

Antall langtidsplasser i sykehjem er redusert i forhold til tidligere. Dette fører med seg en reduksjon i inntekter. Virksomheten har kommet langt i å tenke sirkulasjon på korttidsplassene ved sykehjemmet. Dette sikrer at kommunen har plasser til disposisjon ved meldte utskrivningsklare pasienter.

Det vil i budsjettåret 2019 bli en økende utfordring i forhold til personell med fagkompetanse, spesielt høyskoleutdanning. Det gir seg særlig utslag i forbindelse med ferieavvikling og ved sykdom. En konsekvens kan være økt bruk av overtid og dermed økte utgifter knyttet til dette. Situasjonen forsøkes løst ved eventuell omgjøring av stillinger fra fagarbeidere til høgskolepersonell. Arbeidsgiver har fortløpende dialog med arbeidstakerorganisasjonene i disse spørsmålene.

Virksomheten ser en tendens til økende behov for avlastning for brukere med nedsatt funksjonsevne. Avlastningstiltak er kostbare og situasjonen kan komme til å utfordre økonomien gjennom planperioden.

Byggetekniske utfordringer ved Fosbykollen sykehjem er et forhold som må hensyntas i planperioden. Dette er lagt inn under investeringer.

Inventar og utstyr er gammelt og slitt, mye av dette bør fornyes til dagens standard og krav.

Nødvendig velferdsteknologi, herunder moduler til saksbehandlingsprogram som Gericca og ressursstyring bør oppgraderes. Nødvendig kompetanse for å benytte og vedlikeholde programvaren må på plass. Dette er det tatt høyde for i rådmannens forslag til budsjett 2019.

Annen velferdsteknologi som trygghetsalarmsystemer, styringsverktøy som PDA (håndholdt pc) og GPS-sporingsystemer, og annet digitalt utstyr i hjemmene, bør prioriteres.

Effektiv utnyttelse av IKT-systemer

All saksbehandling forgår via Gericca. Alle tjenester og vedtak registreres og benyttes til rapportering. Elektronisk meldingsutveksling er innført og virksomheten er nå knyttet til ulike legekantor, sykehuset Østfold og NAV.

Virksomheten benytter elektroniske timelister via Visma Ressursstyring.

Tjenestenavn	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
33 - Pleie og omsorg	31 513 043	30 256 651	29 935 031	29 935 031	29 935 031	29 935 031

Hovedtrekk i driftsbudsjettet, endringer og konsekvenser i perioden (i hele 1000 kr):

Tjeneste	Tiltak	Konsekvenser	2019	2020	2021	2022
Pleie og omsorg	Reduksjon fastlønn		- 1 200	- 1 200	- 1 200	- 1 200
Pleie og omsorg	Overført psykiatritjeneste		+ 700	+ 700	+ 700	+ 700
Pleie og omsorg	Reduserte brukerbetaling		+ 700	+ 700	+ 700	+ 700
Pleie og omsorg	Medisinsk forbruksmateriell		- 100	- 100	- 100	- 100
Pleie og omsorg	Programvare og lisenser		+ 75	+ 75	+ 75	+ 75
Kjøkken	Redusert utgifter til kjøp av mat og drikke		- 155	- 155	- 155	- 155
Hjemmetjeneste	Reduserte refusjoner for ressurskrevende brukere		+ 50	+ 50	+ 50	+ 50
Hjemmetjeneste	Endring i tiltak styrket omsorg		- 855	- 855	- 855	- 855
Hjemmetjeneste	Reduksjon støttekontakter		- 57	- 57	- 57	- 57

Oversikt over faste årsverk:

Stillingsbetegnelse	2018	2019	2020	2021	2022
Virksomhetsleder	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Saksbehandler	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Bemanning Fosbykollen sykehjem	25,25	15,89	15,89	15,89	15,89
Bemanning Hjemmetjenester:	10,32	17,78	17,78	17,78	17,78
Bemanning Kjøkken:	2,56	2,56	2,56	2,56	2,56
Sum	40,13	37,23	37,23	37,23	37,23

RAMMEOMRÅDE 4 PLAN, MILJØ OG TEKNIKK.

Tjenester og oppgaver

Virksomhetsområdet yter tjenester på følgende områder:

- Byggesaker
- Plansaker
- Geodata og oppmåling
- Skogbruk
- Jordbruk
- Miljø og klima
- Vilt
- Vann og avløp
- Vei og friområder
- Renovasjon
- Forurensning inkl. spredt avløp
- Vedlikehold og drift og kommunal bygningsmasse
- Brann og feiing

Tjenesteområdet omfatter administrasjon og drift av funksjonene som er tillagt rammeområdet. Virksomhetsleder samordner driften av virksomheten, og har sekretæransvar for Drift- og utviklingsutvalget. Fagområdene byggesak, planlegging, spredt avløp og oppfølging av saker etter Forurensningsloven skal fra 2018 ivaretas ved kjøp fra Halden kommune. Tjenestene innenfor skog, jord, miljø og vilt skal fortsatt kjøpes av Marker kommune. Formannskapet har bedt rådmannen finne alternative løsninger for å dekke kart- og oppmålingsoppgaver. Når budsjettet legges er det ikke avklart hvordan denne bestillingen skal ivaretas.

Aremark kommune skal også i 2018 kjøpe feiertjenester og brannsjef (inkludert forebyggende) fra Halden brannvesen i samsvar med vedtatt *Avtale om brannvernssamarbeid*.

41 Skog-, plan-, miljø og viltforvaltning

Omfatter jord, skog, miljø og klima, viltforvaltning, byggesak, oppmåling/geodata og plan.

Virksomhetsleder (teknisk sjef) har på vegne av rådmannen den løpende kontakten med de aktuelle saksbehandlere og deres ledere. Vedtaksmyndigheten i prinsipielle saker vil fremdeles ligge til Aremark kommune ihht gjeldende delegasjonsreglement. Hvorvidt det er behov for en klargjøring av delegering av myndighet i saker som ikke er prinsipielle må avklares

43 Teknisk

Omfatter renhold av kommunale bygg, service på tekniske anlegg som ventilasjon, brann, heis og elektriske anlegg, utvendig og innvendig vedlikehold av kommunale bygninger, vedlikehold av kommunale veier, grøntområder, badeplasser og idrettsplasser samt bistand til sykehjemmet med hjelpemidler til brukere.

Tjenesteområdet ledes av virksomhetsleder teknisk (teknisk sjef).

Virksomheten forholder seg til plan- og bygningsloven, samt en rekke andre særlover og forskrifter innen de enkelte områdene.

Brukerne av tjenestene som forestås av teknisk er kommunens egne virksomheter (sykehjem, skole osv.), innbyggere i kommunen, hytteiere og andre besøkende.

Fra 2018 har forvaltning og administrasjon av Furulund og Aremarkhallen bli ivaretatt av teknisk. Dette har tidligere ligget under ansvarsområdet kultur. Den delen som gjelder utleie av Furulund har vært uendret, det vil si at det er vertskapet på Furulund som administrerer dette. Aremarkhallen og svømmehallen gir innbyggere i alle aldre mulighet for trening og fysisk aktivitet. Svømmebassenget er åpent for publikum 8 måneder i året. Skolen benytter bassenget til svømmeopplæring.

44 VAR-området

Omfatter kommunal vannforsyning, avløpshåndtering, renovasjon samt saksbehandling av spredt avløp og andre saker etter Forurensningsloven.

Vannforsyning omfatter produksjon og distribusjon av vann og nødvendig utbygging for å ivareta forsyning av drikkevann av god kvalitet i samsvar med gjeldene lovverk og myndighetskrav til alle abonnenter.

Avløpshåndtering omfatter de anlegg og ledningsnett som er påkrevd for å samle inn og rense avløpsvann (kloakk). Dette omfatter da også kommunens renseanlegg og pumpestasjoner.

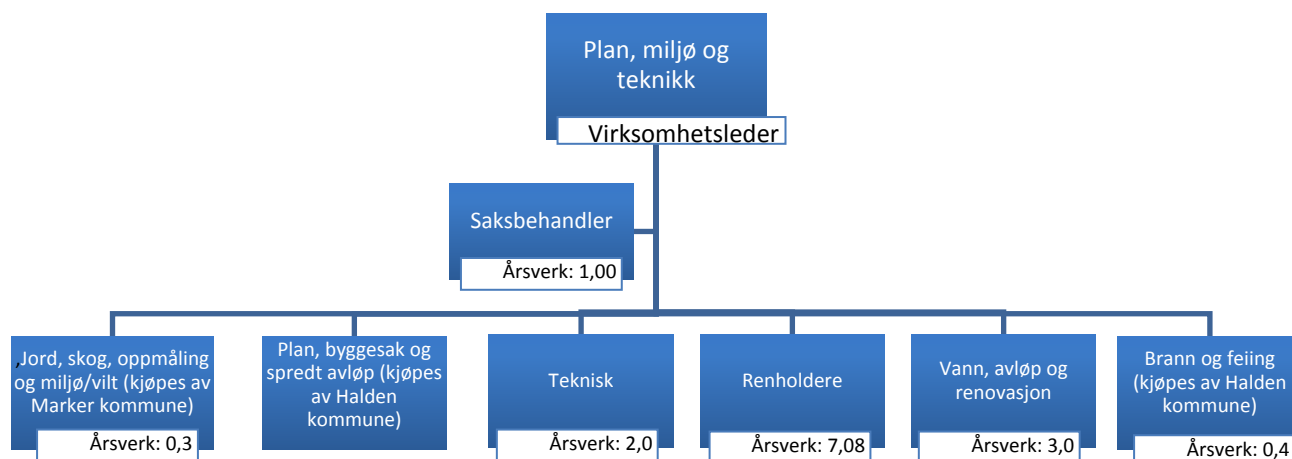
Renovasjon er innsamling av husholdningsavfall og drift av miljøstasjoner samt gjennomføring av vedtatte «søppeluker».

Områdene vann, avløp og renovasjon drives etter selvkostprinsippet som innebærer at det enkelte området finansieres av inntekter fra brukerne av tjenesten.

45 Brann og feiing

Omfatter lovpålagte oppgaver etter Brann- og eksplosjonsvernloven som brann, redning, akutt forurensing og feiing. Deler av tjenesten kjøpes fra Halden kommune og virksomhetsleder teknisk (teknisk sjef) har på vegne av rådmannen den løpende kontakten med brannsjefen i Halden.

Organisering

Utviklingstrekk, endrede styringssignaler og rammebetingelser:

Utviklingen i 2018

- Gjennomføring av vedtatt *Hovedplan vann, avløp og miljø 2014-2026* startet i hovedsak opp i 2015. Utvidelse av omfanget av utbyggingen ble vedtatt i kommunestyret i september 2016 samtidig med behandlingen av økonomiplanen 2017-2020 og deretter iverksatt. Utbyggingen av trykkavløp har medført en del utfordringer og rådmannen har ansett det som nødvendig å stoppe opp videre utbygging for å evaluere gjennomføringen av den utbygging som har vært gjort slik at den videre utbygging kan gjennomføres mer optimalt.
- For å følge opp kommunedelplan Fosby er det gjennomført kjøp av arealer til boligformål i Fosby sentrum (Fladebyåsen II). Reguleringsplanarbeidet pågår og man tar sikte på å ha en godkjent plan i 2019.
- Rehabilitering av Aremark skole er ferdigstilt og skolen tatt i bruk januar 2017. Det jobbes med gjennomføring av SD anlegg og nytt låssystem. Dette arbeidet har tatt lenger tid enn forutsatt grunnet utfordringer med avvik på utførelse av de arbeider som er gjort ved skolen. Prosjektene forventes ferdigstilt i 2019.
- Planstrategi og Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i april 2017. Rulleringen av kommuneplanens arealdel pågår og det har vært jobbet med avklaringer av strategier gjennom RAM samarbeidet. Kommunen har ambisiøse planer for utvikling av kommunen og har gjennom 2018 jobbet med avklaringer av innspill og konsekvensutredning av disse. Det jobbes mot en ferdig vedtatt arealplan i løpet av 2019.
- Rehabilitering og utbygging av Skodsberg renseanlegg startet i 2017 og har vært en utfordrende prosess. Anlegget har nå fått en nødvendig oppgradering og arbeidene med dette forventes ferdigstilt i 2018.
- Innenfor enkelte tjenesteområder har det vært spesielt utfordrende å levere tjenester innenfor rimelig tid. Det har i 2018 spesielt vært tilfelle for oppmåling. Rådmannen har gjort tiltak med å kjøpe ekstra kapasitet på området, men det er fremdeles et uakseptabelt etterslep.
- Beredskapsarbeidet i kommunen har hatt prioritet i 2018. Rollen som beredskapskoordinator er ivaretatt av teknisk. Kommunestyret vedtok en overordnet ROS analyse i juni og Fylkesmannen hadde tilsyn på kommunens beredskapsarbeid i september. Fylkesmannen var i store trekk fornøyd med kommunens arbeid, men kommunen fikk et avvik på manglende mål for beredskapsarbeidet. Arbeidet fortsettes i planperioden. Rådmannen har lagt inn et eget ansvar 1130 for beredskap.

Tjenestemål i planperioden

- Levere tjenester som er mer i samsvar med innbyggere/kunders forventninger.
- Tilrettelegge for utvikling av kommunen gjennom vedtak av arealplaner samt revisjon av Hovedplan for VA som ivaretar vedtatt rullering av kommuneplan inklusive arealdel.
- Forbedre kommunens forvaltning av egen bygningsmasse.
- Avklare plassering og bygging av et nytt høydebasseng.

Prioriterte områder og tiltak

- Det er etterslep på en del områder som det må jobbes med å ta inn. Det er stor etterspørsel etter adresser fra kommunens innbyggere og hyttefolk. Det har vært krevende å prioritere dette arbeidet grunnet ressursituasjonen i administrasjonen. Det er avsatt investeringsmidler til

skilting av veier – noe som er en kommunal oppgave. Rådmannen vil ha fokus på arbeidet med adressering og påfølgende skilting i planperioden.

- Ikke utført vedtatte investering for å ivareta krav når det gjelder veilys er videreført i 2019. Kommunen har mange lyspunkter og det bør vurderes om alle skal videreføres som en del av dette prosjektet.
- Som i andre kommuner er det stort etterslep på bygningsvedlikehold. Det er ikke en god forvaltning av kommunens verdier men er en konsekvens av kommunens økonomiske situasjon. Det må jobbes med å finne midler til å bedre denne forvaltningen. Rådmannen har tatt konsekvensen av de signaler og vedtak som er gjort og har ikke lagt inn midler i budsjettet for 2019 til en del tiltak som burde vært prioritert. Eksempler på slike tiltak er bytte av resterende tak på skole, oppgradering av Fosbykollen utover brannkrav og tiltak arkiv på rådhuset.
- Arbeidet med salg av kommunal eiendom er igangsatt og rådmannen har lagt inn en virkning av dette i budsjett for 2019. Dette har konsekvenser for både inntekts- og utgiftssiden.
- Det er gjort kartlegging av flere kommunale bygg som viser avvik fra forskriftskrav. Fosbykollen sykehjem gis prioritet for å sikre at bygget er i henhold til gjeldene krav. Rådmannen har lagt inn behov for investeringsmidler til dette. Det er også behov for å gjøre oppgraderinger på barnehagen og på Furulund. Utskifting av oljefyr på rådhuset er også en konsekvens av krav som kommer i 2020.
- Formannskapet har bedt rådmannen vurdere alternative organiseringer av VA området. Det er avsatt midler i budsjett til konsulentbistand for å ivareta dette i 2019.
- Rehabilitering av og sanering av gamle ledninger bør fortsette i 2019. Det er behov for å få vekk fremmedvann. Dette er en forutsetning for at Skodsberg renseanlegg skal kunne ta imot flere abonnenter. I 2016/2017 har skoleområdet blitt prioritert. Videre prioritering er Bjørkebekk, Lillebyåsen, Fossdal/Fosbykollen/Fosbyåsen, Listeberg/Haugland, Bergslund, Vestlifeltet og Nedre Østensvik.
- Når det gjelder ansvar vann er det behov for å skifte gammel eternittledning fra sentrum til Skodsberg, legge ny vannledning fra Nedre Østensvik til Bjørnebaugen, gjennomføre vedtatt forskrift med henblikk på vannmålere og vurdere behov for endring av lokal forskrift. I tillegg er det behov for å gjøre tiltak med avrenning av rensevannet fra vannverket som i dag går til en bekk. Man må også vurdere vannkapasitet og behov for vanntårn og reservevannløsning.
- En vedtatt rullering av kommuneplanens areadel er etterlengtet for å legge til rette for en utvikling av kommunen. Denne bør følges opp av en revidering av Hovedplan vann, avløp og miljø.
- Med den erfaringen som kommunen har med henblikk på gjennomføring av utbyggingsprosjekter anser rådmannen at det må prioriteres å styrke administrasjonens kapasitet for å gjennomføre utbyggingsprosjekter. Det er foreslått en stilling til dette som finansieres gjennom investeringer. Basert på de samme erfaringer har rådmannen ikke brukt ressurser på å kostnadsberegne de enkelte tiltakene innenfor VA som administrasjonen mener bør prioriteres. Det er lagt inn de samme beløpene som er vedtatt i økonomiplanen for 2018-2021. Rådmannen vil legge frem sak for hvert investeringsprosjekt som beskriver prosjektet nærmere, ha en kvalitetssikret kalkyle og foreslå organisering av prosjektet. Om nødvendig vil rådmannen innhente ekstern bistand til dette.
- For å ivareta en tidsmessig og effektiv forvaltningspraksis har rådmannen lagt inn midler i investeringsregnskapet til anskaffelse av programvaren Komtek. Dette vil spare kommunen for mye manuelt arbeid.
- Det har vært gjort betydelige investeringer innenfor vann og avløp de siste årene. Antallet tilkoblinger har i perioden vært færre enn først antatt, dette gir seg utslag i behov for å øke gebyrene innenfor disse selvkostområdene. Kommunen har ekstern bistand til å beregne

nødvendige endringer i gebyrene for å ivareta bestemmelsene som gjelder for selvkost. I tråd med dette er vannavgiften foreslått økt med 75 prosent (fast og forbruksdel) og avløpsavgiften foreslått økt med 50 prosent (fast og forbruksdel).

Spesielle forhold for rammeområdet i perioden 2019-2022

- Brannsjefen har anbefalt at det avsettes midler til investering i utskifting av eldre røykdykkerutstyr. Noe av utstyret er så gammelt at det ikke lenger er mulig å få tak i reservedeler. Rådmannen anser at tilfredsstillende verneutstyr er helt nødvendig og har lagt inn kr 130 000 til dette i investeringsbudsjett for 2019.
- Brannsjefen har i forbindelse med økonomiplanprosessen foreslått investering i en ny brannbil i 2020 på 2,5 millioner. Rådmannen har ivaretatt dette i økonomiplanen. I tillegg er det varslet et behov for investering i ny tankbil i årene etter denne planperioden. Det er signalisert en kostnad på 3 millioner til tankbil.
- Vurdere videreføring av biobrenselanlegget etter 2019
- Ved behandling av budsjett for 2018 vedtok kommunestyret en økning av gebyrene på byggesak og oppmåling og ba rådmannen øke gebyrene i planperioden for å komme opp på 100 prosent dekningsgrad på disse selvkostområdene. Til tross for dette har rådmannen for 2019 valgt å legge seg på samme nivå som det er foreslått i Halden. Ettersom man kjøper byggesak fra Halden finner rådmannen det vanskelig å ha en dyrere tjeneste i Aremark enn i Halden. Dette vil også være et moment i kommunens attraktivitet med henblikk på nyetableringer og tilflytting.

Økonomi

Tjenestenavn	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
41 - Landbruk, plan, byggesak, oppmåling, miljø og viltforvaltning	2 145 946	2 017 532	2 182 610	2 182 610	2 182 610	2 182 610
43 - Teknisk	8 180 450	8 940 767	8 059 856	7 778 856	7 778 856	7 778 856
44 - VAR-området	-2 920 330	-3 636 743	-2 915 949	-5 770 674	-7 536 922	-8 345 114
45 - Brann og feiing	1 736 109	1 504 641	1 565 386	1 565 386	1 565 386	1 565 386

Hovedtrekk i driftsbudsjettet, endringer og konsekvenser i perioden (i hele 1000 kr):

Tjeneste	Tiltak	Konsekvenser	2019	2020	2021	2022
Teknisk	Vedlikehold		- 100	- 100	- 100	- 100
Teknisk	Strømsfoss		- 50	- 50	- 50	- 50
Plan, byggesak, oppmåling	Kjøp av tjenester fra private		- 100	- 100	- 100	- 100
Plan, byggesak, oppmåling	Reduserte gebyrinntekter		+ 300	+ 300	+ 300	+ 300

Oversikt over faste årsverk fordelt på de forskjellige stillingsbetegnelsene:

Stillingsbetegnelse	2018	2019	2020	2021	2022
Virksomhetsleder teknisk	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Saksbehandler/prosjektleder*	1,30	2,20	2,20	2,20	2,20
Tekniske tjenester og VAR	5,0	5,21	5,21	5,21	5,21
Renholdere og badevakt	7,08	7,13	7,13	7,13	7,13
Brannmannskap	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
SUM	14,78	15,94	15,94	15,94	15,94

* Prosjektstilling investering

RAMMEOMRÅDE 8 SKATTER OG RAMMEOVERFØRINGER MED MER

Skatt på formue og inntekt 2019

Budsjettert skatteinntang i 2018 er kr 34 099 000.

Det er budsjettert med en ordinær skatteinntekt for 2019 på **kr 35 322 000**

Eiendomsskatt 2019

Eiendomsskatt på boliger og fritidseiendommer **kr 5 675 000**
Eiendomsskatt på annen eiendom (næring, verker og bruk) **kr 412 500**

Statlige overføringer 2019

Rammeoverføringene bygger på regjeringens økte rammeoverføringer til kommunene. I budsjettet er det tatt høyde for et rammetilskudd som bygger på et innbyggertall på 1375 og samme med aldersmessige fordeling som pr. 01.07.18

Det er fra og med 2017 innført et Distriktstilskudd Sør-Norge – småkommunetillegg for kommuner med reelle distriktsutfordringer. Satsene er differensiert etter kommunen sin verdi på distrikts indeksen. Aremark kommune sin distrikts indeks for 2019 er satt til 33 som gir et småkommunetillegg på kr 5 698 000. I tillegg er vi tildelt kr 600.000 i skjønnstilskudd.

Rammeoverføringer: **kr 61 778 000**

Herav:

Ordinært skjønn kr 600 000
Distriktstilskudd Sør-Norge kr 5 698 000

Andre generelle statstilskudd: **kr 2 160 000**

Herav:

Investeringskomp. reform 97 kr 60 000
Investeringskomp. omsorg kr 550 000
Investeringskomp. Skolebygg kr 100 000
Integreringstilskudd flyktninger kr 1 450 000

Andre direkte eller indirekte skatter (konesjonsavgift:) **kr 70 000**

SUM FRIE INNTEKTER **kr 105 417 500**

BUDSJETTNOTER

Budsjettnote 1

Grunnlag for skatteanslag og forventet beløp for inntektsutjevning.

Skatteanslag for 2019 er lagt inn i henhold til statsbudsjett og etter et folketall på 1375.

Skatteanslag for 2019	kr	35 322 000
Forventet netto inntektsutjevning for 2019	kr	5 060 000

Budsjettnote 2

Andre brukerrelaterte inntekter

Det vises her til oversikt over gebyrer, avgifter og leiepriser m.m.

Se side 78-107

Budsjettnote 3

Forventede generelle statstilskudd 2019

Kompensasjon eldreutbygging	kr	550 000
Kompensasjon reform 97	kr	60 000
Kompensasjon skolebygg	kr	100 000
Integreringstilskudd	kr	1 450 000

Budsjettnote 4

Forventet aksjeutbytte 2019

Aksjeutbytte Østfold Energi	kr	860.000
-----------------------------	----	---------

Budsjettnote 5

Avsetninger og bruk av bundne fond

Bundne driftsfond

Bundne driftsfond pr 1.1.2018	kr	3 523 870
Budsjettert avsetning 2018	”	243 000
Budsjettert forbruk 2018	”	2 705
Forventet saldo pr 31.12.2018	”	3 764 165
Forventet saldo pr 31.12.2019	<u>kr</u>	<u>4 007 460</u>

Budsjettnote 6

Bundne investeringsfond

Bundne investeringsfond pr. 1.1.2018	kr	0
--------------------------------------	----	---

Det er ikke budsjettert avsetninger eller forbruk for 2019.

Budsjettnote 7

Selvkost VAR-områder

	Budsjett 2019				Balansen 2017		
	Inntekter	Kostnader	Over(+)/underskudd (-)	Årets dekningsgrad i % 1)	Avsetn(+)/bruk av (-) dekn.gradsfond ekskl. renter	Dekningsgradsfond pr 31.12. inkl.renter	Memoria for selvkost belastet drift inkl. renter
Vann	1 999 362	3 430 287	-1 430 925	58,29 %	-1 430 925	0	319 011
Avløp	4 655 287	5 697 765	-1 042 478	81,70 %	-1 042 478	0	849 621
Renovasjon	2 628 593	2 440 950	187 643	107,69 %	187 643	0	47 519
Slamtømming	1 169 122	1 179 599	-10 477	99,11 %	-10 477	638 003	0
Feiing boliger	364 081	342 232	21 849	106,38 %	21 849	0	115 738
Feiing fritidsboliger	428 625	342 232	86 393	125,24 %	86 393	0	0
Spredt avløp	118 142	173 074	-54 932	68,26 %		0	335 021

Budsjettnote 8

Vekting av avdrag

Anleggsmidler til grunnlag pr 01.01.18	kr 216 216 429
Gjenværende gjennomsnittlig levetid	32,06 år
Samlet lånegjeld (investeringsgjeld)	kr 144 631 842
Minimum avdragsbeløp	kr 4 510 954
Budsjettert avdragsbeløp 2019	kr 4 600 000

Budsjettnote 9

Investeringsbudsjett

Kommunale tomtefelt – utvikling	Kr	200 000,00
<i>Finansiering:</i>		
Bruk av lån	«	200 000,00
Aremark Rådhus – fjerning av oljetank	Kr	1 000 000,00
<i>Finansiering:</i>		
Momskompensasjon	Kr	200 000,00
Bruk av lån	”	800 000,00
Aremark skole – asfaltering og lyssetting	Kr	1 000 000,00
<i>Finansiering:</i>		
Momskompensasjon	Kr	200 000,00
Bruk av lån	”	800 000,00
Kommunale veger – skiltprosjekt, videreføring	Kr	1 000 000,00
<i>Finansiering:</i>		
Momskompensasjon	Kr	200 000,00
Bruk av lån	”	800 000,00
Kommunale veger – veglys	Kr	1 250 000,00
<i>Finansiering:</i>		
Momskompensasjon	Kr	250 000,00
Bruk av lån	”	1 000 000,00
Prosjektleder	Kr	922 499,00
<i>Finansiering:</i>		
Bruk av lån	”	922 499,00
KomTek	Kr	400 000,00
<i>Finansiering:</i>		
Bruk av lån	”	400 000,00
Vann – ihht VA-plan	Kr	8 200 000,00
<i>Finansiering:</i>		
Bruk av lån	”	8 200 000,00
Avløp – ihht VA-plan	Kr	5 200 000,00
<i>Finansiering:</i>		
Bruk av lån	”	5 200 000,00

Brann - verneutstyr	Kr	162 500,00
<i>Finansiering:</i>		
Momskompensasjon	Kr	32 500,00
Bruk av lån	”	130 000,00
Egenkapitalinnskudd KLP	Kr	430 000,00
<i>Finansiering:</i>		
Dekkes ved salg av fast eiendom	Kr	430 000,00

Budsjettskjema 1A - drift 2019-2022

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Skatt på inntekt og formue	34 123 347	34 099 000	35 322 000	35 322 000	35 322 000	35 322 000
Ordinært rammetilskudd	60 596 910	61 401 000	61 778 000	61 478 000	61 278 000	61 278 000
Skatt på eiendom	4 952 400	4 940 000	6 087 500	6 087 500	6 087 500	6 087 500
Andre direkte eller indirekte skatter	68 668	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000
Andre generelle statsilskudd	4 462 423	3 270 500	2 915 000	1 465 000	1 465 000	1 465 000
Sum frie disponible inntekter	104 203 748	103 780 500	106 172 500	104 422 500	104 222 500	104 222 500
Renteinntekter og utbytte	899 240	1 837 145	1 490 000	1 490 000	1 490 000	1 490 000
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	2 860 683	3 408 378	3 880 000	4 339 000	4 548 000	4 534 000
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	3 825 503	3 859 000	4 600 000	5 347 000	5 335 000	5 326 000
Netto finansinnt./utg.	-5 786 946	-5 430 233	-6 990 000	-8 196 000	-8 393 000	-8 370 000
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk	0	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	150 000	80 000	1 217 500	1 400 000	1 400 000	1 400 000
Til bundne avsetninger	1 086 012	243 000	250 000	996 202	2 275 450	3 196 642
Bruk av tidligere regnsk.m. mindreforbruk	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger	2 913 760	2 705	6 705	6 705	6 705	6 705
Netto avsetninger	1 677 748	-320 295	-1 460 795	-2 389 497	-3 668 745	-4 589 937
Overført til investeringsbudsjettet	0	0	0	0	0	0
Til fordeling drift	100 094 550	98 029 972	97 721 705	93 837 003	92 160 755	91 262 563
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	99 456 913	98 029 972	97 721 705	93 837 003	92 160 755	91 262 563
Mer/mindreforbruk	637 637	0	0	0	0	0

Budsjettskjema 1B - drift 2019-2022

Tjenestenavn	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
11 - Sentraladministrasjon	16 645 741	16 818 895	16 401 536	16 302 559	16 392 559	16 302 559
21 - Oppvekst og kultur	30 688 278	0	0	0	0	0
22 - Barnehage	0	8 022 837	8 215 220	8 315 220	8 315 220	8 315 220
23 - Aremark skole og SFO	0	23 316 589	23 514 229	22 764 229	22 764 229	22 764 229
31 - Barnevern og helse	7 364 448	7 445 100	7 150 656	7 150 656	7 150 656	7 150 656
32 - NAV	4 103 229	3 343 703	3 613 130	3 613 130	3 613 130	3 613 130
33 - Pleie og omsorg	31 513 043	30 256 651	29 935 031	29 935 031	29 935 031	29 935 031
41 - Landbruk, plan, byggesak, oppmåling, miljø o	2 145 946	2 017 532	2 182 610	2 182 610	2 182 610	2 182 610
43 - Teknisk	8 180 450	8 940 767	8 059 856	7 778 856	7 778 856	7 778 856
44 - VAR-området	-2 920 330	-3 636 743	-2 915 949	-5 770 674	-7 536 922	-8 345 114
45 - Brann og feiling	1 736 109	1 504 641	1 565 386	1 565 386	1 565 386	1 565 386
Totalsum	99 456 914	98 029 972	97 721 705	93 837 003	92 160 755	91 262 563

Budsjettkjema 2A - investering 2019-2022

	Regnskap	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringer i anleggsmidler	33 099 811	38 612 500	19 334 999	30 047 499	5 922 499	5 922 499
Utlån og forskutteringer	1 996 904	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Kjøp av aksjer og andeler	378 663	350 000	430 000	430 000	430 000	430 000
Avdrag på lån	178 104	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0
Avsetninger	0	0	4 570 000	0	0	0
Årets finansieringsbehov	35 653 482	39 862 500	25 234 999	31 377 499	7 252 499	7 252 499
<i>Finansiert slik:</i>						
Bruk av lånemidler	25 575 244	33 910 000	19 052 499	15 022 499	6 522 499	6 522 499
Inntekter fra salg av anleggsmidler	600 000	470 000	5 000 000	12 000 000	0	0
Tilskudd til investeringer	0	0	0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	1 441 151	5 302 500	882 500	3 625 000	0	0
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	318 695	180 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Andre inntekter	1 469 416	0	0	0	0	0
Sum eksternt finansiering	29 404 506	39 862 500	25 234 999	30 947 499	6 822 499	6 822 499
Overført fra driftsbudsjettet	0	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	664 958	0	0	430 000	430 000	430 000
Sum finansiering	30 069 464	39 862 500	25 234 999	31 377 499	7 252 499	7 252 499
Udekket/udisponert	-5 584 019	0	0	0	0	0

Budsjettskjema 2 B - investering 2019-2022						
Radetiketter	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
1122 - IT-fellessystemer	2 540 114	0	0	0	0	0
2170 - Aremark bibliotek	161 825	0	0	0	0	0
3310 - Fosbykollen sykehjem	115 513	0	0	0	0	0
4320 - Kommunale boliger	64 805	0	0	0	0	0
4322 - Kommunale tomtefelt	4 996 384	500 000	200 000	0	0	0
4330 - Rådhuset	0	0	1 000 000	0	0	0
4331 - Aremark skole	3 499 497	1 762 500	1 000 000	0	0	0
4332 - Aremark barnehage	73 657	15 000 000	0	15 000 000	0	0
4337 - Myrland	0	3 750 000	0	0	0	0
4350 - Parker	0	3 750 000	0	0	0	0
4370 - Kommunale veger	0	1 000 000	1 000 000	0	0	0
4371 - Vegbelysning	0	1 250 000	1 250 000	0	0	0
4440 - Vann	3 408 783	1 400 000	8 200 000	6 000 000	2 000 000	2 000 000
4441 - Avløp og rensing	18 222 950	10 200 000	6 522 499	5 922 499	3 922 499	3 922 499
4510 - Brannvesen	15 000	0	162 500	3 125 000	0	0
Totalsum	33 098 528	38 612 500	19 334 999	30 047 499	5 922 499	5 922 499

Budsjettskjema 2 B 2019-2022 - detaljert

Radetiketter	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
1 - Politisk styring og sentraladministrasjon						
1122 - IT-fellessystemer	2 540 114	0	0	0	0	0
2 - Oppvekst og kultur						
2170 - Aremark bibliotek - døgnåpent bibliotek	161 825	0	0	0	0	0
3 - Barnevern og helse, NAV, pleie og omsorg						
3310 - Fosbykollen sykehjem	115 513	0	0	0	0	0
4 - Drift og utvikling						
4320 - Kommunale boliger - SOBBL	64 805	0	0	0	0	0
4322 - Kommunale tomtefelt - arealer til boligbygging	4 996 384	500 000	200 000	0	0	0
4330 - Rådhuset - utfasing av oljefyr	0	0	1 000 000	0	0	0
4331 - Aremark skole - ombygging/rehabilitering	3 069 365	0	0	0	0	0
4331 - Aremark skole - kulturscene	358 894	0	0	0	0	0
4331 - Aremark skole - asfaltering og lyssetting	0	1 000 000	1 000 000	0	0	0
4331 - Aremark skole - læsesystem	0	137 500	0	0	0	0
4331 - Aremark skole - energistyringssystem	71 239	625 000	0	0	0	0
4332 - Aremark barnehage - utredning	73 657	0	0	0	0	0
4332 - Aremark barnehage - ombygging/rehabilitering	0	15 000 000	0	15 000 000	0	0
4337 - Aremark ungdomsklubb	0	3 750 000	0	0	0	0
4350 - Parker - oppgradering sentrum	0	3 750 000	0	0	0	0
4370 - Kommunale vegger - adressering	0	1 000 000	1 000 000	0	0	0
4371 - Vegbelysning	0	1 250 000	1 250 000	0	0	0
4440 - Vann	3 408 783	1 400 000	8 200 000	6 000 000	2 000 000	2 000 000
4441 - Avløp og rensing	18 222 950	10 200 000	6 522 499	5 922 499	3 922 499	3 922 499
4510 - Brannvesen - verneutstyr	0	0	162 500	0	0	0
4510 - Brannvesen - brannbil	15 000	0	0	3 125 000	0	0
Totalsum	33 098 529	38 612 500	19 334 999	30 047 499	5 922 499	5 922 499

GEBYRER, AVGIFTER, LEIEPRISER FRA 01.01.2019

Leiepriser for kommunale boliger og eiendommer (ikke mva-belagt)

Leiepriser for kommunale eiendommer, boliger, borettsleiligheter, ungdomsleiligheter og omsorgsboliger/trygdeboliger økes i henhold til konsumprisindeks; jfr. Husleieloven.

Betalingssatser for hjemmehjelp (ikke mva-belagt)

Betalingssatsene er fastsatt lik:

<u>Inntektsgruppe</u>	<u>Betalingssatser</u>
Opp til 2 G	kr. 210,- pr. mnd
2-3 G	kr. 160,- pr. time
3-4 G	kr. 213,- pr. time
4-5 G	kr. 268,- pr. time
Over 5 G	kr. 282,- pr. time

Samme betalingssatser gjelder for tekniske tjenester som kommer inn under hjemmehjelpsordningen.

G = Grunnbeløpet i folketrygden

Matservering til brukere med enkeltvedtak (ikke mva-belagt)

Pris pr. porsjon:

Liten middag uten dessert	kr. 49,-
Liten middag med dessert	kr. 69,-
Normal middag uten dessert	kr. 76,-
Normal middag med dessert	kr. 93,-
Grøt	kr. 36,-
Kveldsmat	kr. 52,-
Emballasje pr. porsjon ved varmmatombringing	kr. 14,-

Trygghetsalarmer (ikke mva-belagt)

Pris på bruk av trygghetsalarm pr. måned kr. 212,-

Barnehageplasser (ikke mva-belagt)

Foreldrebetaling for barnehageplasser fastsettes til makspris for hel plass. Tillegg kr 174,- for melk og frukt og kr 56,- for lunsj en gang pr uke.

Søskenmoderasjon er lik lovens minimum slik at det gis 30% moderasjon for 2. barn og 50% for 3. eller flere barn. Moderasjonen skal omfatte søsken som bor fast sammen.

Skolefritidsordning (SFO) (ikke mva-belagt)

Betalingssatsene er justert for prisstigning og er som følger:

Hel plass	kr. 2.255,- pr. mnd.
Korttidsplass	kr. 1.692,- pr. mnd.

Søskenmoderasjon er slik at det gis 30 % moderasjon for 2. barn eller flere. Moderasjonen skal omfatte søsken som bor fast sammen.

Kulturskole (ikke mva-belagt)

Egenbetalingen er kr 3.150,- pr plass pr år og kr 2.100,- pr plass pr år for barn nr 2 eller flere.

Leiepriser Furulund (ikke mva-belagt):

Leieprisene pr dag (uendret):

<u>Lokale</u>	<u>søndag-torsdag</u>	<u>fredag-lørdag</u>
Storsal, møterom I og II	kr. 770,-	kr. 1.750,-
Storsal	kr. 385,-	kr. 1.050,-
Møterom I	kr. 170,-	kr. 370,-
Møterom II	kr. 240,-	kr. 480,-
Møterom I og II	kr. 400,-	kr. 810,-

Leiepriser Aremark skole (ikke mva-belagt):

Lokale

Lærerværelse/elevtorg	kr. 600,-
Møterom	kr. 300,-
SFO	kr. 500,-

Ved helt spesielle arrangement Fastsettes særskilt av rådmannen

Leiepriser Aremark barnehage (ikke mva-belagt):

Lokale

Hele bygget	kr. 800,-
-------------	-----------

Badepriiser (ikke mva-belagt):

Billettprisene er uendret og er som følger:

Enkeltperson 17 år og yngre/pensjonister	kr. 20,-
Enkeltperson 18 år og eldre	kr. 40,-
Familie	kr. 70,-

Klippekort for enkeltpersoner; 12 klipp betal for 10

Leiepriser Aremarkhallen

Lag og foreninger tilknyttet Aremark kommune	Gratis treningstid
Øvrige lag og foreninger, enkeltpersoner og bedrifter; pr. time	kr. 300,-
Lokale idretts- og kulturarrangement; 3 timers minimumsleie	kr. 900,-
+ pr. påbegynte klokke time utover 3 timer	kr. 300,-
Andre arrangement pr. dag (maks 10 timer)	kr. 5.000,-
+ pr. påbegynte klokke time utover 10 timer	kr. 300,-
Ved helt spesielle arrangement	Fastsettes særskilt av rådmannen

BETALINGSREGULATIV

GJELDENE FRA 01.01.2019

Aremark kommune

Gebyrer med hjemmel i:

Lov om planlegging og byggesaksbehandling

(Plan- og bygningsloven) av 27. juni 2008 nr 71 § 33-1

Lov om vern mot forurensninger og om avfall

(Forurensningsloven) av 13. mars 1981 nr 6 § 52 a

Lov om eigedsregistrering (Matrikkelova) av 17. juni 2005 nr 101 § 32

Lov om eierseksjoner (Eierseksjonsloven) av 23. mai 1997 nr 31 § 7

Innholdsfortegnelse:

KAP. 1 ALMINNELIGE BESTEMMELSER

- § 1-1 Betalingsplikt
- § 1-2 Beregningstidspunkt
- § 1-3 Forfalte ubetalte fordringer
- § 1-4 Regulering av gebyr
- § 1-5 Timepris
- § 1-6 Avbrutt arbeid / Trukket sak
- § 1-7 Urimelig gebyr
- § 1-8 Gebyr for sakkyndig bistand
- § 1-9 Tilsyn
- § 1-10 Klageadgang

KAP. 2 DETALJREGULERING

- § 2-1 Generelt
- § 2-2 Fritak for gebyr
- § 2-3 Detaljregulering
- § 2-4 Konsekvensutredninger
- § 2-5 Mindre reguleringsendringer
- § 2-6 Forlengelse av planvedtak
- § 2-7 Andre utredninger og tilleggsgebyr
- § 2-8 Maksimumsgebyr for planbehandling

KAP. 3 BEHANDLING AV BYGGESAKER

- § 3-1 Generelt
- § 3-2 Tiltak som krever søknad og tillatelse, uten ansvarsrett
- § 3-3 Tiltak som krever søknad og tillatelse, med ansvarsrett
- § 3-4 Større bygg og spesielle bygg, nybygg, til- og påbygg
- § 3-5 Endring av eksisterende bebyggelse
- § 3-6 Tekniske installasjoner – oppføring, endring, reparasjon
- § 3-7 Andre tiltak
- § 3-8 Bygninger som er fredet eller regulert til bevaring
- § 3-9 Endring av tillatelse

KAP. 4 AVSLAG, DISPENSASJONER, ENDRING, ULOVLIG IGANGSETTING MV.

- § 4-1 Ulovlighetsoppfølging
- § 4-2 Overtredelsesgebyr
- § 4-3 Tiltak som krever dispensasjon

KAP. 5 RIVING AV BYGNINGER, KONSTRUKSJONER OG ANLEGG

- § 5-1 Tiltak etter pbl. §§ 20-3 og 20-4

KAP. 6 SKILT OG REKLAME

- § 6-1 Behandling av søknader

KAP. 7 HEISER OG LØFTEINNRETNINGER

§ 7-1 Driftstillatelse og tillatelse til tiltak

KAP. 8 DELINGSSØKNADER

§ 8-1 Saksbehandling

KAP. 9 UTSLIPPSTILLATELSE ETTER FORURENSNINGSLOVEN

§ 9-1-1 Utslippstillatelse for avløpsrenseanlegg inntil 15 Pe (separat anlegg)

§ 9-1-2 Utslippstillatelse for avløpsrenseanlegg f.o.m. 15Pe (separat anlegg)

KAP 10. GEBYRFORSKRIFTER ETTER MATRIKKELLOVEN

§ 10-1 Oppretting av matrikkelenhet

§ 10-2 Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning

§ 10-3 Grensejustering

§ 10-4 Arealoverføring

§ 10-5 Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning

§ 10-6 Klarlegging av eksisterende grense der grensen ikke tidligere er koordinatbestemt / eller klarlegging av rettigheter

§ 10-7 Oppmålingsforretning over spesielle arealer

§ 10-8 Utstedelse av matrikkelbrev

KAP. 11 GEBYRFORSKRIFT ETTER EIERSEKSJONSLOVEN

§ 11-1 Begjæring om seksjonering eller reseksjonering av en eiendom

§ 11-2 Utarbeiding av målebrev for grunnareal som inngår i en seksjon

§ 11-3 Ny behandling av avslått søknad

KAP. 12 FORSKRIFT OM FEIING OG TILSYN

§ 12-1 Hjemmel

§ 12-2 Økonomi

§ 12-3 Faglig utførelse

KAP. 13 FORSKRIFT OM GEBYR FOR VANN, AVLØP, SLAMTØMMING OG RENOVASJON

§ 13-1 Vann

§ 13-2 Avløp

§ 13-3 Slamømming

§ 13-4 Renovasjon

KAP. 1 ALMINNELIGE BESTEMMELSER

Gebyrer vedtatt med hjemmel i plan- og bygningsloven § 33-1 og gjelder tiltak som blir behandlet etter *forskrift om byggesak (byggesaksforskriften) SAK 10.*

§ 1-1 BETALINGSPLIKT

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret forfaller til betaling 30 dager etter fakturadato. Ved for sen betaling påløper purregebyr, 10 % av rettsgebyret. Gebyret utstedes til tiltakshaver.

Ved avslag på søknad blir gebyret ikke godskrevet ved innsendelse av ny revidert søknad.

§ 1-2 BEREGNINGSTIDSPUNKT

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt fullstendig planforslag, søknad, endringssøknad, melding eller rekvisisjon foreligger.

§ 1-3 FORFALTE UBETALTE FORDRINGER

Dersom kommunen har en forfalt fordring overfor en søker/ forslagsstiller /rekvirent, kan kommunen kreve at gebyr for den nye saken er betalt før behandling av denne påbegynnes. Gebyret for ulike sakstyper forfaller forøvrig til betaling slik:

A. Planforslag og konsekvensutredninger

Gebyret for reguleringsplaner og konsekvensutredninger må være betalt før saken legges ut til offentlig ettersyn første gang. Mindre endringer i reguleringsplan faktureres når vedtak fattes.

B. Byggesøknader

Gebyret faktureres når vedtak fattes. Igangsettelsestillatelse, brukstillatelse, eller ferdigattest vil ikke bli gitt før gebyret er betalt.

C. Skilt og reklame

Gebyret faktureres når vedtak fattes.

D. Heiser /løfteanretninger

Gebyret må være betalt før driftstillatelse utstedes.

§ 1-4 REGULERING AV GEBYR

Endringer av forskrift om gebyrregulativ vedtas av kommunestyret. Det gjøres normalt i forbindelse med kommunestyrets behandling av budsjettet for kommende år.

Rettsgebyret (kap 5) følger de til enhver tid gjeldende satser.

§ 1-5 TIMEPRIS

For gebyr som ikke fastsettes på annen måte, herunder oppfølging av ulovlige tiltak, skal beregnes etter medgått tid følgende timesatser skal brukes:

Kontorarbeid:	Saksbehandler	1060
	Assistent	600
Feltarbeid	Saksbehandler	1060

§ 1-6 AVBRUTT ARBEID/TRUKKET SAK

Når en tiltakshaver/ forslagsstiller /rekvirent er årsak til at kommunens arbeid blir avbrutt, skal det betales en forholdsmessig andel av tilhørende gebyr tilsvarende det kommunen har utført eller måtte utføre, basert på timepris i henhold til § 1-5 - dog begrenset oppad til 75 % av satsene.

Denne generelle bestemmelse kommer ikke til anvendelse der regulativet inneholder detaljerte kriterier for slike forhold.

§ 1-7 URIMELIG GEBYR

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan rådmannen eller den han/hun har gitt fullmakt, av eget tiltak fastsette et passende gebyr.

Fullmaktshaver kan under samme forutsetninger og med bakgrunn i grunnlagt søknad fra den som har fått krav om betaling av gebyr, fastsette et redusert gebyr.

§ 1-8 GEBYR FOR SAKKYNDIG BISTAND

Kommunen kan i særlige tilfeller rekvirere sakkyndig bistand for å få gjennomført nødvendig tilsyn i samsvar med reglene i plan- og bygningsloven § 33-1 og § 25-2, annet ledd. For slik sakkyndig bistand kreves et gebyr i tillegg til konsulentutgifter på kr 2 500,-.

§ 1-9 TILSYN

Omlag 10 % av byggesaksgebyret innkreves for tilsyn.

§ 1-10 KLAGEADGANG

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages, da dette kun er en oppfølging av regulativet. Dette gjelder ikke der det treffes skjønnsmessige avgjørelser.

Kommunens avgjørelse av søknad om reduksjon av gebyr kan påklages til Fylkesmannen for saker etter plan- og bygningsloven og til Aremark kommunes klageorgan for saker etter forurensningsloven.

GEBYRER ETTER LOV OM PLANLEGGING OG BYGGESAKSBEHANDLING § 33-1 og § 32-8

KAP. 2 DETALJREGULERING

§ 2-1 GENERELT

Regulativet gjelder for alle detaljreguleringer. Regulativet gjelder for nye reguleringsplaner og for utfylling og endring av vedtatte reguleringsplaner.

Gebyr skal være innbetalt før saken legges frem til 1. gangs behandling, eller rådmannen fatter vedtak på delegasjon.

Gebyret belastes forslagsstiller, uavhengig av antall hjemmelshavere innenfor planområdet.

Det skal betales 50 % av fullt gebyr dersom forslagsstiller trekker innlevert reguleringsforslag før 1. gangs behandling i kommunen. Det samme gjelder når en sak må anses uaktuell som følge av manglende oppfølging av saken fra forslagsstiller.

§ 2-2 FRITAK FOR GEBYR

Følgende forslag til reguleringsformål er fritatt for gebyr etter arealberegning:

- Landbruks- natur og friluftsområder hvor bygnings- eller anleggstiltak ikke tillates.
- Grønnstruktur hvor bygnings- eller anleggstiltak ikke tillates.
- Natur- og friluftsområder i sjø og vassdrag hvor bygnings- eller anleggstiltak ikke tillates.

§ 2-3 DETALJREGULERING

Arealgebyr etter planrådets areal

2-3-1	Areal mindre enn 5000 m ²	125 000
2-3-2	Areal mellom 5000 m ² og 10 000 m ²	158 000
2-3-3	Areal over 10 000 m ² betales pr. påbegynt 5000 m ²	22 700

§ 2-4 KONSEKVENsutREDNINGER

For planer som utløser krav om konsekvensutredning, jf pbl § 4-2, skal det betales et tilleggsgebyr som tilsvarer 50 % av satsene for selve reguleringsplanen, jf § 2-3.

§ 2-5 MINDRE REGULERINGSENDNINGER

2-5-1	For mindre reguleringsendringer	30 600
-------	---------------------------------	--------

§ 2-6 FORLENGELSE AV PLANVEDTAK

2-6-1	Søknadsbehandling om forlengelse av planvedtak	30 600
-------	--	--------

§ 2-7 ANDRE UTREDNINGER OG TILLEGGSGEBYR

Kommunen kan kreve tilleggsgebyr etter medgått tid, jf. §1-5, dersom forslagsstiller fremmer endringsforslag underveis

§ 2-8 MAKSIMUMSGEBYR FOR PLANBEHANDLING

Maksimumsgebyr for planbehandling er kr 930 000,-

KAP. 3 BEHANDLING AV BYGGESAKER

§ 3-1 GENERELT

A. Tillegg

I tillegg til det oppgitte gebyret for tiltak etter § 3-2 t.o.m. § 3-8 kommer gebyr for eventuelle dispensasjoner etter § 4-3.

B. Endring av tillatelse - jfr. § 3-9

Dersom arealet økes, betales - foruten gebyr for endringen - også tilleggsgebyr for det økede arealet som for ny søknad.

C. Tillegg for mangelfulle søknader

Søknader hvor kommunen må tilskrive søker for å be om supplerende dokumentasjon eller rette feil i søknaden gebyrlegges med et tillegg på 25 % til ordinær sats for det aktuelle tiltaket.

Feil eller mangler ved søknaden skal dokumenteres skriftlig i saken.

Med mangelfulle søknader menes manglende opplysninger/dokumentasjon som medfører at saken ikke er godt nok opplyst og kommunen må be om ytterligere opplysninger, underrette om feil eller mangler ved søknaden før vedtak kan fattes.

D. Tillegg for ekstra arbeid med søknader

Ekstra arbeid med søknader

- Midlertidig brukstillatelse Pbl § 21-10, tredje ledd
For midlertidig brukstillatelse nr. 1 for alle typer tiltak betales gebyr på kr 4 400,-
For midlertidig brukstillatelse nr. 2 osv. betales gebyr på kr. 2 200,- pr. brukstillatelse når prosjektet avsluttes innen 3 år fra første brukstillatelse er gitt.
- Tillegg for to-trinnsbehandling, Pbl § 21-4, 4. ledd:
Kr 4 400,- pr igangsettingstillatelse

E. Midlertidige tiltak

For midlertidige tiltak (inntil 2 år) betales det 50 % av fullt gebyr for tiltaket. Midlertidige konstruksjoner som skal stå mer enn to år regnes som permanente, og får fullt gebyr.

§ 3-2 TILTAK SOM KREVER SØKNAD OG TILLATELSE, PBL § 20-4

Tiltak som kan forestås av tiltakshaver uten krav om ansvarlig foretak, jf SAK § 3-1 og § 3-2
Arealer er definert som bruksareal BRA, jf NS 3940.

			Gebyr
3-2-1	Tilbygg	BRA t.o.m. 15 m ²	4 400
		BRA over 15 m ²	8 000
3-2-2	Nyoppføring av garasje/bod	BRA t.o.m. 15 m ²	4 400
		BRA 15 m ² - 50 m ²	8 000
		BRA 50 m ² - 70 m ²	11 900
3-2-3	Alminnelige driftsbygninger i landbruket	BRA t.o.m. 1000 m ²	13 900
3-2-4	Andre tiltak etter pbl § 20-4 inkl. terrasse, veranda		4 400
3-2-5	Bruksendring fra tilleggsdel til hoveddel		4 400

§ 3-3 TILTAK SOM KREVER SØKNAD OG TILLATELSE, PBL § 20-3

Arealer er definert som bruksareal (BRA) jf NS 3940.

Når samme utbygger samtidig innleverer flere søknader om helt like hus på samme eiendom som skal behandles etter §§ 3-3-1, 3-3-2 og 3-3-3 gis det en rabatt på 20 % fra og med hus/leilighet nr 5. Rabatten gis ikke dersom søknadene er mangelfulle, jf § 3-1, bokstav c.

NYBYGG, TIL- OG PÅBYGG BOLIG- OG FRITIDSBOLIG

			Gebyr
3-3-1	Enebolig/fritidsbolig		21 300
3-3-2	Enebolig med sekundærleilighet		24 800
3-3-3	Tomannsbolig		35 400
3-3-4	Andre boligbygg	For hver av de to første boenhetene	17 700
		Tillegg pr. boenhet ut over 2 Max gebyr kr 80 000	10 800

3-3-5	Utvivelse av bolig/fritidsbolig, tilbygg/påbygg/takopplett – tiltak som ikke inngår i § 3-2	Utvidelser 0 – 50 m ²	8 000
		Utvidelser over 50 m ²	11 900
3-3-6	Større garasjer/garasjeanlegg større enn 70 m ² som skal tjene boligeiendom		13 900
3-3-7	Bruksendring	For hver av de to første bruksenhetene	17 700
		Tillegg pr. bruksenhet ut over 2 Maks gebyr kr 80 000	10 800
3-3-8	Søknadspiktig fasadeendring	Småhus/bolighus med inntil 3 målbare plan	4 400
		Store boligbygg	8 000
3-3-9	Sammenslåing og oppdeling av leiligheter i bolighus	Fra tomannsbolig til enebolig	2 200
		Andre sammenføyninger i bolighus	8 000
		For oppdeling og sammenføyning av flere enheter – pr. ny enhet	10 800
3-3-10	Hovedombygging	Det betales 50 % av gebyret for nybygg	
3-3-11	Søknadspiktig innvendig ombygging av bolighus	Pr. bruksenhet	4 400
3-3-12	Anneks som tillegg til egen bolig/fritidsbolig		4 400

§ 3-4 STØRRE BYGG OG SPESIELLE BYGG, NYBYGG, TIL- OG PÅBYGG

Søknadspliktige tiltak etter plan- og bygningslovens § 20-3 som ikke faller inn under § 3-3.

Arealer er definert som bruksareal (BRA), jf NS 3940.

NÆRINGSBYGG, OFFENTLIGE BYGG, ADMINISTRASJONSBYGG, IDRETTSANLEGG,
STORE LANDBRUKSBYGG MM

			Gebyr
3-4-1	Nybygg	Areal inntil 200 m ²	31 000
		Areal 200 – 500 m ²	50 000
		Areal 500 – 1000 m ²	81 500
		Areal > 1000 m ²	101 100
3-4-2	Tilbygg til alle bygg i kap. 3-4	Som nybygg fratrukket 10 %	
3-4-3	Hovedombygging	Som nybygg i § 3-4-1 fratrukket 50 %	
3-4-4	Bruksendring	Som nybygg i § 3-4-1 fratrukket 20 %	
3-4-5	Søknadspliktig fasadeendring		8000
3-4-6	Parkeringshus	Som nybygg i § 3-4-1 fratrukket 20 %	
3-4-7	Idrettshaller, svømmehaller m.m.	Som nybygg i § 3-4-1 fratrukket 20 %	
3-4-8	Nybygg/utvidelse av driftsbygning i landbruket.	Arealer til og med 1000 m ²	13 900
		For driftsbygninger med total BRA over 1000 m ²	27 600

§ 3-5 ENDRING AV EKSISTERENDE BEBYGGELSE

Mindre søknadspliktige tiltak etter plan- og bygningsloven § 20-3 eller § 20-4

Arealer er definert som bruksareal (BRA), jf NS 3940.

			Gebyr
3-5-1	Innredning av rom til opphold, teknisk rom, heissjakt eller heismaskinrom		11 900
3-5-3	Sammenslåing eller oppdeling av bruksenheter med annet formål enn bolig	Pr. ny bruksenhet	17 700
3-5-4	Innvendig ombygging av bygg	Pr. etasje for de tre første etasjer	8 000
3-5-5	Innvendig ombygging av bygg hvor tiltaket omfatter flere enn tre etasjer	Pr. etasje f.o.m. etasje nr 4	4 400
3-5-6	Søknadspliktig trapp	Pr stk	4 400

§ 3-6 TEKNISKE INSTALLASJONER - OPPFØRING, ENDRING, REPARASJON

Søknadspliktige tiltak etter Plan- og bygningslovens § 20-3

			Gebyr
3-6-1	Privat stikkledning /separering/tilknytning	1-4 bruksenheter, pr. bruksenhet	4 400
3-6-2	Privat stikkledning/separering/tilknytning	5 og flere bruksenheter, pr bruksenhet	4 000
3-6-3	Offentlige/private felles VA-ledninger	Pr. påbegynt 1000 løpemeter	8 000
3-6-4	Opparbeidelse av private og offentlige hytte- og boligfelt med vei, vann og avløp	Pr. påbegynt 100 løpemeter	8 600
3-6-5	Søknadspliktig endring av sanitæranlegg	1-4 bruksenheter, pr. bruksenhet	4 000
3-6-6	Søknadspliktig endring av sanitæranlegg	5 og flere bruksenheter	17 700
3-6-7	Ventilasjons-, sprinkler-, kulde- og varmepumpeanlegg med vannbåren varme. Eller tilsvarende for bygg med 3 boenheter eller mer, og andre bygg over 500 m ² BRA		8 000
3-6-8	Privat avløpsrensseanlegg	Pr. anlegg	4 400
3-6-9	Søknadspliktig montering/endring av pipe	Pr. bolig	2 200
3-6-10	Andre søknadspliktige tekniske installasjoner	Pr. tiltak	4 400

§ 3-7 ANDRE TILTAK

Andre søknadspårligte tiltak etter plan- og bygningslovens § 20-3

		Gebyr
3-7-1	Store parkeringsplasser (flere enn 10 biler)	15 800
3-7-2	Mindre parkeringsplasser (til og med 10 biler)	8 000
3-7-3	Tunneler og offentlige veier - pr. påbegynt 100 meter	8 700
3-7-4	Støyskjerm, lysmast, TV-mast, radiomast, tribuner, enkle fartsoppbygg for skibakker, skitrekk, transportbane, større støttemur høyde over 2 meter o.l.	8 700
3-7-5	Midlertidige tiltak, f.eks boligbrakke på arbeidsplass - som for permanent tiltak, men ikke over kr 8 000,-	
3-7-6	Løsmasse- og fjellarbeider i dagen, grave- og fyllingsarbeid, endring av terreng, private veier og andre søknadspårligte utomhusanlegg. Pr. påbegynt 1000 m ² . Maksimalt gebyr kr 60.000,-.	8 000
3-7-7	Gjerde, mindre støttemur, søknadspårlig levegg o.l.	4 400
3-7-8	Damanlegg, basseng, brønn o.l mindre tiltak	4 400
	Store damanlegg	15 800
3-7-9	Brygger/ badebrygger under 5 løpometer målt fra landfeste, Enkle brygger	4 500
3-7-10	Større brygger: 5-20 løpometer Større bryggeanlegg	8 000
	Mer enn 20 løpometer. Alle avstander målt fra landfeste	15 800
3-7-11	Broer	15 800

§ 3-8 BYGNINGER SOM ER FREDET ELLER REGULERT TIL BEVARING

3-8-1	For søknadspliktige fasadeendring på bygninger som er fredet, eller regulert til «Spesialområde bevaring», og for andre bygg i hensynssone H-570 Bevaring kulturmiljø, reduseres gebyret med 30 %	Minstegebyr	4 400
-------	---	-------------	-------

§ 3-9 ENDRING AV TILLATELSE

For endringsøknader svares 50 % av fullt gebyr. Minstegebyr kr 4 200,- og maksimalt gebyr kr 8 500,- pr tiltak.

KAP. 4 DISPENSASJONER OG ULOVLIGHETSOPPFØLGING M.V.

§ 4-1 ULOVLIGHETSOPPFØLGING

4-2-1	Saksbehandling av ulovligheter etter plan- og bygningsloven betales etter medgått tid. Det skal føres timeliste over medgått tid ifm. ulovlighetsoppfølging	Pr. time	1020
-------	--	----------	------

§ 4-2 OVERTREDELSESGEBYR

Ved igangsetting av tiltak uten nødvendig tillatelse vil bestemmelsene i pbl § 32-8 om overtredelsesgebyr komme til anvendelse. Størrelse på eventuelt overtredelsesgebyr beregnes etter den til enhver tid gjeldende forskrift.

I hht delegeringsreglementet, vedtatt 15.10.2015 i PS 2015/107, skal vedtak om overtredelsesgebyr behandles av hovedutvalg for plan, teknisk, landbruk og miljø.

Overtredelsesgebyr inntil kr 50 000 kan behandles og gis uten politisk behandling.

§ 4-3 TILTAK SOM KREVER DISPENSASJON - PBL KAPITTEL 19.

For innvilget eller avslått søknad om dispensasjon

4-3-1	Behandling av søknad om dispensasjon fra formål og plankrav i arealplan og byggeforbud i plan og pbl i forbindelse med:	Nybygg/oppsettelse av ny eiendom	21 300
		Endring av eksisterende bebyggelse/eiendom	13 900
		Nyanlegg/omlegging av VA-ledninger eller annet underjordisk anlegg.	10 800
4-3-2	Behandling av søknad om dispensasjon fra bestemmelser knyttet til byggverks størrelse, utforming og plassering som er gitt i plan eller pbl. Herunder byggegrenser mot veg og nabogrense, grad av utnytting og andre bestemmelser i pbl og forskrifter som ikke omfattes av § 4-4-1		10 800
4-3-43	Ved behandling av flere dispensasjonssøknader i forbindelse med samme tiltak for hvert forhold utover 1		50 % av satsene over
4-3-54	Ved administrativ behandling av søknaden og når søknaden ikke betinger at saken sendes på høring		75 % av satsene over
4-3-65	Fravik/dispensasjon fra TEK 17		7 600

KAP. 5 RIVING AV BYGNINGER, KONSTRUKSJONER OG ANLEGG PBL §§ 20-3 og 20-4

§ 5-1 TILTAK ETTER PBL §§ 20-3 og 20-4

Når det søkes om riving og gjenoppføring av tiltak som inngår i §§ 5-1-1 og 5-1-2, beregnes det ikke gebyr for riving.

		Gebyr
5-1-1	Mindre bygninger som garasjer, uthus, skorsteiner, murer og andre konstruksjoner	4 400
5-1-2	Eneboliger, tomannsboliger	8 000
5-1-3	For riving av andre bygninger <300 m ²	11 900
5-1-4	For riving av andre bygninger > 300 m ²	15 700

KAP. 6 SKILT OG REKLAME PBL § 20-1 bokstav i) jf. §§ 20-2, 20-3 og 20-4

§ 6-1 BEHANDLING AV SØKNADER

Satsene gjelder pr. stk. Der innretninger settes opp i grupper og /eller på samme fasade, kan gebyret reduseres til satsen for en innretning, forutsatt at gruppen samlet ikke dekker en større flate enn 35 m².

		Gebyr
6-1-1	Skilt og reklameinnretning over gesims	8 000
6-1-2	Frittstående skilt/reklameinnretninger	8 000
6-1-3	Reklameinnretninger på vegg, mur, gjerde, uthengsskilt	4 400

KAP. 7 HEISER /LØFTEINNRETNINGER PBL § 20-3

§ 7-1 DRIFTSTILLATELSE FOR NYE HEISER, OMBYGGINGER OG STØRRE REPARASJONER AV EKSISTERENDE HEISER

Gebyr omfatter saksbehandling etter pbl og utstedelse av driftstillatelse

		Gebyr
7-1-1	Personheis og vareheis med/uten personbefordring	4 400
7-1-2	Rulletrapper, rullebånd og rullende fortau	4 400
7-1-3	Småheis/trappeheis	4 400

KAP. 8 DELINGSSØKNADER

§ 8-1 SAKSBEHANDLING

Søknadspliktige tiltak etter plan- og bygningslovens § 20-1, første ledd, bokstav m) jf. §§ 20-2 og 20-4.

		Gebyr uten mangler	Gebyr med mangler
8-1-1	For søknad om fradeling av tomt i regulert område, men hvor tomtedeling ikke fremgår av vedtatt plan	6 300	7 700
8-1-2	For søknad om deling med grenser som er i samsvar med fastsatt plan	3 100	3 900
8-1-3	For søknad om fradeling av tomt i uregulert strøk	12 500	15 700
8-1-4	For søknad om fradeling av tilleggsparsell og grensejustering betales for hver eiendom som berøres av justeringen	2 600	3 200
8-1-5	For søknad om tillegg/ending	2 600	3 200

Commented [KS1]: Her må det vel gjøres det samme ift. påslag med 25 % for mangler?

FOR DISPENSASJON I FORBINDELSE MED DELING BENYTTES § 4-3

KAP. 9 UTSLIPPSTILLATELSER ETTER FORURENSNINGSLOVEN

Utslippstillatelse gitt med hjemmel i forurensningsloven § 52 a, jf forurensningsforskriften 1.6.2004 § 11-4,

		Gebyr
9-1-1	Avløpsrenseanlegg inntil 15Pe (separat anlegg)	6 300
9-1-2	Avløpsrenseanlegg f.o.m. 15Pe (separat anlegg)	13 500
9-1-3	Behandling av søknader etter kapittel 15, « <i>utslippstillatelse for oljeholdig avløpsvann</i> »	5 700
9-1-4	Tilsyn av anlegg etter forskriftens § 15	3 400
9-1-5	Behandling av tiltaksplaner, jf. forskriften kapittel 2 « <i>graving i forurenset grunn</i> »	13 500
9-1-6	Kontroll av tiltaksplaner som er under gjennomføring ved graving i forurenset grunn, jf. forskriften kapittel 2	3 400
9-1-7	Prøvetaking og analysekostnader for mindre avløpsanlegg som må kontrolleres mer enn 2 ganger pr. år	1 700

KAP. 10 GEBYRFORSKRIFTER ETTER LOV OM EIENDOMSREGISTRERING (matrikkeloven) AV 17. JUNI 2005 NR. 101

Gebyrforskrift med hjemmel i matrikkeloven § 32 og Matrikkelforskriften av 26.6.2009 nr 864 § 16 fastsettes som følger:

§ 10 OPPRETNING AV MATRIKKELENHET

§ 10.1.1 OPPRETNING AV GRUNNEIENDOM OG FESTEGRUNN OG MATRIKULERING AV EKSISTERENDE UMATRIKULERT GRUNN

Arealgebyr	Gebyr
Areal fra 0 – 300 m ²	13 150
Areal fra 301 – 2000 m ²	28 360
Areal fra 2001 – 20.000m ² – pr påbegynt da.	3 310
Areal fra 20.001 – 100.000 m ² – pr påbegynt da.	1 660
Areal over 100.001 m ² – økning pr påbegynt da.	1 090

Ved samtidig oppmåling av flere tilgrensende tomter som er rekvirert av samme rekvirent, gis følgende reduksjoner i gebyret per sak:

	Gebyr
6-10 saker	10 %
11-25 saker	15 %
26 og flere	20 %

§ 10.1.2 OPPRETNING AV UTEAREAL PÅ EIERSEKSJON

Gebyr for tilleggsareal pr eierseksjon	Gebyr
Areal fra 0 – 50 m ²	7 970
Areal fra 51 – 250 m ²	11 900
Areal fra 251 – 500 m ²	15 840
Areal fra 500-2000 m ²	28 360
Areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt da.	3 200

§ 10.1.3 OPPRETNING AV ANLEGGSEIENDOM

Gebyr som for oppretting av grunneiendom	Gebyr
Volum fra 0 – 2000 m ³	28 360
Volum fra 2001 – 20 000 m ³ pr. påbegynt 1000 m ³ .	3 310
Volum over 20 001 m ³ – økning pr. påbegynt 1000 m ³ .	1 660

§ 10.1.4 REGISTRERING AV JORDSAMEIE

Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid.

§ 10.1.5. INNLØSNING AV FESTEGRUNN

For festegrunn som skal innløses til grunneiendom, skal det gjennomføres en oppmålingsforretning.

For festegrunner som har målebrev med koordinatbestemte grensehjørner i EUREF89 eller NGO 1948,

eller som kan konverteres til EUREF89 gjennom noe beregning, kan oppmålingsforretningen gjennomføres uten ny merking og måling.

Gebyret for dette settes til	7 250
------------------------------	-------

Festegrunner som ikke oppfyller kravet om tidligere oppmåling, gjennomføres med full oppmålingsforretning og med gebyr etter § 11.1.1

§ 10.2 OPPRETNING AV MATRIKKELENHET UTEN FULLFØRT OPPMÅLINGSFORRETNING

Viser til § 11.1.1, 11.1.3 og 11.1.4. (Tidligere midlertidig forretning) kr 7 250,-

I tillegg kommer gebyr for å utføre oppmålingsforretning

§ 10.2.1 AVBRUDD I OPPMÅLINGSFORRETNING ELLER MATRIKULERING

Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises eller ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter § 11.1 og 11.2

§10.2.2 GEBYR TIL KOMMUNEN NÅR OPPMÅLINGSFORRETNINGSARBEIET DELVIS BLIR UTFØRT AV KOMMUNEN, DELVIS AV ANDRE

For oppmålingsforretning der deler av arbeidet utføres av andre, fastsettes gebyret til kommunen etter hvor stor andel av arbeidet kommunen utfører.

Følgende prosentskala, regnet av totalgebyret brukes		
1. Kommunens klargjøring	20 %	(for St. vegv. 15%)
2. Varsling og forretningsmøte i marka	20 %	(for St. vegv. 25%)
3. Tekniske arbeider og dokumentasjon	40 %	
4. Registerarbeidene (sluttarbeidene)	20 %	

§ 10.3 GRENSEJUSTERING

§ 10.3.1 GRUNNEIENDOM

Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal. (maksimalgrensen er satt til 500 m²). En eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen.

Areal fra 0 – 250 m ²	11 900
Areal fra 251 – 500 m ²	19 770

§ 10.3.2 ANLEGGSEIENDOM

For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum, men den maksimale grensen settes til 1000 m³.

Areal fra 0 – 250 m ³	15 210
Areal fra 251 – 1000 m ³	18 420

§ 10-4 AREALOVERFØRING

§ 10.4.1 GRUNNEIENDOM

Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tinglysing gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift.

Areal fra 0 – 250 m ²	19 770
Areal fra 251 – 500 m ²	32 910
Arealoverf.pr nytt påbegynt 500 m ² medfører en økning av gebyret på	4 660

§ 10.4.2 ANLEGGSEIENDOM

For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, - ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum.

Volum fra 0 – 250 m ³	19 770
Volum fra 251 – 500 m ³	32 910
Volumoverføring pr nytt påbegynt 500 m ³ medfører en økning av gebyret på	4 660

§ 10.5 KLARLEGGING AV EKSISTERENDE GRENSE DER GRENSEN TIDLIGERE ER KOORDINATBESTEMT VED OPPMÅLINSFORRETNING

For inntil 2 punkter	5 900
For overskytende grensepunkter pr punkt	680

§ 10.6 KLARLEGGING AV EKSISTERENDE GRENSE DER GRENSEN IKKE TIDLIGERE ER KOORDINATBESTEMT/ ELLER KLARLEGGING AV RETTIGHETER

For inntil 2 punkter	11 900
For overskytende grensepunkter pr punkt	2 590
Gebyr for kartlegging av rettigheter faktureres etter medgått tid	

§10.7 OPPMÅLINGSFORRETNING OVER SPESIELLE AREALER

For forretninger over større sammenhengende arealer til landbruksformål, allmenne friluftformål og ferdig regulerte områder som senere skal deles, betales for klargjøring av saken et grunnbeløp på kr. 8520 og det øvrige arbeid etter anvendt tid.

§ 10.8 UTSTEDELSE AV MATRIKKELBREV

Matrikkelbrev inntil 10 sider	175
Matrikkelbrev over 10 sider	350
Endring i maksimalsatsene reguleres av Statens kartverk i takt med den årlige kostnadsutviklingen	

KAP. 11 GEBYRFORSKRIFTER FOR ARBEIDER ETTER LOV OM EIERSEKSJONER § 7

Oppretting av eierseksjoner, nybygg

	Gebyr
1 – 3 seksjoner	6 700
4 – 8 seksjoner	7 800
Fra 9 seksjoner, tillegg pr ny seksjon*	670

* Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4 - 8 seksjoner.

Oppretting av eierseksjoner, eksisterende bygg

1 – 3 seksjoner	7 700
4 – 8 seksjoner	9 300
Fra 9 seksjoner, tillegg pr ny seksjon*	1 140

* Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4 - 8 seksjoner.

Reseksjonering, endring av eierseksjoner i seksjonert sameie

1 – 3 seksjoner eller fellesareal endres	8 300
4 – 8 seksjoner eller fellesareal endres	10 300
Fra 9 seksjoner, tillegg pr ny endret seksjon*	1 350

* Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4 - 8 seksjoner.

Befaring

Befaring av eiendom utføres når kommunen finner det nødvendig ved behandling av saken. Gebyret kommer i tillegg til behandlingsgebyr	3600
--	------

Sletting/oppheving av seksjonert sameie

Saksbehandling for å slette seksjoner på en eiendom	2600
---	------

Saker som ikke blir fullført. Når saken ikke kan avsluttes, kommunen avslår søknaden eller søker trekke saken

Avsluttes en sak før saksbehandlingen er påbegynt, betales ikke gebyr.
Avsluttes en sak etter at saksbehandlingen er påbegynt: Gebyr beregnet etter anvendt timer.

.Urimelig gebyr

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan rådmannen eller den han/hun har gitt fullmakt, av eget tiltak fastsette et passende gebyr.

Fullmaktshaver kan under samme forutsetninger og med bakgrunn i grunngitt søknad fra den som har fått krav om betaling av gebyr, fastsette et redusert gebyr.

KAP. 12 FORSKRIFT OM FEIING OG TILSYN I AREMARK KOMMUNE

12-1 HJEMMEL

Brann- og eksplosjonsvernloven, med tilhørende Forskrift om brannforebygging av 01.01.2016, Kap 4, pålegger kommunene å organisere brannforebyggende arbeid. Forskriften er fra inneværende år endret til også å omfatte feiing og tilsyn i fritidsboliger, Kap 2, § 6

«Kommunen skal sørge for at røykkanaler i fyringsanlegg som brukes til oppvarming av byggverk, blir feiet ved behov. Feiingen skal utføres på en faglig tilfredsstillende måte som medfører minst mulig ulempe for eiere og brukere. Etter feiingen skal feier sørge for at all sot blir fjernet og brakt til egnet sted.

Kommunen skal sørge for at det ved behov blir ført tilsyn med fyringsanlegg som brukes til oppvarming av byggverk. Kommunen skal sørge for at det blir ført tilsyn med fyringsanlegg etter brann eller eksplosjon i eller i tilknytning til fyringsanlegget.»

12-2 ØKONOMI

Feiing og tilsyn er en lovpålagt oppgave som skal være selvfinansiert med feiegebyr. Kommunen kan derfor ikke kreve høyere avgift enn hva driften av tjenesten faktisk koster. Det kan dokumenteres at administrasjon og utførelse av tjenesten for fritidsboliger er mer ressurskrevende, og det legges derfor opp til noe høyere avgift for fritidsboliger.

For lovpålagt feiing og tilsyn med ildsteder og fyringsanlegg betales for 2019:

Boliger	575
Fritidsboliger	675
Øvrige tjenester som ikke omfattes av lovpålagt feiing og tilsyn. Herunder fresing, kontroll montering av nytt ildsted, fjerning av gjenstander i røykkanaler, feiing av fyrkjeler, o.l. betales pris pr. time	650

Utenfor ordinær tjeneste / arbeidstid betales overtid og eventuelt helgetillegg i henhold til tariffavtale.

Tjenesten er behovsprøvd. Det betyr at feiing og tilsyn utføres etter mengde sot, bruk av fyringsanlegg, eller annen risiko. Feiing skal dog ikke utføres sjeldnere enn hvert fjerde år.

Avgift kreves inn flatt. Dette betyr at kostnaden belastes med lik sum pr år.

Alle priser inkluderer nødvendig kjøring og materiell. Avgift blir innkrevd sammen med øvrige kommunale avgifter gjennom kommunen.

12-3 FAGLIG UTFØRELSE

Varsling av feiing og tilsyn skal skje i god tid. For fritidsboliger kreves lengre varslingstid enn for boliger. Feiervesenet vurderer til enhver tid hva som er mest hensiktsmessig.

Eier av bolig / fritidsbolig skal sørge for at feier har tilfredsstillende og typegodkjent adkomst på taket. Eier plikter også ha tilgjengelig typegodkjent stige tilgjengelig på bakken. Feier medbringer egen stige for bruk hvor dette er mest hensiktsmessig.

Dersom feiing og tilsyn ikke kan utføres pga. forhold som skyldes eier/ bruker av bygg løper feiegebyr som om tjenesten var utført. På samme måte utføres feiing og tilsyn på nytt, uten ekstra kostnad for eier / bruker, dersom tjenesten ikke kan utføres til avtalt tid av feiervesenet.

Eier / bruker av private bygg kan selv foreta feiing ved behov. Slik feiing skal kontrolleres av kommunen og fritar ikke for gebyr.

Feiervesenet skal dokumentere feiing og tilsyn i eget system. Tjenesten skal utføres i samsvar med forskriftens bestemmelser slik at brukere av tjenesten får nødvendig hyppighet, kvalitet og service.

KAP. 13 FORSKRIFT OM GEBYR FOR VANN, AVLØP OG RENOVASJON I AREMARK KOMMUNE

13-1 VANN (EKSL. MVA)

For boliger og fritidsboliger med helårstilknypning *uten vannmåler*:

Abonnementsgebyr (fast gebyr)	1 056
Forbruksgebyr (beregnet etter 200m3)	1 660

For fritidsboliger med godkjent sommertilknypning:

Abonnementsgebyr (fast gebyr)	1 056
Forbruksgebyr (20% av helårstilknypning)	332

For boliger og fritidsboliger med helårstilknypning *med vannmåler*:

Abonnementsgebyr (fast gebyr)	1 056
Forbruksgebyr, per m3 (etter målt forbruk)	8,30

Gebyret innkreves uavhengig av om boligen er bebodd eller ikke. Det kan søkes fritak for boliger som er ubeboelige.

Tilkoblingsgebyr vann	15 000
-----------------------	--------

13-2 AVLØP (EKSL. MVA)

For boliger og fritidsboliger med helårstilknypning *uten vannmåler*:

Abonnementsgebyr (fast gebyr)	1 263
Forbruksgebyr (beregnet etter 200m3)	6 736

For boliger og fritidsboliger med helårstilknypning *med vannmåler*:

Abonnementsgebyr (fast gebyr)	1 263
Forbruksgebyr, per m3 (etter målt forbruk)	33,68

Gebyret innkreves uavhengig av om boligen er bebodd eller ikke. Det kan søkes fritak for boliger som er ubeboelige.

Tilkoblingsgebyr avløp	35 000
------------------------	--------

13-3 SLAMTØMMING (EKSL. MVA)

Årlig tømning (inntil 3m3)	3 375
Fritidsbolig med halvårlig tømning (inntil 3 m3)	1 688
Tømning over 3 m3	599
Fremmøte uten tømning*	590

*Det kan kreves gebyr på 590 kr ekskl. mva pr. fremmøte når slam/septiktank av praktiske grunner ikke kan tømmes og dette skyldes eier.

Gebyret innkreves uavhengig av om boligen er bebodd eller ikke. Det kan søkes fritak for boliger som er ubeboelige.

13-4 RENOVASJON (EKSL. MVA)

Bolig, 270 ltr. stativ (helårs tømming)	2 499
Bolig, 400 ltr. stativ (helårs tømming)	3 704
Fritidsbolig, 270 ltr. stativ (halvårlig tømming)	1 250
Fritidsbolig, 400 ltr. stativ (halvårlig tømming)	1 852

Gebyret innkreves uavhengig av om boligen er bebodd eller ikke. Det kan søkes fritak for boliger som er ubeboelige.

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskap	129/18	29.11.2018
Kommunestyret	92/18	13.12.2018

Aremark kommunes årsregnskap - udekket i investeringsregnskapet

Vedlegg

- 1 Særutskrift Aremark kommunes årsregnskap og årsberetning for 2017

Saksopplysninger

Under behandlingen av Aremark kommunes årsregnskap og årsberetning for 2017, 21.06.18, sak 32/18 pkt. 5, ble følgende vedtak enstemmig vedtatt:

«Overskridelsene i investeringsregnskapet for 2016 og 2017, på til sammen 10 194 000 kroner, skal inndeckes i budsjett for 2019 ved lånopptak.»

Iflg. Kommuneloven §48 og Forskrift om årsregnskap og årsberetning §9: «Dersom utgifter, utbetalinger og avsetninger i investeringsregnskapet ikke fullt ut kan finansieres av inntekter, innbetalinger og bruk av avsetninger i investeringsregnskapet, skal det udekkede beløpet føres opp til dekning på investeringsbudsjettet i det år regnskapet legges frem.»

Vedtaket som ble gjort 21.06.18, sak 32/18, er ikke i henhold til regelverket og det foreslås at ordlyden endres til «inndeckes i budsjettåret 2018 ved låneopptak».

Vurdering

Rådmannen foreslår at vedtaket om inndecking av udekket endres til «Overskridelsene i investeringsregnskapet for 2016 og 2017, på til sammen 10 194 000 kroner, inndeckes i budsjettåret for 2018 ved lånopptak.»

Rådmannens innstilling

«Overskridelsene i investeringsregnskapet for 2016 og 2017, på til sammen 10 194 000 kroner, inndeckes i budsjettåret for 2018 ved lånopptak.»

Behandling i Formannskap - 29.11.2018

Rådmannens innstilling

«Overskridelsene i investeringsregnskapet for 2016 og 2017, på til sammen 10 194 000 kroner, inndeckes i budsjettåret for 2018 ved lånopptak.»

Rådmannens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Vedtak

«Overskridelsene i investeringsregnskapet for 2016 og 2017, på til sammen 10 194 000 kroner, inndeckes i budsjettåret for 2018 ved lånopptak.»

AREMARK
KOMMUNE

Arkiv: 210
Arkivsaksnr: 2018/103-9
Saksbehandler: Mette Eriksen

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskap	49/18	07.06.2018
Kommunestyret	32/18	21.06.2018

Aremark kommunes årsregnskap og årsberetning for 2017

Vedlegg

- 1 Investeringer mot budsjett
- 2 Kontrollutvalgets uttalelse til regnskapet 2017
- 3 Uavhengig revisors beretning 2017
- 4 Oppsummering av utført arbeid ved regnskapsavleggelsen for 2017 - Aremark kommune
- 5 Regnskap 2017 - revidert
- 6 Årsrapport 2017 revidert inkl. BHT

Saksopplysninger

Aremark kommunes regnskap og årsberetning for 2017 har vært gjennom de nødvendige behandlingene både av revisjonen og i kontrollutvalget.

Vurdering

Ut fra de uttalelsene som har kommet som et resultat av behandlingene av revisjonen og i kontrollutvalget innstiller rådmannen på at det fremlagte regnskapet for 2017 fastsettes og at årsberetningen tas til etterretning.

Driftsregnskapet for 2017 er avsluttet i med et regnskapsmessig mindreforbruk på kr 637 636,22 og med et negativt netto driftsresultat på kr 1 040 111,57

Aremark kommunes investeringsregnskap ble avsluttet med et udekket beløp på kr 5 584 018,60.

Kommunestyret i Aremark gjorde vedtak om inndekning av udekket i investeringsregnskapet for 2016 i møte 15.06.17, sak 25/17, ved bruk av lån med kr 4 610 429,19. Pga av strykingsreglene har denne finansieringen måtte gå til dekning av deler av årets udekkede resultat. Derfor må det udekkede beløpet for 2016 tas opp igjen som sak for finansiering. Det foreslås at det udekkede beløpet i investeringsregnskapet for 2016 dekkes ved bruk av lån.

Årsaken til det udekkede beløpet i investeringsregnskapet er sammensatt. Nedenfor vises en oversikt over «resultat pr investering» i 2017:

"Resultat pr investering" 2017		
IKT 2017	841 179,44	Bl.a. fiber til alle kommunale bygg og sak/arkivsystem
Aremark bibliotek	-	
Fosbykollen sykehjem, utstyr	-	
Kommunale boliger	(535 195,00)	Salg av SOBBL
Kommunale tomtfelt	1 301 917,72	Finansieringen dekket til andre udekkede prosj.tidl. År
Aremark skole	2 317 855,29	Udekket
SD-anlegg	53 300,80	
Kulturscene - inventar	-	
Aremark barnehage	-	
Vann	508 783,11	Vannverket
Avløp og rensing	5 453 534,33	I hovedsak renseanlegg med tilhørende anlegg
Bramm	15 000,00	Kjøp av brannbil fra Halden
Egenkapitalinnskudd/aksjer	378 663,00	
Startlån formidlingslån/utlån	(140 590,90)	
Udekket 2016	(4 610 429,19)	
Sum	5 584 018,60	
Udekket i investeringsregnskapet	5 584 018,60	

Rådmannen foreslår at det udekkede beløpet 5 584 018,60 dekkes ved bruk av lån.

Rådmannens innstilling

1. Aremark kommunes årsregnskap for 2017 fastsettes som fremlagt.
2. Aremark kommunes årsberetning for 2017 tas til etterretning.
3. Regnskapsmessig mindreforbruk for 2017, kr 637 636,22, avsettes til disposisjonsfond kto 19300.9220.880/2.5950.001 og 15400.9200.880/2.5600.001.
4. Investeringsregnskapet for 2017 er avlagt med et udekket beløp på kr 5 584 018,60.
5. Udekket beløp i investeringsregnskapet for 2016 og 2017 kr 10 194 447,79 dekkes ved bruk av lån kto 05300.9200.880/09100.9100.870.

Behandling i Formannskap - 07.06.2018

Rådmannens innstilling

6. Aremark kommunes årsregnskap for 2017 fastsettes som fremlagt.
7. Aremark kommunes årsberetning for 2017 tas til etterretning.
8. Regnskapsmessig mindreforbruk for 2017, kr 637 636,22, avsettes til disposisjonsfond kto 19300.9220.880/2.5950.001 og 15400.9200.880/2.5600.001.
9. Investeringsregnskapet for 2017 er avlagt med et udekket beløp på kr 5 584 018,60.

10. Udekket beløp i investeringsregnskapet for 2016 og 2017 kr 10 194 447,79 dekkes ved bruk av lån kto 05300.9200.880/09100.9100.870.

Formannskapet valgte å ikke stemme over innholdet i rådmannens innstilling. De valgte å ta innstillingen til orientering.

Vedtak

Rådmannens innstilling tas til orientering.

Behandling i Kommunestyret - 21.06.2018

Rådmannens innstilling:

1. *Aremark kommunes årsregnskap for 2017 fastsettes som fremlagt.*
2. *Aremark kommunes årsberetning for 2017 tas til etterretning.*
3. *Regnskapsmessig mindreforbruk for 2017, kr 637 636,22, avsettes til disposisjonsfond kto 19300.9220.880/2.5950.001 og 15400.9200.880/2.5600.001.*
4. *Investeringsregnskapet for 2017 er avlagt med et udekket beløp på kr 5 584 018,60.*
5. *Udekket beløp i investeringsregnskapet for 2016 og 2017 kr 10 194 447,79 dekkes ved bruk av lån kto 05300.9200.880/09100.9100.870.*

Formannskapet valgte å ikke stemme over innholdet i rådmannens innstilling. De valgte å ta innstillingen til orientering.

Formannskapetets innstilling:

Rådmannens innstilling tas til orientering.

Følgende presisering og tilleggsforslag til rådmannens og formannskapetets innstilling ble fremmet av representanten Alf Ulven (H):

Kommunestyret er svært kritiske til prosjekt- og økonomistyringen i Aremark kommune i forbindelse med at de overforbruker over 10 millioner utover vedtatte budsjetter på skole og VA anlegg. Administrasjonen må forstå at det ikke er anledning til å påføre Aremark kommune forpliktelser utover vedtatte budsjetter uten at det på FORHÅND er godkjent av Aremark kommunestyre.

Det pålegges administrasjonen å påse at dette ikke skjer i 2018 og fremover.

Overskridelsene i investeringsregnskapet for 2016 og 2017, på til sammen 10 194 000 kroner, skal inndeckes i budsjett for 2019 ved lånopptak.

Representanten Alf Ulven (H) ønsket følgende protokolltilførsel:

Årsrapporten er grundig, men deler av rapporten oppleves vanskelig å få oversikt over, spesielt gjelder dette sidene 46, 47 og 48 hvor tallene som oppgis ikke måles opp mot hva som er budsjettert. Det er viktig å understreke at årsrapporten skal rapportere på mål og tall vedtatt i budsjett, og at man tilstreber å gjøre dette på en pedagogisk måte slik at rapporten også er forståelig for «ikke-økonomer».

Rådmannens innstilling med presisering og tilleggsforslag fremmet av representanten Alf Ulven ble enstemmig vedtatt.

Vedtak

1. Aremark kommunes årsregnskap for 2017 fastsettes som fremlagt.
2. Aremark kommunes årsberetning for 2017 tas til etterretning.
3. Regnskapsmessig mindreforbruk for 2017, kr 637 636,22, avsettes til disposisjonsfond kto 19300.9220.880/2.5950.001 og 15400.9200.880/2.5600.001.
4. Investeringsregnskapet for 2017 er avlagt med et udekket beløp på kr 5 584 018,60.
5. Overskridelsene i investeringsregnskapet for 2016 og 2017, på til sammen 10 194 000 kroner, skal inndeckes i budsjett for 2019 ved lånopptak.

Kommunestyret er svært kritiske til prosjekt- og økonomistyringen i Aremark kommune i forbindelse med at de overforbruker over 10 millioner utover vedtatte budsjetter på skole og VA anlegg. Administrasjonen må forstå at det ikke er anledning til å påføre Aremark kommune forpliktelser utover vedtatte budsjetter uten at det på FORHÅND er godkjent av Aremark kommunestyre.

Det pålegges administrasjonen å påse at dette ikke skjer i 2018 og fremover.

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskap	130/18	29.11.2018
Kommunestyret	93/18	13.12.2018

Opptak av lån 2018

Saksopplysninger

Kommunestyre har i møte 01.11.18, sak 83/18 «Rehabilitering av Skodsberg renseanlegg – budsjettjustering», vedtatt å bruke lån på kr 3 500 000. Dette skal brukes til å dekke finansiering av rehabilitering/utbygging av renseanlegget.

Rådmannen har i tillegg fremmet forslag om at overskridelsene i investeringsregnskapet for 2016 og 2017, på til sammen 10 194 000 kroner, skal inndeckes i budsjettåret for 2018 ved lånopptak. Viser til sak til behandling i formannskap 29.11.18.

Dette til sammen fører til et behov for opptak av nytt lån på kr 13 694 000.

Låneopptakene vil bli tatt opp i tråd med Aremark kommunes finansreglement vedtatt 02.09.10, sak 32/10.

Vurdering

Rådmannen foreslår låneopptak i samsvar med saksopplysningene.

Rådmannens innstilling

Aremark kommunestyre vedtar å ta opp lån på kr 13 694 000, til finansiering av Skodsberg renseanlegg og til å dekke udekket i investeringsregnskapet for 2016 og 2017.

Behandling i Formannskap - 29.11.2018

Rådmannens innstilling

Aremark kommunestyre vedtar å ta opp lån på kr 13 694 000, til finansiering av Skodsberg renseanlegg og til å dekke udekket i investeringsregnskapet for 2016 og 2017.

Forslag fremmet av representanten Geir Aarbu (SP): Vedtaksteksten presiseres følgende:

Aremark kommunestyre vedtar å ta opp lån på kr 13 694 000, til finansiering av Skodsberg renseanlegg og til å dekke merforbruk i investeringsregnskapet vedrørende Skodsberg renseanlegg og Aremark skole for 2016 og 2017.

Rådmannens innstilling med presisering fra representanten Geir Aarbu ble enstemmig vedtatt.

Vedtak

Aremark kommunestyre vedtar å ta opp lån på kr 13 694 000, til finansiering av Skodsberg renseanlegg og til å dekke merforbruk i investeringsregnskapet vedrørende Skodsberg renseanlegg og Aremark skole for 2016 og 2017.

AREMARK
KOMMUNE

Arkiv: 151
Arkivsaksnr: 2017/1675-8
Saksbehandler: Mette Eriksen

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskap	128/18	29.11.2018
Kommunestyret	94/18	13.12.2018

Budsjettjusteringer driftsregnskapet 2018

Saksopplysninger

Kommunestyrets vedtatte årsbudsjett er bindende, og eventuelle endringer i årsbudsjettet skal gjøres av kommunestyret selv, jf. kommuneloven § 47 nr 1.

Dersom det skjer endringer i budsjettåret som kan få betydning for de inntekter og utgifter som årsbudsjettet bygger på, skal kommunestyret foreta nødvendige endringer i budsjettet, jf kommuneloven §§47 nr 2 og 47 nr 3 og Forskrift om årsbudsjett for kommuner og fylkeskommuner § 10 og § 11.

Kravet til budsjettreguleringer må ses i sammenheng med de alminnelige kravene til årsbudsjett (budsjettbalanse, realisme og hjemmel for å disponere midler), og at disse kravene gjelder gjennom budsjettåret.

Det vises også til revisors beretning 2017 og brev fra revisor datert, 15.05.18, hvor det påpekes at det skal det foretas endringer i årsbudsjettet når dette ansees påkrevd. Dette gjelder både drift- og investeringsbudsjettet.

På grunn av den økonomiske situasjonen i kommunen er alle utredninger satt på vent og ikke utført, jf. Kommunestyrets vedtak 21.06.18, sak 36/18 pkt 2 «Alle utredninger som er vedtatt i «Budsjett 2018» utsettes inntil videre».

Dette gjelder følgende utredninger:

- Boligsosial handlingsplan
- Rådhus/bankbygg
- Ombygging sykehjemmet
- Vedlikehold vei Kalerødkrysset – Tolsby
- Økolandsby

I tillegg er vedlikehold av trimløype satt på vent.

Det foreslås i tillegg budsjettjusteringer på rammer i henhold til kravene Kommuneloven med tilhørende forskrift.

Følgende budsjettjusteringer foreslås:

Tjenestenaavn	Utgifter opp/ inntekter ned	Utgifter ned/ inntekter opp	Netto endring ramme	Tekst
11-Sentraladministrasjon	400 000	50 000	350 000	Utredning økolandsby og endring i administrasjonen
22-Barnehage	0	300 000	-300 000	Barn andre kommuner og lønn
23-Aremark skole og SFO	0	200 000	-200 000	Merinntekt skolen - voksenopplæring
31-Barnevern og helse	0	600 000	-600 000	Mindreforbruk lønn og lønn virksomhetsleder pleie og omsorg
32-NAV	350 000	190 000	160 000	Virksomhetsleder pleie og omsorg, introduksjonsordning
33-Pleie og omsorg	1 400 000	0	1 400 000	Virksomhetsleder pleie og omsorg, lønn og kjøp av tjenester
41-Landbruk, plan, byggesak, oppmåling, miljø	250 000	0	250 000	Redusert inntekt og innleid oppmåler
43-Teknisk	320 000	1 100 000	-780 000	Utredninger ikke utført, lønn, service- og vedlikeholdsavtaler
44-VAR-området	0	0	0	
45-Brann og feiing	120 000	0	120 000	Uttrykninger sommer 2018
8-Frie inntekter	0	400 000	-400 000	Økt skatt/inntektsutjevning
Sum budsjettjusteringer	2 840 000	2 840 000	0	

Vurdering

Rådmannen foreslår at fremlagte budsjettjusteringer vedtas.

Rådmannens innstilling

Budsjettjusteringer som fremgår av oppsettet i saksfremlegget vedtas.

Behandling i Formannskap - 29.11.2018

Rådmannens innstilling

Budsjettjusteringer som fremgår av oppsettet i saksfremlegget vedtas.

Rådmannens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Vedtak

Budsjettjusteringer som fremgår av oppsettet i saksfremlegget vedtas.

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskap	127/18	29.11.2018
Kommunestyret	95/18	13.12.2018

Budsjettjusteringer investeringsbudsjettet 2018

Saksopplysninger

Kommunestyrets vedtatte årsbudsjett er bindende, og eventuelle endringer i årsbudsjettet skal gjøres av kommunestyret selv, jf. kommuneloven § 47 nr 1.

Dersom det skjer endringer i budsjettåret som kan få betydning for de inntekter og utgifter som årsbudsjettet bygger på, skal kommunestyret foreta nødvendige endringer i budsjettet, jf kommuneloven §§47 nr 3 og 47 nr 2.

Kravet til budsjettreguleringer må ses i sammenheng med de alminnelige kravene til årsbudsjett (budsjettbalanse, realisme og hjemmel for å disponere midler), og at disse kravene gjelder gjennom budsjettåret.

Dette innebærer at forsinkelser eller forseringer av investeringsprosjekter som påvirker kommunestyrets bevilgninger, må innarbeides i et revidert budsjett når avvikene tilsier det. Tilsvarende gjelder for forventninger om økninger/reduksjoner i utgifter eller inntekter. Budsjetterte prosjekter som ikke er iverksatt eller fullført innenfor planlagt budsjettår, skal tas med i årsbudsjettet for påfølgende år, enten i det ordinære budsjettvedtaket eller i forbindelse med budsjettregulering.

Det ble fremmet en interpellasjon i kommunestyret 15.02.18 hvor representanten Jørgen Henrik Hovde Grønlund (H) fremmet følgende forslag:

«Stans i alle nye prosjekter som ikke er vedtatt lånefinansiert inntil disse utredningene foreligger»
Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Det ble i samme møte vedtatt lånefinansiering av følgende prosjekter:

Aremark skole – låsesystem, Energistyringssystem, Skiltprosjekt og investeringer ihht VA-plan.
Alle andre prosjekter ble vedtatt utsatt.

Låsesystemet på Aremark skole og energistyringssystemet er under utførelse. Utvikling av kommunale tomtefelt er igangsatt, mens skiltprosjektet og veglys er planlagt utført i 2019. Investeringene innen vann og avløp fortsetter planmessig videre i 2019.

Vurdering

På grunn av endrede forutsetninger og at prosjektene ikke er fullt ut iverksatt, foreslår rådmannen at prosjektene budsjettjusteres ned. Følgende prosjekter er videreført i rådmannens budsjettforslag for 2019: Utvikling tomtefelt, skiltprosjekt, veglys i henhold til lovverk, Aremark skole – asfaltering og lyssetting.

Rådmannens innstilling

1. Budsjettposten for «Kommunale tomtefelt – utvikling» reduseres med kr 200 000 konto 02306.4322.315 med tilhørende finansiering konto 09100.4322.315.
2. Budsjettposten for prosjektet «Aremark skole – asfaltering og lyssetting» reduseres med kr 1 000 000, konto 02306.4331.222/04290.4331.222 med tilhørende finansiering konto 09100.4331.222/07290.4331.222.
3. Budsjettposten for prosjektet «Barnehagen – rehabilitering/utbygging» reduseres med kr 15 000 000, konto 02307.4332.221/04290.4332.221 med tilhørende finansiering konto 09100.4332.222/07290.4332.221.
4. Budsjettposten for prosjektet «Aremark ungdomsklubb» reduseres med kr 3 750 000, konto 02306.4337.231/04290.4337.231 med tilhørende finansiering konto 09100.4337.231/07290.4337.231.
5. Budsjettposten for prosjektet «Parker – utearealer – oppgradering sentrum» reduseres med kr 3 750 000, konto 02307.4350.335/04290.4350.335 med tilhørende finansiering konto 09100.4350.335/07290.4350.335.
6. Budsjettposten for prosjektet »Kommunale veger – Skiltprosjekt» reduseres med kr 1 000 000, konto 02306.4370.332/04290.4370.332 med tilhørende finansiering konto 09100.4370.332/07290.4370.332.
7. Budsjettposten for prosjektet »Kommunale veger – veglys» reduseres med kr 1 250 000, konto 02308.4371.332/04290.4371.332 med tilhørende finansiering konto 09100.4371.332/07290.4371.332.

Behandling i Formannskap - 29.11.2018

Rådmannens innstilling

8. Budsjettposten for «Kommunale tomtefelt – utvikling» reduseres med kr 200 000 konto 02306.4322.315 med tilhørende finansiering konto 09100.4322.315.
9. Budsjettposten for prosjektet «Aremark skole – asfaltering og lyssetting» reduseres med kr 1 000 000, konto 02306.4331.222/04290.4331.222 med tilhørende finansiering konto 09100.4331.222/07290.4331.222.
10. Budsjettposten for prosjektet «Barnehagen – rehabilitering/utbygging» reduseres med kr 15 000 000, konto 02307.4332.221/04290.4332.221 med tilhørende finansiering konto 09100.4332.222/07290.4332.221.
11. Budsjettposten for prosjektet «Aremark ungdomsklubb» reduseres med kr 3 750 000, konto 02306.4337.231/04290.4337.231 med tilhørende finansiering konto 09100.4337.231/07290.4337.231.
12. Budsjettposten for prosjektet «Parker – utearealer – oppgradering sentrum» reduseres med kr 3 750 000, konto 02307.4350.335/04290.4350.335 med tilhørende finansiering konto 09100.4350.335/07290.4350.335.

13. Budsjettposten for prosjektet »Kommunale veger – Skiltprosjekt» reduseres med kr 1 000 000, konto 02306.4370.332/04290.4370.332 med tilhørende finansiering konto 09100.4370.332/07290.4370.332.
14. Budsjettposten for prosjektet »Kommunale veger –veglys» reduseres med kr 1 250 000, konto 02308.4371.332/04290.4371.332 med tilhørende finansiering konto 09100.4371.332/07290.4371.332.

Rådmannens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Vedtak

1. Budsjettposten for «Kommunale tomtefelt – utvikling» reduseres med kr 200 000 konto 02306.4322.315 med tilhørende finansiering konto 09100.4322.315.
2. Budsjettposten for prosjektet «Aremark skole – asfaltering og lyssetting» reduseres med kr 1 000 000, konto 02306.4331.222/04290.4331.222 med tilhørende finansiering konto 09100.4331.222/07290.4331.222.
3. Budsjettposten for prosjektet «Barnehagen – rehabilitering/utbygging» reduseres med kr 15 000 000, konto 02307.4332.221/04290.4332.221 med tilhørende finansiering konto 09100.4332.222/07290.4332.221.
4. Budsjettposten for prosjektet «Aremark ungdomsklubb» reduseres med kr 3 750 000, konto 02306.4337.231/04290.4337.231 med tilhørende finansiering konto 09100.4337.231/07290.4337.231.
5. Budsjettposten for prosjektet «Parker – utearealer – oppgradering sentrum» reduseres med kr 3 750 000, konto 02307.4350.335/04290.4350.335 med tilhørende finansiering konto 09100.4350.335/07290.4350.335.
6. Budsjettposten for prosjektet »Kommunale veger – Skiltprosjekt» reduseres med kr 1 000 000, konto 02306.4370.332/04290.4370.332 med tilhørende finansiering konto 09100.4370.332/07290.4370.332.
7. Budsjettposten for prosjektet »Kommunale veger –veglys» reduseres med kr 1 250 000, konto 02308.4371.332/04290.4371.332 med tilhørende finansiering konto 09100.4371.332/07290.4371.332.

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Kommunestyret	96/18	13.12.2018

Kontrollutvalgets innstilling til budsjett for kontroll og tilsyn 2019

Vedlegg

1 Oversendelse av KU innstilling til kommunestyret Budsjett 2019

Saksopplysninger

I henhold til forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner, gjeldende fra 01.07.04, omhandler § 18 budsjettbehandlingen.

I nevnte paragraf sies det at kontrollutvalget utarbeider forslag til budsjett for kontroll- og tilsynsarbeidet i kommunen. Videre sies det at kontrollutvalgets forslag til budsjetttramme for kontroll- og revisjonsarbeidet skal følge formannskapetets innstilling til kommunestyret. Indre Østfold Kontrollutvalgssekretariat tolker forskriften slik at utgifter til kontrollutvalgets egen virksomhet og utgifter til kjøp av revisjons- og sekretærtjenester skal innarbeides i forslaget.

Budsjettets enkelte elementer:

- Løpende utgifter til kontrollutvalgets ordinære drift.
- Utgifter til kjøp av revisjonstjenester.
- Utgifter til kjøp av sekretærtjenester.

Budsjettet for sekretariatet og revisjonen ble behandlet i de respektive representantskap 12. oktober 2018. Budsjett 2019 for revisjon og sekretariat ble vedtatt å være lik rammen for 2018.

Tall for regnskap og budsjett 2017 er hentet fra kommunen, funksjon 110 kontroll og revisjon.

Vurdering

Sekretariatet vurderer det slik at fremlagt forslag er et minimum for at kontrollutvalget skal kunne utføre sitt lovpålagte kontrollarbeid på en tilfredsstillende måte, det er lagt opp til 5- 6 møter i året. Regnskap for 2017 på underkant av 2000,- i møtegodtgjørelse virker lite, men her kan det være ført møtegodtgjørelse på funksjon for øvrige politiske møter i kommunen.

Budsjettall for IØKR IKS og IØKUS IKS vedtas i respektive representantskap, innbakt her ligger bla. ett forvaltningsrevisjonsprosjekt, en selskapskontroll og løpende

regnskapsrevisjon, samt kostnader tilknyttet sekretariatets forarbeid/saksbehandling/gjennomføring/etterarbeid i forbindelse med kontrollutvalgets møtevirksomhet.

Vi ser generelt at det er en økende interesse for at de av KUs medlemmer som ønsker det skal kunne dra på NKRF's kontrollutvalgskonferanse i februar. Dette vurderer sekretariatet som hensiktsmessig og nyttig på bakgrunn av flere faktorer. Men de viktigste er at konferansen tar opp dagsaktuelle temaer knyttet til arbeidet med kontroll og tilsyn, samt gir utvalget påfyll og inspirasjon i sitt videre virke.

Kontrollutvalgssekretariatet er medlem av Norges kommunerevisors forbund, NKRF, utvalgene får reduserte priser på f.eks. kontrollutvalgskonferansen gjennom sekretariatets medlemskap.

Forum for kontroll og tilsyn, FKT, er et forum hvor både sekretariat og utvalgene selv kan være medlemmer, medlemspriser her er avhengige av innbyggertall og for 2019 er kontingentprisene som følger:

Kommune 0 - 5 000 innb.: kr 3 500

Kommuner 5 001 - 10 000 innb.: kr 6 000

Kommuner 10 001 - 20 000 innb.: kr 8 000

Om utvalget ønsker kan de melde seg inn her, det vil da medføre en økning på 3500,- i vedlagt forslag til budsjett. Sekretariatet er ikke medlemmer i FKT.

Kontrollutvalgets forslag til detaljbudsjett 2019:

Forslag til budsjett for kontroll og tilsyn 2019 Aremark						
47864	Art	Tekst	vedtatt budsjett 2017	Regnskap 2017	Forslag til budsjett 2018	KUs innstilling til budsjett 2019
	080	Møtegodtgjørelse	6 000	1 869,00	12 000	12 000
	080	Ledergodtgjøring	11 000	11 155,00	12 000	12 000
	11207	div tjenester/ovrenat	-	1 136,00	-	-
	080	Tapt arbeidsfortjeneste	-	-	-	-
	099	Arbeidsgiveravgift	2 468	1 836,38	6 000	3 500
	115	Beverting	500	-	500	500
	150	Kurs/opplæring	-	-	21 000	21 000
	150	Konferanseutgifter	6 000	-	-	-
	050	Telefon/bredbånd	500	-	500	500
	160	Kjøregodtgjørelse	1 000	-	1 000	1 000
	170	Reiseutgifter	500	-	500	500
	375	kjøp av revisjonstjenester fra IØKR IKS	294 791	293 832,00	299 013	299 013
	375	Kjøp av sekretariat tjenester fra IØKUS IKS	76 836	76 624,00	77 607	77 607
		Sum	399 595	386 452,38	430 120	427 620

Kontrollutvalgets innstilling

1. Budsjett for kontroll- og tilsyn for 2019 med en kostnadsramme på kr. 427 650,-, vedtas
2. Budsjettet for kontroll- og tilsyn 2019 oversendes ordfører for videre politisk behandling etter § 18 i «Forskrift for kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner» med følgende innstilling:

Budsjett for kontroll- og tilsyn for 2019 med en kostnadsramme på kr. 427 650,- vedtas

Indre Østfold Kontrollutvalgssekretariat IKS

Aremark kommune
v/ordfører

Sendt elektronisk

Deres referanse	Vår referanse	Klassering	Dato
	2018/17756-10-240955/2018-IDBREM	510/118	30.11.2018

Kontrollutvalgets innstilling til budsjett for kontroll og tilsyn 2019

Vedlagt følger samlet saksfremstilling og vedtak fra behandling av overnevnte sak i Aremark kontrollutvalg 27.11.2018, for videre behandling i kommunestyret.

Med hilsen

Ida Haaby
rådgiver

Kopi til eksterne mottakere:
Formannskapet
Kontrollutvalgsleder

Vedlegg

- Forslag til detaljbudsjett for kontroll og tilsyn i Aremark kommune 2019

Saksnr.: 2018/17756
Dokumentnr.: 1
Løpenr.: 209001/2018
Klassering: 510/118
Saksbehandler: Anita Rovedal

Møtebok

Behandlet av Kontrollutvalget Aremark	Møtedato 27.11.2018	Utvalgssaksnr. 18/29
---	-------------------------------	--------------------------------

Kontrollutvalgets innstilling til budsjett for kontroll og tilsyn 2019

Kontrollutvalgsekretariatets innstilling

Sekretariatet anbefaler kontrollutvalget å fatte slikt vedtak:

1. Budsjett for kontroll- og tilsyn for 2019 med en kostnadsramme på kr. 427 650,-, vedtas
2. Budsjettet for kontroll- og tilsyn 2019 oversendes ordfører for videre politisk behandling etter § 18 i «Forskrift for kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner» med følgende innstilling:

Budsjett for kontroll- og tilsyn for 2019 med en kostnadsramme på kr. 427 650,- vedtas

Kontrollutvalget Aremarks behandling 27.11.2018:

Sekretariatet fikk ordet og orienterte.

Vedtak som innstilt.

Kontrollutvalget Aremarks vedtak 27.11.2018:

1. Budsjett for kontroll- og tilsyn for 2019 med en kostnadsramme på kr. 427 650,-, vedtas
2. Budsjettet for kontroll- og tilsyn 2019 oversendes ordfører for videre politisk behandling etter § 18 i «Forskrift for kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner» med følgende innstilling:

Budsjett for kontroll- og tilsyn for 2019 med en kostnadsramme på kr. 427 650,- vedtas

Saksfremlegg

Saksopplysninger

I henhold til forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner, gjeldende fra 01.07.04, omhandler § 18 budsjettbehandlingen.

I nevnte paragraf sies det at kontrollutvalget utarbeider forslag til budsjett for kontroll- og tilsynsarbeidet i kommunen. Videre sies det at kontrollutvalgets forslag til budsjetttramme for kontroll- og revisjonsarbeidet skal følge formannskapetets innstilling til kommunestyret. Indre Østfold Kontrollutvalgssekretariat tolker forskriften slik at utgifter til kontrollutvalgets egen virksomhet og utgifter til kjøp av revisjons- og sekretærtjenester skal innarbeides i forslaget.

Budsjettets enkelte elementer:

- Løpende utgifter til kontrollutvalgets ordinære drift.
- Utgifter til kjøp av revisjonstjenester.
- Utgifter til kjøp av sekretærtjenester.

Budsjettet for sekretariatet og revisjonen ble behandlet i de respektive representantskap 12. oktober 2018. Budsjett 2019 for revisjon og sekretariat ble vedtatt å være lik rammen for 2018.

Tall for regnskap og budsjett 2017 er hentet fra kommunen, funksjon *110 kontroll og revisjon*.

Vurdering

Sekretariatet vurderer det slik at fremlagt forslag er et minimum for at kontrollutvalget skal kunne utføre sitt lovpålagte kontrollarbeid på en tilfredsstillende måte, det er lagt opp til 5- 6 møter i året. Regnskap for 2017 på underkant av 2000,- i møtegodtgjørelse virker lite, men her kan det være ført møtegodtgjørelse på funksjon for øvrige politiske møter i kommunen.

Budsjettall for IØKR IKS og IØKUS IKS vedtas i respektive representantskap, innbakt her ligger bla. ett forvaltningsrevisjonsprosjekt, en selskapskontroll og løpende regnskapsrevisjon, samt kostnader tilknyttet sekretariatets forarbeid/saksbehandling/gjennomføring/etterarbeid i forbindelse med kontrollutvalgets møtevirksomhet.

Vi ser generelt at det er en økende interesse for at de av KUs medlemmer som ønsker det skal kunne dra på NKRF's kontrollutvalgskonferanse i februar. Dette vurderer sekretariatet som hensiktsmessig og nyttig på bakgrunn av flere faktorer. Men de viktigste er at konferansen tar opp dagsaktuelle temaer knyttet til arbeidet med kontroll og tilsyn, samt gir utvalget påfyll og inspirasjon i sitt videre virke.

Kontrollutvalgssekretariatet er medlem av Norges kommunerevisors forbund, NKRF, utvalgene får reduserte priser på f.eks. kontrollutvalgskonferansen gjennom sekretariatets medlemskap.

Forum for kontroll og tilsyn, FKT, er et forum hvor både sekretariat og utvalgene selv kan være medlemmer, medlemspriser her er avhengige av innbyggertall og for 2019 er kontingentprisene som følger:

<i>Kommune 0 - 5 000 innb.:</i>	<i>kr 3 500</i>
<i>Kommuner 5 001 - 10 000 innb.:</i>	<i>kr 6 000</i>
<i>Kommuner 10 001 - 20 000 innb.:</i>	<i>kr 8 000</i>

Om utvalget ønsker kan de melde seg inn her, det vil da medføre en økning på 3500,- i vedlagt forslag til budsjett. Sekretariatet er ikke medlemmer i FKT.

Vedlegg:

Kontrollutvalgets forslag til detaljbudsjett 2019

Forslag til budsjett for kontroll og tilsyn 2019 Aremark						
47864	Art	Tekst	vedtatt budsjett 2017	Regnskap 2017	Forslag til budsjett 2018	KUs innstilling til budsjett 2019
	080	Møtegodtgjørelse	6 000	1 869,00	12 000	12 000
	080	Ledergodtgjøring	11 000	11 155,00	12 000	12 000
	11207	div tjenester/ovrenat	-	1 136,00	-	-
	080	Tapt arbeidsfortjeneste	-		-	
	099	Arbeidsgiveravgift	2 468	1 836,38	6 000	3 500
	115	Beverting	500		500	500
	150	Kurs/opplæring	-		21 000	21 000
	150	Konferanseutgifter	6 000		-	-
	050	Telefon/bredbånd	500		500	500
	160	Kjøregodtgjørelse	1 000		1 000	1 000
	170	Reiseutgifter	500		500	500
	375	kjøp av revisjonstjenester fra IØKR IKS	294 791	293 832,00	299 013	299 013
	375	Kjøp av sekretariat tjenester fra IØKUS IKS	76 836	76 624,00	77 607	77 607
		Sum	399 595	386 452,38	430 120	427 620

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Kommunestyret	97/18	13.12.2018

Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret - Oppfølgingsrapport Helse og omsorg

Vedlegg

- 1 Oversendelse av KU innstilling til kommunestyret - oppfølgingsrapport Helse og omsorg
- 2 Oppfølging Aremark HELSE

Saksopplysninger

Kontrollutvalget skal påse at vedtak om forvaltningsrevisjonsrapporter følges opp, og siden melde til kommunestyret om hvordan vedtaket og revisors anbefalinger har blitt fulgt opp av administrasjonen. Videre skal kontrollutvalget vurdere om vedtaket er fulgt opp på en tilfredsstillende måte, jf. Forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner § 12.

I sammendraget til forvaltningsrevisjonsrapporten står det:

Regjeringen har, med virkning fra 1. januar 2017, vedtatt en ny forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten. I denne forskriften tydeliggjøres det ansvar som den kommunale toppledelsen har for at virksomheten planlegges, gjennomføres, evalueres og korrigeres. Forskriften vil være et viktig virkemiddel i det kontinuerlige forbedringsarbeidet kommunene skal gjøre, for å sørge for at de kommunale helse- og omsorgstjenester etterlever de krav som finnes i lovgivningen på dette området. Revisjonen har i dette forvaltningsrevisjons prosjektet arbeidet etter følgende overordnede problemstilling:

Overholder Aremark kommune lovpålagte krav, sett opp mot forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten?

For å besvare denne problemstillingen har revisjonen kontrollert om Aremark har etablert systemer for planlegging og gjennomføring av helse- og omsorgstjenestene i Aremark

kommune. I tillegg til dette har revisjonen kontrollert om Aremark kommune har etablert systemer for evaluering av eksisterende praksis, samt hvorvidt kommunen har systemer for eventuell korreksjon av eksisterende praksis.

Kommunestyrets vedtak i sak om Forvaltningsrevisjonsrapport «Helse og omsorg» var at administrasjonen skulle følge opp 13 anbefalinger som ble fremmet av revisjonen i rapporten og iverksette anbefalte tiltak.

Oppfølgingsrapporten vurderer etterlevelsen av kommunestyrets vedtak. Grunnlaget for revisjonens vurderinger i oppfølgingsrapporten er gjort på bakgrunn av rådmannens tilbakemelding om hvordan vedtaket er fulgt opp, samt kontroll av oversendt dokumentasjon.

Problemstilling: Er alle anbefalinger og tiltak som ble vedtatt av kommunestyret ved behandlingen av rapporten iverksatt?

Revisor konkluderer i rapporten med at anbefalingene er fulgt opp, under forutsetning om at anbefaling nr. 12 og 13 snart iverksettes.

Vurdering

Sekretariatet vurderer at administrasjonen enten har fulgt opp, eller er i ferd med å følge opp kommunestyrets vedtak, jfr. funn og vurderinger i revisjonens oppfølgingsrapport.

Følgende to anbefalinger er foreløpig ikke iverksatt i tråd med vedtaket:

Revisjonen anbefaler at risiko- og sårbarhetsanalyser gjennomføres så raskt det er praktisk mulig. Kunnskap om risiko og på hvilke områder virksomheten er sårbar, danner grunnlaget for et hvert planmessig forbedringsarbeid.

Revisjonen anbefaler at det utarbeides rutiner og prosedyrer for hvordan informasjon fra pasienter, pårørende eller medarbeidere skal brukes for å korrigere eksisterende praksis, samt hvordan denne informasjonen skal brukes i planleggingsarbeidet for øvrig.

Rådmannen svarer i sin tilbakemelding at risiko og sårbarhetsanalyser for pleie- og omsorg skal gjennomføres i løpet av 2018 og at rutiner og prosedyrer for at informasjon fra pasienter, pårørende eller medarbeidere skal brukes for å korrigere praksis er under utarbeidelse.

Forvaltningsrevisjonsrapporten var til behandling i kommunestyret 14.12.2017. I vedtakets del B står det: *Kontrollutvalget følger opp vedtaket ved å bestille oppfølgingsrapport fra revisjonen et år etter at revisjonsprosjektet er behandlet i kommunestyret.*

Sekretariatet vurderer at kontrollutvalget kan anse eget oppfølgingsansvar som overholdt ved at forvaltningsrevisjonsprosjektet er fulgt opp med oppfølgingsrapport.

Sekretariatet anbefaler kontrollutvalget å ta oppfølgingsrapporten til orientering.

Kontrollutvalgets innstilling

Oppfølging av forvaltningsrevisjonsrapport «Helse og omsorg» tas til orientering.

Indre Østfold Kontrollutvalgssekretariat IKS

Aremark kommune
v/ordfører

Sendt elektronisk

Deres referanse	Vår referanse	Klassering	Dato
	2018/17756-9-240946/2018-IDBREM	510/118	30.11.2018

Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret: Oppfølging av forvaltningsrevisjonsrapport "Helse og omsorg"

Vedlagt følger samlet saksfremstilling og vedtak fra behandling av overnevnte sak i Aremark kontrollutvalg 27.11.2018, for videre behandling i kommunestyret.

Med hilsen

Ida Haaby
rådgiver

Vedlegg

- Oppfølging av rapport «Helse og omsorg», Aremark kommune

Andre saksdokumenter (ikke vedlagt)

- Kommunestyrevedtak 81/17 14.12.2017: Forvaltningsrevisjonsprosjekt «Helse og omsorg» i Aremark kommune

Indre Østfold kontrollutvalgssekretariat IKS
Besøks- og Postadresse: Industriveien 6. 1890 Rakkestad
E-postadresse: iokus@fredrikstad.kommune.no
Mobil: 908 55 384

Org.nr.: 987 424 354
Webadresse: www.iokus.no
Bankkonto: 1050 14 16733

Saksnr.: 2018/17756
Dokumentnr.: 4
Løpenr.: 233936/2018
Klassering: 510/118
Saksbehandler: Anita Rovedal

Møtebok

Behandlet av Kontrollutvalget Aremark	Møtedato 27.11.2018	Utvalgssaksnr. 18/30
---	-------------------------------	--------------------------------

Oppfølging av forvaltningsrevisjonsrapport "Helse og omsorg"

Kontrollutvalgsekretariatets innstilling

Sekretariatet anbefaler kontrollutvalget å fatte slikt vedtak og innstilling til kommunestyret:

Oppfølging av forvaltningsrevisjonsrapport «Helse og omsorg» tas til orientering.

Kontrollutvalget Aremarks behandling 27.11.2018:

Revisjonen fikk ordet og orienterte om forvaltningsrevisjonsrapporten.

Vedtak som innstilt.

Kontrollutvalget Aremarks vedtak og innstilling til kommunestyret 27.11.2018:

Oppfølging av forvaltningsrevisjonsrapport «Helse og omsorg» tas til orientering.

Saksfremlegg

Saksopplysninger

Kontrollutvalget skal påse at vedtak om forvaltningsrevisjonsrapporter følges opp, og siden melde til kommunestyret om hvordan vedtaket og revisors anbefalinger har blitt fulgt opp av administrasjonen. Videre skal kontrollutvalget vurdere om vedtaket er fulgt opp på en tilfredsstillende måte, jf. Forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner § 12.

I sammendraget til forvaltningsrevisjonsrapporten stå det:

Regjeringen har, med virkning fra 1. januar 2017, vedtatt en ny forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten. I denne forskriften tydeliggjøres det ansvar som den kommunale toppladelsen har for at virksomheten planlegges, gjennomføres, evalueres og korrigeres. Forskriften vil være et viktig virkemiddel i det kontinuerlige forbedringsarbeidet kommunene skal gjøre, for å sørge for at de kommunale helse- og omsorgstjenester etterlever de krav som finnes i lovgivningen på dette området. Revisjonen har i dette forvaltningsrevisjons prosjektet arbeidet etter følgende overordnede problemstilling:

Overholder Aremark kommune lovpålagte krav, sett opp mot forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten?

For å besvare denne problemstillingen har revisjonen kontrollert om Aremark har etablert systemer for planlegging og gjennomføring av helse- og omsorgstjenestene i Aremark kommune. I tillegg til dette har revisjonen kontrollert om Aremark kommune har etablert systemer for evaluering av eksisterende praksis, samt hvorvidt kommunen har systemer for eventuell korreksjon av eksisterende praksis.

Kommunestyrets vedtak i sak om Forvaltningsrevisjonsrapport «Helse og omsorg» var at administrasjonen skulle følge opp 13 anbefalinger som ble fremmet av revisjonen i rapporten og iverksette anbefalte tiltak.

Oppfølgingsrapporten vurderer etterlevelsen av kommunestyrets vedtak. Grunnlaget for revisjonens vurderinger i oppfølgingsrapporten er gjort på bakgrunn av rådmannens tilbakemelding om hvordan vedtaket er fulgt opp, samt kontroll av oversendt dokumentasjon.

Problemstilling: Er alle anbefalinger og tiltak som ble vedtatt av kommunestyret ved behandlingen av rapporten iverksatt?

Revisor konkluderer i rapporten med at anbefalingene er fulgt opp, under forutsetning om at anbefaling nr. 12 og 13 snart iverksettes.

Vurdering

Sekretariatet vurderer at administrasjonen enten har fulgt opp, eller er i ferd med å følge opp kommunestyrets vedtak, jfr. funn og vurderinger i revisjonens oppfølgingsrapport.

Følgende to anbefalinger er foreløpig ikke iverksatt i tråd med vedtaket:

Revisjonen anbefaler at risiko- og sårbarhetsanalyser gjennomføres så raskt det er praktisk mulig. Kunnskap om risiko og på hvilke områder virksomheten er sårbar, danner grunnlaget for et hvert planmessig forbedringsarbeid.

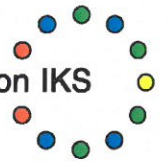
Revisjonen anbefaler at det utarbeides rutiner og prosedyrer for hvordan informasjon fra pasienter, pårørende eller medarbeidere skal brukes for å korrigerer eksisterende praksis, samt hvordan denne informasjonen skal brukes i planleggingsarbeidet for øvrig.

Rådmannen svarer i sin tilbakemelding at risiko og sårbarhetsanalyser for pleie- og omsorg skal gjennomføres i løpet av 2018 og at rutiner og prosedyrer for at informasjon fra pasienter, pårørende eller medarbeidere skal brukes for å korrigere praksis er under utarbeidelse.

Forvaltningsrevisjonsrapporten var til behandling i kommunestyret 14.12.2017. I vedtakets del B står det: *Kontrollutvalget følger opp vedtaket ved å bestille oppfølgingsrapport fra revisjonen et år etter at revisjonsprosjektet er behandlet i kommunestyret.*

Sekretariatet vurderer at kontrollutvalget kan anse eget oppfølgingsansvar som overholdt ved at forvaltningsrevisjonsprosjektet er fulgt opp med oppfølgingsrapport.

Sekretariatet anbefaler kontrollutvalget å ta oppfølgingsrapporten til orientering.

OPPFØLGING AV

RAPPORT OM

«Helse og omsorg»

Aremark kommune

INNHALDSFORTEGNELSE

1	BAKGRUNN.....	3
1.1	Innledning	3
1.2	Hjemmel for oppfølging.....	4
1.3	Formål og problemstilling.....	4
2	OPPFØLGINGSKRITERIER.....	5
3	OPPFØLGING.....	5
3.1	Vedtatt anbefaling nr. 1.....	5
3.1.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 1.....	5
3.1.2	Administrasjonens redegjørelse.....	5
3.1.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	5
3.2	Vedtatt anbefaling nr. 2.....	6
3.2.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 2.....	6
3.2.2	Administrasjonens redegjørelse.....	6
3.2.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	6
3.3	Vedtatt anbefaling nr. 3.....	6
3.3.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 3.....	6
3.3.2	Administrasjonens redegjørelse.....	6
3.3.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	7
3.4	Vedtatt anbefaling nr. 4.....	7
3.4.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 4.....	7
3.4.2	Administrasjonens redegjørelse.....	7
3.4.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	7
3.5	Vedtatt anbefaling nr. 5.....	7
3.5.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 5.....	7
3.5.2	Administrasjonens redegjørelse.....	8
3.5.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	8
3.6	Vedtatt anbefaling nr. 6.....	8
3.6.2	Administrasjonens redegjørelse	8
3.6.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	8
3.7	Vedtatt anbefaling nr. 7.....	8
3.7.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 7.....	8
3.7.2	Administrasjonens redegjørelse.....	9
3.7.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	9
3.8	Vedtatt anbefaling nr. 8.....	9
3.8.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 8.....	9
3.8.2	Administrasjonens redegjørelse.....	9
3.8.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	9
3.8	Vedtatt anbefaling nr. 9.....	10
3.8.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 9.....	10
3.8.2	Administrasjonens redegjørelse.....	10
3.8.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	10
3.8	Vedtatt anbefaling nr. 10.....	10
3.8.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 10.....	10
3.8.2	Administrasjonens redegjørelse.....	10
3.8.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	11
3.8	Vedtatt anbefaling nr. 11.....	11
3.8.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 11.....	11

3.8.2	Administrasjonens redegjørelse.....	11
3.8.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	11
3.8	Vedtatt anbefaling nr. 12.....	11
3.8.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 12.....	11
3.8.2	Administrasjonens redegjørelse.....	11
3.8.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	12
3.8	Vedtatt anbefaling nr. 13.....	12
3.8.1	Bakgrunn for anbefaling nr. 13.....	12
3.8.2	Administrasjonens redegjørelse.....	12
3.8.3	Revisors vurderinger og konklusjon.....	12
4	KONKLUSJON.....	13
5	VEDLEGG	14

1 BAKGRUNN

1.1 Innledning

Oppfølging av rapport om "Helse og omsorg" i Aremark kommune kommer som følge av av kontrollutvalgets vedtak i sak PS 17/26 av 07.11.2017 og kommunestyrets vedtak i sak PS 81/17 av 14.12.2017.

I vedtak 81/17, 14.12.17 fra Aremark kommunestyre heter det:

- A. *Kommunestyret tar forvaltningsrevisjonsrapport «Helse og omsorg» til etterretning, og ber administrasjonen følge opp rapportens 13 anbefalinger og iverksette anbefalte tiltak.*
- B. *Kontrollutvalget følger opp vedtaket ved å bestille oppfølgingsrapport fra revisjonen et år etter at revisjonsprosjektet er behandlet i kommunestyret.*

De anbefalinger som ble vedtatt i kommunestyret er som følger:

Anbefaling 1: Revisjonen anbefaler at det utarbeides en samlet oversikt over de dokumenter som er relevante i kommunens system for ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgssektoren.

Anbefaling 2: Revisjonen anbefaler Aremark kommune å vurdere hvorvidt det vil være hensiktsmessig å utarbeide et overordnet plandokument for pleie og omsorgstjenesten, samt årlige tiltaksplaner for det samme.

Anbefaling 3: Revisjonen anbefaler at organisasjonskartet for pleie og omsorgstjenesten revideres og oppdateres.

Anbefaling 4: Revisjonen anbefaler at dokumentet «Oppgavefordeling innen pleie- og omsorg i Aremark kommune» oppdateres, revideres og gjøres tilgjengelig i Compilo.

Anbefaling 5: Revisjonen anbefaler også at dokumentet «Oppgavefordeling innen pleie og omsorg i Aremark kommune» revideres på en slik måte at oppgavene blir tildelt på funksjon og ikke på navngitte ansatte.

Anbefaling 6: Revisjonen anbefaler at «Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten» med tilhørende veileder gjøres tilgjengelig gjennom Compilo.

Anbefaling 7: Revisjonen anbefaler at Aremark utarbeider planer og etablerer systemer som sikrer at alle ansatte tilegner seg den nødvendige kunnskap for å utøve sine arbeidsoppgaver i henhold til lov og forskrift.

Anbefaling 8: Revisjonen anbefaler at man i møtoreferatene fra medbestemmelsesmøtene også refererer hvem som deltok i møtet. Revisjonen anbefaler også at disse referatene gjøres tilgjengelig i Compilo.

Anbefaling 9: Revisjonen anbefaler Aremark kommune å vurdere om man har utarbeidet alle nødvendige stillingsbeskrivelser for pleie og omsorgsetaten i Aremark kommune.

Anbefaling 10: Revisjonen anbefaler Aremark kommune å vurdere hvorvidt dagens registrering og kartleggingen av ansattes kompetanse og kompetansebehov er tilstrekkelig til å oppfylle kravene i forskriftens § 6.

Anbefaling 11: Revisjonen anbefaler Aremark kommune å vurdere om de forbedringsområdene som fremkommer gjennom bruker- og medarbeiderundersøkelsene bør fremkomme som klare og tydelige målsettinger i kommunens planverk.

Anbefaling 12: Revisjonen anbefaler at risiko- og sårbarhetsanalyser gjennomføres så raskt det er praktisk mulig. Kunnskap om risiko og på hvilke områder virksomheten er sårbar, danner grunnlaget for et hvert planmessig forbedringsarbeid.

Anbefaling 13: Revisjonen anbefaler at det utarbeides rutiner og prosedyrer for hvordan informasjon fra pasienter, pårørende eller medarbeidere skal brukes for å korrigere eksisterende praksis, samt hvordan denne informasjonen skal brukes i planleggingsarbeidet for øvrig.

1.2 Hjemmel for oppfølging

Forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner (FOR 2004-06-15 nr. 905) § 12 om "Oppfølging av forvaltningsrevisjonsrapporter" sier følgende:

"Kontrollutvalget skal påse at kommunestyrets eller fylkestingets vedtak i tilknytning til behandling av rapporter om forvaltningsrevisjon følges opp.

Kontrollutvalget skal gi rapport til kommunestyret eller fylkestinget om hvordan kommunestyrets eller fylkestingets merknader til rapport om forvaltningsrevisjon er blitt fulgt opp. Det skal også rapporteres om tidligere saker som etter utvalgets mening ikke er blitt fulgt opp på en tilfredsstillende måte."

1.3 Formål og problemstilling

Formålet med undersøkelsen er å følge opp forvaltningsrevisjonsprosjektet "Helse og omsorg".

Problemstilling: Er alle anbefalinger og tiltak som ble vedtatt av kommunestyret ved behandlingen av rapporten iverksatt?

2 OPPFØLGINGSKRITERIER

Oppfølgingskriteriene vi måler opp mot er kommunestyrets vedtak i sak 81/17. Det vil være kommunestyrets vedtak som danner utgangspunktet for oppfølgingen.

3 OPPFØLGING

Revisor har mottatt svarbrev fra administrasjonen, ved rådmann 31.08.2018. Til dette svarbrevet var det vedlagt en rekke vedlegg for å dokumentere tiltak iverksatt av administrasjonen i Aremark. Disse vedleggene er listet opp i kap. 5 «Vedlegg».

3.1 Vedtatt anbefaling nr. 1

Revisjonen anbefaler at det utarbeides en samlet oversikt over de dokumenter som er relevante i kommunens system for ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgssektoren.

3.1.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 1

Et styringssystem i tråd med de krav som fremkommer i «Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten» er ment å gi den som har det overordnede ansvaret for virksomheten et godt verktøy for styring, ledelse og kontinuerlig forbedring. Det ligger også som et krav i forskriften at man har etablert et system, og har iverksatt prosesser, for kvalitetsforbedring. Dette innebærer at systemet legger til rette for at man kan identifisere og dokumentere problemer, at man identifiserer årsaken til disse, samt at man tester ut og implementerer tiltak for å bøte på de problemene man har identifisert.

Revisors kontrollhandlinger i forbindelse med forvaltningsrevisjonsprosjekt «Helse og omsorg» viste at Aremark kommune hadde utarbeidet en rekke dokumenter som er relevante i et system for ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgssektoren, men det fantes ikke noen samlet oppdatert oversikt over disse dokumentene. Dette mente revisjonen var uheldig og anbefalte Aremark kommune å utarbeide en slik oversikt.

3.1.2 Administrasjonens redegjørelse

Samlet oversikt over relevante dokumenter i kommunens system for ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorg (Compilo) er utarbeidet (vedlagt). Dokumentet gjøres også tilgjengelig i Compilo.

3.1.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisor har kontrollert dokumentet som samlet fremstiller relevante dokumenter i kommunens system for ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgssektoren i Aremark kommune, se vedlegg 2. Revisjonen vurderer dette dokumentet til å være tilfredsstillende og konkluderer med at anbefaling nr. 1 er fulgt opp.

3.2 Vedtatt anbefaling nr. 2

Revisjonen anbefaler Aremark kommune å vurdere hvorvidt det vil være hensiktsmessig å utarbeide et overordnet plandokument for pleie og omsorgstjenesten, samt årlige tiltaksplaner for det samme.

3.2.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 2

Revisjonens forvaltningsrevisjon viste at Aremark kommune hadde nedfelt mål for pleie- og omsorgstjenesten i sin økonomiplan for perioden 2017-2020. Revisjonens kontroll viste også Aremark kommune ikke hadde utarbeidet en helhetlig plan for pleie og omsorgstjenesten. Revisjonen pekte i forvaltningsrevisjonsplanen at en slik helhetlig plan ville kunne være et viktig grunnlag for realisering av de målsettinger som fremkommer i økonomiplanen.

3.2.2 Administrasjonens redegjørelse

Det er utarbeidet en overordnet plan for pleie- og omsorg (vedlagt). Årlige tiltaksplaner vil bli utarbeidet framover.

3.2.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen har kontrollert «Helse- og omsorgsplan, Aremark kommune, 2017-2023», vedtatt av kommunestyret 21.09.2018, se vedlegg 3. Med bakgrunn i dette konkluderer revisjonen med at anbefaling nr. 2 er fulgt opp.

3.3 Vedtatt anbefaling nr. 3

Revisjonen anbefaler at organisasjonskartet for pleie og omsorgstjenesten revideres og oppdateres.

3.3.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 3

Revisjonens kontroll viste at Aremark kommune hadde utarbeidet et organisasjonskart for pleie og omsorgstjenesten. Det kontrollerte organisasjonskartet var ikke oppdatert i henhold til de siste endringer i organiseringen av pleie og omsorgstjenesten.

3.3.2 Administrasjonens redegjørelse

Organisasjonskart for pleie- og omsorg er revidert, oppdatert og gjort tilgjengelig i Compilo (vedlagt).

3.3.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen har kontrollert organisasjonskart for pleie- og omsorgsetaten (se vedlegg 4), viser til administrasjonens redegjørelse og konkluderer med at anbefaling nr. 3 er fulgt opp.

3.4 Vedtatt anbefaling nr. 4

Revisjonen anbefaler at dokumentet «Oppgavefordeling innen pleie- og omsorg i Aremark kommune» oppdateres, revideres og gjøres tilgjengelig i Compilo.

3.4.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 4

Forvaltningsrevisjonsrapport «Helse og omsorg» viste at Aremark kommune hadde utarbeidet et dokumentet kalt «Oppgavefordeling innen pleie- og omsorg i Aremark kommune». Dette dokumentet er en detaljert og oversiktlig beskrivelse av hvilke funksjoner, og i noen tilfeller, hvilke personer som har ansvar for hva innenfor pleie og omsorg. Revisjonens kontroll viste at dette dokumentet ikke hadde vært revidert siden 2011.

3.4.2 Administrasjonens redegjørelse

Oppgavefordeling innen pleie- og omsorg er oppdatert og revidert og gjøres tilgjengelig i Compilo (vedlagt).

3.4.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen har kontrollert dokumentet «Oppgavefordeling innen pleie- og omsorg», se vedlegg 5. Revisjonen viser for øvrig til administrasjonens redegjørelse og konkluderer med at anbefaling nr. 4 er fulgt opp.

3.5 Vedtatt anbefaling nr. 5

Revisjonen anbefaler også at dokumentet «Oppgavefordeling innen pleie og omsorg i Aremark kommune» revideres på en slik måte at oppgavene blir tildelt på funksjon og ikke på navngitte ansatte.

3.5.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 5

Revisjonens kontroll av dokumentet «Oppgavefordeling innen pleie og omsorg i Aremark kommune» viste at ulike oppgaver var tildelt spesifikke personer. Revisjonen påpekte at ulike oppgaver bør være fordelt på funksjon, slik at dokumentet gir mest mulig relevant informasjon uavhengig av hvilken person som besitter stillingen.

3.5.2 Administrasjonens redegjørelse

Dokumentet er revidert slik at oppgavene er fordelt på funksjon, og ikke person.

3.5.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen har kontrollert dokumentet «Oppgavefordeling innen pleie- og omsorg». Revisjonen viser for øvrig til administrasjonens redegjørelse og konkluderer med at anbefaling nr. 5 er fulgt opp.

3.6 Vedtatt anbefaling nr. 6

Revisjonen anbefaler at «Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten» med tilhørende veileder gjøres tilgjengelig gjennom Compilo.

3.6.2 Administrasjonens redegjørelse

«Forskrift om ledelse- og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten» med tilhørende veileder er gjort tilgjengelig i Compilo.

3.6.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen legger merke til at «Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten» er et av dokumentene det vises til i den samlede oversikten over dokumenter som er relevante i kommunens system for ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgssektoren.

Revisjonen viser for øvrig til administrasjonens redegjørelse og konkluderer med at anbefaling nr. 6 er fulgt opp.

3.7 Vedtatt anbefaling nr. 7

Revisjonen anbefaler at Aremark utarbeider planer og etablerer systemer som sikrer at alle ansatte tilegner seg den nødvendige kunnskap for å utøve sine arbeidsoppgaver i henhold til lov og forskrift.

3.7.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 7

«Forskrift om ledelse- og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten» krever at det skal foreligge en plan for hvordan ulike lover, forskrifter, veiledere osv. skal gjøres kjent i virksomheten. Revisjonens forvaltningsrevisjonsrapport viste at det ikke forelå noen slik plan.

I forbindelse med revisjonens kontroll fremsto det også som usikkert i hvor stor grad de ansatte faktisk setter seg inn i de dokumentene som legges ut i Compilo.

3.7.2 Administrasjonens redegjørelse

Det er utarbeidet opplæringsplan for nyansatte i pleie- og omsorg, samt en kompetansehevingsplan for 2018-2019 (vedlagt). Dokumentene gjøres tilgjengelig i Compilo.

3.7.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen har kontrollert opplæringsplan for nyansatte i pleie- og omsorgstjenesten, samt kompetansehevingsplan for 2018 – 2019, se vedlegg 6 og 7. Revisjonen har ikke kontrollert om dokumentene er gjort tilgjengelige i Compilo. Revisjonen viser til administrasjonens redegjørelse og anser anbefaling nr. 7 for fulgt opp.

3.8 Vedtatt anbefaling nr. 8

Revisjonen anbefaler at man i møtereferatene fra medbestemmelsesmøtene også refererer hvem som deltok i møtet. Revisjonen anbefaler også at disse referatene gjøres tilgjengelig i Compilo.

3.8.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 8

Revisjonens kontroll viste at det skrives utførlige referater fra medbestemmelsesmøtene. Revisjonen påpekte i forbindelse med forvaltningsrevisjonen at informasjonsverdien av referatene ville ha vært enda større om man i referatene hadde notert hvem som var til stede, samt at man gjorde referatene tilgjengelig i Compilo.

3.8.2 Administrasjonens redegjørelse

I framtidige referater fra medbestemmelsesmøter (MBA) refereres deltagere og blir gjort tilgjengelige i Compilo. Tidligere referater er også tilgjengelige i Compilo.

3.8.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen har ikke kontrollert om dokumentene er gjort tilgjengelige i Compilo. Revisjonen viser til administrasjonens redegjørelse og anser anbefaling nr. 8 for fulgt opp.

3.8 Vedtatt anbefaling nr. 9

Revisjonen anbefaler Aremark kommune å vurdere om man har utarbeidet alle nødvendige stillingsbeskrivelser for pleie og omsorgsetaten i Aremark kommune.

3.8.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 9

Forvaltningsrevisjonsrapporten avdekket at det for enkelte nøkkelstillinger, så som fysio- og ergoterapeut, ikke var utarbeidet.

3.8.2 Administrasjonens redegjørelse

Ledelsen har vurdert behovet for ytterligere stillingsbeskrivelser i pleie- og omsorg, og disse er under utarbeidelse.

3.8.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen viser til administrasjonens redegjørelse, hvor det fremgår at administrasjonen har vurdert om man har utarbeidet alle nødvendige stillingsbeskrivelser for pleie- og omsorgsetaten i Aremark, og at man har kommet frem til at det skal gjøre et arbeid på dette området. Revisjonen konkluderer med at anbefaling nr. 9 er fulgt opp.

3.8 Vedtatt anbefaling nr. 10

Revisjonen anbefaler Aremark kommune å vurdere hvorvidt dagens registrering og kartleggingen av ansattes kompetanse og kompetansebehov er tilstrekkelig til å oppfylle kravene i forskriftens § 6.

3.8.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 10

Revisjonens kontroll viste at i Aremark kommune finnes opplysninger om den enkelte ansattes kompetanse i personalmappene. I forskriftens § 6 f sies det at kommunen plikten til å planlegge virksomhetens aktiviteter innebærer å: «*ha oversikt over medarbeideres kompetanse og behov for opplæring*». Revisjonen anbefalte derfor Aremark kommune å vurdere hvorvidt registreringen i personalmappene er tilstrekkelig for å oppfylle kravene i forskriftens § 6 f).

3.8.2 Administrasjonens redegjørelse

Det gjennomføres nå en kartlegging av ansattes kompetanse og kompetansebehov innen pleie- og omsorg. Skjemaet for registrering gjøres tilgjengelig i Compilo.

3.8.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen har kontrollert skjema for registrering av ansattes kompetanse, se vedlegg 8. Revisjonen viser for øvrig til administrasjonens redegjørelse og konkluderer med at anbefaling nr. 10 er fulgt opp.

3.8 Vedtatt anbefaling nr. 11

Revisjonen anbefaler Aremark kommune å vurdere om de forbedringsområdene som fremkommer gjennom bruker- og medarbeiderundersøkelsene bør fremkomme som klare og tydelige målsettinger i kommunens planverk.

3.8.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 11

Forvaltningsrevisjonsprosjekt «Helse og omsorg» viste at Aremark kommune jevnlig gjennomfører bruker-, pårørende- og ansattundersøkelser. Kontrollen viste f.eks at det ble gjennomført en medarbeiderundersøkelsen i 2015 og en brukerundersøkelsene gjort i hjemmetjenesten og på institusjon i 2016. De forbedringsområdene som fremkom i disse undersøkelsene fant man ikke uten videre igjen i kommunens planverk.

3.8.2 Administrasjonens redegjørelse

Forbedringsområder som framkommer gjennom bruker- og medarbeiderundersøkelser vil inkluderes i neste rullering av helse- og omsorgsplanen.

3.8.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen viser til administrasjonens redegjørelse og anser at anbefaling nr. 11 er fulgt opp.

3.8 Vedtatt anbefaling nr. 12

Revisjonen anbefaler at risiko- og sårbarhetsanalyser gjennomføres så raskt det er praktisk mulig. Kunnskap om risiko og på hvilke områder virksomheten er sårbar, danner grunnlaget for et hvert planmessig forbedringsarbeid.

3.8.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 12

Revisjonens kontroll i forbindelse med forvaltningsrevisjonsprosjektet «Helse og omsorg» viste at Aremark kommune ikke utfører risiko- og sårbarhetsanalyser knyttet til ledelse og drift av pleie og omsorgstjenesten. Kunnskap om risiko og på hvilke områder virksomheten er sårbar, danner grunnlaget for et hvert planmessig forbedringsarbeid. Revisjonen anbefalte derfor at slike analyser skulle gjennomføres så raskt det er praktisk mulig.

3.8.2 Administrasjonens redegjørelse

Risiko- og sårbarhetsanalyser for pleie- og omsorg gjennomføres i løpet av 2018.

3.8.3 Revisors vurderinger og konklusjon

Revisjonen viser til administrasjonens redegjørelse. Under forutsetning av at risiko- og sårbarhetsanalyser gjennomføres i 2018 konkluderer revisjonen med at anbefaling nr. 12 er fulgt opp.

3.8 Vedtatt anbefaling nr. 13

Revisjonen anbefaler at det utarbeides rutiner og prosedyrer for hvordan informasjon fra pasienter, pårørende eller medarbeidere skal brukes for å korrigere eksisterende praksis, samt hvordan denne informasjonen skal brukes i planleggingsarbeidet for øvrig.

3.8.1 Bakgrunn for anbefaling nr. 13

Revisjonens kontroll viste at det ikke var skriftliggjort rutiner eller prosedyrer for hvordan informasjon fra pasienter, pårørende eller medarbeidere skal brukes for å korrigere eksisterende praksis, eller brukes i planleggingsarbeidet for øvrig.

3.8.2 Administrasjonens redegjørelse

Rutiner og prosedyrer for hvordan informasjon fra pasienter, pårørende eller medarbeidere skal brukes for å korrigere eksisterende praksis, er under utarbeidelse og vil gjøres tilgjengelige i Compilo.

3.8.3 Revisors vurderinger og konklusjon

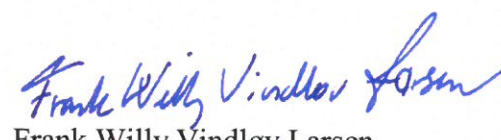
Revisjonen viser til administrasjonens redegjørelse og registrerer at aktuelle rutiner og prosedyrer er under utarbeidelse. Under forutsetning av at aktuelle rutiner og prosedyrer er på plass innen rimelig tid konkluderer revisjonen at anbefaling nr. 13 er fulgt opp.

4 KONKLUSJON

Basert på forutsetningene om at risiko og sårbarhetsanalyser (anbefaling nr. 12) gjennomføres i 2018, og at prosedyrer for håndtering av informasjon fra pasienter, pårørende og medarbeidere (anbefaling nr. 13) er på plass i nær fremtid, konkluderer revisjonen med at de vedtak som kommunestyret fattet i sak 81/17 er fulgt opp.

Indre Østfold Kommunerevisjon IKS
Rakkestad 31.10.18

Rita Elnes
Distriktsrevisor

Frank Willy Vindløv Larsen
Forvaltningsrevisor

5 VEDLEGG

1. Oppfølging av forvaltningsrevisjonsrapport «Helse og omsorg», rådmannens svar datert 31.08.18
2. Samlet oversikt over relevante dokumenter i kommunens system for ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgssektoren i Aremark kommune
3. Helse og omsorgsplan 2017 – 2023
4. Organisasjonskart pleie- og omsorgsetaten i Aremark kommune
5. Oppgavefordeling innen pleie- og omsorg
6. Opplæringsplan for nyansatte i pleie og omsorg Aremark kommune
7. Kompetansehevingsplan for Pleie og omsorg, Aremark kommune, 2018-2019
8. Skjema for kompetansekartlegging

Pleie og omsorg

AREMARK
KOMMUNE

INDRE ØSTFOLD KOMMUNEREVISJON IKS
Industriveien 6
1890 RAKKESTAD

Deres ref:
Frank Willy Vindløv Larsen

Vår ref
2017/592-15

Saksbehandler
Christian Gundersen

Dato
31.08.2018

Oppfølging av forvaltningsrevisjonsrapport - Helse og omsorg - oppfølging av kommunestyrets vedtak i desember 2017

Under følger en redegjørelse for hvilke tiltak som er iverksatt i tråd med anbefalingene som ble vedtatt i kommunestyret, og som også er nevnt i e-post datert 16.08.18 fra Frank Willy Larssen, IØK IKS. I tillegg oversendes med dette relevante dokumenter. Nummereringen av anbefalingene følger den i ovennevnte e-post.

Anbefaling 1: Samlet oversikt over relevante dokumenter i kommunens system for ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorg (Compilo) er utarbeidet (vedlagt). Dokumentet gjøres også tilgjengelig i Compilo.

Anbefaling 2: Det er utarbeidet en overordnet plan for pleie- og omsorg (vedlagt). Årlige tiltaksplaner vil bli utarbeidet framover.

Anbefaling 3: Organisasjonskart for pleie- og omsorg er revidert, oppdatert og gjort tilgjengelig i Compilo (vedlagt).

Anbefaling 4: Oppgavefordeling innen pleie- og omsorg er oppdatert og revidert og gjøres tilgjengelig i Compilo (vedlagt).

Anbefaling 5: Dokumentet er revidert slik at oppgavene er fordelt på funksjon, og ikke person.

Anbefaling 6: «Forskrift om ledelse- og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten» med tilhørende veileder er gjort tilgjengelig i Compilo.

Anbefaling 7: Det er utarbeidet opplæringsplan for nyansatte i pleie- og omsorg, samt en kompetansehevingsplan for 2018-2019 (vedlagt). Dokumentene gjøres tilgjengelig i Compilo.

Postadresse Rådhuset, Aremarkveien 2276, 1798 AREMARK	Besøksadresse Rådhuset, Aremarkveien 2276	Telefon 69 19 96 00	Bank 1050.07.01329
E-post: post@aremark.kommune.no	www.aremark.kommune.no	Telefaks	Org.nr 940875560

Anbefaling 8: I framtidige referater fra medbestemmelsesmøter (MBA) refereres deltagere og blir gjort tilgjengelige i Compilo. Tidligere referater er også tilgjengelige i Compilo.

Anbefaling 9: Ledelsen har vurdert behovet for ytterligere stillingsbeskrivelser i pleie- og omsorg, og disse er under utarbeidelse.

Anbefaling 10: Det gjennomføres nå en kartlegging av ansattes kompetanse og kompetansebehov innen pleie- og omsorg. Skjemaet for registrering gjøres tilgjengelig i Compilo.

Anbefaling 11: Forbedringsområder som framkommer gjennom bruker- og medarbeiderundersøkelser vil inkluderes i neste rullering av helse- og omsorgsplanen.

Anbefaling 12: Risiko- og sårbarhetsanalyser for pleie- og omsorg gjennomføres i løpet av 2018.

Anbefaling 13: Rutiner og prosedyrer for hvordan informasjon fra pasienter, pårørende eller medarbeidere skal brukes for å korrigere eksisterende praksis, er under utarbeidelse og vil gjøres tilgjengelige i Compilo.

Med hilsen

Christian Gundersen

Virksomhetsleder

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes derfor uten håndsignatur.

Vedlegg

- 1 Samlet oversikt over dokumenter som er relevante for ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorg
- 2 Helse- og omsorgsplan 2017-2023
- 3 Organisasjonskart pleie- og omsorg Aremark kommune
- 4 Oppgavefordeling innen pleie og omsorg, Aremark kommune
- 5 Opplæringsplan for nyansatte i pleie- og omsorg, Aremark kommune
- 6 Kompetansehevingsplan for pleie- og omsorg 2018-2019

7 Skjema for kompetansekartlegging - pleie og omsorg

Kopi til:

Alice Reigstad

Anbefaling 1: **Samlet oversikt over de dokumenter som er relevante i kommunenes system for ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgssektoren.**

I vårt kvalitetssystem Compilo finnes følgende:

0.1 Styrende dokumenter

0.1.1 Organisasjonskart

0.1.2 Helse- og omsorgsplan

0.1.3 Avtaler

0.1.3.1 Avtale mellom senter for omsorgsforskning, Østlandet og Aremark kommune

0.1.3.2 Samarbeidsavtaler med sykehuset Østfold

0.1.3.3 Samarbeidskontrakt mellom Aremark kommune og tannhelsetjenesten

0.1.4 Lovverk

0.1.4.1 Helse- og omsorgstjenesteloven

0.1.4.2 Helsepersonelloven m/ kommentarer (SHB)

0.1.4.3 Lov om helsepersonell m.v (helsepersonelloven)

0.1.4.4 Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer

0.1.5 Forskrifter og rundskriv

0.1.5.1 Forskrift om kvalitet i pleie og omsorgstjenesten

0.1.5.2 Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgssektoren

0.1.5.3 Veileder til forskrift om ledelse- og kvalitetsforbedring i pleie og omsorgstjenesten

0.1.5.4 Veileder om rehabilitering, habilitering, individuell plan og koordinator

0.1.5.5 Rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse

0.1.5.6 Lokal forskrift – rett til sykehjemsplass i Aremark kommune

0.2 HMS

0.2.1 Informasjon – HMS – Aremark kommune

0.2.1.1 Årshjul HMS

0.2.1.2 Prosedyre for gjennomføring av vernerunder - Aremark kommune

0.2.1.3 Veileder – arbeidsmiljø i hjemmetjenesten

0.2.1.4 Trusler og vold mot ansatte - Forebygging, håndtering og oppfølging, prosedyre

0.2.1.5 Lokal samarbeidsavtale for IA-arbeidet

0.2.1.6 Handlingsplan for IA-arbeidet i Aremark kommune

0.2.1.7 Organisering – brannvern

0.3 Tjenesteprosedyrer / rutiner

0.3.1 Informasjon SHB (Sykepleierhåndboka)

0.3.2 Diverse prosedyrer innen forskjellige fagfelt / tjenester

0.3.3 BPA (Brukerstyrt personlig assistanse)

0.3.3.1 Opplæringshåndbok

0.3.4 Koordinerende enhet - informasjonsprosedyre

0.4 Stillingsbeskrivelser / Funksjonsbeskrivelser

0.4.1 Organisasjonskart

0.4.2 Stillingsbeskrivelser

0.4.3 Funksjonsbeskrivelser

0.5 Saksbehandling

0.5.1 Ulike saksbehandlingsprosedyrer i forhold til ulike tjenester

0.5.2 Prosedyre dokumenthåndtering

0.5.3 Prosedyrer mottak av gaver

**HELSE- OG OMSORGSPLAN
AREMARK KOMMUNE
2017-2023**

INNHold:

1. BAKGRUNN FOR ARBEIDET	Side 3
2. OVERORDNEDE FØRINGER OG RAMMER	Side 3
3. MÅL OG STRATEGIER	Side 4
3.1 Kommunens hovedmålsetting	Side 4
3.2 Strategi	Side 4
3.3 Visjon	Side 5
3.4 Styringsinformasjon	Side 5
4. SATSNINGSOMRÅDENE INNEN HELSE OG OMSORGSTJENESTENE I AREMARK KOMMUNE FRAM MOT 2023	Side 6
4.1 Legetjenesten	Side 7
4.2 Folkehelse	Side 8
4.3 Habilitering og rehabilitering	Side 9
4.4 Hjemmebasert omsorg	Side 10
4.5 Omsorg i institusjon	Side 11
4.6 Demensomsorg	Side 12
4.7 Rusomsorg	Side 14
4.8 Psykisk helse	Side 14
4.9 Barn og unge	Side 15
5. SAMHANDLING OG KOMPETANSEUT- UTVIKLING	Side 17
5.1 Samhandling	Side 17
5.2 Kompetanse og rekruttering	Side 18
5.2.1 Kompetanse	Side 18
5.2.2 Rekruttering	Side 19
6. KONSEKVENSER, ØKONOMI, FREMDRIFT	Side 20
7. ORGANISERING OG MEDVIRKNING	Side 21
7.1 Medvirkning	Side 21
7.2 Forholdet til andre planer	Side 21

1. BAKGRUNN FOR PLANARBEIDET

Aremark kommune har beskrevet målene for virksomheten i kommunens økonomiplan 2017-2020. I dette dokumentet beskrives rammeområdet «Pleie og omsorg». I tillegg til dette har Aremark kommune utarbeidet dokumentet «oppgavefordeling innen pleie og omsorg i Aremark kommune».

Kommunen har ingen helhetlig helse- og omsorgsplan fra tidligere, men det er forskjellige planer som omfatter flere fagområder innen feltet helse, pleie og omsorg. Helhetlig plan for helse- og omsorgstjenestene vil være en overordnet plan som først og fremst omtaler tjenesteområdets utfordringer i årene som kommer. Den inneholder strategier og overordnede, generelle tiltak for å møte de utfordringene som kommunen antas å få. En helhetlig plan skal innlemme innholdet i de tidligere planene på en hensiktsmessig måte, samt statlige føringer som er gitt i form av lov, forskrift eller veiledninger. Det forutsettes at det finnes tjenestebeskrivelser for tjenestene og deltjenestene som bygger opp om denne overordnede planen.

2. OVERORDNEDE FØRINGER OG RAMMER

Helse- og omsorgsplanen er nært knyttet opp mot lovverket og overordnede styringssignaler fra statlige myndigheter.

Tjenestene under helse og omsorg vil til enhver tid følge gjeldende lover og regler for tjenestene:

- Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester
- Lov om folkehelsearbeid (Folkehelseloven)
- Lov om pasient- og brukerrettigheter (Pasient- og brukerrettighetsloven)
- Lov om helsepersonell
- Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen?
- Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern
- Lov om barneverntjenesten
- Lov om omsetning av alkoholholdig drikk mv.(Akoholloven)
- Lov om folkehelsearbeid

Andre viktige styringsdokumentene er:

- Ny nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015)
- Meld. St. nr. 25 (2005-2006) Mestring, muligheter og mening. Framtidas omsorgsutfordringer
- Meld. St. nr. 26 (2014 – 2015) Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet.
- Meld. St. nr. 29 (2012 – 2013) Morgendagens omsorg.
- Demensplan 2020
- Satsing på barn og ungdom 2008 (Nasjonal strategi for barn og unges miljø og helse, Barnas fremtid 2007)
- Meld. St. nr. 47 (2008-2009) Samhandlingsreformen. Rett behandling - på rett sted - til rett tid.

- Meld. St. nr. 30(2011-2012) Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk, alkohol- narkotika-doping
- Meld. St. nr. 34 (2012-2013) Folkehelsemeldingen. God helse – felles ansvar.
- NOU 2011:11 Innovasjon i omsorg
- NOU 2011:17 Når sant skal sies om pårørendearbeid
- FOR-2016-10-28-1250 Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten
- Veileder til «forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenester»

I tråd med krav om internkontroll, vil det foregå en kontinuerlig oppfølging av lover, forskrifter, veiledere og retningslinjer innenfor de ulike fagområdene.

Planen for helse og omsorg, samt tiltak som er forankret i denne, vil til enhver tid følge føringer vedtatt i kommuneplan og økonomiplan.

3. MÅL OG STRATEGIER

3.1 Kommunens hovedmålsetting.

Aremark kommune skal tilby riktige, gode og kostnadseffektive tjenester til innbyggerne, slik at den enkeltes rettigheter ivaretas.

Aremark kommune skal være en skapende kraft for nytenkning og allsidig videreutvikling.

Mål for sektoren:

- Ha et folkehelseperspektiv
- Være en god oppvekstkommune
- Være i samspill med lag og foreninger
- Sikre samhandling internt i kommunen og med formelle samarbeidspartnere

3.2 Strategi:

Som strategier for å nå målsettingen er disse fremhevet særlig:

- Bidra til et folkehelsetilbud til alle som ønsker det
- Utvikle tilbud i tråd med brukernes behov
- Ha riktig dimensjon på helse- og omsorgstjenester
- Sikre tverrfaglig samarbeid med fokus på forebygging og rehabilitering
- Bruke individuelle planer aktivt for de som trenger det
- Bidra til tilgjengelighet for alle
- Være en kommune som er god på samhandling og kompetanseoverføring mellom tjenestenivåer, fagområder og medarbeidere
- Ha planmessig og god kompetanseutvikling, være en lærende organisasjon
- Legge vekt på brukervedvirkning
- Bidra til positiv omdømmebygging der det er mulig
- Utvikle et aktivt samarbeid mellom kommunen, lag og foreninger

3.3 Visjon

Aremark skal være blant landets beste på omsorg og levekår, med en profil som en framtidsrettet kommune.

Aremark skal kjennes som en **”frisk og frodig kommune”**.

3.4 Styringsinformasjon

Aremark kommune har mange gode tilbud til sine brukere, og dyktige og fleksible medarbeidere innen alle områder. Det er mye godt tverrfaglig samarbeid, samtidig er det behov for å se på oppgavefordeling og fordeling av tjenester kontinuerlig.

Kommuneplanen har som mål å holde befolkningstallet på et stabilt eller økende nivå. Den relative fordelingen av årsklassene dersom innbyggertallet forblir på dagens nivå er usikker. Det er imidlertid grunn til å forberede tjenesteytingen på at tjenestemottakerene vil ha et større hjelpebehov i årene framover.

Som en følge av samhandlingsreformen har Aremark kommune fått økt ansvar for de syke. Det er foreslått at pasienter med funksjonssvikt, forverring av KOLS, ernæringsvikt, dehydrering og medikamentjustering ikke lenger trenger innleggelse i sykehus, men istedenfor skal få behandling nær hjemmet. Også smertebehandling og lindrende behandling er kommunen pålagt å ta ansvar for.

I reformen legges det opp til utstrakt bruk av interkommunale samarbeidsformer. Det er BEON (Beste Effektive OmsorgsNivå)-prinsippet som legges til grunn for de foreslåtte tiltakene. Som en følge av reformen er det vedtatt at både oppgaver og økonomiske ressurser skal omfordeles fra spesialisthelsetjenesten (sykehusene) til primærhelsetjenesten (kommunene). Det er per idag uklart både konkret hvilke oppgaver som skal overføres og, ikke minst, hvordan endringene vil gi utslag på kommunebudsjettene fremover.

I Kommuneproposisjon 2012 (Prop. 115 S (2010-2011)) konkretiseres noen nye oppgaver for kommunene:

- Betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter i 2012.
- Øyeblikkelig hjelp-døgntilbud i kommunene innen 2016.

Samhandling, dokumentasjon, videreformidling og deling av kompetanse er viktige elementer for gode og trygge helse- og omsorgstjenester. Disse bør videreutvikles.

Tjenester skal gis etter individuelle behov. Dette betinger at kommunen har et bredt spekter på sine tjenester. Ulike tjenestetilbud kan visualiseres gjennom den såkalte omsorgstrappen, se fig. neste side. Omsorgstrappa illustrer at kommunens ressursbruk til omsorgstjenestene trinnvis må tilpasses behovene helt fra de enkle, forebyggende tiltak til de komplekse, ressurskrevende tiltak.

OMSORGSTRAPPA

	Trinn 5	<u>Langtidsopphold institusjon</u>
	Trinn 4	Korttids- og rehabiliterings- opphold i institusjon
	Trinn 3	<u>Dagopphold</u> Hjemmesykepleie Praktisk bistand – hjemmehjelp Brukerstyrt personlig assistanse Psykisk helsearbeid <u>Fysioterapi og ergoterapitjenester</u>
	Trinn 2	<u>Trygdeboliger</u> TT- ordningen Trygghetsalarm <u>Matombringing</u>
Trinn 1		Folkehelseiltak Legetjeneste Fysioterapitilbud Tekniske hjelpetilbud Forebygging, veiledning og informasjon Samarbeid med frivillige

Brukerne er ofte i flere trinn av trappa samtidig med ulike kombinasjoner av tjenester.

4. SATSNINGSOMRÅDENE INNEN HELSE OG OMSORGSTJENESTENE I AREMARK KOMMUNE FRAM MOT 2023

Helse og omsorgstjenestene skal ha fokus på den enkeltes sterke sider, og bygge videre på det. Tjenestene skal motivere til å fokusere på det friske i stedet for det syke, det som fungerer i stedet for det som ikke fungerer. Dette er avgjørende for at den enkelte skal oppleve mestring og selvstendighet, og dermed frihet til å kunne styre livet sitt selv - også når han eller hun er blitt tjenestemottaker.

For å oppnå dette må kommunen fortsatt ha aktive og engasjerte medarbeidere med høy grad av faglig kompetanse og trygghet.

Aremark kommune skal være en attraktiv arbeidsplass, der det legges vekt på kompetanseutvikling og faglige fellesskap, slik at våre medarbeidere har lyst til å jobbe her.

Brukermedvirkning gir tjenesteyter verdifull kompetanse. Gode arenaer og systemer for brukermedvirkning gir også tjenesteytere verdifull informasjon og økt kunnskap, og dette feltet bør prioriteres. Kommunen har ulike formelle brukerutvalg (Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne, Eldrerådet og andre), og også på individnivå ligger det til rette for stor grad av brukermedvirkning, særlig for de som har en individuell plan. Et større fokus på verdien av brukermedvirkning både på systemnivå og på individuelt nivå vil bidra til å styrke tjenestene.

Dette kapittelet er en gjennomgang av de kommunale helse- og omsorgsoppgavene med identifisering av målsetninger og aktuelle tiltak. For å få en god oversikt over oppgavene som løses i sektoren har man valgt å identifisere ni ulike områder. Det understrekes at disse områdene utgjør en helhet, og at de derfor må ses i sammenheng med hverandre.

HELSE- REHABILITERING OG OMSORG (HRO) - ORGANISASJONSKART

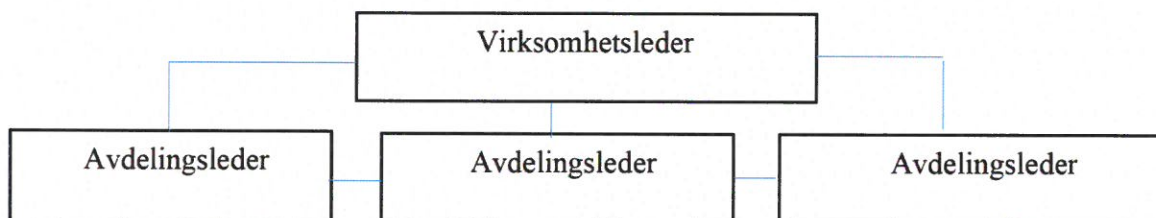

Fig. 6 Organisasjonskart for helse, rehabilitering og omsorgstjenester i Aremark kommune.

4.1 Legetjenesten

Beskrivelse av tjenesten:

Legetjenesten har stabilisert seg og det er bra dekning på legesiden per i dag. Det er 2 årsverk fordelt på 40 % kommunelege 1 som primært ivaretar sykehjemmets behov og Kommunelege 2 som ivaretar 10% smittevern og 20% helsestasjonslege. De resterende 130% er som privatpraktiserende fastleger. Legekontoret yter alle vanlige kurative oppgaver. Videre deltar legene i forebyggende helsearbeid i form av spedbarnskontroller og motiverer pasienter til for eksempel røykeslutt og vektreduksjon. Legene kontrollerer pasienter med kroniske sykdommer som hjertesykdom og diabetes. I motsetning til legekontorer i større kommuner deltar legene på så og si alle ansvarsgruppemøter, de har ukentlige samarbeidsmøter med hjemmesykepleien. Legene kaller inn pasienter som har et tilbud fra hjemmesykepleien til årskontroller der man får en gjennomgang av helsetilstanden samt medikamentbruken. I fremtiden vil legene nok måtte påregne økte oppgaver som en konsekvens av samhandlingsreformen (jamfør ny lov om folkehelsearbeid).

Interkommunal løsning av legevaktssamarbeidet med Halden kommune består i den form den er i dag.

Statlige føringer/utfordringer framover:

I samhandlingsreformen poengteres det at veksten innen legetjenester vil foregå i kommunene fremover. Regjeringen ønsker å styrke de allmenntilgjengelige offentlige legetjenestene som sykehjemarbeid, helsestasjon og skolehelsearbeid. Videre vurderes det om man vil pålegge legene å delta i rehabiliteringsarbeid i kommunal regi og å delta i lærings- og mestringssentra.

Staten legger vekt på tydeliggjøring av kommunelegerollen som en viktig premissleverandør for kommunal planlegging.

Mål:

- Økt fokus på forebyggende helsearbeid
- Øke kompetansen og innsatsen ovenfor eldre brukere av helsetjenester
- Øke tilgjengeligheten

Tiltak:

- Videreutdanning av legepersonalet – oppnå spesialistgodkjenning innen almenntilgjengelig og innen samfunnsmedisin
- Videreutdanning/kursing innen geriatri
- Øke legetjenestens ressursbruk på sykehjemmet

4.2 Folkehelse

Beskrivelse av tjenesten:

Aremark kommune har folkehelsepartnerskap med Østfold Fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold.

Arbeidet med å forankre folkehelse i aktuelle planverk i kommunen er påbegynt. Rusforebyggende arbeid har tidligere vært et satsingsområde, dette er ivaretatt i Ruspolitisk handlingsplan og videreføres i et eget prioriteringsområde i Helse- og omsorgsplan.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Økt innsats på folkehelsearbeid (i vid forstand) og forebyggende arbeid. Viktig med bredt tverrsektorielt folkehelsearbeid.

Vurderer om det er hensiktsmessig med opprettelse av ”friskliv sentraler”.

Skape brede, lokale tilbud som inkluderer flest mulig i folkehelsesatsningen

Mål:

- Styrket tilbud av fysisk aktivitet for de som ikke deltar i allerede etablerte organiserte tilbud.
- Redusert forekomst av livsstilssykdommer og særlig diabetes.
- Økt tilgjengelighet av sunn og riktig kost, spesielt blant barn og unge.
- Økt trafikkikkerhet i Aremark.

Tiltak:

- Kartlegge hvilke fysiske aktiviteter det er ønskelig å drive i kommunen.
- Legge opp til åpne dager og utprøvningsdager av ulike aktiviteter for barn og unge.
- Oppfordre kommunen, lag og foreninger til å servere og selge frukt og grønt på arrangement for barn og unge. Vann kan være et godt alternativ til annen drikke ved forskjellige arrangement.
- Drive godt miljørettet helsevern, vaksinasjonsarbeid og smittevern.
- Ha oversikt over tilskuddsordninger og søknadsmuligheter for tiltak som fremmer folkehelse.
- Forankre folkehelse i kommunens planverk.

4.3 Habilitering og rehabilitering

Beskrivelse av tjenesten:

"Habilitering og rehabilitering er tidsavgrensede, planlagte prosesser med klare mål og virkemidler, hvor flere aktører samarbeider om å gi nødvendig bistand til brukernes egen innsats for å oppnå best mulig funksjons- og mestringsevne, selvstendighet og deltagelse sosialt og i samfunnet" (fra forskrift for habilitering og rehabilitering)

Aremark kommune har et **koordinerende team** for å ivareta kravet om en koordinerende enhet. Koordinerende team er kommunens adresse for henvisning til re-/habilitering. Teamet skal være kjent med det totale hab-/rehabiliteringsbehovet i kommunen. Teamet skal blant annet sikre at individuelle planer utarbeides og at ansvarsgrupper etableres.

Tjenesten for funksjonshemmede ligger per i dag under hjemmebaserte tjenester,

Kommunen har en kommunefysioterapeut i 50% stilling. Det er per i dag tilstrekkelig kapasitet til å ivareta rehabiliterings-/habiliteringspasienter, både i større og mindre saker. Den kommunale fysioterapeuten kan følge opp rehabiliteringspasienter og delta i ansvarsgrupper.

Formidling og tilpassing av **hjelpemidler** er en viktig og tidkrevende del av hab-/rehabiliteringsarbeidet og det krever kompetanse. Kartlegging av funksjonshemmede, tilpassing av hjelpemidler og tilpassing av bomiljø er viktige bidrag til at personene kan bo lengre hjemme. Aremark kommune har ergoterapeut i 20% stilling til dette arbeidet.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Lovfestet krav til koordinerende enhet i kommunen. Aktørene må utvikle felles forståelse av hva som er gode pasientforløp for de ulike pasientgruppene og for den enkelte pasient. Samhandling mellom tjenestenivåene må ha stor oppmerksomhet. Pasient-/brukermedvirkningen søkes økt. Tjenestebruker skal oppleve å ha innvirkning på

tjenestetilbudet. Det vil bli utviklet medvirkningsordninger for bruker- og pasientorganisasjonene. Vi må sikre kommunale rehabiliteringsplasser.

Mål:

Sikre at personer som har behov for habilitering og rehabilitering får et faglig forsvarlig tilbud, og at det ytes tjenester som kan bidra til stimulering av egen læring, motivasjon, økt funksjons- og mestringsevne, likeverdighet og deltagelse.

Tiltak:

- Gjennom kompetanseheving oppfordre og påvirke flere i kommunen til å bli IP (individuell plan) -koordinatorer.
- Arbeide for en bred sammensatt fagkompetanse innen fagområdet, inklusiv å utnytte eksisterende kompetansearenaer.
- Tiltak i forhold til brukermedvirkning og samhandling med andre.

4.4 Hjemmebasert omsorg

Beskrivelse av tjenesten:

Tjenesten omfatter for tiden hjemmehjelp (praktisk bistand i hjemmet), hjemmesykepleie (helsetjenester og personlig assistanse), og matombringing.

Antallet brukere totalt sett har vist seg å være stabilt de siste årene. Det er imidlertid flere brukere som har behov for mer sammensatte tjenester, og vi har brukere som har et større hjelpebehov enn tidligere. Bygda har mange eldre.

Det er bedre legedekning for brukere av hjemmetjenestene nå enn tidligere. Det er stadig økte krav til dokumentasjon og internkontroll også på dette feltet, og det er utfordringer i forhold til å organisere tjenesten for å sikre de lovpålagte oppgavene og samhandling

Statlige føringer/utfordringer framover:

God samhandling mellom tjenester og tjenestenivåer, og økt brukerinnflytelse på tilbudet. Det er viktig å se pasientens helhetlige situasjon.

Opprettelse av personlig kontakt- og koordinatorordninger.

Tydeliggjøring av hva som er innholdet i sykepleiefunksjonen og integrering av tjenesten i den helhetlige helse- og omsorgstjenesten.

Mål:

Hjemmetjenesten skal bidra til økt livskvalitet hos mennesker med bistandsbehov uavhengig av alder og funksjonshemming. Tjenesteytingen skal tilpasses den enkelte brukers situasjon og behov slik at bruker gis mulighet til å bo i eget hjem så lenge som mulig.

Tiltak:

- Videreutvikle bruken av dagens kvalitetssikringssystemer for å sikre en god og rettferdig bruk av ressursene
- Bidra til å øke tilgjengelighet og utvikle arenaer for deltakelse på sosiale og kulturelle aktiviteter på dag og kveldstid for tjenstemottakere som ønsker det
- Utvikle bruken av individuell plan som verktøy
- Videreutvikle og legge til rette for et godt samarbeid med lag og foreninger
- Se på muligheten for interkommunale samarbeidsformer og kompetanseutveksling på spesifikke områder.

4.5 Omsorg i institusjon

Beskrivelse av tjenesten:

Fosbykollen sykehjem har til sammen 21 institusjonsplasser som skal dekke ulike behov. I dag er det 6 plasser i **Skjermet enhet** som er tilrettelagt for personer med demens, men behovet er nok større.

- **Langtidsopphold** tildeles brukere med omfattende bistandsbehov som ikke lenger kan bo hjemme.
- **Korttidsopphold** skal dekke behov for rehabilitering, avlastning, utredning og omsorg ved livets slutt.

Avlastning skal være et tilbud til pårørende som har spesielt tyngende omsorgsoppgaver.

Fosbykollen sykehjem har eget **kjøkken**. Det produseres hjemmelaget mat, og nærheten til kjøkkenet gir gode muligheter for individuelt tilpasset kost.

Det foregår mye uformelt samarbeid med pårørende til brukere i institusjon. Arbeidet kan systematiseres bedre for å oppnå bedre kontinuitet og enda bedre kvalitet på samarbeidet.

Kommunefysioterapeuten er tilknyttet institusjonstjenesten, det bør prioriteres å utvikle et godt tverrfaglig samarbeid med avdelingene på sykehjemmet fremover.

Gjennomsnittsalderen i arbeidsstokken på Fosbykollen sykehjem er relativt høy, og det er en utfordring å sikre fagkompetanse også i framtida. Det stilles høye krav til kunnskap og kompetanseutvikling i dagens institusjonsomsorg. Det er et mål å holde antallet av faglærte medarbeidere på samme høye nivå som i dag.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Det skal sikres et tilbud av god kvalitet for eldre. Det er mål om økt antall sykehjemsplasser og nye årsverk i omsorgstjenesten. Det gis økt tilskudd til utbygging av sykehjemsplasser og omsorgsboliger. Kommunen får stadig mer ansvar for rehabilitering før utskrivning til eget hjem. Det legges opp til en økt satsning på behandling av pasienter nær hjemmet før en eventuell sykehusinnleggelse.

Mål:

Institusjonstjenesten skal være et tilbud som ivaretar den enkeltes individuelle behov, med vekt på størst mulig selvstendighet, mestringsevne og livskvalitet på brukerens egne premisser. Brukerne skal møtes med faglighet, respekt og åpenhet.

Andelen av faglært arbeidskraft skal holdes på tilsvarende høye nivå som i 2017.

Tiltak:

- Øke kapasitet på tilrettelagte institusjonsplasser (i forbindelse med mer spesialiserte oppgaver for kommunene)
- Legge til rette for hensiktsmessig tidsressurs for tilsynslegen ved institusjon
- Bidra til utvikling av dagtilbud i tråd med statlige og lokale føringer.
- Stimulere til rekruttering av helsefagarbeidere og høyskoleutdannet personell
- Jobbe kontinuerlig med kompetanseutvikling
- Sørge for strukturerte møteplasser med blant annet rom for systematisk refleksjon og veiledning i hverdagen
- Legge til rette for systematisk samarbeid med pårørende
- Videreføre samarbeidet med frivillige

4.6 Demensomsorg

Beskrivelse av tjenesten:

Demens er en vesentlig årsak til at behovet for omsorgstjenester vil øke i framtida. Økt levealder og endret alderssammensetning i befolkningen vil gi en fordobling av antallet mennesker med demenslidelser i løpet av 35 år, og har forventet forekomst av demens i prosent av befolkningen inndelt i aldersgrupper:

65-69 år:	0,9 %
70-74 år:	2,1 %
75-79 år:	6,1 %
80-84 år:	17,6 %
85-89 år:	31,7 %
90+ :	40,7 %

Fra omkring 2025 kan vi regne med en vekst i antall innbyggere over 80 år i Aremark kommune. Det er en utfordring å kunne tilby gode tjenester til denne gruppen, og kontinuerlig oppdatering av vår kunnskap er derfor særlig viktig.

Antallet pårørende som berøres av spørsmålsstillinger rundt omsorg for demente er stor, og mange har en belastende hverdag. Samtidig er de pårørende en stor ressurs. Det er vesentlig at pårørende får kunnskap om demenssykdom og tilgjengelige tjenester, og at de får faglig støtte dersom de skal klare rollen på en god måte.

Samarbeid med frivillige organisasjoner er av myndighetene framhevet som et satsingsområde. Det er spesielt gjennom ”pårørendeskoler”, informasjonsarbeid og aktiviseringstiltak for personer med demens og deres pårørende at frivillige organisasjoner samarbeider med det offentlige.

Aremark kommune har en egen demenskoordinator som har ansvar for kartlegging og oppfølging. Legene utfører diagnostisering og behandling med eller uten bistand fra demenskoordinator. Oppsøkende arbeid, tidlig diagnostikk, informasjon, veiledning, undervisning av helsepersonell og oppfølging av bruker og pårørende er viktige områder i demensomsorgen. Mange får diagnose langt ut i forløpet, og dette har konsekvenser både for pasient og pårørende som burde hatt informasjon og behandling tidligere.

Hjemmetjenesten har flere brukere med demens som krever tett oppfølging, og de har også flere brukere i samarbeid med psykiaritjenesten. Behovet for plass i tilrettelagt dagopphold bør kartlegges for å finne ut om tilbudet er rett dimensjonert. **Hjelpevergeordningen** er viktig når evnene til å mestre hverdagen begynner å svikte.

Matombringning er en vesentlig del av omsorgen. Til mange brukere leveres det ferdig varm middag hver dag. Dette bidrar i stor grad til at hjemmeboende blir tilstrekkelig ernært.

Svikt i hukommelse, oppmerksomhet, steds- og tidsorientering krever tilrettelagte omgivelser. Dersom institusjoner skal være et godt botilbud kreves det optimale betingelser i et lite miljø, det vil si 6-8 plasser. Skjernet enhet ved Fosbykollen har i dag fem tilrettelagte plasser. Det er direkte utgang til skjernet og tilrettelagt uteareal med sanseshage.

Det er for tiden ei bredt sammensatt gruppe av ansatte som deltar i etterutdanningen "Demensomsorgens ABC". Dette bidrar til en god faglig forankring av fagområdet i vår organisasjon.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Tidlig diagnostisering og tidlig intervensjon.

Når demensplan 2020 er gjennomført skal kommunene ha en lovfestet plikt til tilby et tilrettelagt dagaktivitets tilbud for personer med demens. Det blir viktig å utvikle et godt tilrettelagt tilbud til hjemmeboende demente og tilpasset botilbud. Det legges vekt på økt kunnskap og kompetanse.

Mål:

- Demensomsorgen skal være en del av det helhetlige omsorgstilbudet. Det skal være et tjenestetilbud med spesiell vekt på diagnostikk, tilpassede botilbud, dagaktiviteter og økt kunnskap om demens for brukere, pårørende, tjenesteytere og allmennheten.

Tiltak:

- Sørg for god organisering av tilbudet og god spredning av kompetanse
- Bruke individuell plan aktivt som et verktøy for samhandling og planlegging av tiltak for personer med demens som har sammensatte behov
- Øke kompetansen innen demens og alderspsykiatri
- Opprettholde og utvikle samarbeidet med, og tilbudet til pårørende
- Bidra til at alle som har behov for hjelpeverge får det
- Øke kapasiteten på tilrettelagte plasser i institusjon (sett i forbindelse med mer spesialiserte oppgaver pålagt kommunene)
- Utvikle samarbeidet med frivillige i forhold til tilbud for personer med demens og deres pårørende

4.7 Rusomsorg

Beskrivelse av tjenesten:

Rusomsorg er en del av det tjenestetilbudet som organisatorisk ligger under enheten NAV per i dag. Uavhengig av organisatorisk tilhørighet er rusomsorgen ett av flere fagfelt der kvaliteten på tjenesten er avhengig av et godt og kvalitetssikret samarbeid innad i kommunen, og mellom kommunen og andre relevante fagmiljø.

En av de store utfordringene innenfor dette fagfeltet er at svært få av våre brukere sier, erkjenner eller snakker om, at de har utfordringer i forhold til rus.

Den rusmiddelpolitiske handlingsplanen må ses på som en del av den helhetlige helse- og omsorgsplanen.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Det skal satses på forebygging, tidlig intervensjon og lavterskeltilbud, spesielt for barn. Det skal være lavterskel helsetiltak.

Mål:

- Integrere en god rusomsorg inn i kommunens ordinære tjenester

Tiltak:

- Det vises til kommunal «rusmiddelpolitisk handlingsplan».

4.8 Psykisk helse

Beskrivelse av tjenesten:

Tjenesten for psykisk helsearbeid har bestått som egen tjeneste i kommunen i vel 10 år. Innsatsen har vært hovedsakelig rettet mot den voksne delen av befolkningen. For tjenester innen psykisk helsevern er det særlig viktig å se på samhandling, og hvordan ressursene kan brukes på beste måte.

Innen tjenesten psykisk helse er det behov for å styrke fagfeltet alderspsykiatri. I framtida får vi flere eldre som lever lenger og med dette vil behovet øke i årene framover. Både forekomst av psykisk lidelse og demens vil øke.

Tjenesten gir tilbud om støttesamtaler og oppfølging. Det utarbeides individuelle planer for de som ønsker det.

Tjenesten har tett samarbeid med brukerorganisasjonen Mental helse.

Deltagelse i ulike team, BUPP(Barne og ungdomspsykiatrisk poliklinikk) og koordinerende team er en del av arbeidet. Kommunen har ei støttegruppe (et såkalt kriseteam), som en del av kriseberedskap. Kommunelege 1, psykiatrikoordinator og sykepleier er en naturlig del av dette teamet.

Aremark kommune har en samarbeidsavtale med Haldenklubben, samarbeidsmøter og allmenn kurs/kompetanseheving er deler av denne avtalen.

Flertallet av kommunens pasienter har diagnoser knyttet til ulik grad av depresjon. Behandlingen bør primært tilbys i form av samtaler. En norsk studie viste at depresjon er en sterk risikofaktor for å falle ut av inntektsgivende arbeid i kortere eller lengre tid, og det er en medvirkende faktor for uførhet.

Psykisk helse blant flyktninger er omfattende og krevende. Manglende kompetanse, språkbarrierer og lange avstander til spesialisthelsetjenesten gjør dette arbeidet ofte svært utfordrende.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Økt fokus på forebygging av psykiske lidelser, herunder et tverretattlig fokus på den psykososiale betydningen for lærings-, oppvekst- og arbeidsmiljø.

Fokus på tidlig intervensjon og behandling. Styrking av lavterskeltilbud.

Forsterkede bo- og tjenestetilbud (evt. interkommunalt).

Opprettelse av ambulante team, et samarbeid mellom kommunen og DPS.

Mål:

- Tjenesten for psykisk helsearbeid i kommunen skal bidra til å fremme selvstendighet og tilhørighet, og styrke evnen til å mestre eget liv for mennesker med psykiske lidelser.
- Arbeidet skal være målrettet, være faglig fundert, ha en samordnet innsats og gi et tilbud i brukernes nærmiljø.

Tiltak:

- Være tilgjengelig ved å ha kort ventetid, god og tett oppfølging og behandling
- Sikre innsatsen og kompetansen innen alderspsykiatri
- Øke innsatsen og kompetansen i forebyggende arbeid blant barn og unge ved å delta aktivt i BUPP teamet
- Utvikle samarbeidet og kunnskapen knyttet til rusomsorgen
- Bedre samarbeidet med pårørende sammen med DPS(Distriktpspsykiatrisk senter).
- Fortsatt tett samarbeid med brukerorganisasjonen Mental helse.

4.9 Barn og unge

Beskrivelse av tjenesten:

Helsesøster er kommunens hovedbemanning innen helsestasjon- og skolehelsetjeneste. Helsesøster har nært samarbeid med lege, fysioterapeut og skole. Helsesøster deltar i ansvarsgrupper, møter med BUPP og flyktningteamet.

Helsesøsters arbeid omfatter helseundersøkelser, forebyggende arbeid (både fysisk og psykisk), vaksinerings, undervisning, samarbeid om habilitering og oppfølging av de som har spesielle behov eller har kroniske sykdommer/funksjonshemminger. Det er også gitt signaler fra staten om satsing på barn og unges miljø og helse. Selv om det er færre barn enn tidligere i kommunen blir oppgavene også her mer sammensatt

Helsesøster har i perioder hatt mye oppfølging av flyktninger. Dette arbeidet er svært tidkrevende, særlig når det er behov for å bruke tolk.

Helsesøster har nært samarbeid med **sosialarbeider** i skolen. Sosialarbeideren på skolen er direkte underlagt Rektor. De følger begge opp barn med forskjellige behov, gjennom undervisning, grupper, samtaler med enkeltelever og de har drøftinger med hverandre.

BUPP har møter en gang hvert kvartal. Teamet er flerfaglig sammensatt og består av representanter fra skole, barnehage, barnevern, helsesøster og kommunelege. Teamet jobber forebyggende.

Barnevern er en lovpålagt tjeneste som per i dag er organisert under Helse og barnevern i Aremark. Barneverntjenesten skal bidra til at barn har gode oppvekstvilkår. Barneverntjenesten skal arbeide forebyggende og sette inn riktige tiltak til rett tid for barn som har behov for det. Aremark kommune vil jobbe for en tilknytning til et større fagmiljø for våre ansatte i barnevernet.

Det er tidvis behov for psykologtjeneste også til barn og unge. Det er spesialisthelsetjenesten ved BUPP i Halden som har denne kompetansen per i dag. Samarbeidet med BUPP bør utvikles slik at tilgjengeligheten oppleves å være god.

Legkontoret har ansvar for diagnostisering og oppfølging av barn med fysiske og psykiske utfordringer. Legene deltar i ansvarsgruppemøter.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Helsestasjonen skal være et lavterskeltilbud. Forebyggende arbeid skal styrkes gjennom utstrakt tverrfaglig samarbeid. Skolehelsetjenesten skal likeledes være et lavterskeltilbud. Målet er god samhandling med folkehelsearbeidet. Det skal satses på kompetanseoppbygging innen forebyggende helsetjenester, som for eksempel innen ernæring, samfunnsmedisin og miljørettet helsevern. Å bedre tilgjengeligheten til jordmortjenester og oppfølging i den tidlige barseltid vil kreve ressurser.

Mål:

- Gjennom helsestasjons- og skolehelsetjenesten fremme psykisk og fysisk helse, fremme gode sosiale og miljømessige forhold og forebygge sykdommer og skader.
- Forberede ungdom som skal flytte på hybel til å satse på sunn mat, aktiv fritid og god hygiene
- Helsestasjon: Satse på informasjon om sunt kosthold. Samarbeid med foreldrene om å lære barna sunne og gode vaner som de kan ta med seg videre i livet.
- Forebyggende arbeid i forhold til overvekt.
- Forebyggende arbeid i forhold til overgrep mot barn og unge.

Tiltak:

- Gjennomgå oppgaver for helsesøster, og sørge for rett dimensjonering av tjenesten.
- Sikre gode rutiner og samarbeid med alle aktuelle samarbeidsaktører.
- Økt fokus på brukermedvirkning og samarbeidsavtaler.

5. SAMHANDLING OG KOMPETANSEUTVIKLING

5.1. Samhandling

Samhandling er et viktig område i framtiden. Når det snakkes om samhandling, gjelder det på flere nivåer. Det er viktig med samhandling innen HRO (helse, rehabilitering og omsorg), tverrfaglig og tverretattlig i kommunen, interkommunalt og med spesialisthelsetjenesten.

Innen HRO er det viktig med god samhandling innen utredning, behandling og oppfølging, samt informasjon til pasienter/brukere og pårørende, og riktig og god dokumentasjon. Det er viktig med god tverretattlig samhandling i kommunen, slik at de som har behov for tjenester får de tjenestene de trenger til rett tid

Innstillingen fra helse- og omsorgskomiteen om samhandlingsreformen og om en ny velferdsreform (Innst. 212 S) ble vedtatt i april 2010. Reformen legger til grunn at kommunene skal overta flere funksjoner innen behandling, habilitering og rehabilitering. Dette vil blant annet stille større krav til bredere kompetanse i kommunehelsetjenesten. Aremark kommune er en liten kommune og det vil ikke være realistisk å tro at kommunen kan klare å ha høy kompetanse på alle de feltene som vil være nødvendig. Samarbeid med andre kommuner på flere områder for å imøtekomme de kravene som kommer, og for samlet sett i regionen å sikre en god ressursutnyttelse, kan være en løsning.

Et annet område som samhandlingsreformen legger stor vekt på, er forebyggende arbeid. Dette stiller krav til barnehage/skole, helsetjenester og barneverntjenester for å nevne noen. Kommunene vil i større grad enn tidligere bli utfordret på hvordan de allment vil legge opp sitt arbeid knyttet til blant annet folkehelse, kultur og oppvekstkår.

Flere oppgaver vil med stor sannsynlighet bli lagt til de kommunale legetjenestene. Et godt fungerende legekontor med godt utdannet tverrfaglig personale samt økt oppmerksomhet på samfunnsmedisinske spørsmål må være på plass. Dette er omhandlet i planens kapittel 4.1.

Samhandling med spesialisthelsetjenesten har vært i utvikling over flere år. Aremark kommune har en formell samarbeidsavtale med vårt lokalsykehus. Samhandling enten det er innad i HRO, innen kommunen eller med spesialisthelsetjenesten, er avhengig av at det er gode og systematiske samarbeidsrutiner og avtaler. Det må være god kommunikasjon. God dokumentasjon og overføring av nødvendige opplysninger vil være avgjørende. Utdanning av helsepersonell, kompetanseheving og videreformidling/kompetansedeling av kunnskap vil være prioritert.

Gode rutiner for samhandling med brukere bør likeledes sikres. Brukerne har rett til å ha innflytelse på sine egne tjenester, og vi må utvikle våre arenaer som legger til rette for dette. Det er sterke sentrale føringer på at brukermedvirkning bør være et prioritert satsningsområde i kommunene. Dette gjelder både på systemnivå og i den individuelle oppfølgingen.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Bedre samhandling er det viktigste utviklingsområdet. Det er lovpålagt med samarbeidsavtaler mellom kommune og regionale helseforetak. Bedre koordinering av

tjenester. Styrking av nasjonal styring og koordinering av IKT. Det er ønske om styrking av innovasjonen i helse- og omsorgssektoren/kommunesamarbeid.

Mål:

- Faglig gode, riktig dimensjonerte og kostnadsriktige helse- og omsorgstjenester som setter brukerne i sentrum
- Dyktige og faglig kompetente medarbeidere på alle felt
- God og riktig utredning, behandling, oppfølging og dokumentasjon knyttet til våre tjenester
- Gode og systematiske samhandlingsrutiner innad i enheten, innen kommunen, interkommunalt og med spesialisthelsetjenesten
- Godt innarbeidet utdannings- og kompetansehevingssystem, både faglig og innen støttefag som f.eks. IKT
- Brukermedvirkning på alle plan

Tiltak:

- Bidra aktivt i prosessen rundt kompetansekartlegging, og i den årlige prosessen som munner ut i en kompetansehevingsplan, inkl oppfølging av planen
- Utvikle og forbedre internkontrollsystemet innen aktuelle fagområder
- Bidra til gode samarbeidsavtaler og samarbeidsrutiner med andre kommuner og spesialisthelsetjenesten
- Utarbeide eller beholde gode og anerkjente kartleggingsverktøy
- Sørge for god kompetanse innen saksbehandling og tildeling av tjenester
- Sikre gode og nyttige møte- og samarbeidsplasser
- Bidra til elektronisk samarbeid gjennom f.eks. Helsenet
- Opparbeide trygge tjenester for brukerne, involvere dem og gi dem innflytelse
- Evaluere tjenestene og ha brukerundersøkelser der dette er hensiktsmessig
- Være oppdatert på satsningsområder

5.2 Kompetanse og rekruttering

5.2.1 Kompetanse

Beskrivelse:

Aremark kommune har per i dag god dekning med fagutdannet personale. Gjennomsnittsalderen er relativt høy, slik at det innen meget kort tid vil bli behov for rekruttering av fagutdannet helsepersonell, særlig innen pleie- og omsorg og på legekantoret. Det er spesielt innenfor personalgruppen hjelpepleier/omsorgsarbeider/helsefagarbeider det blir størst utskifting. For tiden er det innenfor denne gruppen det er vanskeligst å rekruttere nye medarbeidere.

Når det gjelder bemanning på Fosbykollen og hjemmetjenesten, er det i dag fast bemanning til 21 plasser på sykehjemmet og 86 som får en eller annen form for bistand i hjemmet, til sammen 41,2 årsverk. Det blir viktig å gjøre vurderinger underveis i forhold til hvilken fagkompetanse det er mest bruk for. Men at det trengs kompetanse innenfor geriatri, alderspsykiatri, demens, forebyggende- og sosialmedisinsk arbeid er det ingen tvil om.

Hjemmetjenestene har per i dag bra med fagkompetanse, samtidig er det også innen denne tjenesten viktig med et målrettet rekrutteringsarbeid for å sikre den høye kompetansen også i fremtiden.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Det blir stilt økt krav om kompetent helsepersonell i alle deler av helsetjenesten. Nye krav til helsepersonellens kompetanse og endring i utdanningenes innhold vil bli utarbeidet. Det må gjøres god bruk av de tilgjengelige helsepersonellressursene. Heving av det formelle utdanningsnivået gjennom kompetanseløftet 2015 er Regjeringens målsetting.

Mål:

- Til enhver tid å ha oversikt over de kompetansebehov som er til stede i dag og en tid fremover, slik at bemanningen er riktig dimensjonert og har den kompetansen som er nødvendig for å kunne gi brukerne en kvalitativt god og kostnadseffektiv tjeneste og som samtidig oppfyller krav til forsvarlighet.

Tiltak:

- Tilrettelegge forholdene, slik at de som jobber i kommunen, som ønsker å utdanne/videreutdanne seg får mulighet til det
- Utarbeide gode verktøy for å vurdere kompetansebehovene som er til stede og som vil komme
- Søke samarbeid med andre aktører (kommuner, sykehus) for å utvikle og dele kompetanse
- Ha gode rutiner for intern opplæring
- Utarbeide en kompetansehevingsplan som er i tråd med de oppgaver kommunen får ansvar for/skal sørge for

5.2.2 Rekruttering

Slik det er beskrevet under kompetanse, vil det både snarlig og på sikt bli behov for fagkompetanse innen forskjellige områder. Det blir viktig å beholde og rekruttere kvalifisert arbeidskraft. Det er kjent at det i fremtiden vil kunne bli en kamp om å få fatt i faglig kvalifisert arbeidskraft innen deler av fagområdet helse og omsorg. For å kunne konkurrere på markedet, vil det være viktig med forskjellige tiltak.

For å beholde kvalifisert arbeidskraft, bør det jobbes med faglig utfordrende oppgaver, klar oppgavefordeling, godt arbeidsmiljø og muligheter for faglig utvikling. En god seniorpolitikk vil også være av betydning, for at folk ønsker stå lengre i arbeid.

I tillegg til å videreføre politikken med å oppfordre ufaglært arbeidskraft i kommunen til å ta utdanning, vil det være nødvendig å rekruttere medarbeidere utenfra.

Statlige føringer/utfordringer framover:

Den kommunale helse- og omsorgstjenesten skal styrkes.

Mål:

- Ha tilstrekkelig og nødvendig faglig kompetanse til enhver tid

Tiltak:

- I utgangspunktet å ha hele stillinger som mål. Der det ikke er mulig, ha størst mulige stillinger
- Arbeide for gode og hensiktsmessige turnusordninger
- Arbeide aktivt for et godt arbeids- og fagmiljø
- Satse på omdømmebygging

6. Konsekvenser, økonomi, fremdrift

Aremark kommune ønsker med sin helse- og omsorgspolitik å sette enkeltmennesket i sentrum og legge stor vekt på trygghet, brukerinnflytelse, mangfold og uavhengighet. I planen for helse og omsorg er det lagt opp til strategier innen de forskjellige tjenesteområdene. Aremark kommune skal gi helse- og omsorgstilbud som bidrar til at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig. I tillegg skal det være mulig å ha en aktiv og meningsfull tilværelse i fellesskap med andre. Dette er avgjørende for at den enkelte skal oppleve selvstendighet, ha mulighet for individuell livsutfoldelse og frihet til å kunne styre eget liv – også når han eller hun er blitt tjenestemottaker.

Brukerne vil etter hvert i større grad være vant til og forvente å bestemme over egen tilværelse. Økte forventninger om aktiv deltagelse vil oppstå når en voksende seniorbefolkning med økte ressurser, både helsemessig, utdanningsmessig og økonomisk, vokser frem. Den enkelte innbygger i Aremark kommune må utfordres til å ta et medansvar for fellesskapets ordninger og deltagelse i samfunnet.

Mestring, mening, muligheter og mangfold blir fremsatt som fremtidens utfordringer innen helse- og omsorg. Undersøkelser viser at spesielt på kulturelle og sosiale områder kommer dagens helse- og omsorgstjenester til kort. Særlig blant barn, ungdom og mennesker med psykiske plager er dette et felt som i noen grad bør få større oppmerksomhet. Det er ønskelig med økt innsats på helsefremmende og forebyggende tiltak. Dette innebærer:

- Bidra faglig til en utvikling av tilrettelagte sykehjemsplasser (sett i forhold til spesialiserte oppgaver tillagt kommunene)
- Sørge for rett kompetanse på rett sted til rett tid
- Legge til rette for en styrking av korttids plassene, slik at de blir brukt slik det er tenkt
- Legge til rette for en styrking og satsning på helsefremmende og aktiviserende tjenester og omsorgstilbud, bl.a. miljø/aktivitet og rehabilitering/habilitering
- Videreutvikle demensomsorgen
- Kontinuerlig å vurdere om det er nye måter å jobbe på innen fagområdene som i større grad kan bidra til måloppnåelse.
- Legge til rette for en styrking av psykiatritjenesten/alderspsykiatri
- Opprettholde og videreutvikle et godt fungerende legekantor

Det er vanskelig i denne overordnede planen å legge inn eksakte tall på innsparinger og utgifter. Mange av tiltakene kan muligens gjøres innenfor de økonomiske rammene som finnes i dag.

Det vil bli økte utgifter til drift av nye tilrettelagte sykehjemsplasser.

Hvordan samhandlingsreformen og et nytt lovverk innen helse- og omsorg vil påvirke økonomien er uvisst. Det kommer an på hvilke konkrete oppgaver Aremark kommune forutsettes å utføre selv, og hvilke muligheter for samarbeid som vil komme.

7. ORGANISERING OG MEDVIRKNING

7.1 Medvirkning

Arbeidsgruppen som har jobbet fram et utkast til helhetlig helse- og omsorgsplan har vært bredt sammensatt:

Virksomhetsleder pleie og omsorg.

Avdelingsledere pleie og omsorg og hjemmebaserte tjenester.

Kommunelege.

Fastlege.

Barneverntjenesten.

Flyktningkonsulent.

NAV.

Psykiatrikoordinator.

Økonomisjef.

Rådmann.

7.2 Forholdet til andre planer

Som tidligere nevnt er den helhetlige helse- og omsorgsplanen underlagt kommuneplanen, og aktiviteten det enkelte år (prioriteringer) styres i tillegg av **økonomiplan** og budsjett. På flere delområder som denne planen omhandler er det tiltaks- eller handlingsplaner som i mer detaljert grad skisserer tiltak i en kortere periode (gjerne ett år).

For å beskrive oppgaver eller tjenester innenfor fagområdene nærmere forutsettes det at det er utarbeidet **tjenestebeskrivelser**. Kommunenes eksterne tjenestebeskrivelser bør til enhver tid være tilgjengelig på kommunens hjemmesider.

I tillegg til å være styrt av kommune- og økonomiplan gjelder andre overordnede planer også innenfor fagområdene som her er omtalt. Aremark kommune har en overordnet **beredskapsplan**.

Det er et kommunalt ansvar å sørge for tilgang på blant annet **overgrepsmottak og krisesenter**. Kommunene i Østfold har avtale om å sørge for et faglig stabilt overgrepsmottak. Kommunene Aremark og Halden jobber i fellesskap med krisesenteret i Halden for å sørge for et krisesenter som er i tråd med gjeldene krav.

Videre ser kommunen behovet for å oppdatere våre egne planer og tjenestebeskrivelser løpende ettersom innspill fra sentrale myndigheter endrer seg. Innspill, føringer og veiledere som retter seg direkte mot fagområder i vår organisasjon skal håndteres og implementeres av fagansvarlig avdelingsleder, mens innspill som omhandler forhold på siden av vår organisasjon håndteres av virksomhetsleder.

Strategiene og tiltakene som blir foreslått i denne planen bygger på lovverk innenfor tjenesteområdet og på andre overordnede styringssignaler fra statlige myndigheter, slik det er skissert i kapittel 2.

Kommunale helse- og omsorgstjenester skal gis etter individuelle vurderinger i den utstrekning det er behov for det. Tjenestene skal gis i eget hjem så lenge som mulig.

Når det gjelder behovet for tjenester til eldre, er det nært knyttet til den demografiske utviklingen og sykdomsutviklingen. Det er forventet at flere mennesker vil leve lenger i fremtiden, og det er grunn til å tro at det i denne gruppen fortsatt vil være mange som har en periode med nedsatt funksjonsevne mot slutten av livet. Flere yngre mennesker som har behov for hjelp er imidlertid også økende, - dels ser vi en stor økning i sykdommer som kan være knyttet til levevaner og helseatferd, og dels opplever det norske samfunnet en markant økning i antall personer med sykdommer som psykiske lidelser, demens og kreft. Allment er psykiske lidelser og rusproblematikk økende spesielt hos yngre mennesker. I tillegg handler utfordringene som vi står overfor også om at morgendagens eldre vil ha andre verdier, holdninger og forventninger enn dagens eldre.

Dette beskrives blant annet i St. meld. 25

"Morgendagens eldre vil bli mer kravstore og mindre beskjedne enn dagens eldre er. De vil i noe større grad ønske seg en tilværelse der de kan bruke sine evner, vise hva de kan, og der de kan gjøre nye ting og bestemme selv. Men først og fremst vil de være mindre konforme og mindre tradisjonelle – de vil i mindre grad innordne seg tradisjonelle normer"

Brukerne vil stille andre krav til tjenestene enn i dag. Muligens vil de selv være mer aktive og styre mer selv.

RAMMEOMRÅDE 33 PLEIE OG OMSORG

Tjenester og oppgaver:

Virksomhet pleie og omsorg omfatter:

- Fosbykollen sykehjem og hjemmesykepleie
- Ergoterapi, hjemmehjelp, bistand i bolig, individuelle omsorgsopplegg, støttekontakter, omsorgslønn, avlastning, koordinerende enhet
- Saksbehandling av trygde-/omsorgsleiligheter, trygghetsalarmer, matombringning m.v.
- Fellestjenester (kjøkkentjenester, brannvern og hygiene)

Tjenesteproduksjonen drives bl.a. med hjemmel i helse og omsorgstjenesteloven, samt «Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten».

3310 Fosbykollen sykehjem omfatter drift av Fosbykollen sykehjem og hjemmesykepleie som inkluderer:

- Ledelse, administrasjon og saksbehandling for hele virksomheten.
- Ett felles pleieteam for sykehjem og hjemmesykepleie.

3311 Hovedkjøkken Fosbykollen omfatter drift og matproduksjon til:

- Sykehjemsbeboerne.
- Eldre og funksjonshemmede utenfor institusjon iht enkeltvedtak, herunder servering i Fosbykollen kantine og utbringning av varm mat til hjemmeboende.
- Ordinært kantinesalg for besøkende og kommunens ansatte.
- Samt noe cateringsvirksomhet.

3315 Samhandlingsreformen. Det foreligger skriftlige avtaler med Halden kommune på kommunale akutte døgnplasser, demenskoordinator, kreftkoordinator og ergo.

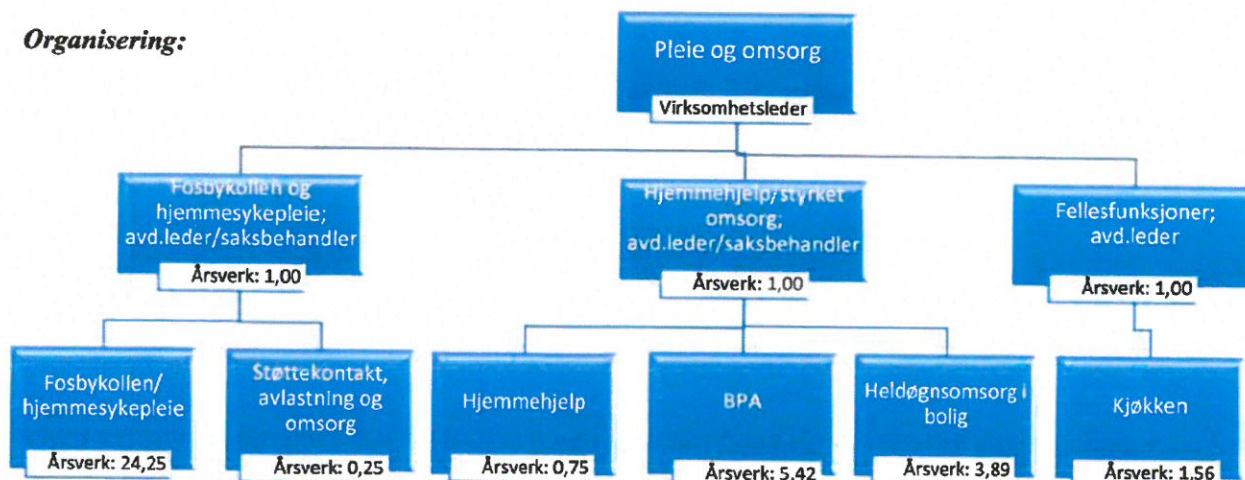
3320-3326 Styrket omsorg omfatter lønns- og driftsutgifter til individuelle omsorgsopplegg, herunder kjøp av aktivitetstilbud.

3328 Omsorgslønn og støttekontakter. Omsorgslønn omfatter lønn til pårørende som ivaretar personer med omfattende omsorgsbehov. Erstatte delvis andre kommunale tjenester. Støttekontakter gis til personer med fysiske eller psykiske problemer med behov for hjelp til sosial omgang.

3327 og 3329 Avlastningstiltak for unge med psykiske og fysiske funksjonshemninger. Handler i hovedsak om kjøp av tjenester.

3330 Hjemmehjelp omfatter hjemmehjelp.

Organisering:

Oppgavefordeling innen pleie og omsorg, Aremark kommune.

Personal arbeid	Virksomhet s leder	Avdeling s leder	Dagspl	andre
Turnus/bemanningsplan				
Grunnturnus	X	X		Tillitsvalgte
Arbeidsturnus		X		Tillitsvalgte
Helge/høytid/ferie turnus		X		Tillitsvalgte
Innhenting av ferieønsker/arbeidsønsker		X		
Info til alle ansatte innenfor frister		X		Tillitsvalgte
Kontinuerlig oppdatering av bemanningsplaner		X		
Arbeidslister				
Oppdatere arbeidslister		X		
Vikar innleie		X		
Oppdatere vikarlister		X		
Fraværregistrering		X		
Vurdere behov for innleie/omfordeling/beordring	X	X		
Fordele ressursene mest hensiktsmessig i hverdagen		X		
Administrere hjemmehjelp		X		
Timelister				
Attestasjon +arter		X	X	
Anviser	X			
Regner ut posterer og oversender til lønningskontoret		X		
Utlysning av vakanser og vikariater				
Utlysningstekst	X			Personalkontoret
Innkalling til intervju	X			Personalkontoret
Gjennomføring av interju	X			Personalkontoret

Personalarbeid	Virksomhetsleder	Avdelingsleder	Dagspl	Andre
Skrive innstilling til organisasjonene				Personalkontoret
Skrive tilsettingsak				Personalkontoret
Etter tilsetning av fast personell				
Arbeidsavtale/tilsettingsbrev				Personalkontoret
Oversendelse av turnus m/tillegg til lønn		X		
Taushetsplikt	X			
Opplæringsplan og oppfølgingssamtaler		X		
Funksjonsbeskrivelser		X	X	
Tidsbegrenset arbeid vikarer				
Utfylling av tidsbegrenset arbeidsavtale		X		
Oversendelse av turnus m/tillegg til lønn		X		
Taushetsplikt tub, kontroll		X		
Opplæringsplan oppfølgingssamtaler		X		
funksjonsbeskrivelser		X	X	
Ferieavvikling				
Behandle ferisøknader		X		
Innhente ferieønsker innen frister		X		
Avtale ferieavvikling med den enkelte		X		
Avtale overføring av ferie før 1 des, forskuddsferie		X		
Ikke fullt opptjent ferie melde lønn		X		
Beregning av ferie og lage ferieoversikter		X		
Permisjoner				
Behandle permisjon søknader	X	X		
Sykemeldinger/oppfølging av sykemeldte				
Registrering i simployer		X		
Oppfølging av sykemeldte	X	X		
Innkalle til dialogmøte		X		

Personalarbeid	Virksomh ets leder	Avdelin gs leder	Dags pl	Andre
Personalmøter				
Invitasjon til sykemeldte/de i permisjon		X		
Forberedelse m/saksliste	X			
Gjennomføring	X			
referat	X			
Info til sykemeldte		X		
Medarbeidersamtaler				
Gjennomføring av samtaler med alle ansatte	X			
Gjennomgang av funksjonsbeskrivelser	X	X		
Konflikthåndtering/personal saker				
Gjennomføring av samtaler	X	X		
HMS				
Oppdatering og ajourhold Compilo	X			Verneombu d
Risiko analyser m/handlingsplaner	X			Verneombu d
Vernerunder	X			Verneombu d
Handlingsplaner	X			Verneombu d
Internkontroll/rapportering av avvik	X	X	X	Verneombu d
Årsrapporter	X			
HMS årshjul	X			Verneombu d
Brannvern/øvelser	X			Avdelingsle der kjøkken
Skademeldinger	X			
Møter				
Innkalling med saksliste til virksomhetsteam	X			
Referat fra virksomhetsteam	X			
Spl møter	X	X		
allmøter	X			

Personalarbeid	Virksomhetsleder	Avdelingsleder	Dagspl.	Andre
Opplæring				
- Oppdatering/ajourhold av opplæringsplaner		X		
- Inntakssamtale med nye vikarer	X	X		
- Oppfølgingssamtaler i prøveperioden		X		
- Internopplæring i bruk av it-verktøy generelt				IT-avdeling Halden
- Internopplæring i bruk av unqiue profil				Administrasjon
- Søke midler til kurs/opplæring	X			
- Sørge for at lovpålagte kurs blir gjennomført	X	X	X	
Avtale/ Mål / Rapport				
Budsjettarbeid /økonomiplaner	X	X		
Økonomirapportering / Tertialrapportering		X		
Mål / rapport – virksomhetsplan	X			
Årsrapport	X	X		
Møte i politiske utvalg	X			
Skrive saksfremlegg	X			
Annet				
Fellesrutiner – personal	X	X		
Prosedyreperm		X	X	
IK-helse og sosiallovgivning	X	X		
Avvikshåndtering IK	X	X		
Huske på 50 og 60 års jubilarer	X			
Takkebrev til pårørende	X			
Samarbeid med begravelserbyrå			X	

Brukeroppgaver	Virksomhets leder	Avd leder	dagspl	Andre
Registrering				
Vurderingsbesøk nye brukere			X	Saksbehandler
Skrive/fatte tidsbegrenset vedtak				Saksbehandler
Registrere tjenesten i Gericca			X	Saksbehandler
Rapporter/mål/oppdatering				
Dagrapporter, journaler etc			X	Alle på avdeling
Journal ansvarlig			X	
Avvik til klage/avviksutvalget	X	X		
Rapportering av skadeavvergende tiltak/fylkesmannen	X	X	X	Alle på avdeling
Protokoller/4A tvang	X			
IP				Saksbehandler
Oppdatere IP				Saksbehandler
Sykehjemslegen				
Løpende dialog med sykehjemmet		X	X	Lege
legevisitt			X	Lege
Samarbeid om prosedyrer		X	X	Lege
Sikre forsvarlig legemiddelhåndtering		X	X	Lege
Samarbeidsmøter 2 hver mnd	X	X	X	Lege
Oppdatere journaler			X	Lege
Klinisk undersøkelse minst 1 gang årlig				Lege
Søke om hjelpeverge				Lege
Henvise til spesialisthelsetjeneste ved behov				Lege
Samarbeid med eksterne aktører				
Tilsynsbesøk fylkesmannen	X			
Gjennomføring av dialogmøter med NAV		X		
Kontakt med fysioterapeut		X	X	
Kontakt med psykiatri		X	X	
Kontakt med ergoterapeut		X	X	
Kontakt med kreftkoordinator		X	X	
Inntaksråd i virksomhetsteam				
Sakliste til inntaksråd		X		

Brukeroppgaver	Virksomhetsleder	Avd. leder	Dagspl.	Andre
- Referat fra inntaksråd	X			
- Etterarbeid / utsendelse av svar til søkere				Saksbehandler
Annet				
- Oppdatering / ajourhold av fagprosedyrer		X	X	
- Brukerstatistikk	X			
- Oppdatere beboeroversikt til enhver tid		X	X	
- Sende beboeroversikt fortløpende til brannvernleder		X	X	
- Ajourføre beboeroversikt i brannpermen				Brannvernleder
- Melding om overbelegg til brannsjef				Brannvernleder
- Egenbetaling		X		
Administrative oppgaver				
- Registrere post ut/inn – kopibok/arkiv				Arkivet
- Arkivering av journaler		X		Saksbehandler
- Fakturering – omsorg (hjemmehjelp)		X		Saksbehandler
- Fakturering – kjøkken				Avd. leder kjøkken
- Bet. av langtid – vederlagsberegning – juni og jan.		X		
- Budsjettarbeid, rapportering i økoplan	X	X		
- Anvisning av regninger	X			
- Attestasjon av regninger		X		
- Bestilling av kontormateriell				Arkiv
- Bestilling av medisinsk forbruksmateriell			X	
- Ephorte – ajourhold alle henvendelser – svarbrev	X	X		
- Systemansvarlig Gerica			X	
- Web-ansvarlig				Arkiv
- Medisinbestillinger			X	
- Kostra rapportering	X			
- IPLOS rapportering		X		IT Halden
- Sende fakturagrunnlag korttid til kommunekassa innen 15. hver mnd.		X		
- Sende fakturagrunnlag leiligheter		X		

Brukeroppgaver	Virksomhetsleder	Avd. leder	Dagspl.	Andre
- Alarmtjeneste kvartalsvis til kommunekassa		X		
- Sende oversikt hj.hjelp til kommunekassa hver kvartal		X		
- Matleveringer – kjøkken – sendes kommunekassa innen 15. hver mnd.				Avd. leder kjøkken
- Trygghetsalarm – kvartalsvis til kommunekassa		X		
Personopplysninger				
GPDR ansvarlig sykehjem		X sykehjem		
GPDR ansvarlig hjemmesykepleier hjemmetjeneste		X hjemmetjenesten		

Opplæringsplan

for nyansatte i pleie- og omsorg

Aremark kommune

Velkommen som ny medarbeider!

Dato:.....

Navn:.....

Et nytt arbeidsmiljø

Målet med denne opplæringsplanen er å sikre at du på best mulig måte skal bli kjent med vår arbeidsplass og vårt miljø. Enten du er fast ansatt eller vikar håper vi du vil trives her, og at du vil finne meningsfylte og utfordrende oppgaver som gir deg mulighet for å utvikle deg i et viktig yrke. Vår oppgave er å ta vare på deg som ressursperson og gi deg anledning til å være med på å videreutvikle vår organisasjon.

Det tar tid å bli kjent og komme inn i arbeidet. Derfor ønsker vi at du holder din leder orientert om hvordan du har det, hva du trives med og hva du eventuelt ikke trives så godt med eller savner. Ofte kan små endringer bety mye, og sammen med din leder er det lettere å se flere muligheter

Vi ønsker å understreke at ingen forventer at du skal være utlært etter å ha vært igjennom opplæringsplanen. Det er fortsatt mye å sette seg inn i.. Så gi deg selv tid og lov til å være ny, spør om hva du vil, prøv deg frem og be om tilbakemeldinger!

Selve opplæringen foregår normalt sett over 3 vakter på ditt arbeidssted (2 dager og 1 kveld, ev natt) og i løpet av disse skal du ha vært igjennom det mest vesentlige.

Aremark, /..... - 2018

.....

Virksomhetsleder

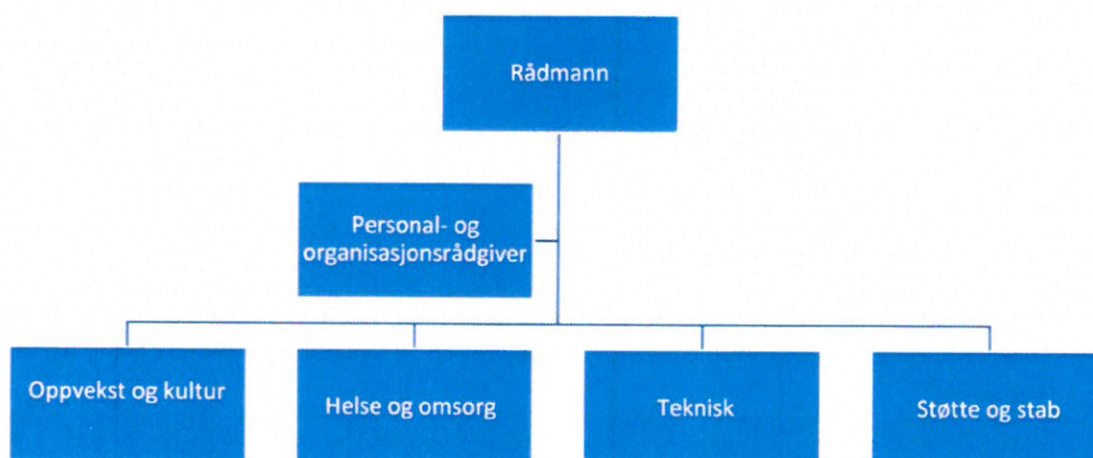
.....

Avdelingsleder

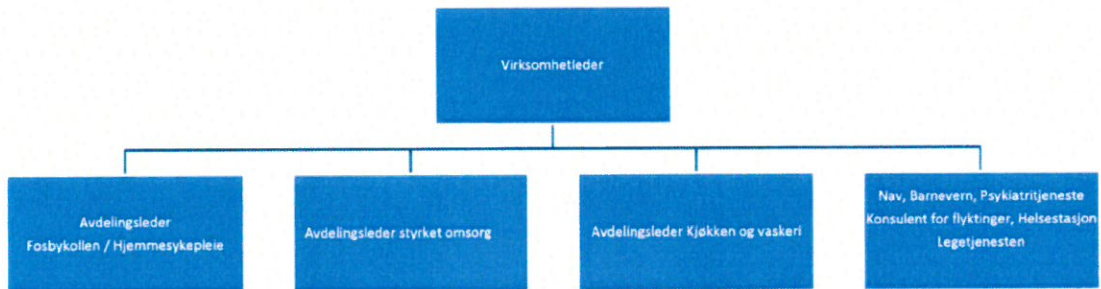
Innledning

Denne opplæringsplanen skal sikre en systematisk gjennomgang av arbeidsoppgavene og rutineene i den avdelingen du skal jobbe på, og for pleie og omsorg generelt. Det er en viktig forutsetning at man kjenner godt til hva en har ansvar for og hvilke oppgaver som skal utføres.

Organisasjonskart Aremark kommune

Organisasjonskart Helse og omsorg

Avdelingsledere har delegert ansvar for økonomi, personal og fag for alle ansatte i sin avdeling.

Felles overordnet mål for virksomheten

Gi brukerne tilfredsstillende og mest mulig likeverdig tilbud, uavhengig av bosted, inntekt og sosial status. Hovedmålet er å sikre brukerne et forsvarlig og kvalitativt tilbud av pleie og omsorgstjenester.

Mål for tilbud i institusjon

Sykehjemmet skal være et godt sted å være for alle som bor, midlertidig oppholder seg, besøker og arbeider her. Beboerne skal oppleve at deres individuelle ønsker og behov blir tatt hensyn til

Mål for hjemmebaserte tjenester (hjemmesykepleie)

Hjemmebaserte tjenester bidrar til at brukerne bor i eget hjem så lenge som mulig.

Følgende verdier er bærebjelker i all samhandling som foregår mellom beboer / pasienter, pårørende og ansatte

- **BRUKERORIENTERING**
 - ha brukerne i sentrum
 - se den enkeltes behov og ressurser
 - tilby omsorg av kvalitet

- **RESPEKT**
 - gi mulighet for å bevare vaner og personlighet så langt det er forenlig med fellesskapet
 - ha et godt og likeverdig samarbeid
 - legge til rette for medbestemmelse

- **ENGASJEMENT**
 - ta utfordringer og initiativ som samsvarer med evner og ressurser
 - Bidra til positiv og stimulerende miljø

- **REDELIGHET**
 - være tydelig og oppriktig
 - gi hverandre tilbakemelding på en ærlig og saklig måte
 - holde det vi lover

SENTRALE ROLLER I VIRKSOMHETEN

Avdelingsleder Fosbykollen sykehjem /

hjemmesykepleie	Heidi Sommerseth
Avdelingsleder styrket omsorg	Kirsti Brynildsen
Verneombud	Janniche Lagerholt
Tillitsvalgt NSF	Sissel Steffensen
Tillitsvalgt Fagforbundet	Karin Hansen
Ryggombud	Irene Westgaard
Kreftkontakt	Ann-Kristin Eylertsen
Smittekontakt / Lab ansvarlig	Lise Johansen-Klokkerud
Hjelpemidler / hørselshjelpemidler	Lisbeth Henriksson
Synshjelpemidler	Sissel Steffensen
Gerica - systemansvarlig	Anne Berit Sverd
Brannvernleder	Trond Korseth
Sykehjemslege	Rita Martinsen
Ergoterapeut	Kristin Jacobsen
Demenskoordinator	Benedicte Borge Bakstad

Opplæringsvakter

1.opplæringsvakt

Observatørrolle og bistå i oppgaver sammen med veilederen er naturlig. Alle oppgaver vedkommende får / tar denne dagen skal avklares med veileder og være i samsvar med opplæringsplanens målsetting

2.opplæringsvakt

Den som er på opplæring skal være mer deltakende i det vanlige arbeidet på avdelingen, men fortsatt med tett oppfølging av fadderens. Avtal videre for gjennomgang i tråd med opplæringsplanen

3.opplæringsvakt

Den nye skal arbeide selvstendig på avdelingen, men fortsatt rådføre seg og ha løpende dialog med veilederen. Viktig at alle resterende punkter på sjekklista blir gjennomgått i dag.

Egenevaluering

Hvilke tanker gjør du deg?

Føler du deg trygg ift arbeidsoppgavene og brukerne?

Tør du spørre og stille kritiske spørsmål?

Er det ting du reagerte på / lurer på hvorfor vi gjør som vi gjør?

Respekt og empati for brukerne?

Orden – holde avtaler, tidspunkter etc?

Personlig fokus (ikke privat), mobiltlf, røyking etc

Hva synes du gikk bra? Passer denne jobben for deg?

1.opplæringsvakt med.....

2.opplæringsvakt med.....

3.opplæringsvakt med.....

I løpet av de 3 opplæringsvaktene skal følgende temaer ha vært gjennomgått

Dato	Tema	Ansvar	Sign	Sign	Gjelder
	Taushetsplikt signeres	Avd.leder			S-H-B
	MRSA skjema fylles ut	Avd.leder			S-H-B
	Arb.avtale fylles ut	Avd.leder			S-H-B
	Garderobe, arbeidsklær	Veileder			S-H
	Ev. nøkler	Veileder/avd.leder			S-H-B
	Ditt telefonnummer på tlf liste	Veileder			S-H-B
	Prosedyrehandbok SHB	Veileder			S-H-B
	Fravær / meldingsrutiner	Avdelingsleder			S-H-B
	Arbeidsplan	Avdelingsleder			S-H-B
	Branninstruks	Brannvernleder			S-H-B
	Heis	Brannvernleder			
	Hygieniske prinsipper	Veileder			S-H-B
	Forflytningsteknikk	Ryggombud			S-H-B
	Stell av pasient	Veileder			S-H-B
	Bruk av bekken	Veileder			S-B
	Inkontinensutstyr	Veileder			
	Måltider / tilberedelse, rydding	Veileder			
	GERICA, tilgang	Veileder, G ansv			S-H-B
	Medisinhandling	Avd.leder			S-H-B
	Døgnrytmeplan	Veileder			S-H-B
	Dag / kalenderbok	Veileder			S-H
	Lintøyrom	Veileder			S
	Skyllerom	Veileder			S
	Hvordan forholde seg til ev gaver	Avd.leder			S-H-B
	Meidisinrom	Sykepleier			S-H
	Fysioterapiavdeling	Veileder			S-H-B
	Vaskeri	Veileder			
	Legetjenesten	Veileder			S-H-B
	Fotpleier / frisør	Veileder			S-H-B
	Kjøkken/ kantine	Veileder			S-H
	Alarmssystem	Veileder			S-H
	Trygghetsalarmer	Veileder			S-H
	Avvikssystem	Veileder/avd.leder			S-H-B

S= Sykehjem H=Hjemmetjenesten B=Bolig

Oppfølgingssamtaler

Dato..... Oppfølgingssamtale 1: sign..... (2-3. dag)

Avdelingsleder

Dato..... Oppfølgingssamtale 2: sign..... (4-6 uker)

Avdelingsleder

Dato..... Oppfølgingssamtale 3: sign..... (3 mnd)

Avdelingsleder

Vedlegg

- ❖ Egenerklæring MRSA
- ❖ Taushetserklæring
- ❖ Egenerklæring sykdom
- ❖ Innlogging til turnusportal
- ❖ Innlogging til veilederen
- ❖ Innlogging til compilo

Kompetansehevingsplan for Pleie- og omsorg, Aremark kommune 2018-2019

Kurs fra Norengros Medipartner:

- ❖ DIABETES
- ❖ CVK
- ❖ PEG/Nasalsonde
- ❖ KATETERSTELL
- ❖ STOMIPLEIE
- ❖ BLODTRYKSMÅLING
- ❖ OKSYGENBEHANDLING
- ❖ INKONTINENS/BLEIEBRUK
- ❖ MEDISINTEKNISK UTSTYR, BRUK OG VEDLIKEHOLD

- ❖ SÅR OG HUD
 - Hudpleie for eldre
 - Akutte sår
 - Brannskader
 - Venøse/arterielle leggsår
 - Forskjellen mellom akutte og kroniske sår
 - Diabetessår
 - Hvordan unngå å forstyrre sårtilhelingen
 - Hudens oppbygging
 - Fuktighetsregulerende sårbehandling
 - Postoperative sår
 - Cancersår/forebygge stråleskade
 - Kompresjonsbehandling/leggsår

- ❖ HYGIENE OG SMITTE
 - Hygiene og smittebegrensning
 - Forebygging av blodbåren smitte
 - Effektiv barriere helsepersonell/pasient
 - Nasjonale retningslinjer og smittevernlov
 - Stikkskader/sikkerhet

- ❖ PRØVETAKING: CRP og Glycose

Sent forespørsel om å starte med Diabetes og Glykose. Avventer svar på dette. Resterende kurs kan sette opp i løpet av et år. Noen av temaene kan slås sammen.

Kurs via kommunelege Rita Martinsen:

- ❖ Ernæring og risiko for underernæring. Høsten 2018 (må gjøres avtale)

Kurs via STAMINA:

- ❖ Forflytningskurs Høsten 2018 (må gjøres avtale)

Kurs via Halden tannklinikk:

- ❖ Kurs i tannstell. Satt opp 24.09.2018 kl.13.30

Kurs via Brannvakta i Aremark:

- ❖ Førstehjelp m/hjertestarter. Høsten 2018 (må gjøres avtale)

Kurs i Demensomsorgens ABC

Faste kurs i pleie og omsorg:

- Medisinkurs, nettbasert, annen hvert år, også for sykepleiere
- Kurs i lab.arbeid og prøvetaking via NOKLUS, for sykepleiere.
- Årlige kurs i hygiene og smittevern.
- Årlige kurs i brannvern.
- Årlige kurs i tannstell
- Basiskurs via Veilederen, nettbasert

KOMPETANSEKARTLEGGING

Oppfølging av forvaltningsrevisjonsrapport – pleie og omsorg Aremark kommune

Revisjonen har pålagt Aremark kommune å kartlegge kompetansen i pleie og omsorg.
Forrige kartlegging ble foretatt i 2011.

I dette skjemaet skal du skrive hva du har av grunnutdanning, evt. videreutdanning. I tillegg skal du føre på kurs knyttet til pleie og omsorg.

Skjemaet leveres til Heidi S.

NAVN:
FAGUTDANNING/GRUNNUTDANNING:
VIDEREUTDANNING:
KURS:

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Kommunestyret	98/18	13.12.2018

Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret - Kartlegging Skodsberg renseanlegg og Aremark skole

Vedlegg

- 1 Oversendelse av vedtak og innstilling - kartlegging
- 2 Kartleggingsrapport - Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg ren...

Saksopplysninger

Kommunestyret har bedt kontrollutvalget utrede to investeringsprosjekter; «Rehabilitering av Aremark skole» og «VA prosjekter», i kartleggingsrapporten avgrenset til Skodsberg renseanlegg. Prosjektene ønskes gjennomgått fordi det er merforbruk i vedtatte budsjettammer, og det er behov for å klargjøre årsaken til merforbruket. Det har videre vært ønskelig å se på organiseringen av prosjektene og informasjonsflyt til kommunestyret.

Kontrollutvalget behandlet 21.09.2018 «Kartlegging av 2 byggeprosjekter» fra Indre Østfold kommunerevisjon IKS. Kommunestyret vedtok den 27.09.2018 at kontrollutvalget skulle be om en tilleggsbestilling hvor det i skulle gjennomføres «[...]en intervjurunde med involverte eksterne og interne parter [...]».

Den opprinnelige kartleggingen hadde følgende problemstilling:

Har administrasjonen fulgt opp byggeprosjektene tilstrekkelig når det gjelder kostnader i forhold til vedtatte rammer, og er det gitt tilstrekkelig og korrekt informasjon til kommunestyret?

Følgende problemstillinger er lagt til i utvidet versjon med intervju:

Hvordan har sentrale aktører i Aremark kommune vært involvert i de to aktuelle byggeprosjektene?

Hvilke formelle/uformelle roller har de sentrale aktørene hatt i byggeprosjektene?

Hvilket formelt/uformelt ansvar har de sentrale aktørene hatt i byggeprosjektene?

Revisjonens konklusjon (s. 20):

Funn i vår kartlegging kan tyde på at vedtatt budsjettramme vedrørende rehabilitering av Aremark skole ikke er forankret i realistiske kostnader, da det ikke er tatt stor nok høyde for uforutsette kostnader. Revisjonen er også av den oppfatning at prosjektet har vært organisert og styrt på en måte som har skapt usikkerhet med hensyn på roller og ansvar.

Da det ikke foreligger konkrete kostnadsoverslag for budsjetteringen for rehabilitering av Skodsberg rensesanlegg, er det vanskelig for revisjonen å vurdere om vedtatte budsjettramme er forankret i realistiske kostnadsoverslag. Det er inngått få kontrakter med leverandører, noe som gjør det krevende for administrasjonen å holde oversikt over kostnader. Det er dermed ikke enkelt å si noe om utført arbeid er tilleggsbestillinger, skyldes uforutsette kostnader eller om det er knyttet til opprinnelig planlagte oppgaver. I forbindelse med at kommunen har kjøpt tjenester for betydelige summer uten å inngå kontrakt, vurderer revisjonen det som svært sannsynlig at kommunen har brutt bestemmelser i lov om offentlige anskaffelser.

Revisjonen vurderer at man ut fra intervjuene kan anta at det er en uklar forståelse av roller og ansvar innad i administrasjonen, i forbindelse med investeringsprosjekter. Intervjuene viser også til en viss grad at administrasjonen og politisk ledelse har hatt ulik virkelighetsforståelse hva angår prosjektenes omfang, forutsetninger og fremdrift.

Det har vært merforbruk i forhold til vedtatt budsjett på begge prosjektene over flere år. Det har vært gitt lite skriftlig informasjon til kommunestyret vedrørende fremdrift på prosjektene. Det har inntil nylig ikke blitt fremlagt tilstrekkelig budsjettvedtak vedrørende prosjektene i kommunestyret, jf. kommuneloven § 47 nr. 2 og 3. Revisjonen merker seg for øvrig at det nylig ble behandlet og vedtatt en budsjettjustering angående rehabiliteringen av rensaanlegget, i kommunestyremøte 1. november 2018.

Vurdering

Det ligger til kontrollutvalget å forsikre seg om at revisors gjennomføring og rapportering skjer i henhold til god kommunal revisjonsskikk og etablerte og anerkjente standarder på området. Rapporten er ikke en forvaltningsrevisjon, og er dermed ikke underlagt formkravene i RSK 001. Utforming, innhold, vurderinger og konklusjoner faller inn under revisors selvstendige, faglige ansvar. Revisjonen har muntlig bekreftet at intervjuene er versifisert av intervjuobjektene.

Sekretariatet vurderer at rapporten gir svar på problemstillingene og på kommunestyrets bestilling.

Rådmannen er ikke gitt anledning til å uttale seg om rapporten. Av kommuneloven § 77 nr. 6 fremgår det at før en sak rapporteres til kommunestyret skal den være forelagt rådmannen for uttalelse. Sekretariatet vil gjøre rådmannen særskilt oppmerksom på dette når rapporten oversendes, slik at rådmannens uttalelse kan følge saken når den legges fram for kommunestyret.

Sekretariatet vurderer at kartleggingsrapporten med intervjuer langt på vei bekrefter og forsterker funnene fra den opprinnelige kartleggingen.

Det er sannsynliggjort at det er brudd på lov og forskrift både hva gjelder budsjettjusteringer og anskaffelser. Det er attestert og anvist for fakturaer uten at det foreligger skriftlige avtaler som bekrefter fakturabeløp.

Det ligger ikke til kontrollutvalget å føre tilsyn med kommunestyret, men kontrollutvalget har samtidig ansvar for å bemerke feil og mangler rundt alle forhold ved kommunens virksomhet når det er påkrevd. Etter sekretariatets vurdering tegner det seg et bilde av systemsvikt hvor både politisk nivå og administrasjonen har opptrådt uaktsomt. Slik sekretariatet leser kartleggingsrapporten kan det virke som det er et misforhold mellom hva som kreves fra politisk nivå og hva som er realistisk å forvente av administrasjonen.

Det vises for øvrig til rapporten og de funn og vurderinger som fremkommer der.

Sekretariatet anbefaler at kontrollutvalget å ta rapporten til orientering, og innstille til kommunestyret om å presisere sitt vedtak av 27.09.2019 sak 72/18. Det innstilles videre i punkt 2 om at kontrollutvalget får oppfølgingsansvar ved at rådmannen skal rapportere om hvordan vedtaket skal følges opp.

Kontrollutvalgets innstilling

Kontrollutvalget ser svært alvorlig på de funn som fremkommer av *Kartleggingsrapport Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg*, både med tanke på administrasjonens internkontroll og politisk styring.

Kontrollutvalget viser til kommuneloven § 23, nr. 2: «*Administrasjonssjefen skal påse at de saker som legges fram for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet, og at vedtak blir iverksatt. Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll*».

Herunder er det rådmannens ansvar å sikre betryggende kontroll ved investeringsprosjekter.

Kontrollutvalget tar *Kartleggingsrapport Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg* til orientering.

Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret:

1. Kommunestyret tar *Kartleggingsrapport Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg* til orientering.

Kommunestyret vedtok i møte 27.09.2018 sak 72/18 at det skal utarbeides følgende dokument, *Aremark kommunes prosjektstyringsmodell*.

På bakgrunn av kartleggingsrapporten presiseres at rådmannen konkret skal innarbeide følgende i *Aremark kommunes prosjektstyringsmodell*:

Rutiner for:

- Å utarbeide kalkyler/kostnadsoverslag for fremtidige investeringsprosjekter for å sikre realistisk budsjettering
- Å legge fram budsjettjusteringer for behandling i kommunestyret underveis i forbindelse med investeringsprosjekter, slik at finansiell dekning fremkommer.

- Å rapportere skriftlig om investeringsprosjekter til kommunestyret.
- Å sikre at det er faste prosedyrer vedrørende anvisning og attestering (godkjenning) av fakturaer slik at det kontrolleres at utbetalingen har dekning i avtale/kontrakt og budsjett

Aremark kommunes prosjektstyringsmodell skal:

- Være et helhetlig strategidokument for offentlige anskaffelser som skal bidra til at lov og forskrift om offentlige anskaffelser overholdes ved innkjøp og investeringer
 - Tydeliggjøre delegeringsmyndighet fra kommunestyret til rådmann, og videre sikre avklaring av roller og ansvar internt i administrasjonen generelt og i investeringsprosjekter.
 - Være en mal for investeringsprosjekter som spesifiserer ansvar, rutiner for oppfølging og rutiner for rapportering internt og til folkevalgt organ.
 - Inneholde rutiner for hva som skal journalføres og arkiveres hos kommunen, spesielt sett opp mot kontrakter og anbudsprosesser.
2. Kommunestyret ber rådmannen legge frem en framdrifts- og tiltaksplan om hvordan administrasjonen vil følge opp kommunestyrets vedtak for kontrollutvalget i kontrollutvalgsmøtet 22.01.2019.

Indre Østfold Kontrollutvalgssekretariat IKS

Aremark kommune
v/ordfører

Sendt elektronisk

Deres referanse	Vår referanse	Klassering	Dato
	2018/17756-8-240926/2018-IDBREM	510/118	30.11.2018

Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret - Kartleggingsrapport "Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg"

Vedlagt følger samlet saksfremstilling og vedtak fra kontrollutvalgets behandling av overnevnte sak i kontrollutvalget 27.11.2018, for videre behandling i kommunestyret.

Med hilsen

Ida Haaby
rådgiver

Vedlegg

- Kartleggingsrapport «Rehabilitering av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg» Utvidet i tråd med bestilling fra kommunestyret i sak 72/18 og kontrollutvalget i sak 18/26

Andre saksdokumenter (ikke vedlagt)

- Sak 39/18 Aremark kommunestyre 21.06.2018
- Sak 12/18 Aremark kommunestyre 27.09.2018

Indre Østfold kontrollutvalgssekretariat IKS

Besøks- og Postadresse: Industriveien 6. 1890 Rakkestad
E-postadresse: iokus@fredrikstad.kommune.no
Mobil: 908 55 384

Org.nr.: 987 424 354
Webadresse: www.iokus.no
Bankkonto: 1050 14 16733

Saksnr.: 2018/17756
Dokumentnr.: 7
Løpenr.: 234497/2018
Klassering: 510/118
Saksbehandler: Anita Rovedal

Møtebok

Behandlet av Kontrollutvalget Aremark	Møtedato 27.11.2018	Utvalgssaksnr. 18/28
--	------------------------	-------------------------

Tilleggsbestilling vedr. "Kartlegging av 2 stk. byggeprosjekt i Aremark kommune"

Kontrollutvalgssekretariatets innstilling

Sekretariatet anbefaler kontrollutvalget å fatte slikt vedtak og innstilling til kommunestyret:

Kontrollutvalget ser svært alvorlig på de funn som fremkommer av *Kartleggingsrapport Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg*, både med tanke på administrasjonens internkontroll og politisk styring.

Kontrollutvalget viser til kommuneloven § 23, nr. 2: «*Administrasjonssjefen skal påse at de saker som legges fram for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet, og at vedtak blir iverksatt. Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll*».

Herunder er det rådmannens ansvar å sikre betryggende kontroll ved investeringsprosjekter.

Kontrollutvalget tar *Kartleggingsrapport Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg* til orientering.

Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret:

- 1 Kommunestyret tar *Kartleggingsrapport Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg* til orientering.

Kommunestyret vedtok i møte 27.09.2018 sak 72/18 at det skal utarbeides følgende dokument, *Aremark kommunes prosjektstyringsmodell*.

På bakgrunn av kartleggingsrapporten presiseres at rådmannen konkret skal innarbeide følgende i *Aremark kommunes prosjektstyringsmodell*:

Rutiner for:

- Å utarbeide kalkyler/kostnadsoverslag for fremtidige investeringsprosjekter for å sikre realistisk budsjettering
- Å legge fram budsjettjusteringer for behandling i kommunestyret underveis i forbindelse med investeringsprosjekter, slik at finansiell dekning fremkommer.

- Å rapportere skriftlig om investeringsprosjekter til kommunestyret.
- Å sikre at det er faste prosedyrer vedrørende anvisning og attestering (godkjenning) av fakturaer slik at det kontrolleres at utbetalingen har dekning i avtale/kontrakt og budsjett

Aremark kommunes prosjektstyringsmodell skal:

- Være et helhetlig strategidokument for offentlige anskaffelser som skal bidra til at lov og forskrift om offentlige anskaffelser overholdes ved innkjøp og investeringer
- Tydeliggjøre delegeringsmyndighet fra kommunestyret til rådmann, og videre sikre avklaring av roller og ansvar internt i administrasjonen generelt og i investeringsprosjekter.
- Være en mal for investeringsprosjekter som spesifiserer ansvar, rutiner for oppfølging og rutiner for rapportering internt og til folkevalgt organ.
- Inneholde rutiner for hva som skal journalføres og arkiveres hos kommunen, spesielt sett opp mot kontrakter og anbudsprosesser.

2 Kommunestyret ber rådmannen legge frem en framdrifts- og tiltaksplan om hvordan administrasjonen vil følge opp kommunestyrets vedtak for kontrollutvalget i kontrollutvalgsmøtet 22.01.2019.

Kontrollutvalget Aremarks behandling 27.11.2018:

Leder ga ordet til revisjonen som orienterte om kartleggingsrapporten.

Ord til saken: Harald Nilsen, Anni Hartvigsen, Anders Brynildsen og Geir Aarbu.

Sekretariatets innstilling enstemmig vedtatt.

Kontrollutvalget Aremarks vedtak og innstilling til kommunestyret 27.11.2018:

Kontrollutvalget ser svært alvorlig på de funn som fremkommer av *Kartleggingsrapport Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg*, både med tanke på administrasjonens internkontroll og politisk styring.

Kontrollutvalget viser til kommuneloven § 23, nr. 2: «*Administrasjonssjefen skal påse at de saker som legges fram for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet, og at vedtak blir iverksatt. Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll*».

Herunder er det rådmannens ansvar å sikre betryggende kontroll ved investeringsprosjekter.

Kontrollutvalget tar *Kartleggingsrapport Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg* til orientering.

Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret:

1 Kommunestyret tar *Kartleggingsrapport Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg* til orientering.

Kommunestyret vedtok i møte 27.09.2018 sak 72/18 at det skal utarbeides følgende dokument, *Aremark kommunes prosjektstyringsmodell*.

På bakgrunn av kartleggingsrapporten presiseres at rådmannen konkret skal innarbeide følgende i *Aremark kommunes prosjektstyringsmodell*:

Rutiner for:

- Å utarbeide kalkyler/kostnadsoverslag for fremtidige investeringsprosjekter for å sikre realistisk budsjettering
- Å legge fram budsjettjusteringer for behandling i kommunestyret underveis i forbindelse med investeringsprosjekter, slik at finansiell dekning fremkommer.
- Å rapportere skriftlig om investeringsprosjekter til kommunestyret.
- Å sikre at det er faste prosedyrer vedrørende anvisning og attestering (godkjenning) av fakturaer slik at det kontrolleres at utbetalingen har dekning i avtale/kontrakt og budsjett

Aremark kommunes prosjektstyringsmodell skal:

- Være et helhetlig strategidokument for offentlige anskaffelser som skal bidra til at lov og forskrift om offentlige anskaffelser overholdes ved innkjøp og investeringer
- Tydeliggjøre delegeringsmyndighet fra kommunestyret til rådmann, og videre sikre avklaring av roller og ansvar internt i administrasjonen generelt og i investeringsprosjekter.
- Være en mal for investeringsprosjekter som spesifiserer ansvar, rutiner for oppfølging og rutiner for rapportering internt og til folkevalgt organ.
- Inneholde rutiner for hva som skal journalføres og arkiveres hos kommunen, spesielt sett opp mot kontrakter og anbudsprosesser.

2 Kommunestyret ber rådmannen legge frem en framdrifts- og tiltaksplan om hvordan administrasjonen vil følge opp kommunestyrets vedtak for kontrollutvalget i kontrollutvalgsmøtet 22.01.2019.

Saksfremlegg

Saksopplysninger

Kommunestyret har bedt kontrollutvalget utrede to investeringsprosjekter; «Rehabilitering av Aremark skole» og «VA prosjekter», i kartleggingsrapporten avgrenset til Skodsberg renseanlegg. Prosjektene ønskes gjennomgått fordi det er merforbruk i vedtatte budsjettammer, og det er behov for å klargjøre årsaken til merforbruket. Det har videre vært ønskelig å se på organiseringen av prosjektene og informasjonsflyt til kommunestyret.

Kontrollutvalget behandlet 21.09.2018 «Kartlegging av 2 byggeprosjekter» fra Indre Østfold kommunerevisjon IKS. Kommunestyret vedtok den 27.09.2018 at kontrollutvalget skulle be om en tilleggsbestilling hvor det i skulle gjennomføres «[...]en intervjurunde med involverte eksterne og interne parter [...]».

Den opprinnelige kartleggingen hadde følgende problemstilling:

Har administrasjonen fulgt opp byggeprosjektene tilstrekkelig når det gjelder kostnader i forhold til vedtatte rammer, og er det gitt tilstrekkelig og korrekt informasjon til kommunestyret?

Følgende problemstillinger er lagt til i utvidet versjon med intervju:

Hvordan har sentrale aktører i Aremark kommune vært involvert i de to aktuelle byggeprosjektene?

Hvilke formelle/uformelle roller har de sentrale aktørene hatt i byggeprosjektene?

Hvilket formelt/uformelt ansvar har de sentrale aktørene hatt i byggeprosjektene?

Revisjonens konklusjon (s. 20):

Funn i vår kartlegging kan tyde på at vedtatt budsjettamme vedrørende rehabilitering av Aremark skole ikke er forankret i realistiske kostnader, da det ikke er tatt stor nok høyde for uforutsette kostnader. Revisjonen er også av den oppfatning at prosjektet har vært organisert og styrt på en måte som har skapt usikkerhet med hensyn på roller og ansvar.

Da det ikke foreligger konkrete kostnadsoverslag for budsjetteringen for rehabilitering av Skodsberg renseanlegg, er det vanskelig for revisjonen å vurdere om vedtatte budsjettamme er forankret i realistiske kostnadsoverslag. Det er inngått få kontrakter med leverandører, noe som gjør det krevende for administrasjonen å holde oversikt over kostnader. Det er dermed ikke enkelt å si noe om utført arbeid er tilleggsbestillinger, skyldes uforutsette kostnader eller om det er knyttet til opprinnelig planlagte oppgaver. I forbindelse med at kommunen har kjøpt tjenester for betydelige summer uten å inngå kontrakt, vurderer revisjonen det som svært sannsynlig at kommunen har brutt bestemmelser i lov om offentlige anskaffelser.

Revisjonen vurderer at man ut fra intervjuene kan anta at det er en uklar forståelse av roller og ansvar innad i administrasjonen, i forbindelse med investeringsprosjekter. Intervjuene viser også til en viss grad at administrasjonen og politisk ledelse har hatt ulik virkelighetsforståelse hva angår prosjektenes omfang, forutsetninger og fremdrift.

Det har vært merforbruk i forhold til vedtatt budsjett på begge prosjektene over flere år. Det har vært gitt lite skriftlig informasjon til kommunestyret vedrørende fremdrift på prosjektene. Det har inntil nylig ikke blitt fremlagt tilstrekkelig budsjettvedtak vedrørende prosjektene i kommunestyret, jf. kommuneloven § 47 nr. 2 og 3. Revisjonen merker seg for øvrig at det

nylig ble behandlet og vedtatt en budsjettjustering angående rehabiliteringen av renseanlegget, i kommunestyremøte 1. november 2018.

Vurdering

Det ligger til kontrollutvalget å forsikre seg om at revisors gjennomføring og rapportering skjer i henhold til god kommunal revisjonsskikk og etablerte og anerkjente standarder på området. Rapporten er ikke en forvaltningsrevisjon, og er dermed ikke underlagt formkravene i RSK 001. Utforming, innhold, vurderinger og konklusjoner faller inn under revisors selvstendige, faglige ansvar. Revisjonen har muntlig bekreftet at intervjuene er versifisert av intervjuobjektene.

Sekretariatet vurderer at rapporten gir svar på problemstillingene og på kommunestyrets bestilling.

Rådmannen er ikke gitt anledning til å uttale seg om rapporten. Av kommuneloven § 77 nr. 6 fremgår det at før en sak rapporteres til kommunestyret skal den være forelagt rådmannen for uttalelse. Sekretariatet vil gjøre rådmannen særskilt oppmerksom på dette når rapporten oversendes, slik at rådmannens uttalelse kan følge saken når den legges fram for kommunestyret.

Sekretariatet vurderer at kartleggingsrapporten med intervjuer langt på vei bekrefter og forsterker funnene fra den opprinnelige kartleggingen.

Det er sannsynliggjort at det er brudd på lov og forskrift både hva gjelder budsjettjusteringer og anskaffelser. Det er attestert og anvist for fakturaer uten at det foreligger skriftlige avtaler som bekrefter fakturabeløp.

Det ligger ikke til kontrollutvalget å føre tilsyn med kommunestyret, men kontrollutvalget har samtidig ansvar for å bemerke feil og mangler rundt alle forhold ved kommunens virksomhet når det er påkrevd. Etter sekretariatets vurdering tegner det seg et bilde av systemsvikt hvor både politisk nivå og administrasjonen har opptrådt uaktsomt. Slik sekretariatet leser kartleggingsrapporten kan det virke som det er et misforhold mellom hva som kreves fra politisk nivå og hva som er realistisk å forvente av administrasjonen.

Det vises for øvrig til rapporten og de funn og vurderinger som fremkommer der.

Sekretariatet anbefaler at kontrollutvalget å ta rapporten til orientering, og innstille til kommunestyret om å presisere sitt vedtak av 27.09.2019 sak 72/18. Det innstilles videre i punkt 2 om at kontrollutvalget får oppfølgingsansvar ved at rådmannen skal rapportere om hvordan vedtaket skal følges opp.

Kartleggingsrapport

Rehabiliteringen av Aremark skole og Skodsberg renseanlegg

Utvidet i tråd med bestilling fra kommunestyret i sak 72/18 og
kontrollutvalget i sak 18/26

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	Sammendrag	2
2.	Bakgrunn	3
2.1.	Innledning	3
2.2.	Hjemmel for kartlegging	4
2.3.	Formål og problemstilling	4
2.4.	Kontrollpunkter/temaer/områder	4
2.5.	Kartleggingsmetoder	5
3.	Rehabilitering Aremark skole.....	6
3.1.1.	Vedtak, budsjett og økonomi	6
3.1.2.	Delegering/rutiner/rapportering	7
3.1.3.	Kontrakter/endringsmeldinger	8
3.1.4.	Informasjonsinnsamling fra intervjuer	8
3.2.	Revisjonens vurdering	10
3.2.1.	Vedtak, budsjett og økonomi	10
3.2.2.	Delegering/rutiner/rapportering	11
4.	VA prosjekt – Skodsberg renseanlegg.....	12
4.1.1.	Vedtak, budsjett og økonomi	12
4.1.2.	Delegering, rutiner, rapportering, samt kontrakter og endringsmeldinger.....	14
4.2.	Revisjonens vurdering.....	17
4.2.1.	Vedtak, budsjett og økonomi	17
4.2.2.	Delegering, rutiner, rapportering, samt kontrakter og endringsmeldinger.....	18
5.	Konklusjon.....	20

1. Sammendrag

Revisjonen har foretatt en kartlegging av to byggeprosjekter i Aremark kommune;

- Rehabilitering av Aremark skole 2014 - 2018
- VA prosjekt (Skodsberg renseanlegg) 2016 – ikke ferdigstilt

Det har vært merforbruk i forhold til vedtatt budsjett på begge prosjektene over flere år.

Rehabilitering av Aremark skole

Revisjonens kontroll viser at det har vært et merforbruk i prosjektet på omlag 3,6 millioner kr. Revisjonens kontroll viser også at det har vært knyttet usikkerhet til både finansiering, omfang, roller og ansvar i dette prosjektet. Dette har blant annet resultert i manglende skriftlig tilbakemelding til kommunestyret, for eksempel i form av saksframlegg knyttet til budsjettjusteringer.

I følge kommuneloven § 47 nr. 2 og 3, jf. forskrift om årsbudsjett for kommuner og fylkeskommuner §10 og §11 skal det foretas endringer i årsbudsjettet når dette anses påkrevd. Det er derfor revisjonens vurdering at rehabiliteringen av Aremark skole ikke har vært finansiert i henhold til lov og forskrift.

Funn i vår kartlegging kan tyde på at vedtatt budsjetttramme vedrørende rehabilitering av Aremark skole ikke er forankret i realistiske kostnader, da det ikke er tatt stor nok høyde for uforutsette kostnader.

Revisjonens kontroll viser også at prosjektet har vært styrt på en måte som har bidratt til usikkerhet hos mange av de involverte. Kartleggingen viser også at prosjektet antakelig ikke har vært klart nok definert med hensyn den enkelte ansattes ansvar og roller. Det kan derfor, etter revisjonens vurdering, se ut som om viktige ansvarsområder på denne måten har falt «mellom to stoler».

VA prosjekt – Skodsberg renseanlegg

Det har totalt vært budsjettet kr 14 450 000 ekskl. mva. For samme periode er det brukt kr 21 061 849 ekskl. mva. (Budsjett og regnskapstall per august 2018).

Revisjonens gjennomgang viser at det er mange leverandører og få kontrakter på prosjektet. Dette gjør det vanskelig å holde oversikt over kostnader. Det er ikke skriftlige rutiner i forhold til rapportering på prosjektene, og det er uklart hvem som har fullmakter til å godkjenne endringer. I forbindelse med at kommunen har kjøpt tjenester for betydelige summer uten å inngå kontrakt, vurderer revisjonen det som svært sannsynlig at kommunen har brutt bestemmelser i lov om offentlig anskaffelser.

Revisjonen vurderer at man ut fra intervjuene kan anta at det er en uklar forståelse av roller og ansvar innad i administrasjonen, i forbindelse med investeringsprosjekter. Intervjuene viser også til en viss grad at administrasjonen og politisk ledelse har hatt ulik virkelighetsforståelse hva angår prosjektenes omfang, forutsetninger og fremdrift.

Det har vært gitt lite skriftlig informasjon til kommunestyret vedrørende fremdrift på prosjektet. Det har inntil nylig ikke blitt fremlagt tilstrekkelig budsjettvedtak vedrørende prosjektene i kommunestyret, jf. kommuneloven § 47 nr. 2 og 3. Revisjonen merker seg for øvrig at det nylig ble behandlet og vedtatt en budsjettjustering angående rehabiliteringen av renseanlegget, i kommunestyremøte 1. november 2018.

2. Bakgrunn

2.1. Innledning

Denne kartleggingen kommer som følge av vedtak i Aremark kontrollutvalget, sak 18/6 den 13.03.2018, med bakgrunn i vedtak fra Aremark kommunestyre, sak 10/18 den 15.02.2018. Oppdragsvurdering fra revisjonen ble i etterkant utarbeidet og lagt frem i kontrollutvalget i sak 18/9 den 22.05.2018. Vedtaket lyder:

Kontrollutvalget i Aremark kommune sitt vedtak og innstilling 22.05.2018:

1. Forutsatt tilleggsbevilgning fra kommunestyret, ber kontrollutvalget IØKUS IKS om å på vegne av kontrollutvalget å bestille kartlegging av byggeprosjekter i Aremark kommune - «Rehabilitering av Aremark skole» og «VA prosjekter» fra IØKR IKS. Kontrollutvalget fremmer resultatet av kartleggingen for kommunestyret i egen sak når den er forelagt kontrollutvalget.
2. Kartleggingen skal gjennomføres innenfor anslått timebruk på 40-45 timer a kr 750 kr og legges fram for kontrollutvalget på kontrollutvalgets første møte høsten 2018.
3. Kontrollutvalgets innstilling til kommunestyret:
Kommunestyret bevilger kr 34 000 til kontrollutvalgets bestilling av Kartlegging 2. stk byggeprosjekter i Aremark kommune om «Rehabilitering av Aremark skole» og «VA prosjekter» fra IØKR IKS.

Kommunestyret i Aremark vedtok i sak 39/18 den 21.06.2018 følgende:

Kommunestyret bevilger kr 34 000 til kontrollutvalgets bestilling av Kartlegging 2 stk byggeprosjekter i Aremark kommune om «Rehabilitering av Aremark skole» og «VA prosjekter» fra IØKR IKS.
Kontrollutvalget fremmer resultatet av kartleggingen for kommunestyret i egen sak når den er forelagt kontrollutvalget.
Kontrollutvalgets behandling av saken skal være ferdig innen utgangen av august '18.

Kommunestyret i Aremark vedtok i sak 72/18 den 27.09.2018 følgende i pkt.1:

Kommunestyret ønsker at Kontrollutvalget organiserer, med basis i den fremlagte Kartlegging av 2 byggeprosjekter 2018 «Rehabilitering av Aremark skole» «VA-prosjekter» en tilleggsbestilling. Vi ber om at det gjennomføres en intervjurunde med involverte eksterne og interne parter for å kartlegge deres involvering, roller og ansvar i de 2 byggeprosjektene. Kommunestyret ber også om at dokumentasjon det blir referert til under intervjuene, blir dokumentert av de involverte og vedlagt saken. Kommunestyret ønsker dette arbeidet innarbeidet i Kartlegging av 2 byggeprosjekter 2018 «Rehabilitering av Aremark skole» «VA-prosjekter», slik at dokumentet blir et mer fullstendig dokument. Kommunestyret bevilger inntil 100.000 kroner som Kontrollutvalget kan bruke til dette.

2.2. Hjemmel for kartlegging

Forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner (FOR 2004-06-15 nr. 905) § 5 om «Innhenting av opplysninger» sier følgende:

Kontrollutvalget kan hos kommunen eller fylkeskommunen, uten hinder av taushetsplikt, kreve enhver opplysning, redegjørelse eller ethvert dokument og foreta de undersøkelser som det finner nødvendig for å gjennomføre oppgavene. For kontrollutvalgets medlemmer og dets sekretariat gjelder forvaltningslovens alminnelige bestemmelser om taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 mv. Dersom kommunen eller fylkeskommunen har egen ansatt revisor, kan kontrollutvalget be om adgang til revisjonens arbeidsdokumenter og kan kreve opplysninger av revisjonen.

2.3. Formål og problemstilling

Prosjektene ønskes gjennomgått grunnet et merforbruk i forhold til vedtatte budsjetterammer. Formålet med kartleggingen er å klargjøre årsaken til merforbruket. Det er videre ønskelig å se på organiseringen av prosjektene og informasjonsflyt til kommunestyret. Kartleggingen har som mål å besvare følgende problemstillinger:

1. *Har administrasjonen fulgt opp byggeprosjektene tilstrekkelig når det gjelder kostnader i forhold til vedtatte rammer, og er det gitt tilstrekkelig og korrekt informasjon til kommunestyret?*

I tråd med prosjektbeskrivelse vedtatt av kontrollutvalget i sak 18/26, er følgende problemstillinger tillagt kartleggingen:

2. *Hvordan har sentrale aktører i Aremark kommune vært involvert i de to aktuelle byggeprosjektene?*
3. *Hvilke formelle/uformelle roller har de sentrale aktørene hatt i byggeprosjektene?*
4. *Hvilket formelt/uformelt ansvar har de sentrale aktørene hatt i byggeprosjektene?*

2.4. Kontrollpunkter/temaer/områder

Kontrollutvalget i Aremark har i sitt vedtak i sak PS 18/6 bedt revisjonen legge frem et forslag til fremgangsmåte ved en utredning med bakgrunn i kommunestyrets vedtak 15.02.2018.

I revisjonens oppdragsvurdering, som ble vedtatt i kontrollutvalgets møte 22.05.18 i sak PS 18/9 og i kommunestyret 21.06.2018 i sak PS 39/18, er det definert følgende problemstilling:

1. Er vedtatte budsjetterammer forankret i realistiske kostnadsoverslag.
2. Er de endringer som har oppstått, knyttet til tilleggsbestillinger, og/eller endringer knyttet til kontraktsmessige og uforutsette forhold.
3. Hvilke rutiner er etablert i forhold til rapportering av fremdrift, endring og økonomi, mellom de ansvarlige i prosjektene
4. Hvilke fullmakter er delegert til byggekomite og administrasjon mht byggeprosjekter og økonomi.

2.5. Kartleggingsmetoder

Revisjonen har i sitt arbeid benyttet følgende metodikk for å besvare kommunestyrets spørsmål:

1. Dokumentanalyse, herunder gjennomgang av anbudsdokumenter, kontrakter, betalingsplaner, endringsmeldinger, møtereferater, budsjett, planer, vedtak etc.
2. Økonomisk analyse og vurdering av økonomiske konsekvenser med bakgrunn i ovennevnte dokumenter
3. Kommunikasjon med administrasjon.
4. Gjennomgang av rutiner/regelverk/fullmakter som delegasjonsreglement, økonomireglement etc.
5. Intervjuer gjennomført med sentrale aktører, herunder:
 - Rådmann Alice Reigstad
 - Tidligere rådmann Jon Fredrik Olsen
 - Tidligere teknisk sjef Ann-Cathrin Johansson
 - Økonomisjef Mette Eriksen
 - Teknisk sjef Henriette Wisur-Olsen
 - Ordfører Geir Aarbu
 - Byggherrerepresentant fra Rambøll AS, Nils Andre Buer (vedr. rehabilitering av Aremark skole.)

Det har vært flere medarbeidere som har jobbet med kartleggingen.

Regnskapsrevisjonsgruppen gjennomførte den opprinnelige kartleggingen. Den utvidede kartleggingen med intervjuer er gjennomført av forvaltningsrevisjonsgruppen.

Basert på de undersøkelser som er gjort er revisjonen av den oppfatning at resultatene er gyldige og pålitelige.

3. Rehabilitering Aremark skole

Rehabilitering av Aremark skole er ført på eget prosjekt 410. Prosjektet inneholder i tillegg til rehabilitering av skolen, kostnader til hente-bringe sløyfe og kulturscene. Det er også et eget prosjekt vedrørende inventar til skolen, prosjekt 400 «Aremark skole – inventar og utstyr».

3.1.1. Vedtak, budsjett og økonomi

Kommunestyret i Aremark vedtok den 12.06.2014, sak 20/14, opprettelse av plankomité for rehabilitering/utbygging av Aremark skole bestående av 10 personer med ordfører som leder. Det er avholdt 8 møter i plankomitéen. Komitéen har også vært på skolebesøk, og det har vært møter med personer med fagkompetanse på de ulike områder, samt med arkitekt. Det er utarbeidet prioriteringsliste i forhold til hva som skal utføres av rehabilitering/oppgradering. Komitéen har utarbeidet en kalkyle som har en kostnadsramme på kr 50,3 mill. inkl. mva.

Det er i notat fra prosjektleder(Rambøll) og tidligere teknisk leder til leder i byggekomite, datert 29.08.16 skrevet at det i dette prosjektet er besluttet å legge inn 1 mill. kr til uforutsette endringer. Det er videre skrevet at det erfaringsmessig bør estimeres 15 % til uforutsette endringer i rehabiliteringsprosjekter. I kostnadskalkylen fra plankomiteen var det i de 50,3 mill. kr lagt inn 15 % til uforutsette kostnader (ca. 6,5 mill. kr).

Kommunestyret vedtok i sak 30/14 en budsjetttramme på kr 35 mill. ekskl. mva.

Behandling i kommunestyret:

Dato	saksnr	tekst	vedtatt, inkl mva	vedtatt ekskl mva	kommentarer
12.12.2013	48/13	Budsjett 2014 - forprosjektering	250 000,00	200 000,00	
12.06.2014	20/14	Rådmannen skal utarbeide analyse og finansforslag for aktuelle løsninger			
?	30/14	Prosjekt kostnad estimert til 35 mill. Prosjektet innarbeides i økonomiplan 2015/2018. ikke eget påbygg til bibliotek.			
11.12.2014	43/14	budsjett 2015	11 250 000,00	9 000 000,00	
10.12.2015	59/15	Budsjettjustering, reduksjon	- 5 000 000,00	- 4 000 000,00	
	60/15	Budsjett 2016	37 500 000,00	30 000 000,00	
17.03.2016	8/16	tilleggsbevilgning til møblering	2 000 000,00	1 600 000,00	eget prosjekt
22.09.2016	evt.	Tilleggsbevilgning	1 875 000,00	1 500 000,00	redgjort for årsak
		Sum budsjett rehabilitering skole	47 875 000,00	38 300 000,00	

Det er totalt budsjettert kr 38 300 000 ekskl. mva til rehabilitering av skolen. I dette beløpet ligger også bevilgning til møblering av skolen.

Påløpte kostnader på prosjekt «Rehabilitering Aremark skole» og «Aremark skole – inventar og utstyr» viser totalt kr **44 465 008 ekskl. mva** for årene 2014 – 2018. Fordelt pr. år viser dette (alle beløp ekskl. mva):

	2014	2015	2016	2017	2018	sum
Rehab skole	191 127,00	4 998 204,00	33 468 019,00	2 288 867,00	33 540,00	40 979 757,00
Inventar skole		3 359,00	3 452 903,00	28 989,00		3 485 251,00
Sum regnskap	191 127,00	5 001 563,00	36 920 922,00	2 317 856,00	33 540,00	44 465 008,00
Budsjett	200 000,00	5 000 000,00	33 100 000,00	0,00	0,00	38 300 000,00
Avvik	-8 873,00	1 563,00	3 820 922,00	2 317 856,00	33 540,00	6 165 008,00

Budsjett og regnskapstall er pr august 2018.

Kommunen har mottatt et tilskudd knyttet til hente-bringe sløyfe på skolen på 1,6 mill. kr, samt 1 mill. kr i tilskudd fra Østfold fylkeskommune til bygging av kulturscene. Disse midlene er med i finansieringen av prosjektet. Således kan man altså redusere avviket i matrisen over med ca. 2,6 mill. kr, slik at avviket i alt blir ca. 3,6 mill. kr.

3.1.2. Delegering/rutiner/rapportering

I henhold til kommuneloven §§ 45 nr. 1 og 47 nr. 2 og 3 skal kommunestyret vedta årsbudsjettet og endringer i dette.

Aremark kommune har et delegeringsreglement som ble vedtatt i kommunestyre 15.12.2016 i sak 64/16. I følge punkt 3.1 i reglementet er kommunestyret det øverste organ i Aremark kommune og avgjør alltid saker som blant annet gjelder økonomiplan, årsbudsjett, skattevedtak og igangsetting av nye tiltak ut over årsbudsjettet og vesentlige endringer i årsbudsjettet. Delegeringsreglementet omhandler også rådmannens ansvars- og arbeidsområder som blant annet er å sørge for god forvaltning og effektiv bruk av kommunens økonomiske ressurser, herunder etablere rutiner for effektiv internkontroll. Økonomisjef har i møte med revisjonen opplyst om at det gis månedlige rapporter vedrørende drift til rådmannen. Det er tidligere ikke foretatt rapporteringer til kommunestyret i tertialrapporteringen, når det gjelder investeringsregnskapet. Revisjonen er informert om at denne praksis er endret fra og med 1. tertial 2018, med bakgrunn i de erfaringene man har gjort seg i rehabiliteringsprosjektene.

Det er etterspurt skriftlige rutiner i forhold til rapportering av fremdrift, endringer og økonomi mellom de ansvarlige på prosjektet. Dette er ikke mottatt. Det er i enkelte av kontraktene med leverandørene oppgitt at varsler og krav skal sendes til prosjektleder i Rambøll.

Det er avholdt 20 byggemøter i perioden 07.01.2016-22.11.16. Det er byggherrerepresentanten fra Rambøll som har vært referent i møtene. Tidligere teknisk sjef har deltatt på 6 byggemøter og hovedverneombud i Aremark kommune har vært på 4 byggemøter. Endringer har vært på agendaen de første 7 byggemøtene. Kontraktsforhold og økonomi har vært tema på de siste 13 byggemøtene.

I følge administrasjonen blir ikke referater fra møter i byggekomiteen arkivert i kommunens saksbehandlingssystem. I mottatt notat (datert 18.04.17) sendt mellom tidligere teknisk leder og byggherrerepresentanten fra Rambøll, er det beskrevet at det er avholdt for få møter i byggekomiteen. Det skrives videre at konsekvensen av dette er at beslutninger er foretatt uten at dette er forankret i byggekomiteen.

3.1.3. Kontrakter/endringsmeldinger

I lov om offentlige anskaffelser er det gitt grunnleggende prinsipper for offentlige anskaffelser. § 4 sier følgende:

Oppdragsgiveren skal opptre i samsvar med grunnleggende prinsipper om konkurranse, likebehandling, forutberegnelighet, etterprøvnbarhet og forholdsmessighet.

Det er benyttet totalt 24 leverandører vedrørende prosjektet i perioden 2014-2018. Samlede fakturering viser følgende fordeling:

Fakturabeløp ekskl. mva	Antall leverandører
Under 100 000 kr	17
100 000 – 500 000	1
500 000 – 1 000 000	1
Over 1 000 000	5

Revisjonen har forespurt om å få oversendt alle kontrakter(avtaler) Aremark kommune har inngått med leverandørene på prosjektet. Det er mottatt 5 kontrakter som er inngått med følgende leverandører (alle beløp ekskl. mva):

	kontraktsum	fakturert	avvik
Sweco Norge As	8 000,00	7 595,00	405,00
Are-Anlegg As	1 978 232,00	2 101 093,00	-122 861,00
Af Gruppen Norge As	2 300 719,00	2 316 015,00	-15 296,00
Dbc As	1 722 000,00	1 913 680,00	-191 680,00
Øst As	26 039 849,00	31 031 935,00	-4 992 086,00
sum	32 048 800,00	37 370 318,00	-5 321 518,00

Inngåtte avtaler med disse leverandørene viser samlet kontraktsum på kr 32 048 800. Det er foretatt endringsmelding på kr 5 341 461 ekskl. mva. når det gjelder Øst AS. Det har vært foretatt noen korrigeringer i opprinnelige kontrakt som gjør at endringsmeldinger avviker noe fra avviket i tabell over. I følge endringsmeldingene er endringer foretatt etter avtaler i byggemøter, etter ønsker fra byggherre og uforutsette hendelser. Det er også endringsmeldinger fra Dbc AS på kr 332 680. Endringer har blitt diskutert på byggemøter.

Det er ikke mottatt kontrakt med Rambøll, men det er mottatt oppdragsbekreftelse fra på prosjekt og byggeledelse som viser til tilbud. I tilbud er det estimert en total pris på kr 550 000 ekskl. mva.

3.1.4. Informasjonsinnsamling fra intervjuer

Byggekomiteens ledelse

Et av de spørsmål som har vært problematisert og forsøkt belyst gjennom intervjuene med sentrale personer i politikk og administrasjon i Aremark kommune, er hvorvidt det faktisk at

det ble valgt en politiker til å lede byggekomiteen for rehabilitering av skolen, bød på utfordringer av noen art.

Tilbakemeldingene fra respondentene, er med et unntak, ganske klare i vurderingen av at dette var uheldig. De kritiske tilbakemeldingene peker for eksempel på at med en politiker som leder av byggekomiteen så får man en uheldig sammenblanding av politikk og administrasjon, som blant annet kan føre til at administrasjonen settes ut av spill eller umyndiggjøres. En av respondentene beskriver det på denne måten «...med ordføreren som leder i en byggekomite blir administrasjonen holdt som gissel, man kritiserer og «fighter» ikke ordfører på samme måte som rådmann/administrasjon».

Leder av byggekomiteen er på sin side av den oppfatning at politisk styring av byggekomiteen må oppfattes som en suksess. Dette fordi det har skal ha gitt positive gevinster i økonomisk forstand, samt at politisk ledelse av byggekomiteen bidro til politisk kontroll av administrasjonen.

Kartleggingen som revisjonen har gjennomført viser også at det har vært utfordringer knyttet til at byggekomiteens leder ikke deltok i alle av byggekomiteens møter. I forbindelse med intervjuene som er gjort trer det frem et bilde av at dette ble oppfattet som et problem, særlig tidlig i prosessen. Intervjuene viser også at manglende oppmøte fra byggekomiteens leder antakelig har bidratt til at det er skapt uklarhet og utrygghet i prosjektet. Revisjonen har også fått tilbakemeldinger som tyder på at leders manglende oppmøte i byggekomiteen har bidratt til sammenblanding av roller. Dette skyldes at i leders fravær har enkeltpersoner, i dette tilfellet tidligere rådmann, blitt innkalt til byggekomiteen for å bidra til nødvendige avklaringer for å sikre fremdrift i prosjektet.

Roller og ansvar

De intervjuene revisjonen har gjennomført indikerer også at det ikke har eksistert en fellesforståelse av enkeltaktørenes roller og ansvar i skoleprosjektet. Konsekvensene av denne manglede avklaringen er at den enkelte aktør hver for seg definerer hvor langt ansvaret strekker seg. Det foreligger ikke noe annet mandat for byggekomiteen enn det/de vedtak kommunestyret har gjort i forbindelse med oppstart av prosjektet i budsjettssammenheng. Hvorvidt dette mandatet er klart og tydelig nok gir kartleggingen ikke noe entydig svar på. Enkelte av respondentene mener at mandatet var klart, andre gir uttrykk for det motsatte. Gjennom intervjuene har revisjonen avdekket at det har vært, og fremdeles er, usikkerhet knyttet til hvem som har hatt ansvar for hva, i forbindelse med rehabiliteringen av skolen.

Finansieringen av rehabiliteringsprosjektet

Finansieringen av skoleprosjektet var et tema flere av respondentene var opptatt av. Flere pekte på det ukloke i å gå inn i et slikt prosjekt uten at det var avsatt midler til uforutsette utgifter. En av respondentene sa det slik: «..antakelig sprakk budsjettet allerede den første uken, da vi måtte leie inn containere til å kjøre vekk søppel». Revisjonen er av ordfører opplyst om at hensikten med å ta vekk uforutsett-posten har vært at man politisk ønsket lavest mulige økonomiske rammer for prosjektet, slik at man på denne måten kunne presse markedet og få en god pris. Revisjonen er videre opplyst om at dette var en risiko kommunestyret var villig til å ta. Hensikten var at man skulle gjøre tilleggsbevilgninger etter behov. I tillegg til selve rehabiliteringen av skolen ble ytterligere to prosjekt knyttet til rehabiliteringsprosjektet underveis. Dette gjelder hente/bringe sløyfen og kulturscenen. Ingen av disse prosjektene var fullfinansiert ved prosjektoppstart. Byggekomiteens leder hevder at det hele tiden har vært meningen at disse prosjektene skulle ha vært ført hver for seg. Altså at de ikke skulle ha vært blandet inn i rehabiliteringsprosjektet i regnskapsmessig forstand. På den annen side er revisjonen presentert for et motsatt syn, en av respondentene hevder at det har vært tre forskjellige finansieringsmetoder involvert, knyttet til samme prosjekt. Denne respondenten

hevder at kommunestyret la til grunn at trafikale utfordringer skulle løses gjennom bevilgningen til skole-prosjektet. Tidligere rådmann har orientert revisjonen om at han la inn søknad om tilskudd til hente/bringe-sløyfe for å styrke prosjektets finansiering. Kulturscenen ble vedtatt gjennomført før det var søkt om tilskudd. Men kommunen hadde fått signaler fra kulturseksjonen i Østfold fylkeskommune at tilskudd ville kunne bli innvilget. Ordfører ba kommunestyret om å vedta kulturscenen med risikoen som forelå, og kommunestyret godtok dette.

Rapporteringsrutiner

Flere av respondentene har også pekt på at det har vært rutiner knyttet til rapportering på drift, men ikke på investeringer. Dette er det nå tatt grep for å endre på, men for det prosjektet det her er snakk om var disse rutineene ikke på plass. Flere av respondentene gir uttrykk for at hyppige, for eksempel månedlige økonomirapporteringer, ville gitt bedre kontroll med de økonomiske sidene av prosjektet. Det er ikke nødvendigvis slik at kostnaden totalt sett ville ha blitt mindre, men hyppigere økonomisk kontroll ville bidratt til at politikk og administrasjon hadde hatt større muligheter til å etablere en omforent forståelse for prosjektets innhold og økonomiske konsekvenser.

Revisjonen har gjennom intervjurunden også blitt informert om at det ikke foreligger noen underskrevet overtagelsesprotokoll vedrørende rehabiliteringen av Aremark skole. Dette har skapt utfordringer med hensyn til oppfølging av garantiforpliktelsene i prosjektet.

3.2. Revisjonens vurdering

3.2.1. Vedtak, budsjett og økonomi

Det er fattet budsjettvedtak om rehabilitering av Aremark skole på til sammen kr 38 300 000 ekskl. mva. noe som er lavere enn prosjektgruppens kalkyle. Regnskap for 2016 viser et merforbruk iht. vedtatt budsjett, selv om det har blitt gitt tilleggsbevilgning fra kommunestyre. Det har i 2017 og 2018 ikke blitt budsjettet med utgifter til prosjektet selv om det i 2017 har påløpt kostnader på ca. 2,3 mill. kr ekskl. mva.

Revisjonens kontroll viser at det i en rekke tilfeller er gjort endringer i prosjektet uten at det er lagt frem sak om budsjettendring for kommunestyret. Dette vurderer revisjonen som uheldig.

I følge kommuneloven § 47 nr. 2 og 3, jf. forskrift om årsbudsjett for kommuner og fylkeskommuner §10 og §11 skal det foretas endringer i årsbudsjettet når dette anses påkrevd. Det har ikke blitt fremlagt tilstrekkelig budsjettvedtak vedrørende prosjektet i kommunestyre. Det er derfor revisjonens vurdering at rehabiliteringen av Aremark skole ikke har vært finansiert i henhold til lov og forskrift.

Erfaringer fra andre kommunale rehabiliteringsprosjekt har vist at det som regel er nødvendig å ha avsatt midler til uforutsette kostnader. Revisjonen stiller derfor spørsmålsteget ved hensiktsmessigheten av kommunestyrets vedtak knyttet til å reduseres prosjektets post til uforutsette kostnader til et minimum, og vurderer dette som uheldig.

Basert på tilbakemeldingene i intervjurunden er revisjonen av den oppfatning at det har vært uheldig for prosjektet som helhet, at hente/bringe sløyfen og kulturscenen har vært ført på samme prosjekt som rehabiliteringen av skolen. Det fremstår for revisjonen som sannsynlig, at dersom man hadde skilt disse to prosjektene ut som egne prosjekter, med egne kostnads- og finansieringskalkyler, så ville det bidratt til økt klarhet i prosjektene som helhet.

3.2.2. Delegering, rutiner og rapportering

Det er ikke mottatt skriftlige rutiner angående rapportering av fremdrift, endringer og økonomi på prosjektet når dette er forespurt. I følge økonomisjef har det vært månedlige rapporteringer på økonomi til rådmannen (dette gjelder drift) uten at dette har ført til forslag til budsjettendringer. Kommunen legger fram tertialrapporter, men disse har til og med 2017 ikke inneholdt omtale av investeringsregnskapet. Jevnlig økonomirapportering på investeringsprosjekter ble innført i 2018.

Byggekomiteen har vært ledet av ordføreren i Aremark. Med bakgrunn i de tilbakemeldinger som har fremkommet i intervjurunden vurderer revisjonen at det er overveiende sannsynlig at dette har skapt uklarhet i roller og ansvar. Revisjonen vurderer det også som uheldig at byggekomiteens leder ikke har deltatt i alle byggekomiteens møter. Også dette har bidratt til å skape usikkerhet knyttet roller og ansvar, i og med at f.eks. tidligere rådmann, som ikke har hatt noen klart definert rolle i byggekomiteen, er blitt kalt inn i byggekomitemøtene for blant annet å gjøre økonomiske avklaringer.

Det er også revisjonens vurdering at byggekomiteens mandat og enkeltansattes ansvar og roller heller ikke har vært klart nok definert. Det kan derfor, etter revisjonens vurdering, se ut som om viktige ansvarsområder på denne måten har falt «mellom to stoler».

Revisjonen vurderer det også som uheldig at det ikke foreligger noen underskrevet overtagelsesprotokoll for prosjektet.

4. VA prosjekt – Skodsberg renseanlegg

Den opprinnelige kartleggingen ble avgrenset til overskridelsene i tilknytning til rehabiliteringen av Skodsberg renseanlegg, revisjonen har gjennomført en videre kartlegging av dette temaet i denne rapporten.

4.1.1. Vedtak, budsjett og økonomi

Prosjektet er fordelt på to prosjektnummer, 417 «Skodsberg renseanlegg 2016» (bygning) og 418 «Skodsberg renseanlegg – teknisk anlegg». Bakgrunnen for splitting av prosjektet i regnskapet skyldes ulik avskrivningstid på bygninger og tekniske anlegg.

Kommunestyret vedtok 17.03.2016, sak 7/16, en bevilgning til forprosjekt/rehabiliteringsplan på kr 250 000 for Skodsberg renseanlegg. Det er i saksframlegget til kommunestyret gitt informasjon om hva som skal/bør gjøres og tidsplan for dette. Rehabiliteringen av anlegget ble vedtatt innarbeidet i økonomiplan for 2017-2020. Det er i budsjettet for 2017 og 2018 gitt bevilgninger til prosjektet på hhv. kr 6 000 000 og kr 8 200 000.

Dato	Saksnr.	Tekst	Vedtatt
17.03.2016	7/16	Forprosjektering Skodsberg renseanlegg	250 000,00
03.11.2016	49/16	Utvidelse av tomt for renseanlegg for kr 60 000*	
15.12.2016	65/16	Budsjett 2017 - Skodsberg renseanlegg	6 000 000,00
14.12.2017	86/17	Budsjett 2018 - skodsberg renseanlegg	8 200 000,00
		Totalt vedtatt	14 450 000,00

*Det er gitt bevilgning til utvidelse av tomt for renseanlegget. Dette er ført på eget prosjekt i regnskapet og ikke hensyntatt i våre beregninger. Kommunestyret vedtok den 1.november 2018 i sak 83/18 en budsjettjustering med sikte på å fullfinansiere rehabiliteringen av Skodsberg renseanlegg. Denne bevilgningen fremgår ikke av revisjonens beregninger.

Totalt påløpte kostnader på prosjekt «Skodsberg renseanlegg» viser kr **21 061 849 ekskl. mva** for årene 2016 – 2018. Fordelt pr. år viser dette (alle beløp ekskl. mva):

	2016	2017	2018	Sum
Regnskap	1 456 400,00	9 419 122,00	10 186 327,00	21 061 849,00
Budsjett	250 000,00	6 000 000,00	8 200 000,00	14 450 000,00
Avvik	1 206 400,00	3 419 122,00	1 986 327,00	6 611 849,00

Budsjett og regnskapstall er pr august 2018.

I budsjettvedtaket for 2016 er det vedtatt en bevilgning på ansvar 4441 «avløp og rensing» med en ramme på kr 12,5 mill. Denne bevilgningen er ikke budsjettert på prosjekt.

I forbindelse med den opprinnelige kartleggingen etterspurte revisjonen kommunen om kalkyler/kostnadsoverslag som dannet grunnlag for budsjettert beløp, men dette ble ikke mottatt.

Revisjonen har gjennom intervjuer fått forklart at Aremark kommune i juni 2013 besluttet at man skulle bygge ut det kommunale vann- og avløpsnett (teknikken/prinsippet som skulle brukes på avløp var såkalt trykkavløp), for å kunne koble flere innbyggere på det kommunale

avløpsnett. Det var ifølge en av de intervjuede en målsetning at dobbelt så mange skulle kobles til.

Tidligere teknisk sjef sa i sitt intervju at det var to grunnleggende forutsetninger knyttet til dette vedtaket, på den ene siden måtte man fjerne overvann og på den andre siden forutsatte utbygging av trykkavløpet også at man rehabiliterte renseanlegget.

Ordfører hadde i sitt intervju en annerledes tolkning av forutsetningene som lå til grunn for utbyggingen. Der ble det sagt at kommunestyret bevilget kr 4 millioner til trinn 0, dvs. prosjekt knyttet til utskillelse av overvann, for å slippe å investere i renseanlegget.

Tidligere teknisk sjefs kommentar til ordførers påstand er at hun tror at man med utgangspunkt i «Hovedplan vann, avløp og miljø 2014-2026» kan ha oppfattet at renseanlegget ville fungere om man fjernet spillvannet/overvannet, siden renseanlegget var dimensjonert for ca. 1150 personenheter, og at anlegget på det tidspunktet hadde tilknyttet 500-600 personenheter. Men i etterkant av utarbeidelsen av denne planen, og i forbindelse med en gjennomgang av renseanlegget kommunen hadde med vann- og avløpsentreprenøren NorRens AS, dukket det opp flere investeringsbehov på renseanlegget. Tidligere teknisk sjef er av den oppfatning at anlegget ikke hadde gjennomgått nødvendig vedlikehold og rehabilitering siden det sto nytt i 1982. Det var foretatt en del vedlikehold og utskiftninger på renseanlegget som kunne regnes som «akutt» vedlikehold. De store tekniske installasjonene derimot, slik som pumper, ventiler, styringssystemer m.m. var ikke i tilfredsstillende teknisk stand. Dette kunne man se på analyseresultatene fra renseanlegget. I tillegg så hadde kravene i forhold til arbeidsmiljø blitt betydelig strengere siden 1982, med tanke på blant annet krav på ren/uren sone og luftkvaliteten/ventilasjon i selve renseanlegget.

I et annet intervju med en ansatt i administrasjonen fikk revisjonen bekreftet oppfattelsen av at investeringene i renseanlegget hadde å gjøre med at man ikke hadde god nok adskillelse mellom ren/uren sone i anlegget. I tillegg påpekte vedkommende at renseanlegget opererte med utdatert renseteknologi.

Det fremkommer at kommunestyret bevilget 250 000 kr for å kartlegge behovet for å rehabilitere renseanlegget. Revisjonen har som tidligere nevnt ikke mottatt skriftlige kalkyler for prosjektet. Revisjonen har imidlertid gjennom intervjuene fått kjennskap til at kartleggingen resulterte i et kostnadsanslag for rehabiliteringen av renseanlegget i størrelsesorden 12-14 millioner kroner. Det fremkommer ikke klart av intervjuene om dette var opplysninger som ble gitt til formannskap eller kommunestyre.

En av de intervjuede fra administrasjonen sa at man ved prosjektet på renseanlegget ikke hadde hatt forprosjekt, men at dette prosjektet var basert på «Hovedplan vann, avløp og miljø». Videre ble det fortalt at det måtte gjøres mye mer enn det som var forutsatt, blant annet på grunn av lovkrav. Det ble videre opplyst om at det ikke ble fremmet saker om budsjettjusteringer for renseanlegget, siden man ikke har hatt tilstrekkelig økonomisk oversikt. Dette skyldes blant annet mangel på inngåtte kontrakter og økonomiske kalkyler. Imidlertid er flere av de intervjuede (ansatte og tidligere ansatte) klare på at teknisk sjef ved flere anledninger informerte om prosjektet i formannskapet. Total økonomisk status, herunder overskridelser, er ifølge flere av de intervjuede gjort kjent for kommunestyret gjennom resultater i årsregnskapene.

Det fremkommer også i et av intervjuene at en ansatt i administrasjonen oppfatter at beslutningsgrunnlaget ikke har vært godt nok, gitt de utfordringene man har fått i etterkant.

Den intervjuede gir videre uttrykk for at det ikke har blitt etablert en hensiktsmessig prosjektorganisasjon for gjennomføringen av VA-prosjektet. Dette har blant annet å gjøre med ressursknapphet. Aremark er en liten kommune, med en liten administrasjon. Dette nødvendiggjør tydelige prioriteringer, også med hensyn til hvordan personalressurser skal brukes og disponeres.

4.1.2. Delegering, rutiner, rapportering, samt kontrakter og endringsmeldinger

Det vises til omtale om delegasjonsreglementet og henvisning til kommuneloven under kapittel 3.1.2. I samme kapittel er rapporteringsrutiner vedrørende investeringsregnskapet omtalt.

Det er etterspurt skriftlige rutiner i forhold til rapportering av fremdrift, endringer og økonomi mellom de ansvarlige på prosjektet. Det er kun mottatt et notat fra prosjektansvarlig som sier at kontraktene er styrende for rapportering, fremdrift og økonomistatus.

Det har blitt avholdt 17 byggemøter i perioden 21.10.17-16.08.18. Pöyry Norway AS har vært byggeleder for prosjektet. Teknisk leder har deltatt på 12 av byggemøtene, driftsoperatør VA har deltatt på samtlige byggemøter og VA-ingeniør på det første. Gjennomgang av endringsmeldinger har vært på agendaen i 9 byggemøter og prosjektøkonomi har vært tatt opp i 3 av de 4 siste byggemøtene. Betalingsplanen har også vært tema i et byggemøte i november 2017.

Det er benyttet totalt 44 leverandører vedrørende prosjektet i perioden 2016-2018. Samlede fakturering for perioden 2016-2018 viser følgende fordeling:

Fakturabeløp u/mva	Antall leverandører
Under 100 000 kr	30
100 000 – 500 000 kr	7
500 000 – 1 000 000 kr	1
Over 1 000 000 kr	6

Revisjonen har forespurt om å få oversendt alle kontrakter(avtaler) Aremark kommune har inngått med leverandørene på prosjektet. Det er mottatt 3 kontrakter som er inngått med følgende leverandører (alle beløp ekskl. mva):

	Kontraktsum	Fakturert	Avvik
Pöyry Norway As	850 kr/time	1 440 726,00	
Af Gruppen Norge As	5 811 407,00	7 028 005,00	1 216 598,00
Guard Automation As	1 576 878,00	1 605 567,00	28 689,00
sum	7 388 285,00	10 074 298,00	1 245 287,00

Det er i kontrakten med Pöyry avtalt at det skal faktureres etter medgått tid. I tilbudet fra de står det at Aremark kommune har estimert tidsforbruket til ca. 1 dag/uke fra april 2017 til september 2018. Med timepris på kr 850 blir dette ca. kr 490 000 ekskl. mva. Det er også inngått en tilleggsavtale om ansvar for anskaffelsesprosessen. Pöyry har totalt fakturert kommunen med kr 1 440 726 ekskl. mva. Det er for de to andre leverandørene inngått kontrakter på tilsammen kr 7 388 285 ekskl. mva.

Det er mottatt 17 endringsmeldinger fra AF Gruppen på totalt kr 1 066 574 ekskl. mva. Det er i de fleste endringsmeldingene ikke oppgitt årsak for endringene kun hva som skal endres. Alle endringsmeldingene er signert/attestert av teknisk leder. Det er mottatt 3 endringsmeldinger fra Guard Automation på totalt kr 116 890 ekskl. mva. I følge teknisk sjef er det avholdt egne møter hvor endringer har blitt diskutert.

Kommunen har opplyst revisor om at det ikke finnes skriftlige kontrakter med to andre leverandører på prosjektet. De to leverandørene har fakturert kommunen med henholdsvis kr 4 994 953 ekskl. mva og kr 730 454 ekskl. mva.

I tillegg til den ovennevnte informasjonen, har revisjonen gjennom intervjuer med økonomisjef, teknisk sjef, tidligere teknisk sjef og rådmann fått bekreftet fra samtlige av disse at det var manglende kontrakter/rammeavtaler i tilknytning til arbeidene ved Skodsberg renseanlegg.

Gjennom intervjuene fikk revisjonen opplyst at NorRens har vært involvert i renseanleggets drift siden byggingen i 1982, men at det aldri har blitt informert om man hadde inngått noen rammeavtale på vedlikehold med dette selskapet.

Revisjonen har gjennom intervjuene fått kartlagt noen av utbyggingsprosjektene ved renseanlegget som har vært lagt ut på anbud (listen er ikke uttømmende):

- Kjemikaliebygget (som var estimert til kr 500 000) ble det innhentet tilbud fra 4 byggefirmaer
- Tilbygget for å skille ren og uren sone ble lagt ut på DOFFIN
- Når det gjaldt entreprise på byggeherreoppdraget ble det sendt forespørsel til 5-6 konsulentfirmaer. Pöyry vant dette anbudet.
- Vedlikeholdsarbeidet på det tekniske anlegget i renseanlegget ble ikke lagt ut som eget anbud.

På spørsmål fra revisjonen om det var gjort vedtak og budsjettbevilgninger i kommunestyret i forbindelse med de ovennevnte punktene, svarte en av de intervjuede at bestillingen lå i «Hovedplan vann, avløp og miljø 2014-2026». Dette var bestillingen vedkommende forholdt seg til. Det ble videre poengtert at vedkommende som ansatt i kommunen ikke på noe tidspunkt ble bedt om å skrive en sak for formannskap/kommunestyret i forbindelse med prosjektet.

Da revisjonen refererte det ovenstående i intervjuet med tidligere rådmann ble det sagt at det var delvis korrekt å anse «Hovedplan vann, avløp og miljø» som en bestilling, sett i lys av oppfølgingen i kommunestyremøtene. Omfanget av arbeidene på Skodsberg renseanlegg var også en konsekvens av andre vedtak om vann og avløp. Tidligere rådmann sa imidlertid også at den forvaltningsmessige svikten i forbindelse med dette prosjektet gikk på at man ikke fremmet budsjettjusteringer i løpet av året. Tidligere rådmann fikk ikke beskjed om at dette var nødvendig, men innrømmer også at han muligens burde ha etterspurt dette nærmere.

Tidligere rådmann oppga i intervjuet at han ikke var involvert i rehabiliteringen av Skodsberg renseanlegg i nevneverdig grad, og at teknisk sjef håndterte dette mer eller mindre alene. Arbeidene ved renseanlegget var et lite prosjekt i utgangspunktet. Tidligere rådmann sa videre at man ikke hadde riktig kompetanse eller nok kapasitet til å gjennomføre dette prosjektet fullt ut, og at han tenker i etterkant at han godt burde ha sett dette tidligere. Videre ble det forklart

at ansattes roller med tanke på drift var godt definert, men at det var utfordringer i tilknytning til ansattes rolleforståelse på investeringsområde, fordi det hadde vært lite fokus på dette i kommunen.

Tidligere teknisk sjef fortalte under intervjuet at hun er utdannet sivilingeniør og har bred og lang ledererfaring fra blant annet næringsmiddel- og legemiddelindustri i Sverige og Norge. Da hun begynte i Aremark kommune hadde hun ingen tidligere erfaring fra kommunal/statlig sektor. Dette ble ordfører og rådmann informert om ved ansettelse, det vil si at dette ble diskutert under ansettelsesintervjuet.

I intervjuet med ordfører, ga ordfører uttrykk for at han har stilt seg kritisk til flere sider ved dette prosjektet. Han peker blant annet på at det er gjort innkjøp/anskaffelser i strid med lov om offentlige anskaffelser, og at det etter hans oppfatning i dette prosjektet er brukt penger det ikke er dekning for gjennom politisk fattede vedtak.

En av de intervjuede fra administrasjonen opplyste om at det ikke blir fremmet saker om budsjettjusteringer for rensesanlegget, siden man ikke har vært klar over hvordan man lå an økonomisk. En annen av de intervjuede fra administrasjonen bekrefter dette. Blant annet pekte vedkommende på en rekke utfordringer knyttet til oppfølgingen av prosjektet, herunder at det ikke fantes noe vedtak om fullfinansiering av prosjektet og at det er mange leverandører inne i prosjektet, men få kontrakter. Det ble også pekt på at man har leverandører som leverer tjenester på timesbasis, uten vedtatte rammer, og at dette umuliggjør en hensiktsmessig og god økonomisk oppfølging. Mangelen på skriftlighet og mangelen på dokumentasjon har gjort det svært vanskelig å definere hva man skal rapportere økonomisk fremdrift opp imot. Videre sa vedkommende at dette forholdet er tydelig rapportert til formannskapet.

Det er et gjennomgående tema blant de intervjuede i administrasjonen at ressursknapphet kombinert med større investeringsprosjekter, fører til manglende kontroll med bl.a. økonomi i slike prosjekter. Blant annet ble det uttrykt fra rådmann at det har vært utfordrende å nøste opp i saken om rensesanlegget for å drive saken videre, blant annet fordi det ikke finnes tilstrekkelig oversikt over kontrakter med leverandører. Rådmann angir at noe av årsaken til at det oppstår feil og mangler ofte er knyttet til ressursmessige utfordringer, deriblant jobber teknisk sjef tilnærmet alene med å følge opp slike prosjekter. Store prosjekter slik som rehabilitering av skole og rensesanlegg skal parallelt følges opp, men kapasiteten rekker ikke til.

Et gjennomgående tema i intervjuene med tidligere og nåværende ansatte i administrasjonen har vært at mange av de tiltakene som måtte gjennomføres, var helt nødvendig for forsvarlig drift ved rensesanlegget. En av de intervjuede opplevde det som umulig å stoppe prosjektet til tross for manglende finansiering, da konsekvensene av en eventuell prosjektstans var uklare. Vedkommende mente det var stor risiko for at rensesanlegget da hadde stoppet opp med den mulige konsekvens at avløp gikk urensset til vann og grunn.

En av de intervjuede fra administrasjonen opplever at innkjøpsregime ikke er optimalt. Økonomiavdelingen styrer rammeavtaler, men har ikke ressurser til å se på investeringer. Det er problematisk med manglende ressurser på økonomiavdelingen og i kommunen for øvrig. Vedkommende mener at rutiner og systemer må på plass. Likevel oppleves det av vedkommende at hovedutfordringene ligger i at ressursene ikke strekker til for så store oppdrag, og at politikken blir for ambisiøs i forhold til de ressursene som er tilgjengelig.

I flere av intervjuene med tidligere og nåværende ansatte i administrasjonen kommer det frem at det til tider oppleves en utålmodighet fra politisk nivå i tilknytning til slike prosjekter, som ikke står i forhold til administrasjonens kapasitet til å utføre en hensiktsmessig prosjektoppfølgning.

Gjennom intervjuene har revisjonen også fått informasjon om at ansatte til tider har opplevd både politiske press fra enkeltpolitikere angående saker de har jobbet med, og at bestillinger fra politikere har kommet utenom de formelle møtene i form av muntlige bestillinger. Et eksempel er en påstand fra en av de intervjuede der vedkommende påstår å som ansatt i kommunen ha blitt kontaktet av politisk ledelse sent på året i 2013, og blitt gitt beskjed om at «Hovedplan vann, avløp og miljø» skulle realiseres i løpet av 4 år istedenfor de opprinnelig vedtatte 12 år.

4.2. Revisjonens vurdering

4.2.1. Vedtak, budsjett og økonomi

Det er fattet budsjettvedtak på VA-prosjekter på til sammen kr 14 450 000 ekskl. mva. Det er ikke mottatt kalkyler/kostnadsoverslag som danner grunnlag for dette. Det er derfor vanskelig å vurdere om budsjettet er realistisk.

Revisjonen vurderer at det ut fra informasjonen gitt i intervjuer kan antas at det ble gjennomført en kartlegging av kostnader i forbindelse med rehabiliteringen av renseanlegget på 12-14 millioner, det fremstår for øvrig som uklart hvilke vurderinger som har blitt lagt til grunn for denne summen, eller om kartleggingen ble gjenstand for politisk behandling. Bevilgningene som er gitt for 2017 og 2018 er vedtatt i årsbudsjettet. Det har inntil nylig ikke blitt lagt frem budsjettendringer til kommunestyret vedrørende merkostnader på prosjektet. Revisjonen vurderer at dette strider mot kommunelovens § 47 nr. 2 og 3, jamfør forskrift om årsbudsjett for kommuner og fylkeskommuner §10 og §11, der det fremgår at det skal det foretas endringer i årsbudsjettet når dette anses påkrevd. Revisjonen merker seg for øvrig at det nylig ble behandlet og vedtatt en budsjettjustering angående rehabiliteringen av renseanlegget, i kommunestyremøte 1. november 2018. Det legges til grunn i vedtaket at denne bevilgningen i sin helhet vil dekke de resterende arbeidene ved renseanlegget.

Revisjonen vurderer ut fra informasjonen gitt i intervjuer at en sentral årsak til at budsjettjusteringer ikke ble foretatt, var manglende prosjektstyring. Det skapes et inntrykk av at sentrale personer i administrasjonen ikke hadde oversikt over den løpende økonomiske utviklingen i prosjektet. Dette har sammenheng med mangel på ressurser og kapasitet, men også en uklar forståelse av roller og ansvar i forbindelse med investeringsprosjekter. Tidligere og nåværende teknisk sjef har slik revisjonen vurderer det, hatt mye ansvar alene for dette prosjektet i tillegg til øvrige oppgaver. Tidligere teknisk sjef har til tross for annen relevant utdanning og erfaring, hatt lite erfaring fra kommunal/statlig forvaltning. Dette kan ha påvirket hennes vurderinger av nødvendigheten av å bringe den økonomiske utviklingen i prosjektet frem for politikerne. Likevel ville det ha vært daværende rådmanns ansvar å følge opp slike forhold. Revisjonen vurderer, med bakgrunn i at daværende rådmann var klar over daværende teknisk sjefs manglende erfaring fra offentlig virksomhet, at daværende rådmann burde ha vært ekstra aktpågivende i oppfølgingen av dette prosjektet.

Det er ikke revisjonens eller kontrollutvalgets oppgave å føre tilsyn med kommunestyret, men revisjonen vurderer at det likevel bør nevnes at også politiske beslutninger og opptreden fra enkeltpolitikere kan ha påvirket prosjektstyringen. Det vises til i intervjuene at de politiske ambisjonene ikke har stått i forhold til administrasjonens arbeidskapasitet. Ut fra intervjuene revisjonen har gjennomført, skapes det også et inntrykk av at det gis styringssignaler gjennom muntlig kontakt mellom enkeltpolitikere og administrasjonen. Et konkret eksempel påstanden om at det ble gitt muntlig beskjed om at «Hovedplan vann, avløp og miljø» skulle gjennomføres i løpet av 4 år og ikke 12 år, slik som var intensjonen. Flere fra dagens administrasjon har også på generelt grunnlag gitt uttrykk for at bestillinger til administrasjonen i noen tilfeller kommer utenom de formelle møtene og da som muntlige bestillinger. Revisjonen vurderer at muntlige orienteringer/vedtak ikke kan dokumenteres, og at dette ikke er et godt nok grunnlag for den administrative utførelsen. Enkelte nåværende og tidligere ansatte har gitt uttrykk for at de har blitt utsatt for politisk press, ved at enkeltpolitikere har tatt direkte kontakt med dem om saker de har jobbet med. Revisjonen vurderer dette som en uheldig praksis. Bestillinger og instruksjoner til administrasjonen bør gis i møter gjennom vedtak. Rådmannen må få anledning til å gjennomføre kommunestyrets vedtak på en faglig og hensiktsmessig måte, uten at enkeltpolitikere legger ytterligere belastning på rådmannens underordnede. Vurderingen i dette avsnittet mener revisjonen også gjelder for rehabiliteringen av Aremark skole.

Bakgrunnen for tiltakene som har blitt iverksatt ved rensesanlegget, anses av tidligere og nåværende ansatte i administrasjonen å være et direkte utslag av politikernes ønske om å bygge ut vann og avløp i kommunen; investeringene ved rensesanlegget var tvingende nødvendig for å sikre videre drift, derfor påløp det ytterligere kostnader uten politisk forankring i forkant. Revisjonen vurderer at manglende forprosjektering kan ha bidratt til at slike konsekvenser ikke ble tidligere oppdaget.

4.2.2. Delegering, rutiner, rapportering, samt kontrakter og endringsmeldinger.

Kommunen har hatt representanter fra teknisk avdeling på alle byggemøter. Økonomi og endringsmeldinger har vært tema på flere av disse møtene, men dette har ikke resultert i saker/rapportering til kommunestyret.

Det er ikke mottatt skriftlige rutiner angående rapportering av fremdrift, endringer og økonomi på prosjektet når dette er forespurt. I følge økonomisjef har det vært månedlige rapporteringer på økonomi til rådmannen (dette gjelder drift) uten at dette har ført til forslag til budsjettendringer. Kommunen legger jevnlig fram tertialrapporter, men disse har til og med 2017 ikke inneholdt omtale av investeringsregnskapet. Rapportering på investering ble innført i 2018.

Tertialrapport 1 for 2018 behandlet i kommunestyret 21.06.18 viser oversikt over kostnader og budsjett på investeringsprosjekter.

Under intervjuene kom det frem at det var en viss avstand mellom hva ordfører oppfattet som nødvendig i forbindelse med utbyggingen av vann og avløp i kommunen (jf. fjerning av overvann), og det flere ansatte oppfattet som nødvendig (at utbyggingen også forutsatte rehabilitering av rensesanlegget). Revisjonen vurderer dette som et eksempel på kommunikasjonsvikt mellom administrasjon og politisk ledelse. Det burde på et tidligere tidspunkt blitt gjort klart hvilke konsekvenser VA-utbyggingen ville ha på driften ved

renseanlegget. Dette henger også sammen med det tidligere nevnte behovet for forprosjektering på slike omfattende prosjekter.

Revisjonen vurderer at delegeringen innad i administrasjonen også er noe uklar. Som tidligere nevnt har tidligere og nåværende teknisk sjef i praksis hatt eneansvar for prosjektet. Dette har utgjort en stor arbeidsbelastning i tillegg til øvrige oppgaver. Tidligere rådmann oppgir å ikke ha vært særlig involvert i saken om selve rensesanlegget. Flere ansatte oppgir også å ha vært lite involvert, til tross for at deres stilling slik revisjonen ser det, tilsier at de burde vært mer involvert innenfor sitt ansvarsområde. Manglende delegering og rolleforståelse i denne sammenheng kan ha ført til at viktige arbeidsoppgaver tilknyttet innkjøp og rapportering/budsjettjustering, har falt «mellom to stoler».

Det har vært benyttet mange leverandører på prosjektet og det er kun 3 av 44 leverandører som har kontrakt med kommunen. Dette gjør det krevende å anslå kostnader og å vurdere gyldigheten av inngående fakturaer på prosjektet.

En av leverandørene på prosjektet har fakturert kommunen for mer enn 4,9 mill. kr uten at det er inngått kontrakt med kommunen. Det har som vist til i forrige kapittel blitt bekreftet fra flere innen administrasjonen at det ved flere tilfeller ikke foreligger kontrakter/rammeavtaler i forbindelse med arbeidene ved Skodsberg rensesanlegg. Revisjonen vurderer det som svært sannsynlig at dette utgjør et brudd på grunnleggende prinsipper i lov om offentlige anskaffelser når oppdrag ikke blir konkurranseutsatt og kontrakter ikke blir inngått, jf. lov om offentlige anskaffelser § 4.

Revisjonen vurderer at manglende kontrakter/rammeavtaler har forvansket oppfølgingsprosessen betydelig. Det blir pekt på i intervjuene at innslag av leverandører som leverer tjenester på timesbasis, uten vedtatte rammer, umuliggjør en hensiktsmessig og god økonomisk oppfølging, og at mangelen på skriftlighet og mangelen på dokumentasjon har gjort det svært vanskelig å definere hva man skal rapportere økonomisk fremdrift opp imot. Revisjonen vurderer at dette har bidratt til manglende økonomisk styring underveis i prosjektet.

5. KONKLUSJON

Funn i vår kartlegging kan tyde på at vedtatt budsjetttramme vedrørende rehabilitering av Aremark skole ikke er forankret i realistiske kostnader, da det ikke er tatt stor nok høyde for uforutsette kostnader. Revisjonen er også av den oppfatning at prosjektet har vært organisert og styrt på en måte som har skapt usikkerhet med hensyn til roller og ansvar.

Da det ikke foreligger konkrete kostnadsoverslag for budsjetteringen for rehabiliteringen av Skodsberg rensanlegg, er det vanskelig for revisjonen å vurdere om vedtatte budsjetttramme er forankret i realistiske kostnadsoverslag. Det er inngått få kontrakter med leverandører, noe som gjør det krevende for administrasjonen å holde oversikt over kostnader. Det er dermed ikke enkelt å si noe om utført arbeid er tilleggsbestillinger, skyldes uforutsette kostnader eller om det er knyttet til opprinnelig planlagte oppgaver. I forbindelse med at kommunen har kjøpt tjenester for betydelige summer uten å inngå kontrakt, vurderer revisjonen det som svært sannsynlig at kommunen har brutt bestemmelser i lov om offentlig anskaffelser.

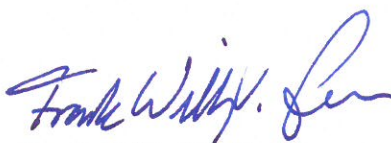
Revisjonen vurderer at man ut fra intervjuene kan anta at det er en uklar forståelse av roller og ansvar innad i administrasjonen, i forbindelse med investeringsprosjekter. Intervjuene viser også til en viss grad at administrasjonen og politisk ledelse har hatt ulik virkelighetsforståelse hva angår prosjektenes omfang, forutsetninger og fremdrift.

Det har vært merforbruk i forhold til vedtatt budsjett på begge prosjektene over flere år. Det har vært gitt lite skriftlig informasjon til kommunestyret vedrørende fremdrift på prosjektene. Det har inntil nylig ikke blitt fremlagt tilstrekkelig budsjettvedtak vedrørende prosjektene i kommunestyret, jf. kommuneloven § 47 nr. 2 og 3. Revisjonen merker seg for øvrig at det nylig ble behandlet og vedtatt en budsjettjustering angående rehabiliteringen av rensanlegget, i kommunestyremøte 1. november 2018.

Indre Østfold Kommunerevisjon IKS
Rakkestad 21.11.2018

Rita Elnes
Distriktsrevisor

Frank Willy Vindløv Larsen
Fagansvarlig forvaltningsrevisor

Casper Støten
Forvaltningsrevisor

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Levekårsutvalget	71/18	03.12.2018
Kommunestyret	99/18	13.12.2018

Tilstandsrapport 2018 Oppvekst

Vedlegg

- 1 Utkast tilstandsrapport 2018
- 2 Fordeling av fagkompetanse nov 18
- 3 Prosjektplan Læringsmiljøprosjektet

Saksopplysninger

Alle kommuner er pålagt å utarbeide en årlig tilstandsrapport for grunnskolen som skal behandles i kommunestyret som skoleeier. Vedlagte rapport er en utvidelse av rapporten som er et minimum etter lovverket i det den tar for seg også andre områder innen oppvekstområdet.

Rapport og forslag til lokale satsingsområder for 2019 er behandlet i Samarbeidsutvalg for skole og barnehage.

Barnehage og skole skal hver for seg utarbeide en årsplan for 2019 som skal behandle en operasjonalisering av de lokale satsingsområdene for 2019.

Vurdering

Det er viktig å skape helhet i utdanningsløpet som starter i barnehagen og fortsetter i grunnskolen.

Barnehage og skole er, sammen og hver for seg, inne i viktige satsinger for forbedringer i det faglige og sosiale læringsmiljøet.

Målsettingen er at utviklingsarbeidet skal være organisasjonsbasert, slik at alle yrkesgrupper deltar i satsingene.

Samarbeidsutvalget for barnehage og skole tar rapporten til orientering og støtter de lokalt prioriterte satsingsområdene for 2019.

Rådmannens innstilling

Tilstandsrapporten tas til orientering.

Lokalt prioriterte satsingsområder 2019 støttes

Behandling i Levekårsutvalget - 03.12.2018

Rådmannens innstilling:

Tilstandsrapporten tas til orientering.

Lokalt prioriterte satsingsområder 2019 støttes.

Tilstandsrapporten ble drøftet, og det ble avtalt en liten redaksjonell endring før rapporten oversendes kommunestyret til behandling. På bakgrunn av dette ble rådmannens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak

Tilstandsrapporten tas til orientering.

Lokalt prioriterte satsingsområder 2019 støttes.

Tilstandsrapport 2018

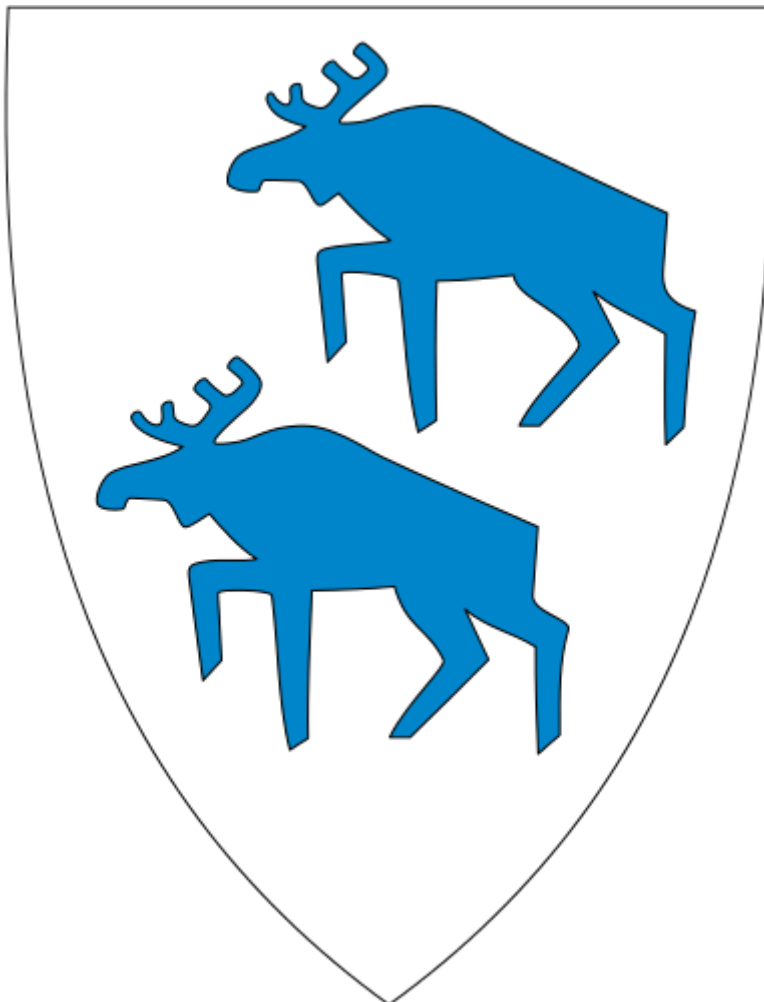
For

Oppvekst i Aremark kommune

Prioriterte områder for videre forbedringsarbeid

Innhold:

1. Innledning
2. Oversikt over avdelingene i virksomheten
3. Nasjonale planer og lokale styringsdokumenter
4. Lokale satsingsområder
5. Datagrunnlag
6. Lokalt prioriterte satsingsområder 2019

1. Innledning

Aremark kommune ved kommunestyret er formell eier av den kommunale barnehagen og skolen. Kommunestyret har et overordnet ansvar for at barnehagen og skolen er målrettet og gir et kvalitativt og tilpasset godt tilbud til barn og unge.

Etter opplæringslovens § 13-10 skal Aremark kommune ha et forsvarlig system som sikrer at lover og forskrifter blir holdt. I tillegg skal systemet sikre oppfølging av resultater fra de nasjonale kvalitetsmålingene. Det overordnede målet er å bidra til kvalitetsutvikling på alle nivåer i grunnopplæringa og på den måten øke læringsutbyttet for den enkelte eleven.

Lov om barnehager § 16 pålegger Aremark kommune som tilsynsmyndighet å drive tilsyn med barnehagene for å sikre at de drives i samsvar med lover og forskrifter. Det er kommunen selv som driver tilsyn, rådmannen har delegert ansvaret som barnehagemyndighet til barnehagefaglig ansvarlig. Styrer i barnehagen er virksomhetsleder for barnehage og representant for barnehageeier.

Barnehagen skal, i samarbeid og forståelse med hjemmet, ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene. (Barnehageloven §1 Formål 1.ledd).

Fra 2010 er kommunen pålagt å utarbeide en årlig tilstandsrapport for grunnskolen. I Aremark kommune kan det være hensiktsmessig på sikt å inkludere hele oppvekstområdet i rapporten. Vi benevner derfor rapporten som en tilstandsrapport for oppvekst. I første omgang inkluderer vi barnehage i tillegg til grunnskolen, samtidig vil kulturskolen berøres. Det er fra 1. april 2016 opprettet et felles samarbeidsutvalg for skole og barnehage. Dette er et viktig organ i behandlingen av herværende tilstandsrapport før den sendes over til politisk behandling i Levekårsutvalget og kommunestyret.

2. Oversikt over avdelingene i virksomheten

Aremark barnehage

Vi har én kommunal barnehage i kommunen, og vi har full barnehagedekning.

Aremark barnehage er en tre avdelings barnehage. Det er 2 avdelinger for barn i alderen 3 – 5 år og 1 småbarnsavdeling for barn i alderen 1-3 år, totalt 70 plasser.

Hovedopptak av barn foretas én gang pr år med søknadsfrist 1. mars. Barn uten barnehageplass som fyller ett år senest i november det enkelte år har lovfestet rett til plass i hovedopptaket. Med 15 barn under tre år og 30 barn over 3 år er det ledig kapasitet i barnehagen pr november 2018. I henhold til pedagognormen har vi pr januar 2019 plass til 70 barn, når de under tre år regnes som to barn. Et barn regnes som hele plasser og pedagogene regnes som hele stillinger.

I perioden fram til mars 2019 er det ventet ytterligere fem barn under tre år i barnehagen. Disse legger beslag på to plasser hver. Ved inngangen til 2017 er da 64,4 plasser benyttet av en samlet kapasitet på 70 plasser. Men i henhold til pedagognormen teller de som 73 barn, siden hvert enkelt barn teller som et helt barn her selv om de har delt plass. Vi har januar 2019 5 pedagoger. Det vil si at vi da ikke oppfyller pedagognormen, vi mangler en hel pedagogstilling. I følge bemanningsnorm en har vi nok personale.

Dette fører til overtallighet blant de ansatte i barnehagen på 0,2 stilling for barnehageåret/skoleåret 2018/2019.

Barnehagen har 5 årsverk barnehagelærer og 6,09 årsverk barnepleier/barne- og ungdomsarbeider/assistent. I tillegg har vi en 100 % styrerstilling. Det er 16 ansatte som fyller 12,09 årsverk inneværende barnehageår.

Fødselstallene har i årene etter 2013 vært variable og moderate i Aremark kommune:

2013	2014	2015	2016	2017	2018
11	13	11	14	8	9(hittil)

Den største usikkerheten vedrørende barnehagekapasiteten i økonomiplanperioden er derfor størrelsen på netto tilflytting i de aktuelle alderskullene. Foresatte har rett til å velge barnehage i annen kommune for sine barn, dersom de ønsker dette.

Barnehagen tilbyr stor fleksibilitet med 60 %, 80 % og 100 % plasser. Foreldrene kan i stor grad velge dager.

Fysisk miljø inne/ute

Barnehagen er bygd for å brukes som barnehage. Første byggetrinn sto ferdig i 1991 og andre byggetrinn i 2003.

På grunn av alder, slitasje og mangel på vedlikehold har barnehagen stort behov for utbedring av både innemiljøet og utemiljøet. Det ble i budsjettet for 2018 vedtatt at det skal gjøres en ombygging og utbygging av barnehagen. Dette har så blitt lagt på is i påvente av finansiering. Barnehagen har nå blitt lovet dette i snart 10 år, og derfor har blant annet investeringer i inventar, utstyr og generell oppussing blitt satt på vent. Som en følge av dette fremstår barnehagen i dag som meget nedslitt og lite tiltalende. En kostbar konsekvens av dette kan være at foreldre velger barnehager i andre kommuner.

Inne er det trange garderobeforhold for både barn og ansatte. Det er manglende støydemping i lekerom. Inventar og utstyr bærer preg av slitasje og mye er arvet. Dette gjelder også leker. Det mangler møterom, grupperom/spes.ped.rom og lagringsplass. Gulvbelegg er slitt og blir dermed vanskeligere å rengjøre.

Barnehagen har to kjøkken. Men ingen er bygget for å skulle kunne lage mat og servere jevnlig. Eks. sensorvask, store nok kjøleskap, lagringsplass.

Bygningen har mange små rom, som vi egentlig tenker er positivt p g a støyfordeling. Det er noen rom som mangler vinduer i dørene. Dette er viktig for å kunne ha oversikt.

Barnehagen har et stort og variert uteområde. Det er et godt utgangspunkt, men også her trengs det utbedringer. Drenering er påkrevet, og utelekeapparatene viser tegn til råte. Barnehagen har behov for maling og skikkelig utebelysning.

I f h t antall ansatte og brukere har vi for liten parkeringsplass. Barnehagen ligger sentralt og kan benytte seg av både idrettshall, bibliotek, skogsturer m/gapahuker og samarbeid med skolen.

Aremark skole

Aremark skole er Aremark kommunes eneste skole. Det er en kombinert skole for elever fra 1. til 10. klassetrinn. Skolen har ansvar for all opplæring på grunnskolenivå.

Oversikt over antatt elevtall (uten hensyn til inn- og utflytting):

2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
175	154	159	152	147

Tabellen viser at det i løpet av denne perioden vil bli en markant reduksjon i elevtallet, dersom det ikke inntreffer en netto innflytting av barnefamilier med barn i grunnskolealder. Hvis vi sammenholder denne tabellen med tabell som inneholder oversikt over fødselstallene i Aremark kommune, tyder prognosen på et elevtall ved Aremark skole som stabiliserer seg rundt 150 elever fra 1. til 10. trinn.

Aremark skole framstår som et oppgradert skoleanlegg som er bygget for et betydelig høyere elevtall prognosene tilsier et behov for. Aremark skole må hensyntatt de økonomiske rammer som råder vurdere effektivisering i form av sammenslåtte klasser i hele eller deler av opplæringen.

Data fra skoleporten:

Tallene sier noe om ressursinnsats og prioritering i grunnopplæringa både fra kommunene og private skoler:

Indikator og nøkkeltall	Aremark kommune skoleeier	Kommunegruppe 05	Østfold fylke	Nasjonalt
Årsverk for undervisningspersonale	20,4	769,9	3 042,2	56 418,6
Antall elever per årsverk til undervisning	10,1	8,3	12,5	12,1
Antall assistentårsverk i undervisningen	3	106	497	8 937
Antall elever per assistentårsverk i undervisningen	68,4	53,1	68,5	68,2
Antall assistentårsverk per hundre lærerårsverk	12,6	13,8	16,3	15,8
Lærertetthet 1.-7. trinn	11,3	8,9	13,2	13,0
Lærertetthet 8.-10. trinn	11,1	9,9	15,1	14,4
Lærertetthet i ordinær undervisning	12,3	11,2	17,4	16,8
Andel undervisning gitt av undervisningspersonale med godkjent utdanning	100,0	90,8	97,7	95,9
Lærertimer som gis til undervisning	12 308	483 951	1 937 932	35 830 044
Undervisningstimer totalt per elev	70	86	57	59

Aremark kommune skoleeier, Grunnskole, Undervisningspersonell, Offentlig, 2017-2018, Alle trinn, Begge kjønn

Indikator og nøkkeltall	Aremark kommune skoleeier	Kommunegruppe 05	Østfold fylke	Nasjonalt
Driftsutgifter per elev	157 934	164 097	110 500	116 183
Lønnsutgifter per elev	121 586	128 729	87 954	91 406
Prosentandel lønnsutgifter av totale utgifter	84,1	80,8	83,9	82,0
Driftsutgifter til inventar og utstyr per elev	1 351	1 375	843	1 134

Indikator og nøkkeltall	Aremark kommune skoleeier	Kommunegruppe 05	Østfold fylke	Nasjonalt
Driftsutgifter til undervisningsmaterieill per elev	1 675	2 211	1 264	1 486

Aremark kommune skoleeier, Grunnskole, Økonomi, Offentlig, 2017–2017, Alle trinn, Begge kjønn

Det er i november 2018 foretatt en kompetansekartlegging i personalet. Opplæringslovens § 10-1 omhandler «krav om kompetanse ved tilsetting av undervisningspersonell.» I forskrift til opplæringsloven kapittel 14 er det gitt nærmere forskrifter om krav til utdanning og praksis for den som skal tilsettes i undervisningsstillinger på ulike årstrinn og i ulike skoleslag. Dette har betydning for rekrutteringspolitikken ved ledige stillinger i skolen.

Kompetansekartleggingen er forevist samarbeidsutvalget og ligger ved som uttrykt vedlegg til tilstandsrapporten. De vises videre til del 6 i tilstandsrapporten. Vedlagt tilstandsrapporten følger et notat om «Kompetansebehov ved Aremark skole, nov 2018» utarbeidet av ass rektor ved Aremark skole.

3. Nasjonale planer og lokale styringsdokumenter

Barnehagens styringsdokumenter

FNs barnekonvensjon

Lov om barnehager

Rammeplanen for barnehagene

Aremark kommunes vedtekter for barnehagen

Barnehagens årsplan og månedsplaner

Skolens styringsdokumenter

Skolen er forpliktet på opplæringsloven. Det er den nasjonale læreplanen som er det viktigste styringsdokumentet for undervisningen. Alle aktiviteter i skolen skal være forankret i læreplanen Kunnskapsløftet. Læreplanen inneholder en generell del, som handler om å utvikle hele mennesket, og en mer konkret fagplandel. Hver enkelt lærer og hver skole har det operative ansvaret.

Lokale styringsdokumenter

Årshjulet for tilstandsrapportering, kvalitetsvurdering og strategiske valg i forbedringsarbeidet knyttes nå opp mot kalenderår og budsjettår og frigjøres fra tradisjonell tenking i «skoleår» og «barnehageår».

Tilstandsrapport og strategidokument behandles i SU i høsthalvåret og oversendes så til politisk behandling for blant annet å kunne forankres i de årlige budsjettene.

Med bakgrunn i strategidokument og politiske vedtak, blant annet under behandling av det enkelte årsbudsjett, legges det i løpet av januar fram for SU et forslag til årsplan for barnehagen og en utviklingsplan for skolen. SU behandler forslaget og godkjenner endelig plan.

4. Lokale satsingsområder

Utviklingsplaner i barnehagen:

Barnehagen og skolen er med i Læringsmiljøprosjektet fra og med høsten 2018. Læringsmiljøprosjektet er et tilbud til kommuner med barnehager og skoler som ønsker å jobbe med læringsmiljø og mobbing. Prosjektet går over to år og vi har tett samarbeid med veiledere fra Læringsmiljøsenderet. Det er i barnehagen satt ned en arbeidsgruppe med styrer, en pedagogisk leder, en fagarbeider og en fra PPT. Vi skal gjennom prosjektet arbeide med tema som læringsmiljø, forebygging, avdekking og håndtering av mobbing, samt regelverk, ledelse og organisasjonsutvikling.

Barnehagen har arbeidet med programmet Språkløyper. Det har som mål å styrke alle barns og elevers språklige kompetanse. Målet skal nås ved hjelp av kompetanseutvikling hos de ansatte i barnehage og skole gjennom arbeid med nettbaserte kompetanseutviklingsressurser. Barnehagen har holdt på med det i samarbeid med skolen i to år. Dette er et gratis opplegg som også er anbefalt av Utdanningsdirektoratet som en del av implementeringen av den nye rammeplanen. Vi har også en pedagog i barnehagen som høsten 2018 startet på videreutdanning i språkutvikling og språklæring. Gjennom dette arbeidet har de ansatte i barnehagen fått hevet sin kompetanse innenfor dette området. Programmet er nå avsluttet og arbeidet innenfor dette området er nå implementert i vårt daglige arbeid.

Høsten 2017 kom det en ny Rammeplan for barnehager. Fra høsten 2018 har barnehagen arbeidet med implementeringen av denne. I første omgang har vi et spesielt fokus på Livsmestring og helse. Læringsmiljøprosjektet er en del av dette.

Aremark kommunale barnehage har vært med i prosjektet «Atten tusen timer» og ble våren 2016 godkjent som en helsefremmende barnehage.

Tidlig innsats er grunnleggende i alt folkehelsearbeid. «Sjumilssteget» er også en del av vårt arbeid med tanke på tettere samarbeid på tvers av virksomhetene i et folkehelseperspektiv. Kommunen har opprettet et tverrfaglig team, hvor ulike tjenester i kommunen samarbeider. Høsten 2019 er det planlagt å sette i gang et foreldreveilederkurs som er sterkt anbefalt fra Kunnskapsdepartementet. Kurset heter Circle of security og utdanner veiledere som kan holde veiledningskurs for foreldre etter en metode som går på trygghet. Her har vi inngått et samarbeid med kommunene i Innertiern. Det er satt av en arbeidsgruppe med

virksomhetsleder barnehage og en fra Askim kommune som skal søke midler til å kunne gjennomføre dette. Fra Aremark kommune er det tenkt at dette skal være et samarbeid på tvers av de forskjellige virksomhetene som er med i tverrfagligteam slik at vi kan utdanne flere COS veiledere og at foreldre møter den samme metoden å arbeide etter fra helsestasjon, barnehage, skole til barnevern. Dette er en del av satsningsområde tidlig innsats.

Vi har fra høsten 2018 inngått et samarbeid med Høgskolen i Østfold som paratbarnehage. Vi vil ved behov fra høgskolen motta studenter i praksis fra barnehagelærer utdanningen. Barnehagen får tilbud fra HiØ om å være med på samlinger, forelesninger og kurs som en vanlig øvingslærer barnehage, men de kan ikke garantere at de sender studenter til oss hvert år. To av pedagogene på barnehagen har derfor tatt videreutdanning i veiledning høsten 2018.

Ved en ombygging med et fellesrom vil barnehagen kunne se på et samarbeid med Helsestasjonen om å kunne drifte en Åpen barnehage. På den måten vil vi også kunne gjøre barnehagen mer kjent og trygg for barn og foreldre. Vi vil da ha mulighet til å kunne påvirke foreldre til å velge Aremark barnehage istedenfor barnehager i andre kommuner. Dette vil ikke nødvendigvis koste kommunen noe mer da vi kan bruke overtalligheten ved barnehagen til å drifte den noen timer en til to dager i uka. Dette vil også føre til at vi satser på tidlig innsats.

Barnehagen må i samarbeid med foreldrene utvikle en tydelig profil. Foreldrene har et ønske om at vi skal bruke det Aremark har å tilby. Vår tanke er derfor å profilere oss som en barnehage som ivaretar Aremark sine verdier, at vi har stort fokus på dyrehold, landbruk og skog.

Utviklingsplaner i skolen

Oppvekst- og kulturutvalget vedtok i sak 13/13 dokumentet «Satsingsområder 2013-2017.» Dokumentet ga en oversikt over hvilke satsingsområder som skulle være en paraply over utviklingsplanene for Aremark skole i denne perioden.

Satsingsområdene var:

- Ungdomstrinn i utvikling
- Spesialundervisning
- Nasjonale Prøver
- Sosial læreplan og utviklingen av et helhetlig læringsmiljø
- Digitale ferdigheter

Det var i perioden en målsetting at satsingsområdene skulle gjøres til gjenstand for skolebaserte utviklingsprosesser der alle skulle med og at Aremark skole skal delta i nettverk for å bringe impulser inn til skoleutviklingen.

Skoleåret 2015/2016 var preget av følgene av at Aremark skoles bygningsmasse skulle oppgraderes, mens skolen var i full drift. Dette krevde fleksibilitet og endringskompetanse- og vilje. Det ble gjennomført tilsyn ved Aremark kommune/Aremark skole skoleåret 2014-2015 om skolens arbeid med elevenes utbytte av opplæringen og skolebasert vurdering. Skolen måtte etter dette legge stor vekt på arbeidet med *Vurdering for læring*. I Aremark kommune er det vedtatt at barn/ungdom skal være en viktig målgruppe i folkehelsearbeidet. Dette er et tverrfaglig arbeid. Aremark barnehage og Aremark skole deltok i et prosjekt ledet av Østfoldhelse som het *Attentusen timer* og der Aremark skole arbeidet for å bli og våren 2016 ble sertifisert som en «helsefremmende grunnskole». Med dette forstås en skole som styrker elevenes og personalets fysiske og psykiske helse, gjennom å ha fokus på skolemiljøet, undervisningstilbudet og undervisningssituasjonen, samt å ha systematisk forankring av det forebyggende og helsefremmende arbeidet.

Aremark kommune har deltatt i KS skoleeierprogram, og etter vedtak i Aremark kommunestyre har Agenda Kaupang foretatt en gjennomgang av undervisningssektoren i Aremark kommune. Agenda Kaupang har kommet med 10 anbefalinger som Levekårsutvalget har vedtatt oppfølging av på kort sikt og lang sikt. De to anbefalingene som dreier seg om organisering gjengis her:

Anbefaling	Kort sikt	Ansvarlig	Lang sikt	Ansvarlig
Politikerne som skoleeiere i Aremark må forsterke innsatsen med det systematiske og langsiktige arbeidet for å utvikle opplæringskvaliteten i skolen.	Det utarbeides et årshjul for tilstandsrapportering f o m 2018	Ordfører og leder i levekårsutvalget	Arbeidet med tilstandsrapportering evalueres og forbedres	Ordfører og leder i levekårsutvalget
Det bør utarbeides et tydelig mandat for skoleledelsen. Ansvar og krav til de ulike rollene må spesifiseres med særlig vekt på oppfølgingsansvar for skolens læringsarbeid	Ressursbruk til ledelse gjennomgås og mandat utarbeides	Rådmannen	Ressursbruk og mandat vurderes årlig ifm behandling av budsjett	Rådmann Levekårsutvalget Kommunestyret

Rådmannen har i 2018 arbeidet med ressursbruk til ledelse. Det er gjennomført drøftinger med fagforbundene med tanke på å gjøre nødvendige endringer som er mulig innenfor gjeldende budsjettammer for 2018. Det er frigjort 60 % stillingsressurs til ledelse/administrasjon som høsten 2018 er benyttet internt i herværende ansvarsområde. Til fratrekk fra dette kommer 20 % som relateres til sekretærstilling ved skolen som er redusert fra 80 % til 60 % for høsthalvåret med bakgrunn i at stillingshaver sluttet og vikar så langt er satt inn i 60 % stilling fram til endelig ledelses/administrasjonsstruktur vedtas.

Det er et prioritert område å tydeliggjøre skoleeierleddet. I følge opplæringslovens § 13-1 skal kommunen ha skolefaglig kompetanse i kommuneadministrasjonen over skolenivå. Et tydelig administrativt skoleeierledd er viktig som et grunnlag for at politikerne som skoleeiere også kan settes i stand til å fylle sin rolle. Politikere som aktive skoleeiere vil være en drivkraft i det systematiske forbedringsarbeidet med opplærings kvaliteten, både faglig og sosialt.

Det er viktig å arbeide for at en samlet og godt nok strukturert organisasjon kan bidra til en tilfredsstillende grad av utvikling innenfor alle enheter i rammeområdet.

Opplæringslovens kapittel 9 A er endret. Alle elever i skolen har rett til et trygt og godt skolemiljø. Miljøet skal være så godt at den enkelte elevs helse, trivsel og læring utvikler seg positivt. Denne rettigheten er lovfestet i Opplæringsloven. Gjennom endring i loven er det innført en ny aktivitetsplikt som skal sikre at skolene handler raskt og riktig når en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Aktivitetsplikten utløses dersom en elev ikke har det trygt og godt på skolen, uavhengig av årsak. Aktivitetsplikten omfatter 5 delplikter: Plikt til å følge med – Plikt til å gripe inn – Plikt til å varsle – Plikt til å undersøke – Plikt til å iverksette tiltak og evaluere. Dette krever en stedlig ledelse som kan fokusere på og ha ressurser til å lede dette arbeidet.

Det er viktig at anbefalingene etter Agenda Kaupangs gjennomgang av skolesektoren følges opp. Nedenfor følger Levekårsutvalgets vedtak om oppfølging av de anbefalingene som ikke er gjengitt ovenfor:

Anbefaling	Kort sikt	Ansvarlig	Lang sikt	Ansvarlig
Kvalitetsutviklingen i skolen bør settes i system: o Arbeidet med tidlig innsats gjøres til et langvarig utviklingsarbeid for skolen	Følge opp anbefalingen fra AK i rapportering, budsjettarbeid og planarbeid	Rådmann Virksomhetsleder (VL)	Systematisk oppfølging og evaluering av utviklingsarbeidet	Levekårsutv og kommunestyre

<p>o Satsningsområdene bør settes ytterligere i system og ansvaret må forankres tydelig hos skoleledelsen</p> <p>o Det bør utarbeides en plan for kompetanseutvikling av lærerne i leseopplæring</p> <p>o Satsningsområdene bør utvides til også å omfatte regning og skriving og tilhørende kompetanseheving bør gjennomføres, jf. Meld. St. 21 2016/2017, se s. 8 og s. 52 kap. 5.3.1 Plikt til intensiv opplæring</p> <p>o Arbeidet med sosial kompetanse bør systematiseres og ansvaret for oppfølging bør plasseres tydeligere hos skoleledelsen.</p>				
<p>Det bør utarbeides retningslinjer for hvordan inspeksjon skal foregå for å oppdage og forebygge mobbing.</p>	<p>Retningslinjer utarbeides og innarbeides i ped plattform som vedtas i SMU 17.10.17</p>	<p>VL/Rektor Skolemiljøutvalg (SMU)</p>	<p>Personalgruppa drøfter jevnlig ulike problemstillinger. Møter annenhver måned. Praksis og retningslinjer evalueres Årlig.</p>	<p>VL/Rektor SMU</p>
<p>Det bør utvikles en opplæringskultur som kjennetegnes av en enhetlig og god klasseledelse.</p>	<p>Mal for «Den Gode Timen» som innarbeides i ped plattform Som vedtas i SMU 17.10.17</p>	<p>VL/Rektor SMU</p>	<p>Praksis evalueres</p>	<p>VL/rektor SMU</p>

<p>Det bør være en overordnet målsetting for Aremark kommune at flere elever skal få et tilfredsstillende læringsutbytte av den ordinære undervisningen.</p> <p>o Som ledd i dette bør det i samarbeid med PPT gjøres en kartlegging av hvilke elever som vil komme til å ha rett til spesialundervisning gjennom hele grunnskoleløpet og hvilke elever som har forutsetninger for å kunne få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen</p>	<p>Anbefalingen drøftes i samarbeids- møte med PPT</p>	<p>VL/Rektor</p>	<p>Praksis skal rettes mot sammenholdte klasser i størst mulig utstrekning.</p> <p>Alternative læringsarenaer skal utvikles for å ivareta flest mulig elever innenfor ordinær, tilpasset opplæring.</p>	<p>VL/Rektor PPT Levekårsutv SU SMU</p>
<p>Det bør vurderes om skolen skal utvides til 5-dagers skoleuke og debatten bør tas på bakgrunn av vurderinger av læringseffekter og ikke praktiske og sosiale faktorer. o Eventuell ledig tid ved 5-dagers skoleuke benyttes til samarbeid mellom skolens personale o Dersom 5 dagers skoleuke ikke kan gjennomføres bør det vurderes om barn som ikke har SFO på onsdager og står i fare for å falle utenfor, bør få tilbud om gratis SFO</p>	<p>Utredning om 5-dagers skoleuke for alle klassetrinn</p> <p>Budsjettvedtak</p> <p>Desember 2017</p>	<p>VL/rektor</p> <p>Kommunestyret</p>	<p>Hvis 5 dagers skoleuke innføres dette fra skoleåret 2018/2019</p> <p>Hvis ikke 5 dagers skoleuke vurderes gratis SFO onsdager</p>	<p>Rådmann</p> <p>VL/rektor</p> <p>Kommunestyret</p>

Det må sørges for at alle barn reelt kan delta på leksehjelp.	Ikke praktisk mulig å iverksette på kort sikt, men bør bli en del av utredningen av 5 dagers skoleuke	VL/Rektor	Organisering av leksehjelp i tråd med målsettingen i lovverket	Rådmannen VL/Rektor Kommunestyret
Kulturskolens arbeid og kvalitetsutvikling bør innlemmes i den årlige rapporten om tilstanden kommunen er forpliktet til å lage for grunnskolen.	Kulturskolen innlemmes i tilstandsrapporten høsten 2017	Rådmann VL/Rektor	Utvikling av kulturskolen innarbeides i Årsplan 2018	Rådmann VL/Rektor
Det bør vurderes om voksenopplæringen er i stand til å utføre tjenester i småskala til et begrenset elevtall eller om det er bedre å kjøpe tjenestene.	Utredes høsten 2017	Rådmann VL/Rektor Kommunestyre Levekårsutvalget	Konsekvenser av utredning Legges inn i budsjett 2018 mv	Rådmann VL/Rektor Kommunestyre Levekårsutvalget

Innenfor rådende rammer har det vært en tilfredsstillende oppfølging av Agenda Kaupangs anbefalinger, og det er viktig at det legges trykk på videre gjennomføring.

Aremark skole har i årsplanen for 2018 tre satsingsområder:

Inkluderende læringsmiljø

Programmene «Helsefremmende skole», «MOT» og «Mitt valg» beskrives i skolens pedagogiske plattform som særskilte innsatser som skal være med på å bygge plattformen i forbedringsarbeidet for et inkluderende læringsmiljø.

Etter initiativ fra Fylkesmannen i Østfold er Aremark skole og Aremark barnehage av Utdanningsdirektoratet tatt inn i pulje 4 av Læringsmiljøprosjektet. Prosjektet blir hovedsatsingen i arbeidet med «Inkluderende læringsmiljø» ved Aremark skole og i Aremark kommune skoleårene 2018/2019 og 2019/2020.

Hovedmålet for prosjektet er å sikre gode og trygge barnehage- og skolemiljø uten mobbing og andre krenkelser. For å kunne realisere hovedmålet er følgende delmål satt for prosjektet på skolesiden:

krenkelser. For å kunne realisere hovedmålet er følgende delmål satt for prosjektet på skolesiden:

--- Skoleeier skal videreutvikle sin kompetanse i å følge opp skoler og utvikle skoleledelsen. Skoleeier skal sørge for at prosjektet blir godt kjent i kommunen.

--- Skolen skal utvikle et godt læringsmiljø. Den skal ha gode rutiner for å avdekke og løse mobbesaker. Ledelsen og de ansatte skal vite hvilke grep som er nødvendige for å utvikle en lærende organisasjon.

--- PPT skal støtte og hjelpe skolene i arbeidet med å utvikle læringsmiljøet.

--- Elevene skal være aktive deltakere i prosjektet.

--- Foreldre skal involveres i prosjektet.

Det er viktig at annet utviklingsarbeid ses i sammenheng med Læringsmiljøprosjektet, at prosjektet forankres hos alle involverte og at implementeringen med å omsette teori til ønsket praksis er planmessig og målrettet.

Skolemiljøutvalget(SMU) skal ha en koordinerende rolle i arbeidet med det helhetlige læringsmiljøet.

Grunnleggende ferdigheter i lesing med vekt på tidlig innsats

Skolen samarbeider med barnehagen med bakgrunn i metodikken innenfor «språkløyper», herunder overgang barnehage/skole.

Det er i Årsplan 2017 tatt inn en tiltaksplan for hvert årstrinn i lesing. Denne følges opp av skolens leseveileder årlig.

Leseveileder legger fram faglige innspill i personalets samlinger og tar initiativ til nødvendige endringer i tiltaksplanen.

Det digitale klasserommet

Det er inngått en samarbeidsavtale mellom Aremark kommune, Halden kommune og Høgskolen i Østfold om etterutdanning for lærere i grunnskolen som skal utvikle sin kompetanse innen digitale ferdigheter.

Avtalen er et resultat av samarbeid mellom kommunene og Høgskolen i Østfold i henhold til Meld St 21(2016/2017) Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen, med fokus på desentralisert ordning for etterutdanning.

Samtlige lærere i Aremark og Halden skal bli trygge i å benytte digitale hjelpemidler i undervisningen. Kompetanseutviklingen skal ta utgangspunkt i den enkelte skoles satsingsområde(r), slik at skolen utvikles som lærende organisasjoner.

Avtalen har et omfang på 1 389 000 kroner, og kommunene er forpliktet til å bistå med 30 % egenandel inn i samarbeidet i form av frikjøp av deltakere, leie av lokaler til fellessamlinger og evt andre samlinger, servering mv.

Et innledende ledd i prosjektet «Det digitale klasserommet ved Aremark skole» har vært å foreta en kartlegging av utstyr; - herunder IKT -, lisenser, programvare, lærebøker og annet materiell. Alle ansatte har vært involvert i denne prosessen som skal føre til målrettet innkjøp av lærebøker, utstyr mv.

5. Datagrunnlag

<https://skoleporten.udir.no/oversikt/oversikt/grunnskole/aremark-skole>

Lenken ovenfor kan benyttes for en oversikt over de resultater og ressursoversikter som ligger åpent i Skoleporten på Utdanningsdirektoratets nettsider.

Noen resultater fra Aremark skole er unntatt offentlighet, fordi disse resultatene kan føre til indirekte identifisering av enkeltelever.

Resultatene som er unntatt offentlighet er gjennomgått av leder i Levekårsutvalget og stilles til rådighet for gjennomgang i politiske møter og i Samarbeidsutvalget, dersom politikere eller medlemmer i SU ønsker dette. Møtene lukkes i så tilfelle under denne gjennomgangen, og elevenes representanter må forlate møtet i SU.

Kulturskolen

Kulturskolen tilbyr undervisning på piano og gitar. Inneværende skoleår er interessen for å lære og spille gitar veldig liten. Det foreslås at det fremmes en utredning om kulturskolen til politisk behandling innen utløpet av mai der den politiske behandlingen skal ta for seg kulturskolens framtid i Aremark kommune.

Spesialundervisning

Det er sommeren 2017 inngått en samarbeidsavtale mellom Halden kommune og Aremark kommune om pedagogisk-psykologisk tjeneste. Det er et meget konstruktivt og godt samarbeid mellom PPT for Halden og Aremark og Aremark barnehage og skole. Ikke minst i Læringsmiljøprosjektet og når det gjelder annet systemarbeid. På den annen side er det ventelister når det gjelder arbeid med sakkyndige utredninger for å fastslå om elever har rett til spesialundervisning. I samarbeidsavtalen står det at det skal etableres et administrativt faglig samarbeidsorgan bestående av rådmennene i samarbeidskommunene, eller de personer som den enkelte rådmann oppnevner. Formålet er informasjonsutveksling, dialog og drøftelse av strategiske spørsmål knyttet til driften av PPT og samarbeidet mellom kommunene. Organet er rådgivende og leder i PPT er sekretær for samarbeidsorganet. Samarbeidsorganet skal ha møter minst to ganger i året, og ellers dersom én av medlemmene eller leder ber om det.

Det er viktig at samarbeidsorganet blir etablert og kommer i drift.

6.Lokalt prioriterte satsingsområder 2019

Felles satsing barnehage og skole

---- Læringsmiljøprosjektet

Se vedlagte prosjektplan

--- Grunnleggende ferdigheter i lesing - Språkløyper

Satsingsområde barnehagen

--- Implementering av rammeplanen, med hovedvekt på «Livsmestring og helse»

Satsingsområde skole

--- Kompetanseheving IKT for personalet ved Aremark skole - DEKOM

Fortsatt samarbeid med Halden kommune om desentralisert etterutdanning der kompetanseheving i IKT skal knyttes opp mot skolenes øvrige satsingsområder

--- Kulturskolen

Rådmannen skal i løpet av vårhalvåret utarbeide en utredning om kulturskoletilbudet i Aremark kommune og hvilken plass dette tilbudet skal ha i den kommunale organisasjonen. Utredningen må også innbefatte å ta stilling til Aremark kommunes økonomiske involvering i drift av skolekorps. Det må tas stilling til om Aremark kommune fremdeles skal drive en egen kommunal kulturskole, og hva dette tilbudet skal inneholde, eventuelt om det skal søkes et samarbeid med andre kommuner.

--- Spesialundervisning

Rådmannen skal ta initiativ til at samarbeidsorganet mellom Halden og Aremark kommuner om PPT opprettes, og at organet våren 2019 blant annet drøfter strategier knyttet til spørsmålet om ventelister for sakkyndige utredninger

--- Kompetanse i skolens personale

Aremark skole skal fortsette sitt arbeid med å sørge for at det er tilstrekkelig med personale med høyskoleutdanning i atferdsfag i forhold til behovet.

Ved mulighet for rekruttering av lærere, skal det prioriteres søkere med minst 60 studiepoeng i norsk, matematikk og engelsk. Disse fagene skal også prioriteres, dersom lærere tar videreutdanning.

Kompetansebehov ved Aremark skole, nov.2018.

Undervisningsdirektoratet har klare pålegg, gjeldende fra aug.2015, om krav til undervisningskompetanse i de enkelte fag både til barne- og ungdomstrinn. I hovedfagene norsk, engelsk og matematikk er kravet om kompetanse til læreren minimum 30 stp på barnetrinnet og minimum 60 stp på ungdomstrinnet. Videre er det viktig å merke seg hva U.dir sier om kompetansekravene for de som har spesialundervisning:

Kompetansekravene gjelder også dersom opplæringen i disse fagene gis som spesialundervisning, med mindre kravet kan fravikes med hjemmel i opplæringsloven § 5-5 tredje ledd. (Lov om spesialundervisning). <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/saksbehandling/larerkompetanse/>

November 2018 ble det foretatt en kompetansekartlegging i personalet på skolen. I denne kartleggingen ble også 1 person som har permisjon for dette skoleåret inkludert.

Oversikt over kompetansen på skolen er et viktig ledd i både korttids- og langtidsplanlegging av undervisningstilbudet ved Aremark skole.

Oversikten under viser at spesielt på ungdomstrinnet er det behov for flere lærere som oppfyller kravene til kompetanse i hovedfagene. Når en i tillegg vet at flere av de som står oppført med riktig kompetanse på u-trinnet OGSÅ er de som er med i tallene for b-trinnet, er oppfyllingen av kompetansekravene sårbar både for barne -og ungdomsskolen.

Dette gjelder spesielt fagene norsk og engelsk. F.eks. er 1 av de to som har godkjent kompetanse i engelsk på u-trinnet, den samme personen som har undervisning i engelsk på barnetrinnet. Et annet eksempel er at en av de som har kompetanse i norsk på u-trinnet, er samme person som har kompetanse i engelsk på barnetrinnet. I tillegg er en av disse knyttet opp mot spesialundervisning i faget, slik «Lov om spesialundervisning (se over), sier.

De samme forholdene er tilfelle i matematikk. 1 av de 3 som har godkjent kompetanse underviser både barne- og ungdomstrinn. Også her er en annen direkte knyttet opp mot spesialundervisningen.

ANTALL KVALIFISERTE U-TRINN	NORSK	ENGELSK	MATEMATIKK	SPES.PED.
	2	2	3	Tilsammen
ANTALL KVALIFISERTE B-TRINN				5
	6	3	3	

En må ta høyde for at den enkelte pedagog som «skjuler» seg bak hvert enkelt tall, ikke nødvendigvis arbeider i 100% stilling. Videre er det viktig å merke seg at vi er en forholdsvis liten skole, men likevel en 1-10 skole med de samme oppgaver som alle enkeltstående barne- og ungdomsskoler har. Også på vår skole må mange pedagoger ha ulike funksjoner som utløser redusert undervisningsplikt, f.eks. kontaktlærer, sosiallærer, egne oppgaver i forbindelse med Læringsmiljøprosjektet, for å nevne noe. Derfor kan ikke tallene ovenfor uten videre leses som antall personer med 100% undervisningstimetall (etter hhv antall timer barne- og ungdomstrinn), i fagene som er nevnt.

Når vi ser dette i sammenheng med det antall timer det enkelte fag skal ha på hvert trinn, (finnes mer detaljert på denne linken: <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-opplaringen/udir-01-2018/vedlegg-1/2.-grunnskolen/>) ser vi at vi ikke har mye å gå på for å undervise etter kompetansekravene som er vedtatt. Innenfor dette skoleåret har vi fått dette til å «gå opp», men det er lite som skal til, f.eks en sykmelding over tid, før vi er i en situasjon der klasser må ha ufaglærte vikarer.

Et annet poeng er at særlig klassene på barnetrinnet kan ha/eller få flere lærere med kompetanse i ett av hovedfagene som i tillegg har undervisningsansvar på flere trinn. Disse fagene er også de som har det høyeste undervisningstimetallet pr uke. Dette er ikke nødvendigvis heldig, spesielt ikke med tanke på at vi hele tiden har stort fokus på å bygge gode og trygge klassemiljø. Det krever en tilstedeværende lærer på alle måter, jfr. Læringsmiljøprosjektet. Flere lærere som oppfyller kompetansekravene i hovedfagene, vil sikre færre skifter av lærer i den enkelte klasse i løpet av dagen.

Dersom vi neste skoleår, og videre i årene framover, fortsatt skal kunne gi undervisning etter lovpålagte retningslinjer, må vi styrke kompetansen i alle hovedfagene på skolen. Det er viktig at vi da først og fremst satser på riktig kompetanse (60 stp) på u-trinnet, siden denne kompetansen også kan brukes på barnetrinnet.

PROSJEKTPLAN

Prosjektfase

Læringsmiljøprosjektet Aremark kommune

Kort beskrivelse av prosjektet.

Læringsmiljøprosjektet er et tilbud til kommuner med barnehager og skoler som ønsker å jobbe med læringsmiljø og mobbing, og som ønsker direkte støtte og veiledning fra veiledere som kommer ut til kommunen. Hovedmålet for prosjektet er å sikre gode og trygge barnehage- og skolemiljø uten mobbing og andre krenkelser. Det er Utdanningsdirektoratet som er prosjekteiere og prosjektet drives i samarbeid med Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger og fylkesmennene.

Læringsmiljøprosjektets pulje 4 er den første som fullt ut har inkludert barnehagene i prosjektarbeidet. I Aremark er det kun én barnehage og én skole, dette medfører at kommunen er i en unik situasjon med mulighet for å kjøre prosjektet i hele utdanningsløpet.

Prosjektarbeidet i Aremark må sees i sammenheng med andre satsingsområder i barnehagen og skolen, eksempelvis implementering av rammeplanen i barnehagen og IKT-prosjektet i skolen.

Aremark 17.oktober 2018

Prosjektansvarlig:

Prosjektledere:

Alice Reigstad
Rådmann
Aremark kommune

Ragnfrid Næss og Per Ole Pihlstrøm
Barnehagestyrer og rektor
Aremark kommune

1. MÅL OG RAMMER

1.1 Bakgrunn

Fylkesmannen har en kontrollfunksjon overfor kommunene og har anmodet Aremark kommune om å delta i det nasjonale Læringsmiljøprosjektets pulje 4. Bakgrunnen er blant annet at Aremark skole gjennom flere år hatt svake resultater på elevundersøkelsen i 7. trinn.

1.2 Effektmål

Hovedmålet med prosjektet er å sikre gode og trygge barnehage- og skolemiljø uten mobbing og andre krenkelser.

1.3 Resultatmål for hovedprosjekt

Delmål – barnehage:	Delmål - skole:
<ul style="list-style-type: none">➤ Kommunen, barnehagemyndighet, barnehageeier og PPT skal kunne tenke tidlig innsats, og se på helheten barnehage – skole i sitt arbeid med krenkelser og mobbing➤ Få økt kompetanse i barnehagen om vennskap, lek, sosial kompetanse, læringsmiljø og mobbing i barnehagen➤ Få økt kompetanse i barnehagen og i prosjektgruppa/arbeidsgruppa om forebyggende arbeid i barnehager, arbeid med mobbing og krenkelser slik de forekommer i barnehagen og det helhetlige arbeidet med barnehager og skoler i sammenheng i kommunen➤ Foreldre skal involveres og gjøres kjent med prosjektet	<ul style="list-style-type: none">➤ Skoleeier skal videreutvikle sin kompetanse i å følge opp skoler og utvikle skoleledelsen. Skoleeier skal sørge for at prosjektet blir godt kjent i kommunen➤ Skolen skal utvikle et godt læringsmiljø. Den skal ha gode rutiner for å avdekke og løse mobbesaker. Ledelsen og de ansatte skal vite hvilke grep som er nødvendige for å utvikle en lærende organisasjon➤ PPT skal støtte og hjelpe skolene i arbeidet med å utvikle læringsmiljøet➤ Elevene skal være aktive deltakere i prosjektet➤ Foreldre skal involveres i prosjektet

1.4 Prosess- og resultatmål for Aremark kommune i perioden mai 2018 til juni 2020

I 2020 har vi denne virkeligheten:

Ved Aremark skole har vi:

- Gjennomføring av ståstedsanalyser hvert annet år
- Gjennomføring av planlagte elevsamtaler hvert halvår som forberedelse til utviklingssamtalene. Temaer fra Læringsmiljøprosjektet bakes inn i malen for elevsamtalene.
- Tatt i bruk kartleggingsverktøyet Spekter i tillegg til den obligatoriske elevundersøkelsen.
- Gjennomføring av Utdanningsdirektoratets foreldreundersøkelse i skole hvert annet år. Skolen legger til rette for at alle foreldre kan svare på undersøkelsen.

- Elever som opplever en trygg og forutsigbar skolehverdag.
- Elever som erfarer at de er betydningsfulle i seg selv og for fellesskapet.
- Tidlig innsats som i tillegg til lesing og skriving har tydelig fokus på utvikling av sosiale ferdigheter.

- Ansatte som stimulerer til positive sosiale relasjoner mellom elevene og gjennom det legger til rette for god sosial kompetanse.
- Ansatte som viser interesse og respekt for mangfoldet blant elever og foreldre.
- Ansatte som er rustet til å møte enhver elev utfra elevens forutsetninger.
- Ansatte som avdekker, stopper og forebygger mobbing.
- Sikret en trygg overgang mellom trinnene internt i skolen og mellom barnehage og skole.
- Faste møtepunkter som sikrer en felles forståelse og resulterer i at alle skolens ansatte «trekker i samme retning».
- En tydelig trend med forbedrede resultater i Elevundersøkelsen

I Aremark barnehage har vi:

- Gjennomføring av ståstedsanalyser hvert annet år
- Gjennomføring av samtaler med 4- og 5-åringene etter malen til «Barnehagetrivsel.no» årlig.
- Gjennomføring av Utdanningsdirektoratets foreldreundersøkelse i barnehage hvert annet år. Barnehagen legger til rette for at alle foreldre kan svare på undersøkelsen.
- Jevnlig observasjon av barns samspill i lek.

- Barn som opplever en trygg og forutsigbar barnehagehverdag.
- Barn som erfarer at de er betydningsfulle i seg selv og for fellesskapet.

- Ansatte som stimulerer til positive sosiale relasjoner mellom barna og gjennom det legger til rette for god sosial kompetanse.
- Ansatte som viser interesse og respekt for mangfoldet blant barn og foreldre.
- Ansatte som er rustet til å møte ethvert barn utfra barnets forutsetninger.

- Ansatte som avdekker, stopper og forebygger mobbing.
- Sikret en trygg overgang mellom avdelingene internt i barnehagen og mellom barnehage og skole.
- Faste møtepunkter som sikrer en felles forståelse og resulterer i at alle barnehagens ansatte «trekker i samme retning».

1.5 Rammer og avgrensning

Prosjektets totale tidsramme er perioden mai 2018 til juni 2020. Det er Aremark kommunale barnehage og Aremark skole sine personalmøter og planleggingsdager som benyttes til prosjektsamling for personalgruppene. Kostnader knyttet til disse dagene dekkes av Aremark kommune. Samlinger og konferanser for prosjekt- og styringsgruppene legges til datoer som avtales med veiledere fra det sentrale Læringsmiljøprosjektet og til fastsatte datoer for sentrale samlinger. Sentrale samlinger lagt til lokasjoner utenfor Aremark dekkes av Utdanningsdirektoratet. Eventuelle vikarutgifter dekkes av Aremark kommune.

2. PROSJEKTORGANISASJON

Prosjekteier:

Utdanningsdirektoratet, læringsmiljøsenetret og fylkesmannen

Prosjektansvarlig:

Styringsgruppe i Aremark kommune er prosjektansvarlig.

Leder av styringsgruppen:	Alice Reigstad	Rådmann
Medlemmer:	Jørgen Grønlund	Leder LKU
Prosjektleder skole:	Per Ole Pihlstrøm	Rektor Aremark skole
Prosjektleder barnehage:	Ragnfrid Næss	Styrer Aremark kommunale barnehage
	Kirsti Eng	PPT
	Kristin Paulsen	Assisterende rektor Aremark skole

Arbeidsgruppe barnehage:

Prosjektleder:	Ragnfrid Næss	Styrer Aremark kommunale barnehage
Medlemmer:	Ann-Helen Skrøvseth	Pedagogisk leder
	Laila Kjønna	Barnepleier
	Victoria Støa	PPT

Arbeidsgruppe skole:

Prosjektleder:	Per Ole Pihlstrøm	Rektor Aremark skole
	Kristin Paulsen	Assisterende rektor Aremark skole
	Nina Foss Andersen	Lærer
	Rune Aasgaard	Lærer
	Kirsti Eng	PPT

Veiledere fra Læringsmiljøprosjektet inn mot Aremark skole:

- Frank Rafaelsen
- Tom Stormyr

Veiledere fra Læringsmiljøprosjektet inn mot Aremark kommunale barnehage:

- Ingrid Midteide Løkken
- Ann Karin Reiersen

3. PROSJEKTOPPFØLGING

3.1 Beslutningspunkt

- Desember 2017 ble det besluttet at Aremark skulle delta i prosjektet. Beslutningen ble tatt av fylkesmannen i samråd med rådmannen i Aremark kommune.
- Saksfremlegg til politisk behandling hvor prosjektet forankres politisk i Levekårsutvalget
 - o Prosjektplanen legges frem – desember 2018 for Levekårsutvalget og Kommunestyret.
 - o Sluttevaluering legges frem – høsten 2020.
- Samarbeidsutvalget for skole og barnehage, Skolemiljøutvalget, Elevrådene og FAU orienteres jevnlig og tas med på råd for å sikre involvering når viktige beslutninger skal tas.

3.2 Statusrapportering

- Arbeidsgruppene rapporterer til styringsgruppen to ganger per halvår. Rapporteringen finner sted når de eksterne veilederne kommer til Aremark.
- Prosjektlederne for skole og barnehage orienterer rådmannen jevnlig gjennom statusrapportering i møter i rådmannens ledergruppe.
- Jevnlige statusoppdateringer – muntlig orientering til Levekårsutvalget gjennom hele prosjektperioden.

3.3 Milepæler

Nr	Dato	Tilstand/Hendelse
01	24. april 2018	Oppstartsamling for styringsgruppen på Gardermoen
02	15. aug. 2018	Fagdag for alle ansatte i barnehage og skole - De eksterne veilederne leder fagdagen på Elevtorget
03	17. sept. 2018	1. veiledning med eksterne veiledere - For styringsgruppe og arbeidsgrupper - Avtale om veiledning i barnehage- og skoleutvikling mellom Læringsmiljøsenteret og Aremark kommune undertegnes - Ståstedsanalyse, resultat fra barnesamtaler og resultat fra foreldreundersøkelse fra barnehagen legges frem - Redegjørelse fra arbeidet i arbeidsgruppen på skolen legges frem og viktige avklaringer om videre arbeid gjøres
04	18. og 19. sept. 2018	Samling på Gardermoen for Styrings- og arbeidsgrupper
05	15. nov. 2018	Foreldremøte for barnehage og skole - Samarbeid mellom Aremark og de eksterne veilederne om ledelse av foreldremøtet på Furulund
06	15. nov 2018	2. veiledning med eksterne veiledere - For styringsgruppen og arbeidsgruppene - De eksterne veilederne har observasjon i barnehagen på dagtid
07	2. jan 2019	Fagdag skole - De eksterne veilederne leder fagdag for ansatte på skolen
08	3. jan 2019	Fagdag barnehage og - De eksterne veilederne har veiledning med arbeidsgruppe barnehage på dagtid
09	14. feb 2019	3. veiledning for styrings- og arbeidsgruppene - De eksterne veilederne har veiledning med styringsgruppen, arbeidsgruppe skole og arbeidsgruppe barnehage
10	12. og 13. mars 2019	Samling på Gardermoen for Styrings- og arbeidsgrupper
11	9. april 2019	4. veiledning med eksterne veiledere - For styringsgruppen og arbeidsgruppene

Nr	Dato	Tilstand/Hendelse
12	14. aug. 2019	Fagdag for alle ansatte i barnehage og skole
13	?	Veiledning
14	22. og 23. okt. 2019	Samling på Gardermoen for Styrings- og arbeidsgrupper
15	?	Veiledning
16	?	Fagdag
17	?	Veiledning
18	18. og 19. mars 2020	Samling på Gardermoen for Styrings- og arbeidsgrupper
19		Veiledning
20		Avslutningssamling <ul style="list-style-type: none"> - Med en oppsummering av hva vi har gjennomgått og oppnådd - Hva er veien videre? Oppfølging og plan for implementering i drift.

4. MÅLGRUPPER, INTERESSENER OG KOMMUNIKASJONSSTRATEGI

4.1 Interessenter/målgrupper

Aktør	Aktørens interesse av prosjektet	Grad av påvirkning på prosjektet	Prosjekttiltak/ aktiviteter
Barn/elever	Stor	Middels	De vil berøres av prosjektet gjennom intervjuer, observasjon og spørreundersøkelser som gjennomføres. Elevene ved Aremark skole involveres gjennom deltakelse i brukermedvirkningsorganer.
Foreldre/foresatte	Stor	Middels	Gruppen berøres av prosjektet gjennom deltakelse i foreldreundersøkelser og foreldremøter. I tillegg involveres enkelte mer i prosjektet gjennom deres deltakelse i brukermedvirkningsorganer.
Ansatte	Stor	Stor	Gruppen berøres av prosjektet gjennom opplæring på fagdager og personalmøter. Enkelte ansatte inngår i arbeidsgruppene og disse vil i stor grad både påvirkes og kan påvirke resultatet av prosjektet.
Politikere	Stor	Middels	Leder av LKU er deltaker i prosjektets styringsgruppe. Øvrige politikere berøres ikke på annen måte enn gjennom politiske saksfremlegg og orienteringer.

4.2 Kommunikasjonsstrategi

Aktør	Mål	Budskap	Kommunikasjonsform	Ansvarlig
Barn/elever	Innhente og gi informasjon	Skape en bedre barnehage- og skolehverdag med et godt læringsmiljø	Muntlig informasjon, observasjon og barnesamtaler i barnehagen. Muntlig og skriftlig informasjonsutveksling på skolen og møtedeltakelse.	Styrer og rektor
Foreldre/foresatte	Innhente og gi informasjon	Skape en bedre barnehage- og skolehverdag med et godt læringsmiljø	Muntlig og skriftlig informasjonsutveksling. Møtedeltakelse.	Styrer og rektor
Ansatte	Innhente og gi informasjon. Øke bevissthet og til dels endre arbeidsmetodikk	Skape en bedre barnehage- og skolehverdag med et godt læringsmiljø	Muntlig og skriftlig informasjonsutveksling. Deltakelse på personalmøter, fagdager, samlinger og veiledning.	Styringsgruppen, arbeidsgruppene og Læringsmiljø-senteret.
Politikere	Gi informasjon om læringsmiljøprosjektet	Skape en bedre barnehage- og skolehverdag med et godt læringsmiljø	Muntlig og skriftlig informasjon i politiske møter.	Styringsgruppen

5. RISIKOVURDERING

5.1 Risikofaktorer

Risikofaktor	Lav	Middels	Høy	Mottiltak
Uengasjerte styringsgruppemedlemmer	X			<ul style="list-style-type: none">- Personaloppfølging- Tas ut av styringsgruppen
Uengasjerte arbeidsgruppemedlemmer	X			<ul style="list-style-type: none">- Informasjon/opplæring- Veiledning- Personaloppfølging- Bytte av arbeidsgruppemedlemmer
Motstand i personalgruppene		X		<ul style="list-style-type: none">- Informasjon/opplæring- Veiledning- Personaloppfølging
Lav deltakelse på foreldreundersøkelser og foreldremøter			X	<ul style="list-style-type: none">- Informasjon- Vektlegge betydning av deltakelse- Tilrettelegge for deltakelse- Engasjerte ansatte
Ingen bedrede resultater		X		<ul style="list-style-type: none">- Evaluering/gjennomgang av prosjektet- Fortsette å ha fokus på prosjektarbeidet på tross av lite fremgang

5.2 Risikohåndtering

- Lav deltakelse på foreldreundersøkelser og foreldremøter
- Motstand i personalgruppene
- Ingen bedrede resultater

Det vises til ovenstående tabell med mottiltak.

6. GJENNOMFØRING

6.1 Hovedaktiviteter

Hovedaktivitet	Hensikt	Viktige deloppgaver	Resultat
Fase 1. Høst 2018 Mobbing og andre krenkelser	Heve kunnskapsnivået til ansatte slik at de settes i stand til å avdekke mobbing og krenkelser	<ul style="list-style-type: none">- Forelesninger- Egen lesing og refleksjon- Øvelser/trening- Kartlegging	Ansatte har økt sitt kunnskapsnivå innenfor feltet og er i stand til å avdekke og stoppe mobbing og andre krenkelser
Fase 2. Vår 2019 Forebygging	Heve kunnskapsnivået til ansatte slik at det arbeides forebyggende mot mobbing.	<ul style="list-style-type: none">- Forelesninger- Egen lesing og refleksjon- Utvikling av hensiktsmessige strukturer, normer og regler- Utarbeide plan for involvering av barn og foreldre- Planlegging av oppstart av nytt barnehage- og skoleår	Kommunen har etablert hensiktsmessige strukturer, normer og regler og vektlagt godt forebyggende arbeid som skal redusere forekomst av mobbing og andre krenkelser.
Fase 3. Høst 2019 Inkludering	Heve kunnskapsnivået til ansatte om inkluderende læringsmiljø. Barn/elever og foresatte involveres.	<ul style="list-style-type: none">- Forelesninger- Egen lesing og refleksjon- Oppfølging av enkeltpersoner og grupper- Involvering av barn og foreldre	En barnehage og skole hvor vi har et inkluderende læringsmiljø.
Fase 4. Vår 2020 Videreføring	Sikre at ny kunnskap og praksis bevares og videreføres.	<ul style="list-style-type: none">- Legge strategier som fører til kompetanseoverføring mellom ansatte, med særlig fokus på nyansatte.	Læringsmiljøprosjektet har medført implementering av et inkluderende læringsmiljø.

Hovedaktivitet	Hensikt	Viktige deloppgaver	Resultat
		<ul style="list-style-type: none"> - Sikre rutiner for fortsatt kartlegging og overvåking av læringsmiljøet. - Videreutvikle praksis. - Legge plan for videre kompetanseheving. 	

7. ØKONOMI

Kostnader for Aremark kommune.

Kostnader		Finansiering	
Kostnadsart/Kostn pr hovedakt	Beløp	Finansieringstype og kilde	Beløp
Fase 1. Vikarbruk	20.000 kr	Utgiftene tas fra skolens og barnehagens egne rammer	20.000 kr
Servering	15.000 kr		15.000 kr
Fase 2. Vikarbruk	20.000 kr	Utgiftene tas fra skolens og barnehagens egne rammer	20.000 kr
Servering	15.000 kr		15.000 kr
Fase 3. Vikarbruk	20.000 kr	Utgiftene tas fra skolens og barnehagens egne rammer	20.000 kr
Servering	15.000 kr		15.000 kr
Fase 4. Vikarbruk	20.000 kr	Utgiftene tas fra skolens og barnehagens egne rammer	20.000 kr
Servering	15.000 kr		15.000 kr
Sum	140 000 kr	Sum	140 000 kr

8. KONTRAKTER OG AVTALER

Se egen avtale om veiledning i barnehage- og skoleutvikling mellom Læringsmiljøsentret og Aremark kommune.

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Kommunestyret	100/18	13.12.2018

Reviderte vedtekter Aremark kommunale barnehage

Vedlegg

1 FORSLAG TIL ENDRING AV VEDTEKTER FOR AREMARK KOMMUNALE BARNEHAGE

Saksopplysninger

Virksomhetsleder barnehage har sett at det nå har meldt seg et behov for å endre vedtektene i Aremark kommunale barnehage. Vi har fått en ny Rammeplan gjeldende fra august 2017, og det er et behov for noen flere fornyelser.

Saken ble fremmet i Levekårsutvalget den 06.09.18, PS 44/18 Revidering av vedtekter Aremark kommunale barnehage. Vedtaket i Levekårsutvalget ble:

«Levekårsutvalget støtter med unntak av punkt 6 det fremlagte forslag til reviderte vedtekter for Aremark barnehage. Behandling av punkt 6 i forslag til nye vedtekter utsettes og fremmes til behandling i LKUs møte 8. november. LKU ber om at formuleringen «Barnehagen er feriestengt fire uker i juli» belyses gjennom en klargjøring av hvilke konsekvenser dette vil ha for økonomi og attraktivitet i barnehagen. Det forutsettes at barnehagens FAU får uttale seg om saken og at uttalelsen legges frem i saksframlegget til møtet 8. november.»

Det ble da fremmet sak til Levekårsutvalget 08.11.18, PS 61/18 Feriestengning Aremark kommunale barnehage. Vedtaket i Levekårsutvalget ble:

«Barnehagen holder feriestengt 4 uker fra og med sommeren 2019.»

Følgende endringer i vedtektene for Aremark kommunale barnehage foreslås:

- 1. Under punkt to, lovgrunnlag.** Endres slik at punktet ikke trenger endres ved ikraftsettelse av eventuelle nye lover, og slik at alle gjeldende forskrifter kommer med.

2. **Under punkt tre, formål**, stod det tidligere et utdrag fra barnehageloven om barnehagens formål. Det foreslås nå endret til også å ta med barnehagelovens §2 barnehagens innhold. Overskriften på punktet er derfor også endret til barnehagens formål og innhold.
3. **Under punkt fire, kommunalt styringsorgan**. Barnehagen er ikke lenger administrativt knyttet til virksomhet for oppvekst og kultur, men virksomhet barnehage. Siste setning foreslåes derfor endret.
4. **Under punkt seks, åpningstider**, er det foreslått en endring angående åpningstid på sommeren fra at barnehagen er åpen hele sommeren til at barnehagen er stengt hele juli. Virksomhetsleder barnehage har blitt bedt av Rådmannen om å gjøre innsparinger i barnehagen i lys av Aremark kommunes økonomi. Da er et av innsparingsforslagene å holde feriestengt i juli. Barnehagen kan risikere å ha ett barn i en uke, noe som skjedde senest sommeren 2018. Av sikkerhetsmessige grunner må vi ha minimum fire ansatte på jobb hver dag. Da blir det et tilbud som er meget dyrt å opprettholde for kun ett barn. Dette er en innsparing som vil være med på å styrke det pedagogiske tilbudet vi gir ved at vi også konsentrerer ferien til de ansatte. Ved ferieåpent fordeles personalets ferie under hele skolens ferieperiode. Det vil si at vi i løpet av 2 måneder i året gir et tilbud som er pedagogisk dårligere enn det foreldrene betaler for, siden det da ikke alltid er pedagoger på plass på de enkelte avdelingene. Vi slår også sammen avdelinger som kan medføre at barna møter voksne og vikarer de ikke er like trygge på og kjent med. Dette kan medføre en utrygghet og unødvendig stress for spesielt de minste barna. For over tid minske barns stress nivå er det viktig at de små barna får en lang sammenhengende ferie, slik foreldrene har rett til tre uker sammenhengende ferie etter ferieloven.

FAU har etter ønske fra SU og LKU uttalt seg om en feriestengning, datert 09.10.18:

«Foreldrerådet har ingen problemer med å se situasjonen politikerne og styrer sitter i, og at vi kan se behovet for å vurdere hvilke muligheter som ligger i driften for å spare penger. Likevel ønsker Foreldrerådet å understreke for politikeren viktigheten av å ha en attraktiv barnehage i kommunen, med færrest mulig begrensninger.

For å imøtekomme forslag fra styrer om 4 uker feriestengt, er Foreldrerådets ønske at det settes en tidsbegrenset prøveperiode som må vurderes etter førstkommende sommer, hvor det settes 2 uker feriestengt. Enten sett i forhold til historikken med lavest antall barn i barnehagen i ferien, eller forespørsel i foreldregruppa på ønsket ferie i dette barnehageåret. Barnehagen kan eventuelt legge inn føringer på lavest antall barn i barnehagen, som gjør at barnehagen kan stenge de ukene antall barn ikke overstiger det antallet som blir vedtatt. Det må også fastsettes tidlig hvilke uker som vil bli stengt, for at foreldre skal kunne ha forutsigbarhet.

Ellers ønsker Foreldrerådet at Levekårsutvalget og barnehagen ser på muligheten for å samkjøre avdelinger ellers i året ved lavt antall barn, og muligheten for å samarbeide med SFO ved lavt antall barn i ferier eller faste uker i året.»

5. **Under punkt syv, tilbudets karakter**. Her har vi fjernet tilbudet om 40% plass. Vi i barnehagen ser at de barna som kun går to dager i uka lett faller utenfor leken med andre barn og felleskapet på avdelingene, de bruker lang tid til å komme inn i rutiner og til å få en trygghet i barnehagen. Nå når vi er med i Læringsmiljøprosjektet er det ekstra viktig at vi passer på at alle barna i barnehagen i størst mulig grad får like forutsetninger til å bli en del av felleskapet og miljøet på sin avdeling. Et barn trenger å være trygg før det

kan lære og utvikle seg. For de fleste barn kan to dager i uken bli for lite til å kunne føle seg trygg i barnehagen. Trygghet er viktig for at barn skal utforske, samhandle med og ta imot lærdom fra miljøet rundt seg. De kan også lettere føle seg utenfor i det pedagogiske opplegget som foregår i barnehagen, da de ikke er der i det daglige og får de samme erfaringene som de andre barna.

De foreldrene som primært velger 40% plass av økonomiske grunner har nå mulighet til å kunne søke redusert foreldre betaling eller gratis kjernetid.

- 6. Under punkt åtte, betaling.** Betalingen fungerer med betalingsfrist den 20. i hver måned. Det bør derfor endres fra den 15. til den 20.

Det står at manglende foreldrebetaling i tre måneder fører til at en kan miste plassen i barnehagen. Når det har gått tre måneder uten betaling er det utestående beløpet blitt så høyt at det kan være vanskelig å få betalt. Det bør derfor endres til to ubetalte måneder.

Videre står det at det kan søkes om redusert foreldrebetaling for husholdninger som har en samlet person- og kapitalinntekt på under kr.473.000,- pr år. Samt for gratis kjernetid i barnehagen for 4- og 5 åringer for husholdninger som har en samlet person- og kapitalinntekt på under kr.405.000,- pr år.

Dette bør skrives om siden disse satsene endres hvert år. Beløpene er nå kr. 533 500,-. Det bør derfor skrives mer generelt og punkt åtte foreslåes endret til: Det kan søkes om redusert foreldrebetaling og gratis kjernetid for husholdninger som har en samlet person- og kapitalinntekt under de satser som til enhver tid fastsettes av Stortinget.

- 7. Under punkt ni, oppsigelse av plass,** står det: Oppsigelse av plass er 30 dager. Dette er her endret til: Oppsigelse av plass er en måned gjeldene fra 1. førstkommende måned. Dette forenkler faktureringen da man betaler plassen delvis i etterskudd.
- 8. Under punkt ti, opptak av barn,** står det at barn som fyller ett år i september eller oktober det året det søkes om barnehageplass, har i samsvar med barnehageloven etter søknad rett til å få plass i barnehage fra den måneden barnet fyller ett år. Dette er endret til barn som fyller ett år i september, oktober eller november.
- 9. Under punkt tretten, egenerklæring om barnets helse.** I barnehagen ses det et behov for å ha med noe her om når barna har smittsomme sykdom eller en nedsatt allmenntilstand og hvem som skal vurdere dette for alle barnehagebarnas beste.
- 10. Under punkt fjorten, konfidensielle opplysninger,** bør det også stå noe om kommunenes arkivsystem siden det her brukes Ephorte som et digitalt verktøy.

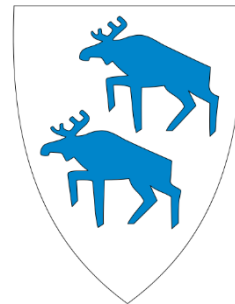
Vurdering

Rådmannen ser det som hensiktsmessig at vedtektene endres som i forslaget. Levekårsutvalget har hatt en grundig gjennomgang av disse vedtektene og vedtatt dem. Feriestengning ble også fremmet som en egen sak etter ønske fra LKU og enstemmig vedtatt i lys av Aremark kommunes økonomiske situasjon.

Rådmannens innstilling

Vedtektene endres som foreslått i vedlegget.

VEDTEKTER FOR AREMARK KOMMUNALE BARNEHAGE

1. Eierforhold

Aremark kommunale barnehage eies og drives av Aremark kommune.

2. Lovgrunnlag

Aremark kommunale barnehage drives i samsvar med lov om barnehager med forskrifter, forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler og de av departementenes til enhver tid fastsatte forskrifter, kommunale vedtak og planer for barnehagen.

3. Formål og innhold

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta var på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet. Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter. Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur. Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter.

Barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller.

Departementet fastsetter nærmere regler om barnehagens innhold og oppgaver (rammeplan) ved forskrift.

Barnehagens eier kan tilpasse rammeplanen til lokale forhold. Med utgangspunkt i rammeplan for barnehagen skal samarbeidsutvalget for hver barnehage fastsette en årsplan for den pedagogiske virksomheten.

Barnehagelovens §1 og §2

4. Kommunalt styringsorgan

Levekårsutvalget har ansvar for forvaltning, eieroppgaver i forhold til løpende drift, og at det blir ført tilsyn en gang pr år. Administrativt er barnehage knyttet til virksomhet barnehage.

5. Styringsorgan i barnehagen

Barnehagen skal ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg (barnehageloven § 4).

Foreldrerådet består av foreldrene/de foresatte til alle barna og skal fremme deres fellesinteresser og bidra til at samarbeidet mellom barnehagen og foreldregruppen skaper et godt barnehagemiljø.

Aremark kommune har opprettet felles samarbeidsutvalg for Aremark kommunale barnehage og Aremark skole (barnehageloven § 5).

Samarbeidsutvalget skal ha to representanter for skolens elever, en representant for undervisningspersonalet, en representant for andre ansatte i skolen, to representanter for de ansatte i barnehagen, to representanter for foreldrerådet i skolen og to representanter for foreldrerådet i barnehagen. Aremark kommune er representert ved skolens rektor, barnehagens styrer og to politisk valgte representanter.

6. Åpningstider

Barnehagen er åpen mandag – fredag med daglig åpningstid fra klokken 06.45 til 17.00.

Barnehagen er åpen hele sommeren. Barnehagen er stengt jul- og nyttårsaften og stenger kl. 12.00 onsdag før skjærtorsdag. Barnehagen er også stengt 5 dager pr år til planlegging. Hvert barn skal ha fri fra barnehagen minimum 4 uker pr barnehageår. Av disse skal minst 3 uker tas i skolens sommerferie. Den fjerde uka kan tas i løpet av barnehageåret og skal varsles skriftlig i forkant.

Bemanningen reduseres når antall barn tillater det.

7. Tilbudets karakter

Barnehagen tilbyr primært heldagsplasser 3, 4 eller 5 dager pr. uke.

8. Betaling

Oppholdet betales etter de satser og regler som til enhver tid er fastsatt av kommunestyret. Betalingen skjer den 20. hver måned 11 måneder i året. Juli er betalingsfri. Manglende foreldrebetaling i to måneder fører til at en mister plassen i barnehagen. Det kan søkes om redusert foreldrebetaling og gratis kjernetid for husholdninger som har en samlet person- og kapitalinntekt under de satser som til enhver tid fastsettes av Stortinget.

9. Oppsigelse av plassen

Oppsigelse av tildelt barnehageplass sendes skriftlig til barnehagen som melder fra til kommunekassen. Oppsigelsestid er en måned gjeldene fra den 1. førstkommende måned, og det betales i oppsigelsestiden. For plasser som sies opp etter 1. mai betales det ut juni måned.

10. Opptak av barn

Søknadsfristen er 1. mars for hovedopptaket av barn til barnehageåret som starter i august. Barn som har barnehageplass trenger ikke søke såfremt de ikke ønsker endringer i tilbudets karakter, da søker de internt i barnehagen.

Barnehageåret regnes fra 1. august til og med 31. juli påfølgende år.

Barn uten barnehageplass som fyller ett år senest innen utgangen av august det året det søkes om barnehageplass, har lovfestet rett til plass i hovedopptaket samme kalenderår, hvis de søker om plass senest 1. mars. Barn som fyller ett år i september, oktober eller november det året det søkes om barnehageplass, har i samsvar med barnehageloven etter søknad rett til å få plass i barnehage fra den måneden barnet fyller ett år. Barn som er født etter dette har lovfestet rett til barnehageplass i hovedopptaket det påfølgende kalenderår, men kan søke om plass i løpende opptak.

Barn som er bosatt i Aremark kommune har rett til plass i Aremark kommunale barnehage.

Ved ledig kapasitet tas barn opp fortløpende etter skriftlig søknad. Beslutning om løpende tildeling av plasser til barn på venteliste tas av rådmannen etter kriteriene i vedtektenes paragraf 11.

Kommunestyret har delegert opptaksmyndigheten til rådmannen. Formannskapet er klageinstans etter forvaltningslovens bestemmelser. Fylkesmannen er endelig klageinstans.

11. Opptakskriterier

Barnehagen tar imot barn bosatt i Aremark kommune i alderen 1-5 år.

Barn fra andre kommuner kan tildeles ledige plasser etter ordinært opptak, men må søke på nytt ved neste ordinære opptak. Det samme gjelder for barn som flytter ut av kommunen.

Lov om barnehager, §13:

- Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til prioritet ved opptak. Det skal foretas en sakkyndig vurdering for å vurdere om barnet har nedsatt funksjonsevne.
- Barn som det er fattet vedtak om etter lov om barnevernstjenester §§4-12 og 4-4 annet og fjerde ledd, har rett til prioritet ved opptak.

For øvrig tas det hensyn til:

- Foreldre/foresatte er i arbeid eller utdanning.
- Foreldre/foresatte trenger avlastning/tilsyn av barnet av sosiale/medisinske årsaker.
- Minoritetsspråklige barn over 3 år.
- 5-åringer
- Barn som har stått på venteliste
- Dårlige boforhold, trafikkfarlige strøk mv.

12. Tilbudets omfang/arealutnytting

Aremerkommunale barnehager har et godkjent netto leke-/oppholdsareal på 350m². Hovedregel for arealutnyttingen skal være 5 kvadratmeter leke-/oppholdsareal pr. barn. Barnehagens kapasitet settes til 70 plasser basert på gjennomsnittlig antall barn på ukebasis.

13. Helsemessige forhold

Helsemyndighetene i kommunen har tilsyn med helse- og hygieniske forhold i barnehager og foretar inspeksjon så ofte de finner det påkrevet.

Før et barn begynner i barnehage, skal det legges fram erklæring om barnets helse jfr. § 23 i barnehageloven.

Dersom barnet har møtt til de ordinære undersøkelser på helsestasjonen, kan slik erklæring gis av barnets foresatte på skjema godkjent av Helsedirektoratet. Barnehagens styrer avgjør om et barn pga. for eksempel smittsom sykdom eller allmenntilstand ikke kan være i barnehagen av hensyn til barnet selv eller de andre barna.

14. Konfidensielle opplysninger

Konfidensielle skriftlige opplysninger om barn og foresatte oppbevares innelåst i arkivskap, og i kommunenes elektroniske arkivsystem. Kun det faste personalet har tilgang til disse opplysninger. Slike opplysninger skal slettes/makuleres etter gjeldende kassasjonsregler.

15. Skyss mv.

Foresatte må selv bringe og hente barn i barnehagen, dersom ikke annen avtale foreligger. Barnehageansatte skal ikke utlevere barn til andre enn foresatte, uten at det foreligger muntlig eller skriftlig beskjed. Barnehagens ansvar overfor barna gjelder i den tiden barnet etter avtale er i barnehagen og ikke veien til og fra hjemmet.

16. Taushetsplikt, opplysningsplikt og politiattest

Personalet i barnehagen har taushetsplikt etter reglene som gjelder i forvaltningslovens §13. Personalet har opplysningsplikt til sosialtjenesten og barneverntjenesten etter barnehagelovens § 21 og § 22.

Den som skal arbeide i barnehagen, må legge frem tilfredsstillende politiattest etter barnehagelovens § 19.

17. Internkontroll

Barnehagen er underlagt regler om internkontroll. Internkontroll føres etter gjeldende forskrift om internkontroll og dokumenteres i egen perm og i Aremark kommunes digitale internkontrollsystem.

18. Godkjenning

Aremark kommunestyre vedtar vedtekter for Aremark kommunale barnehage og endringer i disse.

AREMARK
KOMMUNE

Arkiv: N02
Arkivsaksnr: 2018/686-4
Saksbehandler: Line Dalene

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskap	141/18	13.12.2018
Kommunestyret	101/18	13.12.2018

Innspill til høring - kollektivtilbudet i Østfold

Vedlegg

1 rapport_ utredning av kollektivtilbudet i Østfold

Saksopplysninger

I september sendte Østfold fylkeskommune invitasjon til å delta i høringen av kollektivtilbudet i Østfold.

Høringsfrist var 30.11.2018, men kommunen har søkt om utsatt frist og har fått muntlig tilbakemelding om at dette er imøtekommet.

Kommunen kom med innspill til regional transportplan for Østfold, 26.04.2018, kommunestyresak 24/18.

Da sto dette om kollektivtrafikk i vedtaket fra Kommunestyret:

Aremark kommune anser at høringsforslaget til RTP har mange god mål og strategier. En god del av mål og strategier er mest relevant for byer og større tettsteder men spiller likevel en viktig rolle for Aremarksamfunnet. Kommunen peker særlig på:

Viktigheten av å ha et drifts- og vedlikeholdsnivå som bidrar til at alle offentlige veier kan oppfylle sin transportfunksjon, herunder god fremkommelighet også i teleløsningsperioden og de dårligste veiene skal prioriteres først.

Satsing på jernbane uttrykt i strategien som: God fremkommelighet og kapasitet på Østfoldbanens vestre linje sikres med et tilbud som går innom byene. Intercity videreføres til Halden og riksgrensen raskest mulig.

Trafikksikkerhetsarbeidet skal ha høy prioritet og Fylkeskommunen bør øke satsingen på virkemidler for å bistå kommunene i dette arbeidet.

Når Kommunestyret behandlet i sak 16/17 handlingsprogrammet for fylkesveger og kollektivtransport 2018-2021 27.04.2017 uttalte de blant annet:

Kollektivtransport (eksklusiv jernbane)/8 Kollektivtrafikk

Når en leser avsnittet om kollektivtransport ser det ut til at Østfold kun består av Nedre Glomma og Moss/Rygge. Halden-regionen (Halden og Aremark) og Indre Østfold er faktisk ikke nevnt med ett eneste ord.

Gitt at dette betyr at det overhode ikke skal være noen satsning på kollektivtilbud i vår region; må dette bety at privatbil er eneste transportløsning for Aremark sine innbyggere.

Dette må i så fall gjenspeiles i en prioritering

I forbindelse med høringen man nå kan uttale seg til har det blitt laget en rapport hvor følgende står oppsummert om det som berører Aremark direkte kapittel 6.6, side 73:

... Flexx-tilbudet i Indre Østfold omfatter både flatedekkende ruter og TT-tilbud, og gir et tilbud i områder med svært lavt kundegrunnlag. Flexx-rutene har generelt lavt belegg, og flere av rutene benyttes nesten ikke i det hele tatt. Det tilbys også et Flexx-natt tilbud, som nesten ikke benyttes, med unntak av Flexx natt: Halden – Aremark/Strømfors som i 2016 ble brukt av 41 personer.

Kundegrunnlaget i Indre Østfold er lavt, og spørsmålet er i hvilken grad man kan gi et fast tilbud og hvor høy frekvensen kan være ut fra de midler man har til rådighet. Vårt forslag innebærer å målrette tilbudet der hvor reisebehovet er størst, med kortere og mer effektive ruter, noe som vil redusere kostnadene. Resterende reisebehov i regionen må dekkes på annen måte. Skoletransport er lovpålagt og der det ordinære tilbudet ikke dekker behovet for skoletransport, må egne skoleruter, som skal være åpne for alle, tilpasses og dekke dette reisebehovet. Skoleruter vil også kunne dekke noe av reisebehovet i mer spredt befolkede områder. Det er derfor viktig å se skoleruter og ordinære ruter i sammenheng.

Forslag til nytt ruteopplegg for Indre Østfold er basert på følgende hovedprinsipper:

- *Legge bedre til rette for mating til tog*
- *Effektivisere regionrutene, tilpasset områder med største reisebehov*
- *Effektivisere og spisse lokalrutetilbudet*
- *Rendyrke skolerutetilbudet, men åpne for allmenn bruk*
- *Tilby Flexx i områder med svært lavt kundegrunnlag*
- *Mulighet for innfartsparkering ved tog og langruter*

Rapporten ligger vedlagt saken i sin helhet.

Vurdering

Som det står skrevet i rapporten er fylkeskommunen pålagt å drive skoleskyssen. Dette utgjør den kollektivtransporten som er i Aremark. Dermed vil dagens ordning bli videreført. Dette utgjør en god løsning for alle skoleelevene på grunnskolen som skal med bussen, men gir liten nytte for den øvrige delen av befolkningen. Det øker ikke muligheten for å få den delen av befolkningen som arbeider en reell mulighet til å ta kollektivtransport til og fra jobb. Sett fra det synspunktet hadde det vært ønskelig med en utviding av kollektivtilbudet i Aremark.

Det vil også være positivt for kommunen at det fortsatt tilbys Flexx og Flexx natt.

Denne saken har også vært oppe til behandling i LKU og ARUNG. Fra LKU sak 69/18 ble vedtaket fattet slik: *Levekårsutvalget støtter ARUNGs og rådmannens ønske om å gi en høringsuttalelse på nye bussruter som reduserer ventetiden for Aremarks elever i Halden videregående skole.*

Aremerk Ungdomsråd sitt forslag er at «tidligbussen» venter til kl. 14.10. Da er bussen i Aremerk 14.40. Bussen tar da med skoleungdom fra Aremerk Skole 14.45. Forskjellen er at bussen venter da i Halden og kjører elevene hjem istedenfor som nå å vente i Aremerk. Rådmannen støtter opp om dette og anbefaler at det tas med i høringsuttalelsen.

Rådmannens innstilling

Aremerk kommune vil at dagens kollektivtilbud opprettholdes og gjerne styrkes. Aremerk kommune ber om at den bussen som nå går 13.30 fra Busterudparken i Halden, bør gå 14.10, slik at elevene på Halden videregående skole avdeling Porsnes kan være med bussen hjem når undervisningen ender 14.00. Dette bør gjelde alle dager i uken.

Rapport

101/2018

Katrine Næss Kjørstad
Øyvind Dalen
Gunnar Berglund
Marte Bakken Resell

Utredning av kollektivtilbudet i Østfold

Forord

Fylkestinget i Østfold vedtok i sak 46/2015 økt satsing på kollektivtrafikk gjennom prosjektet "Østfold tar bussen". Et element i dette prosjektet var å gjennomgå hele kollektivtilbudet i Østfold. På oppdrag for Østfold fylkeskommune og Bypakke Nedre Glomma utarbeides forslag til et helhetlig kollektivtilbud i Østfold, som tar utgangspunkt i kundenes reisebehov slik de er i 2016, og slik reisebehovene forventes å være i et lengre perspektiv. Målsettingen er et mer effektivt og kundetilpasset kollektivtilbud.

Prosjektet er to-delt: I første del ble det utarbeidet et forslag til rutetilbud i Nedre Glomma, som tar hensyn til utfordringene i byområdet. Dette arbeidet er dokumentert i UA-rapport 91/2017 *Utredning av kollektivtilbudet i Nedre Glomma*. I denne andre delen av prosjektet er det de resterende deler av Østfold som står i fokus.

Prosjektet har bestått av flere deloppgaver som til sammen danner grunnlaget for forslag til nytt kollektivtilbud. Mange personer har således vært involvert i utredningsarbeidet. Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Urbanet Analyse og Asplan Viak. Katrine N. Kjørstad har vært prosjektleder og har gjennomført prosjektet sammen med Øyvind Dalen, Marte Bakken Resell og Gunnar Berglund, som har arbeidet med alt fra kartlegging, analyse og utarbeidelse av forslag til nytt tilbud. I tillegg har Mads Berg og Harald Høyem hatt ansvaret for modellkjøringer i RTM/UA-modellen, og Ingunn O. Ellis og Maria Amundsen har gjennomført og analysert markedsundersøkelsene. I tillegg har også andre medarbeidere bidratt med ulike innspill og beregninger. Bård Norheim har vært kvalitetssikrer. Hos oppdragsgiver har Kjetil Gaulen og Marit Johanne Aarum vært kontaktpersoner.

Oslo, april 2018

Urbanet Analyse

Innhold

1	Bakgrunn, problemstilling og metode	1
1.1	Bakgrunn og formål	1
	<i>Mål og utfordringer</i>	<i>1</i>
1.2	Oppgaveløsning og metode.....	2
	<i>Inndelingen av analyseområdet</i>	<i>2</i>
	<i>Kartlegging</i>	<i>3</i>
	<i>Medvirkning.....</i>	<i>3</i>
	<i>Utvikling av tilbudet</i>	<i>4</i>
	<i>Modellverktøy – data og metoder.....</i>	<i>4</i>
2	Beskrivelse av analyseområdet	5
2.1	Befolkning.....	5
	<i>Nesten 9 av 10 av innbyggerne i Østfold bor i byer og tettsteder</i>	<i>6</i>
2.2	Pendling.....	9
2.3	Planer for videre arealutvikling – og betydningen for kollektivtransport	12
	<i>Utbyggingsplaner i Moss</i>	<i>12</i>
	<i>Utbyggingsplaner i Halden</i>	<i>13</i>
	<i>Utbyggingsplaner i Askim.....</i>	<i>14</i>
	<i>Utbyggingsplaner i øvrige deler av Østfold</i>	<i>14</i>
2.4	Planer for infrastrukturtiltak	15
	<i>InterCity – nytt dobbeltspor og ny jernbanestasjon i Moss</i>	<i>15</i>
	<i>Konseptvalgutredning for hovedvegssystemet i Moss.....</i>	<i>16</i>
	<i>Øvrige deler av fylket.....</i>	<i>16</i>
3	Reisebehov og transportstrømmer.....	17
3.1	Daglige reiser	17
3.2	Reisestrømmer	19
	Moss	19
	Halden	22
	Indre Østfold	23
4	Kollektivtilbudet, bruken og ønskene	25
4.1	Dagens bruk av kollektivtilbudet i Østfold.....	25
	<i>Befolkningens tilgang til transportressurser og transportmiddelbruk</i>	<i>26</i>
	<i>Hvem er kollektivtrafikanterne i Østfold?</i>	<i>28</i>
	<i>Befolkningens ønsker.....</i>	<i>29</i>
4.2	Beskrivelse av dagens kollektivtilbud	30
	<i>Tog.....</i>	<i>30</i>
	<i>Ekspressbuss</i>	<i>31</i>
	<i>Regionale ruter.....</i>	<i>31</i>
	<i>Lokale ruter.....</i>	<i>32</i>
	<i>Skoleruter</i>	<i>32</i>

	<i>Flexx</i>	32
	<i>Ferge</i>	33
4.3	Moss – beskrivelse og bruk av dagens kollektivtilbud.....	33
	<i>Tilbudet i Moss</i>	33
	<i>Bruken av buss i Moss og omegn/byområdet Moss</i>	34
4.4	Halden – beskrivelse og bruk av dagens kollektivtilbud	37
	<i>Bruken av tilbudet</i>	38
4.5	Indre Østfold – beskrivelse og bruk av tilbudet.....	40
	<i>Bruken av tilbudet</i>	42
4.6	Hvaler - beskrivelse og bruk av kollektivtilbudet.....	45
4.7	Andre ruter – bruk og beskrivelse	46
5	Kollektivtransport og markedet	48
5.1	Utfordringer ved utforming av kollektivtilbud	48
	<i>Spredt arealbruk og lavt markedsgrunnlag</i>	48
	<i>Konkurransforholdet mot andre transportformer</i>	48
	<i>Ulike kollektivtilbud gir ulike kostnader</i>	49
	<i>Markedsgrunnlaget</i>	49
5.2	Utfordringer ved dagens kollektivtilbud i Østfold	51
	<i>Lite markedsgrunnlag for høyfrekvente ruter</i>	51
	<i>Manglende prioritering av markedsgrupper</i>	51
	<i>Lange og kompliserte ruter gir dårlig kostnadsdekning</i>	52
	<i>Liten kobling mellom tog og buss</i>	53
	<i>Vanskelig tilgjengelig informasjon og markedsføring</i>	53
5.3	Hvorfor har tilbudet blitt slik det er?.....	53
6	Forslag til nytt kollektivtilbud	55
6.1	Mål og prinsipper for arbeidet med utvikling av nytt kollektivtilbud.....	55
	<i>Hovedmål: Et enklere tilbud som treffer markedet – som kan videreutvikles</i>	56
	<i>Enkelt å bruke – enkelt å videreutvikle – enklere å informere om</i>	56
6.2	Prinsipper for utvikling av kollektivtilbudet.....	56
6.3	Utvikling av tilbudet er en dynamisk prosess	58
6.4	Forslag til nytt rutetilbud i Moss byområde	58
	<i>Tre sentrumsrettede hovedruter</i>	58
	<i>Supplerende tilbud</i>	61
	<i>Driftsdøgn og frekvens</i>	63
	<i>Bussløsning gjennom sentrum</i>	64
	<i>Ny jernbanestasjon gir nye muligheter</i>	65
	<i>Ytterlige vurderinger og tiltak</i>	67
6.5	Forslag til nytt rutetilbud i Halden.....	67
	<i>Mer direkte ruter til sentrum</i>	68
	<i>Tre hovedruter</i>	68
	<i>Supplerende tilbud</i>	69
	<i>Driftsdøgn og frekvens</i>	72
	<i>Korrespondanse med tog og betjening av togstasjonen er utfordrende</i>	72
6.6	Forslag til nytt rutetilbud i Indre Østfold	73
	<i>Regionale ruter</i>	74
	<i>Lokalruter</i>	77
	<i>Supplerende tilbud</i>	77

6.7	Forslag til rutetilbud på Hvaler	78
6.8	Forslag til endringer av andre rutetilbud i fylket	79
	<i>Takstsamarbeid med NSB vil påvirke behovet for ruter mellom byene</i>	<i>79</i>
6.9	Viktige tiltak for å bygge opp under kollektivtransporten.....	80
	<i>Fremkommelighet og infrastruktur - oppsummering av de viktigste tiltakene.</i>	<i>80</i>
	<i>Utforming av kryss og rundkjøringer – for å sikre bussen fremkommelighet</i>	<i>80</i>
	<i>Holdeplassutforming og kollektivfelt.....</i>	<i>81</i>
	<i>Fjerning av gateparkering er viktig for fremkommeligheten for buss</i>	<i>81</i>
	<i>Arealplaner - lokalisering.....</i>	<i>81</i>
6.10	Innfartsparkering for bil og sykkel	81
	Litteratur og datakilder:.....	84

1 Bakgrunn, problemstilling og metode

1.1 Bakgrunn og formål

Fylkestinget i Østfold vedtok i sak 46/2015 økt satsing på kollektivtrafikk gjennom prosjektet "Østfold tar bussen". Et element i dette prosjektet var å gjennomgå hele kollektivtilbudet i Østfold.

Det er viktig at kollektivtransporten fremstår som et attraktivt alternativ for arbeids- og studiereiser, samtidig som at et grunnleggende servicetilbud også må være ivaretatt. Østfold fylkeskommune har således hatt behov for en gjennomgang av det eksisterende kollektivtilbudet i Østfold, for å se på hvordan kollektivtilbudet bør utformes for å oppfylle disse overordnede målsettingene.

Østfold fylkeskommune ønsker forslag til et helhetlig kollektivtilbud som ser dagens tilbud og nye tilbud i sammenheng. For å kunne utarbeide et bedre og et mer effektivt kollektivtilbud er det nødvendig å ha kunnskap om hvilke tiltak som vil gi størst effekt. Dette må sees i sammenheng med hvor befolkningen bor og arbeider i dag og i årene fremover, samt planer for større infrastrukturtiltak og utbygginger.

På oppdrag for Østfold fylkeskommune og Bypakke Nedre Glomma har vi utarbeidet et forslag til et helhetlig kollektivtilbud i Østfold som tar utgangspunkt i kundenes reisebehov slik de er i 2016, og slik reisebehovene forventes å være i et lengre perspektiv. Målsettingen for forslaget er å kunne tilby et mer effektivt og kundetilpasset kollektivtilbud med vekt på arbeids- og skole-/studiereiser.

Mål og utfordringer

Målsettingene for kollektivtilbudet i Østfold er ulikt i ulike delområder av fylket. I Nedre Glomma var nullvekstmålet en premis for utformingen av forslag til rutetilbud. I Moss byområde jobbes det med en bypakke på noe lengre sikt. Det er inngått en forpliktende samarbeidsavtale mellom Moss og Rygge, som innebærer samarbeid om en felles areal- og transportutvikling, med mål om redusert bilbruk og satsing på kollektivtransport og sykkel. I resterende deler av Østfold er hovedmålsettingen at kollektivtransporten skal fremstå som et attraktivt valg for arbeids- og skole-/studiereiser, samtidig som at grunnleggende servicetilbud også er ivaretatt.

Med bakgrunn i vedtatte mål, krav og forutsetninger, har vi utarbeidet forslag til nytt kollektivtilbud i ulike delområder av fylket, tilpasset lokalt og regionalt markedsgrunnlag. Målgruppene for tilbudet er først og fremst arbeidsreiser og skole-/studiereiser.

Utfordringene vil dermed være ulike i de ulike delområdene. Ikke minst vil det lokale kundegrunnlaget spille en stor rolle for hvilke muligheter en har for å kunne utvikle tilbudet i de ulike delområder av fylket. I tillegg vil målene for det enkelte delområdet med hensyn til transportmiddelbruk og virkemiddelbruk for å oppnå mer miljøvennlig reisevaner ha stor betydning.

1.2 Oppgaveløsning og metode

Prosjektet er to-delt:

- I første del ble det utarbeidet et forslag til rutetilbud i Nedre Glomma, som tar hensyn til utfordringene i byområdet og målsettingen om nullvekst. Dette er dokumentert i UA-rapport 91/2017 *Utredning av kollektivtilbudet i Nedre Glomma*.
- I denne andre delen av prosjektet er det de resterende områdene av Østfold som står i fokus.

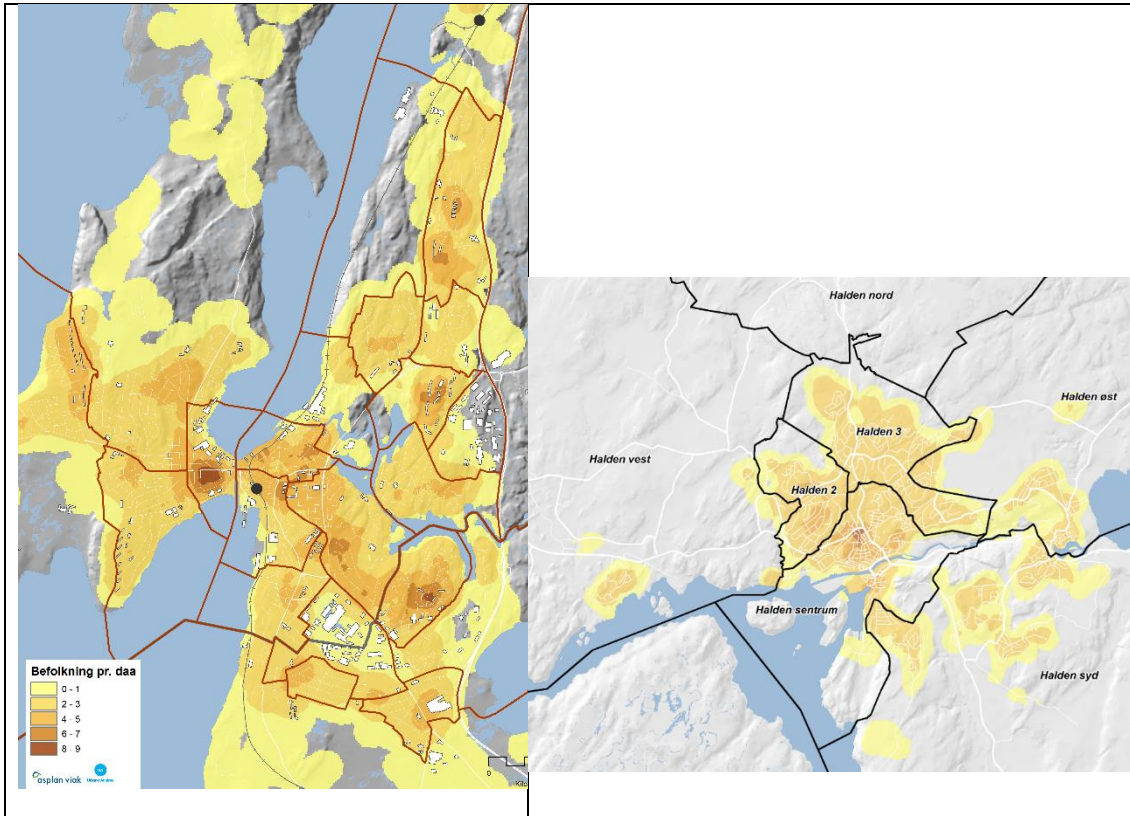
Inndelingen av analyseområdet

Vi har valgt å dele de resterende områdene av Østfold inn i fem delområder, som vil bli behandlet hver for seg i rapporten.

- Moss byområde – dvs. Moss kommune og nordvestre del av Rygge kommune.
- Halden kommune
- Indre Østfold som består av kommunene:
Våler, Hobøl, Spydeberg, Askim, Eidsberg, Skiptvet, Rakkestad, Trøgstad, Marker, Rømskog og Aremark
- Hvaler kommune
- Områder/ruter som ikke tilhører bare ett område og som binder byene/ulike delområder sammen. Her inngår også Råde og den delen av Rygge kommune som ikke inngår i Moss byområde

De ulike delområdene nevnt over, er videre inndelt i mindre soner basert på grunnkretser for å analysere hvor det største reisebehovet er og hvor de største reisestrømmene går. Halden kommune og Moss byområde er inndelt i flere soner, mens de resterende kommunene er delt i to med hhv. kommunesenteret og resterende deler av kommunen. Soneinndelingen er basert på bosettingsmønster, målpunkt, trafikkårer mm., og gir grunnlag for blant annet å se på hvor de største reisestrømmene går, for dermed å kunne målrette kollektivtilbudet bedre.

Moss byområde, er inndelt i 22 soner, mens Halden kommune er inndelt i 7 soner. Figuren under viser eksempel på soneinndelingen i disse to byområdene.

Figur 1.1: Soneinndeling av Moss byområde og Halden kommune

Kartlegging

Den første arbeidsfasen besto i å kartlegge dagens situasjon og fremtidig situasjon med hensyn til bosetting, transportbehov, arealbruk/arbeids- og målpunktlokalisering, pendling, kollektivbruk, planer for infrastrukturtiltak mv. Kartleggingsfasen er en viktig del av arbeidet, og danner grunnlag for vurdering av de endringer som vi mener er nødvendige for å utvikle et mer kundeorientert og fremtidsrettet kollektivtilbud.

Resultatene fra de ulike kartleggingene er sammenstilt for å synliggjøre reisebehovet, hvor reisestrømmene går og hvordan dagens kollektivtilbud treffer markedet. Deretter danner resultatene grunnlag for videre analyser og arbeid med utviklingen av konkrete løsningsforslag for kollektivtilbudet.

Medvirkning

Medvirkning har vært en viktig del av oppgaven. Det har vært holdt jevnlige møter med oppdragsgiver. I tillegg er arbeidet forankret gjennom møter og workshops med representanter fra de ulike delområdene. Følgende større møter har blitt gjennomført:

- Møte kollektivgruppen i Moss byområde
- Verksted for Moss byområde
- Møte med representanter for kommunene i Indre Østfold
- Møte med Halden/Aremark

I disse møtene har vi presentert data og analyser fra kartleggingsfasen, for å danne en felles forståelse av dagens situasjon. Videre er mål og muligheter, samt ønsker for et fremtidig kollektivtilbud blitt diskutert. På møtene har representanter for kollektivmyndighetene, kommunene, politikere samt andre interessenter deltatt.

Befolkningen har blitt involvert gjennom to spørreundersøkelser som omhandlet kollektivbruk generelt, vurdering av dagens kollektivtilbud, samt ønsker om endringer og forbedringer. Den ene undersøkelsen ble gjennomført blant et tilfeldig utvalg av befolkningen, mens den andre undersøkelsen var åpen for alle (link til undersøkelsen lå på ØKTs hjemmesider). Befolkningen ble rekruttert ved utsendelse av brev, mens den åpne undersøkelsen ble annonsert gjennom ulike medier.

Data fra undersøkelsene har vært viktige både i kartleggingen av dagens situasjon og ikke minst med hensyn til befolkningens vektlegging og vurdering av dagens kollektivtilbud, hva de ønsker av et nytt kollektivtilbud m.m.

Utvikling av tilbudet

Forslag til nytt tilbud bygger på prinsipper for hvordan man skal utvikle et markedsrettet kollektivtilbud gjennom bygging av et rutehierarki. Arbeidet med å komme frem til et forslag til nytt rutetilbud har vært en dynamisk prosess, som bygger videre på kartleggingene og medvirkningsprosessene der representanter for de ulike delområdene og oppdragsgiver har hatt en viktig rolle og kommet med gode innspill underveis.

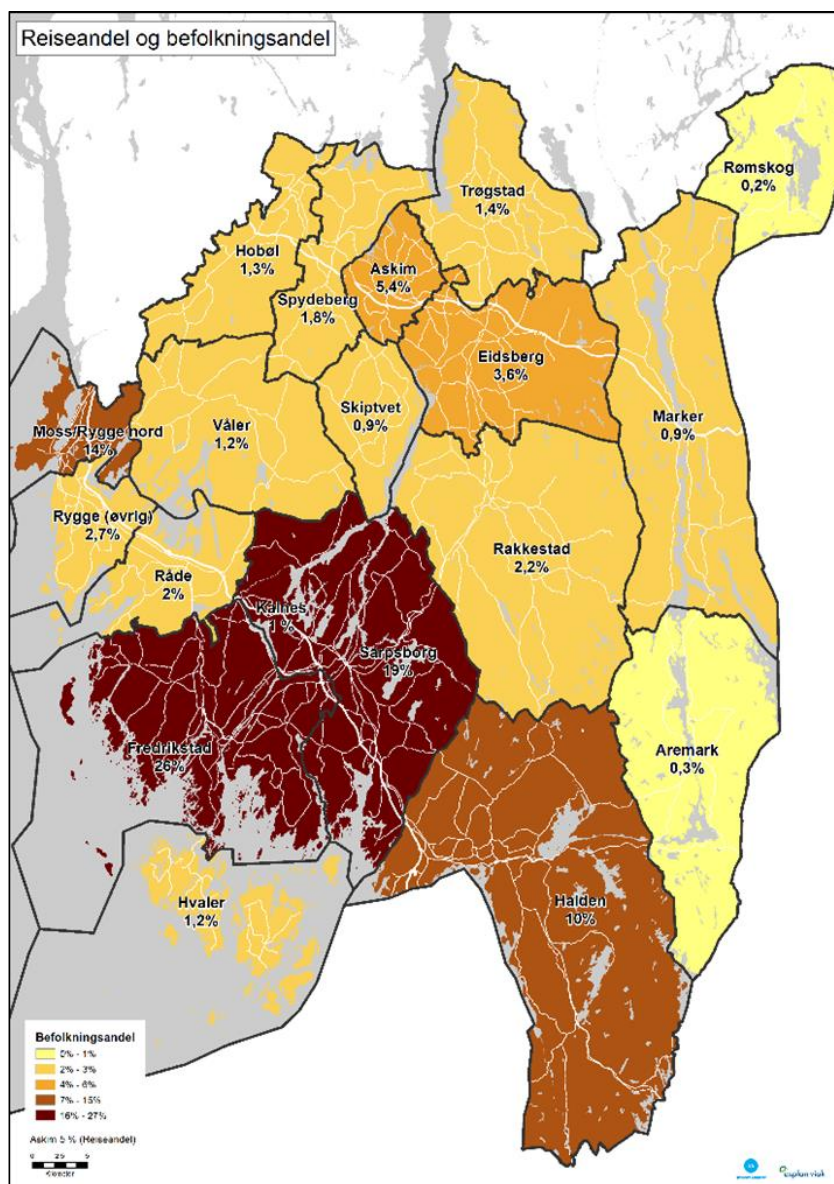
Modellverktøy – data og metoder

Det er benyttet flere ulike datakilder i kartleggingsfasen, ettersom ulike datakilder kan gi ulike svar. En kombinasjon av ulike datakilder og transportmodellanalyser gir et godt beslutningsgrunnlag. Ved å benytte både passasjerstatistikk fra ØKT og data om reiseomfang og transportmiddelbruk fra de regionale transportmodellene (RTM), samt data fra nasjonal RVU 2013/14 og de gjennomførte befolkningsundersøkelsene, har vi fått et godt bilde av dagens situasjon. På denne måten er det også mulig å få de ulike datakildene kontrollert mot hverandre. I tillegg til disse datakildene, er ulike SSB-data benyttet, som pendlerdata, bosettings- og arbeidsplassdata, økonomidata mv.

2 Beskrivelse av analyseområdet

2.1 Befolkning

I 2016 bodde det til sammen drøyt 390.000 personer i Østfold. Nesten halvparten av befolkningen bor i Nedre Glomma, drøyt 46 prosent. 14 prosent bor i Moss byområde (Moss kommune og nordvestre deler av Rygge) og 10 prosent i Halden. 70 prosent bor dermed i de tre største byområdene, mens 30 prosent bor i de resterende kommunene i Østfold. Av disse bor ca. 1/3 i de to kommunene Eidsberg og Askim, hvorav hovedtyngden av innbyggerne bor i Askim sentrum og Mysen. I Askim bor mellom 80 og 90 prosent av kommunes innbyggere (15-16.000) i byområdet.

Figur 2.1:
Befolkningsandel i de ulike kommunene i Østfold. Datakilde SSB
Befolkning i 2016

Tabell 2.1: Bosatte i 2016 og 2040. Kilde SSB.

Kommune	2016 Bosatte	2040 Hovedalternativet	Vekst	Vest% fra 2016-2040
Halden	30544	36800	6256	20 %
Moss	32182	40600	8418	26 %
Sarpsborg	54678	64700	10022	18 %
Fredrikstad	78967	97200	18233	23 %
Hvaler	4511	4900	389	9 %
Aremark	1404	1300	-104	-7 %
Marker	3610	3700	90	2 %
Rømskog	672	700	28	4 %
Trøgstad	5343	6200	857	16 %
Spydeberg	5736	7500	1764	31 %
Askim	15615	19300	3685	24 %
Eidsberg	11396	14200	2804	25 %
Skiptvet	3742	4800	1058	28 %
Rakkestad	8084	9300	1216	15 %
Råde	7357	8900	1543	21 %
Rygge	15458	18300	2842	18 %
Våler	5186	8300	3114	60 %
Hobøl	5382	7500	2118	39 %
Østfold fylke	289867	354200	64333	22 %

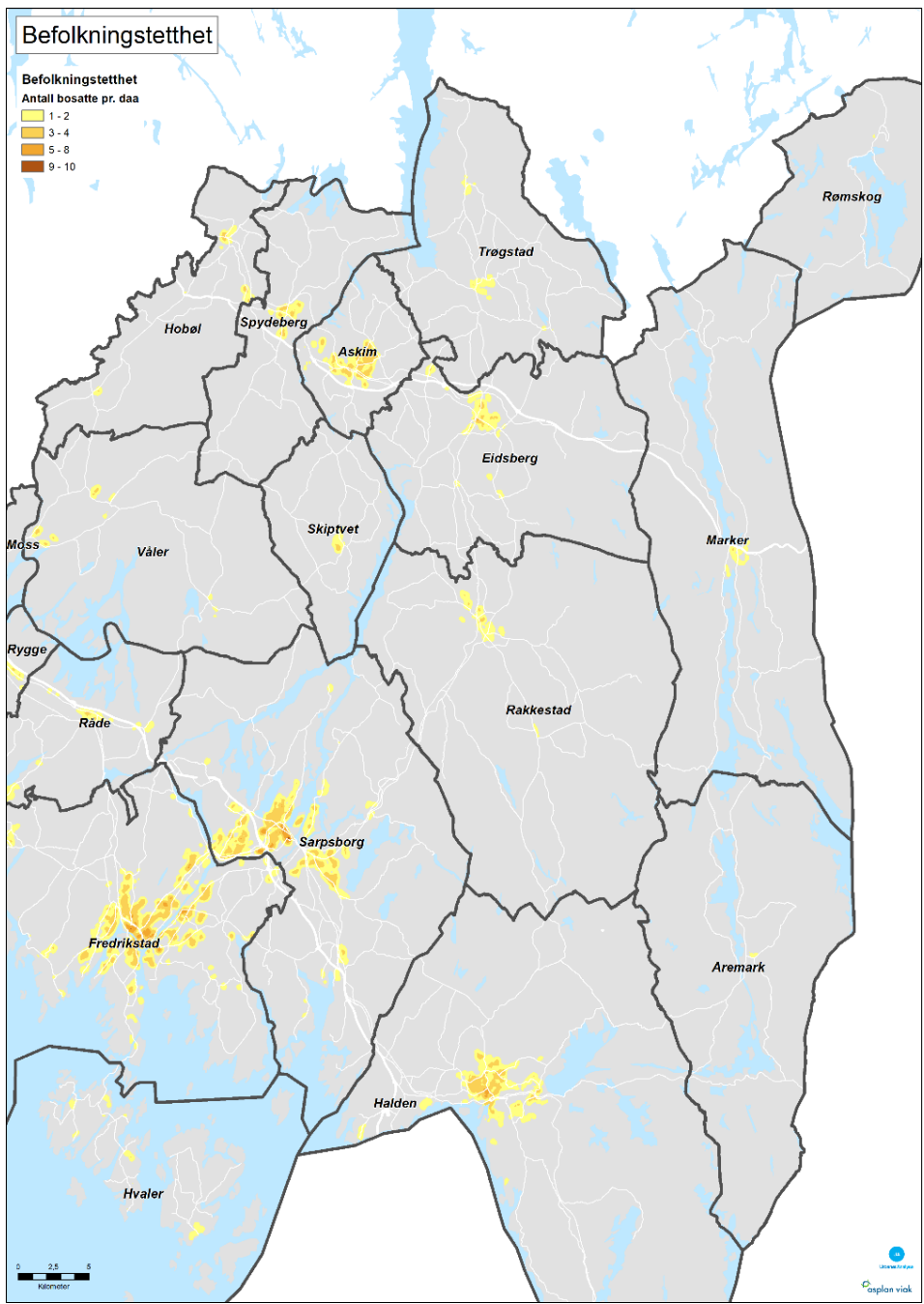
I følge SSBs befolkningsprognoser vil Østfold fylke ha ca. 64.000 flere innbyggere i 2040 enn i 2016, en økning på 22 prosent. 44 prosent av økningen vil komme i Nedre Glomma, som vil ha en befolkningsvekst på 21 prosent. Prosentvis vil Moss ha en sterkere befolkningsvekst med 26 prosent, som gir ca. 8.400 flere innbyggere i 2040. Askim og Eidsberg vil ha om lag samme vekst som Moss, og får til sammen ca. 6.500 flere innbyggere i 2040. Kommunene med forventning om prosentvis størst vekst er Våler (60 prosent), Hobøl (39 prosent), Spydeberg (31 prosent) og Skiptvet (28 prosent). Dette er kommuner som sammen med Moss ligger i pendlingsavstand til de store arbeidsmarkedene i Oslo og Akershus. Marker og Rømskog i Indre Østfold, samt Hvaler vil ha liten endring i befolkningen, og i Aremark viser prognosene en befolkningsnedgang. Resterende kommuner vil ha en befolkningsvekst på 15-20 prosent.

Nesten 9 av 10 av innbyggerne i Østfold bor i byer og tettsteder

Både i byområdene og i kommunene ellers bor størsteparten av befolkningen i tettsteder, til sammen 86 prosent av Østfolds befolkning. I Sarpsborg/Fredrikstad bor 92 prosent av befolkning i et tettbygd område (etter SSBs definisjon av tettsted). Moss har den høyeste andelen, hvor hele 98 prosent av befolkningen bor i tettstedet. I Halden, som har et større omland, bor 87 prosent i tettstedet. Av de øvrige kommunene i Østfold er det Askim som har den høyeste andel som bor i kommunes by/tettsted med 90 prosent. Eidsberg er vesentlig mer spredtbygd, her bor 69 prosent i tettsteder (i hovedsak i Mysen).

Kommunene med størst andel spredt bosetting er Rømskog, som ikke har noen definert tettsted og Aremark med 75 prosent av befolkningen utenfor tettsted. Også Skiptvet har relativt spredt bosetting med 55 prosent som bor spredt. På Hvaler bor 59 prosent i tettsteder. I resterende kommuner i Østfold er andelen mellom 50 og 76 prosent.

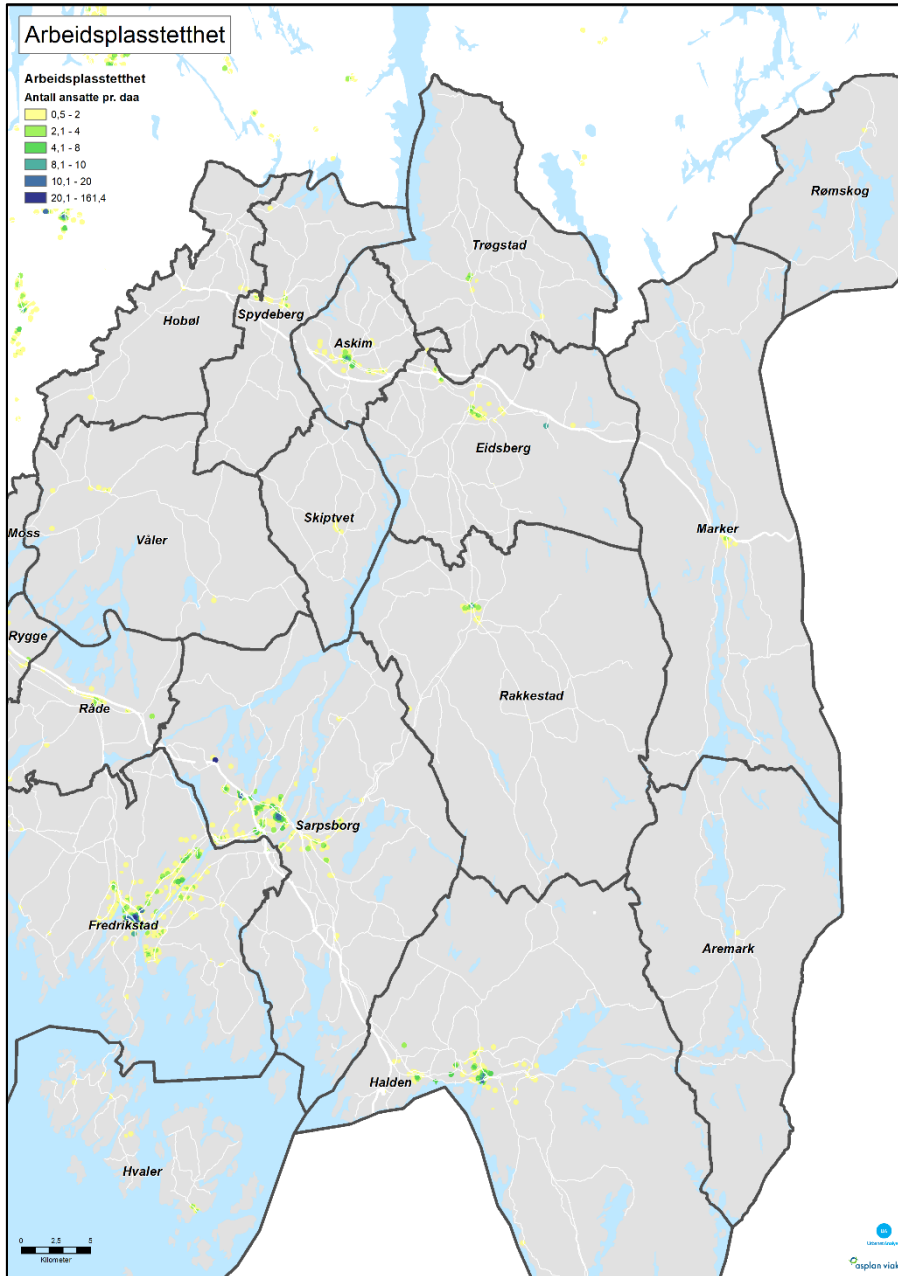
Tilsammen bor 14 prosent av befolkningen i Østfold utenfor byer/tettsteder (ca. 41.000), og hele 27 prosent av disse bor i Sarpsborg/Fredrikstad kommuner, drøyt 11.000 personer. Ca. 30.000 personer bor utenfor tettsteder/byer i de resterende kommunene i Østfold. Dette utgjør 11 prosent av Østfolds befolkning.

Figur 2.2: Befolkningstetthet i Østfold pr. 2016. Datakilde SSB

Arbeidsplasser

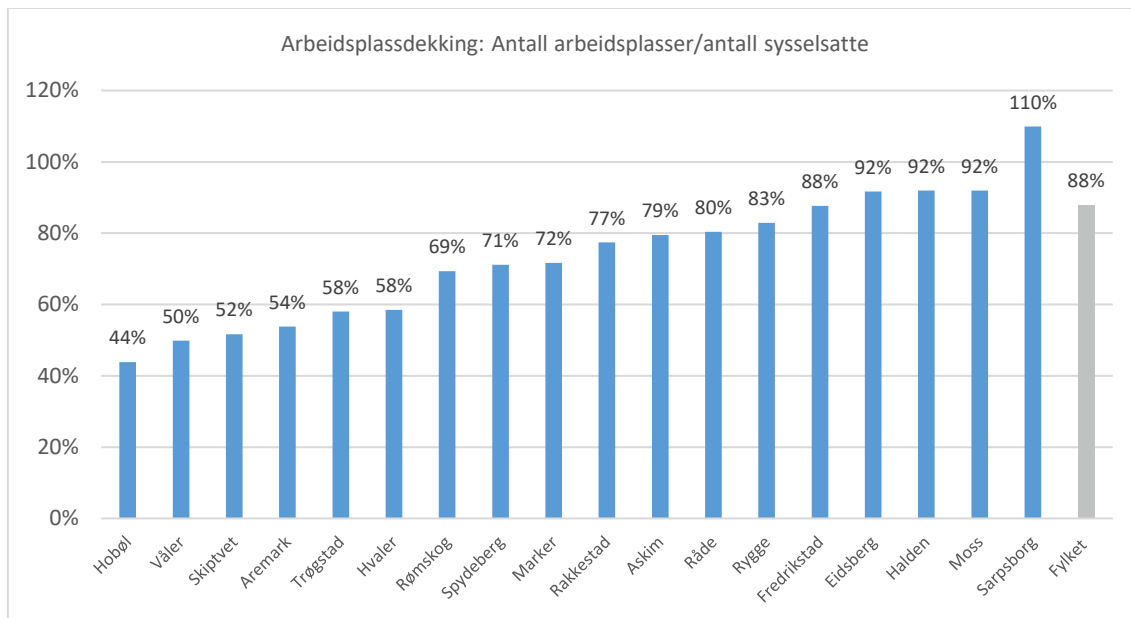
Arbeidsplassene i Østfold er stort sett lokalisert innenfor byene/tettstedene. De største unntakene er sykehuset på Kalnes og arbeidsplasskonsentrasjonen vest for Halden sentrum langs RV. 21 ved Isebakke.

Figur 2.3: Arbeidsplasskonsentrasjon i Østfold pr. 2016. Datakilde SSB.

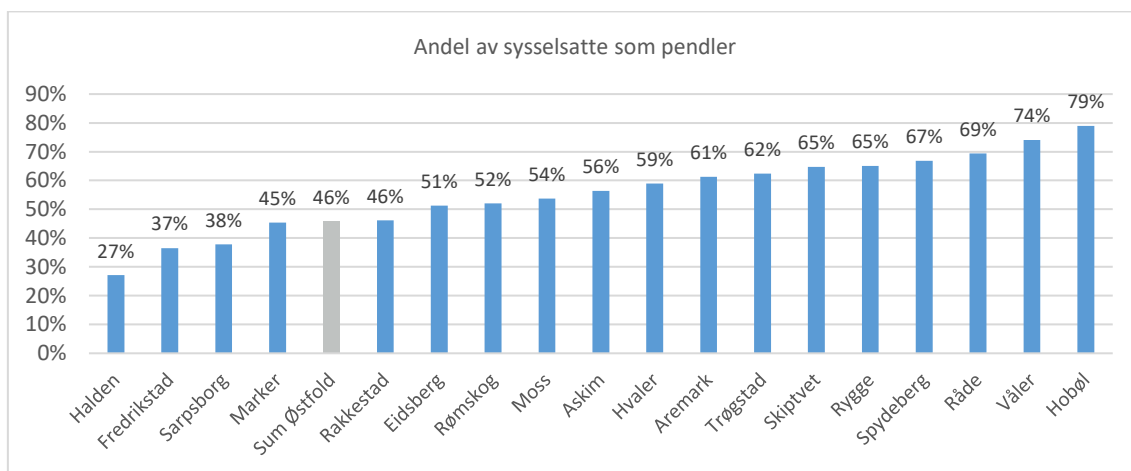
2.2 Pendling

Østfold har et underskudd på arbeidsplasser. Arbeidsplassdekningen ligger på 88 prosent. Den eneste kommunene i Østfold som har arbeidsplassoverskudd er Sarpsborg, noe som skyldes sykehuset på Kalnes.

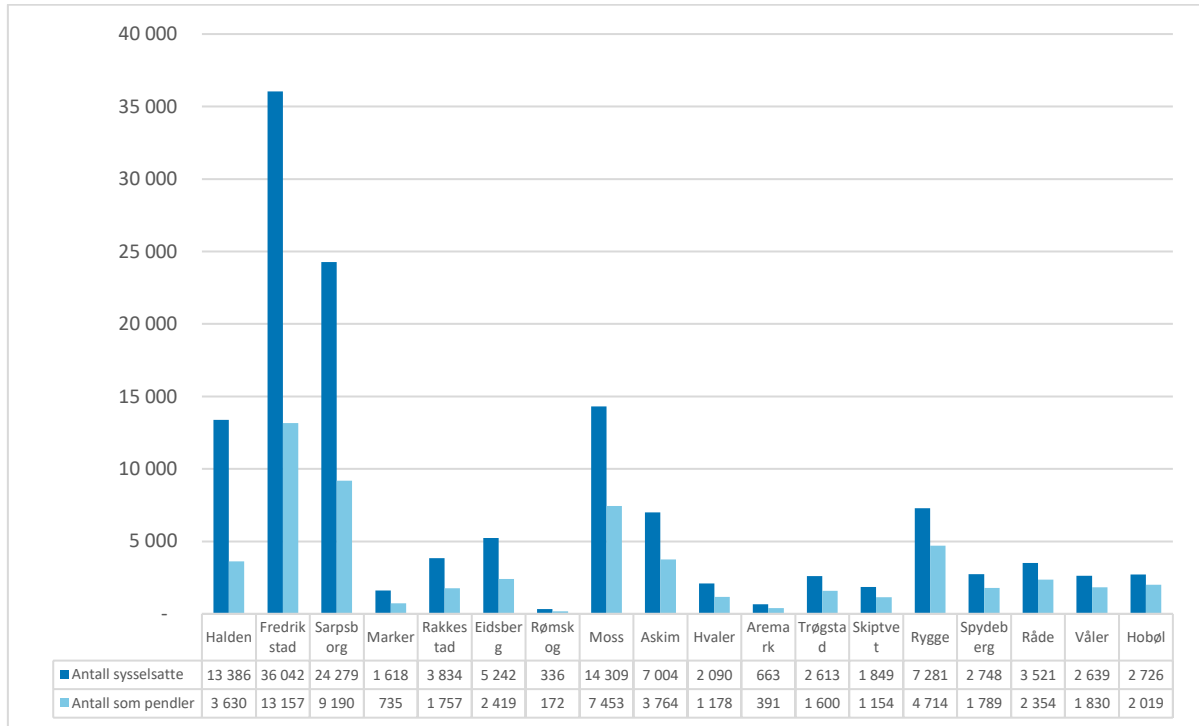
Figur 2.4: Arbeidsplassdekning i kommunene i Østfold - Arbeidsplasser i den enkelte kommune delt på antall sysselsatte bosatt i den samme kommunen. Datakilde Statistikkbanken SSB

I fylket som helhet pendler nesten halvparten av de sysselsatte. Pendlingsandelen er lavest i Halden med 27 prosent, og høyest i Hobøl med hele 79 prosent.

Figur 2.5: Andel av sysselsatte i kommunene i Østfold som pendler. Datakilde Statistikkbanken SSB

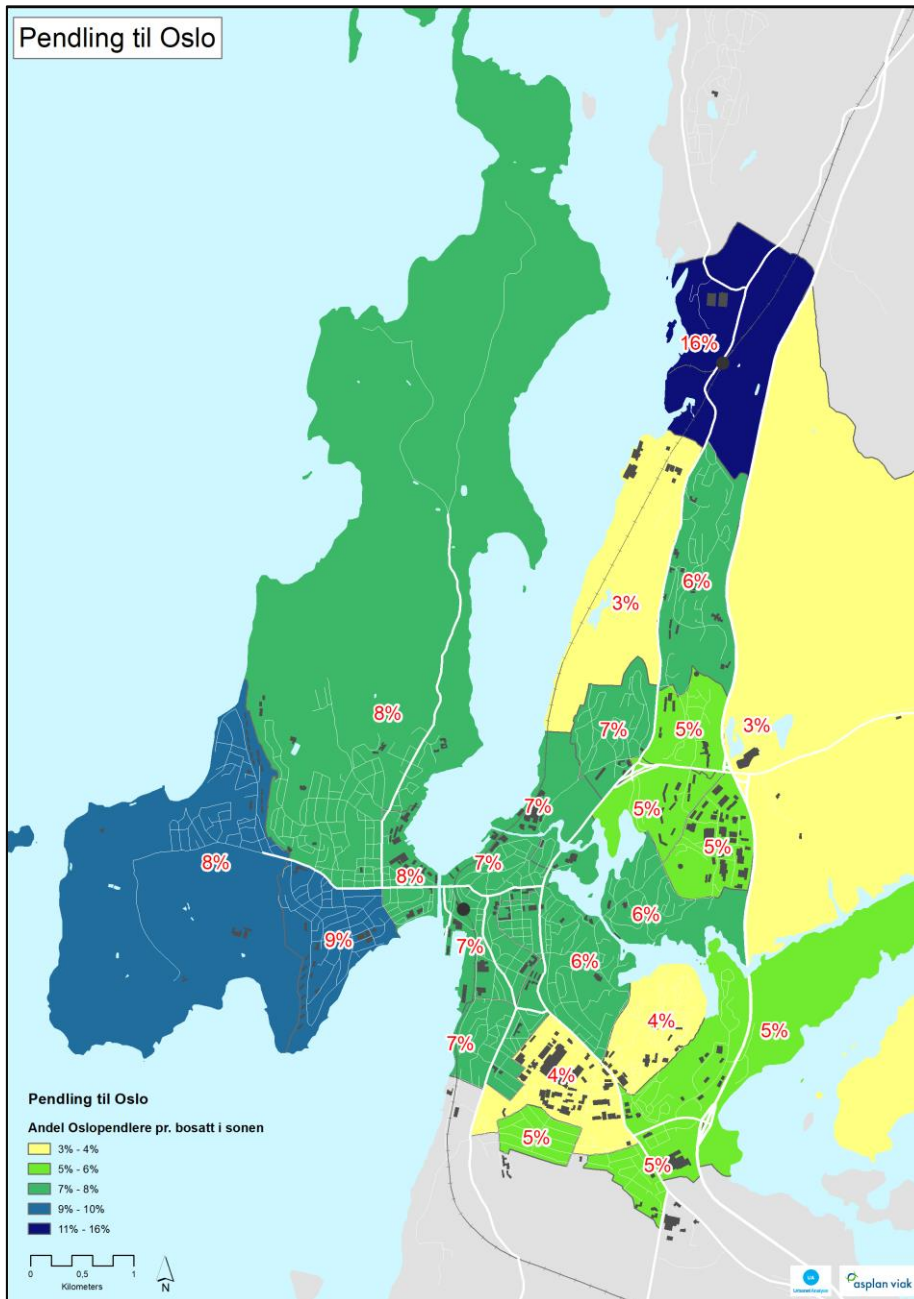
Selv om det er en stor andel av de yrkesaktive som pendler fra enkelte kommuner i Østfold, er nødvendigvis ikke det reelle antallet pendlere så høyt, da det er relativt få bosatte i mange av disse kommunene. For eksempel er det kun 336 yrkesaktive personer i Rømskog og 663 i Aremark. Det vil si at det er 172 personer som pendler fra Rømskog og 391 personer fra Aremark. Til sammenlikning er det 3.630 personer som pendler fra Halden som har den laveste pendlingsandelen av alle kommunene i fylket.

Figur 2.6: Antall sysselsatte og antall pendlere i kommunene i Østfold. Datakilde Statistikkbanken SSB

Selv om arbeidsplassdekningen i Moss er høy har kommunen samtidig en stor utpendling. Det betyr at kommunen også har stor innpendling. De største pendlingstømmene i Moss går til og fra Rygge kommune, hvor deler av kommunen er en naturlig del av Moss byområde. Fra Moss er det også mange som pendler til Oslo, mens det er relativt få som pendler den andre veien. Innpendlingen til Moss kommer fra øvrige kommuner i Mossregionen, samt fra Nedre Glomma.

I Moss kommune er det noen områder som har større andel pendlere enn andre. I Kambo og området rundet er det 16 prosent av de bosatte som pendler. Deretter følger Jeløya hvor 8-9 prosent av befolkningen pendler. Lavest andel pendlere finner vi på Øreåsen og området rundt Rygge Storsenter.

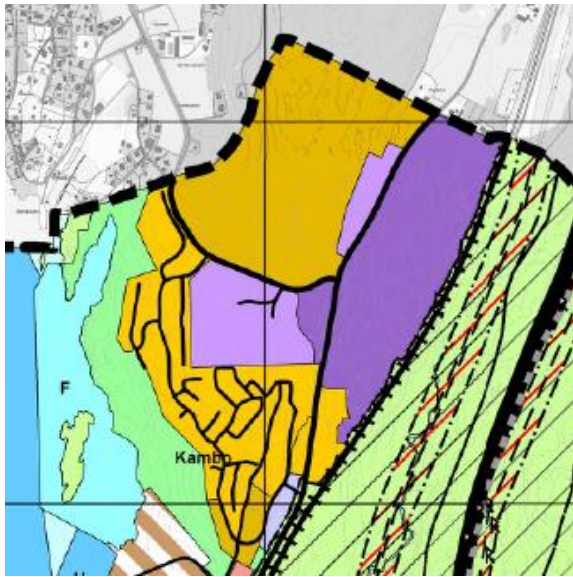
Figur 2.7. Andel Oslopendlere pr. bosatt i den enkelte sone. Til sammen 2600 Oslopendlere inngår i beregningsgrunnlaget (kilde Arbeidsgiver-arbeidstakerregisteret for 2015, levert av Statens vegvesen).

2.3 Planer for videre arealutvikling – og betydningen for kollektivtransport

Utbyggingsplaner i Moss

Sjøhagen nord, Kambo

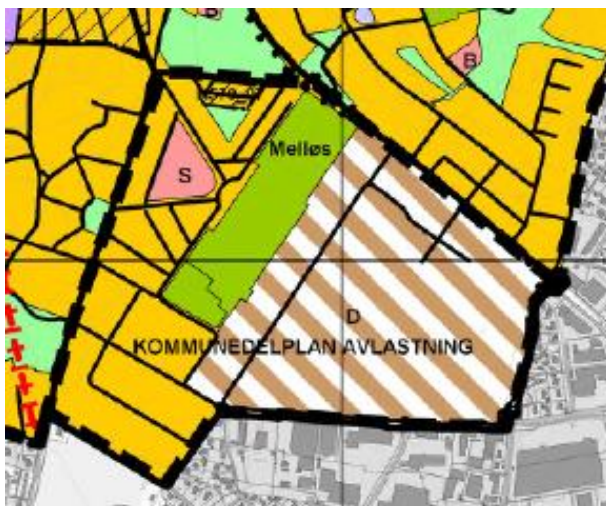
I gjeldende kommuneplan for Moss (2011-2022) er det satt av et område på ca. 226 dekar til boligformål drøyt 700 meter nord for Kambo stasjon – Sjøhagen nord. Foreløpige anslag fra forslagsstiller tilsier at det kan bli plass til ca. 500 boliger her. Ved god planlegging vil alle

boligene i planområdet kunne ligge i gangavstand fra en eller to holdeplasser i Breivikveien, som vil være en naturlig trasé for både å betjene dagens bebyggelse i Sjøhagen og fremtidige boliger i Sjøhagen nord. Utbyggingen er i seg selv ikke stor nok til å gi grunnlag for et egen rute til Moss sentrum, men området kan kobles på Ruters rute mellom Sonsveien og Moss sentrum, via Kambo, dersom denne ruten flyttes fra Sjøhagen til Breivikveien/Osloveien. Bussbetjening av Kambo og Sjøhagen er nærmere beskrevet i kapittel 6.4.

Figur 2.8. Sjøhagen nord - område avsatt til fremtidig boligbygging nord for Kambo stasjon. Kilde Kommuneplan for Moss 2011-2022.

Høyden/Varnaveien/Vingparken

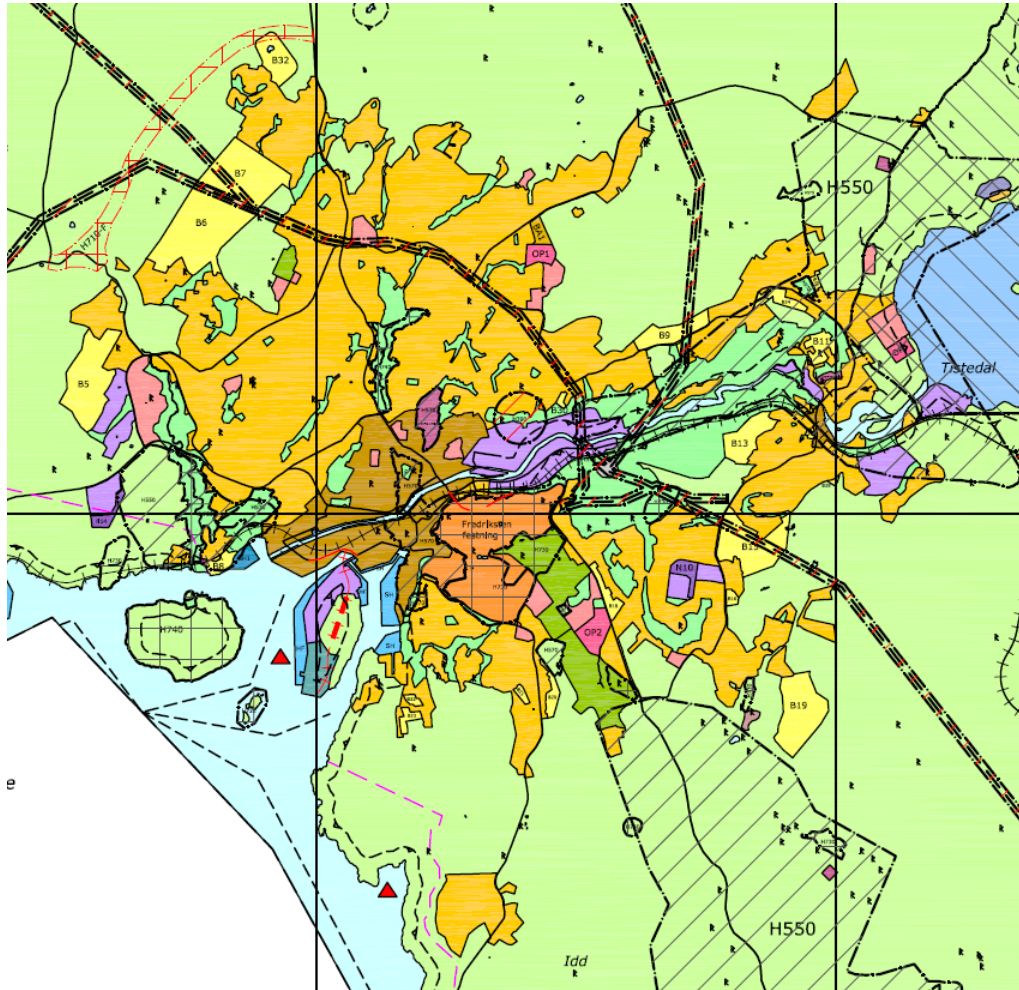

Høyden/Varnaveien/Vingparken er et større transformasjonsområde sør for Moss sentrum, beliggende mellom Melløs stadion og kommunegrensen mot Rygge. Transformasjonsområdet ligger langs flere viktige kollektivakser inn mot Moss sentrum. En bymessig utvikling av dette området, med flere boliger og arbeidsplasser og høyere tetthet enn i dag, vil kunne bidra til økt kollektivbruk. Muligheter for bussbetjening av Høyden/Varnaveien/Vingparken er nærmere beskrevet i kapittel 6.4.

Figur 2.9. Høyden/Varnaveien/Vingparken – område avsatt til transformasjon sør for Moss sentrum. Kilde Kommuneplan for Moss 2011-2022.

Utbyggingsplaner i Halden

Planlagte nye boligområder i Halden ligger alle i utkanten av dagens bebyggelse, og uten tilknytning til hovedvegnettet, med unntak for område B15 langs Øbergveien. Utbygging av disse områdene vil således i liten grad bidra til økt kundegrnlag for kollektivtransporten. Det vil samtidig være kostbart å kunne tilby et attraktivt kollektivtilbud for de planlagte utbyggingsområdene da disse i seg selv ikke er store nok til å gi grunnlag for egne ruter. Det samme gjelder videre utbygging på Hov (Hovsfjellet), sør i kommunen, hvor det er planlagt for 50-100 boliger i et område som bare delvis er bebygd i dag.

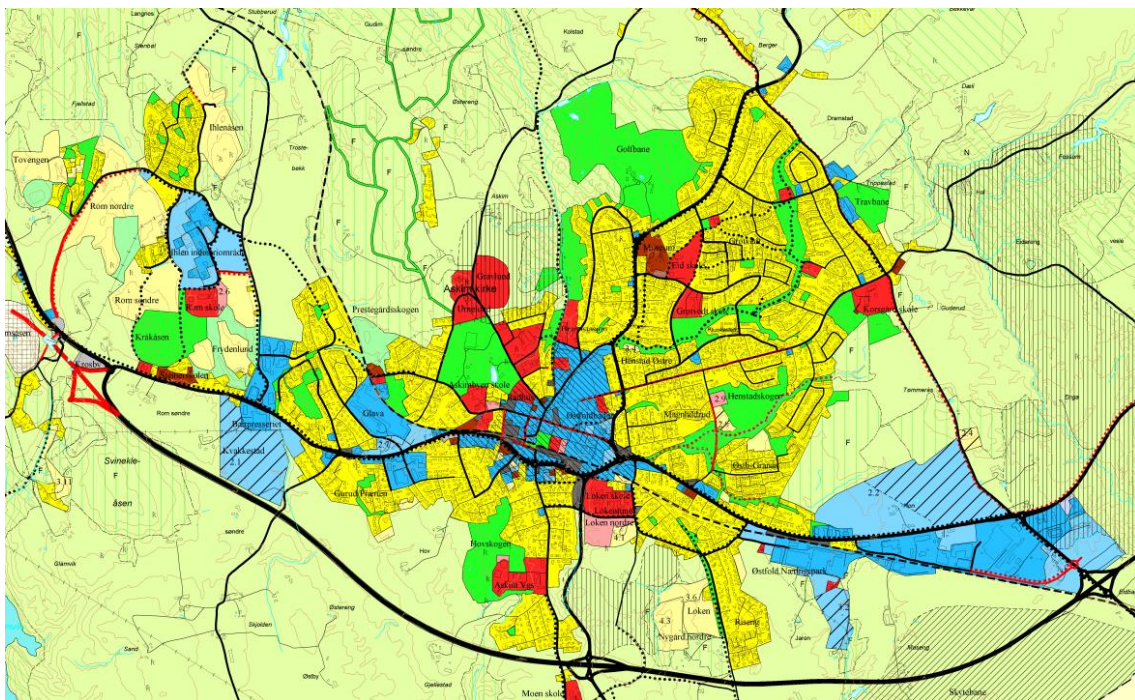
Figur 2.10. Utsnitt av kommuneplanens arealdel for Halden 2011-2023. Nye boligområder i gult. Hovsfjellet ligger helt sør (i oransje)

Haldens kommuneplan omtaler ikke behov for et utbyggingsmønster som kan bygge opp om kollektivtransport, sykkel og gange, gjennom fortetting, transformasjon og lignende arealeffektiv utbygging - et utbyggingsmønster som også vil kunne bidra til å redusere helseutfordringene befolkningen i kommunen har. I planen vises det til at kollektivtransport ikke er kommunens ansvar, samtidig som at det vises til behov for hyppigere avganger, kortere reisetid og bedre rutenett for blant annet å nå mål om lokal og regional klimapolitikk. Arealplanlegging og et areal- og transporteffektivt utbyggingsmønster er kommunens viktigste

verktøy for å bidra til dette. Noe som dessverre ikke gjenspeiles i kommuneplanen, verken i samfunnsdelen eller i arealplankartet.

Utbyggingsplaner i Askim

Boligbebyggelsen i Askim er konsentrert til to delområder, det sentrale tettstedet og Ihlen/Rom/Tovengen. De største nye boligfeltene i kommunen ligger i Ihlen/Rom/Tovengen, 3-4 km vest for sentrum. Utbygging av disse områdene vil kreve kollektivbetjening inn mot sentrum, men utbyggingen alene er sannsynligvis ikke stor nok til å gi grunnlag for et eget kollektivtilbud innenfor normal kostnadsdekning. Avstanden fra Askim tilsier i størrelsesorden 1500 bosatte for å kunne ha en kostnadsdekning på 40 prosent (gjennomsnitt for hele Norge) for et kollektivtilbud med avgang hver time på dagtid. Nye boliger på Løken, sørøst for sentrum, vil ligge i gang-sykkelavstand fra sentrum.

Figur 2.11. Utsnitt av kommuneplan for Askim 2008-2019.

Utbyggingsplaner i øvrige deler av Østfold

Det er ingen større planlagte utbygginger i øvrige deler av fylket som vil kunne påvirke utvikling av kollektivtilbudet i Østfold i nevneverdig grad. Planlagte nye utbyggingsområder i øvrige kommuner ligger enten i tilknytning til, og dermed i gangavstand til de enkelte kommunesentre, eller områdene er for små til at det kan legges til rette for egne kollektivtilbud.

2.4 Planer for infrastrukturtiltak

InterCity – nytt dobbeltspor og ny jernbanestasjon i Moss

Bane NOR skal bygge ca. 10 km dobbeltspor for jernbane i ny trasé gjennom Moss. I tillegg skal det bygges en ny jernbanestasjon, som flyttes noe lengre sør enn dagens lokalisering. Planlagt byggestart er 2019. De første togene skal etter planen gå i 2024, og prosjektet er planlagt å stå ferdig i 2025.

Nye Moss stasjon bygges slik at det i fremtiden blir mulig med fire avganger per time hver vei for både lokaltog og InterCity-tog. Reisetiden til Oslo blir omtrent 30 minutter for de raskeste togene, og det nye dobbeltsporet inngår i utbyggingen av InterCity-strekningene på Østlandet. Utbyggingen medfører transformasjon i stasjonsområdet, med ny bymessig bebyggelse og nytt vegsystem.

Det nye togtilbudet ventes å bidra til økt tilflytting til Moss, og derigjennom medføre en økning i arbeidspending og andre reisemål i retning Oslo. God bussbetjening av den nye stasjonen er kritisk for at disse reisene skal kunne gjennomføres på en effektiv måte, uten å bidra til økt bilbruk i Moss. Samtidig må det legges til rette for god bussbetjening av sentrum og området rundt bussterminalen, som fortsatt vil være det viktigste målpunktet for kollektivtransport i Moss.

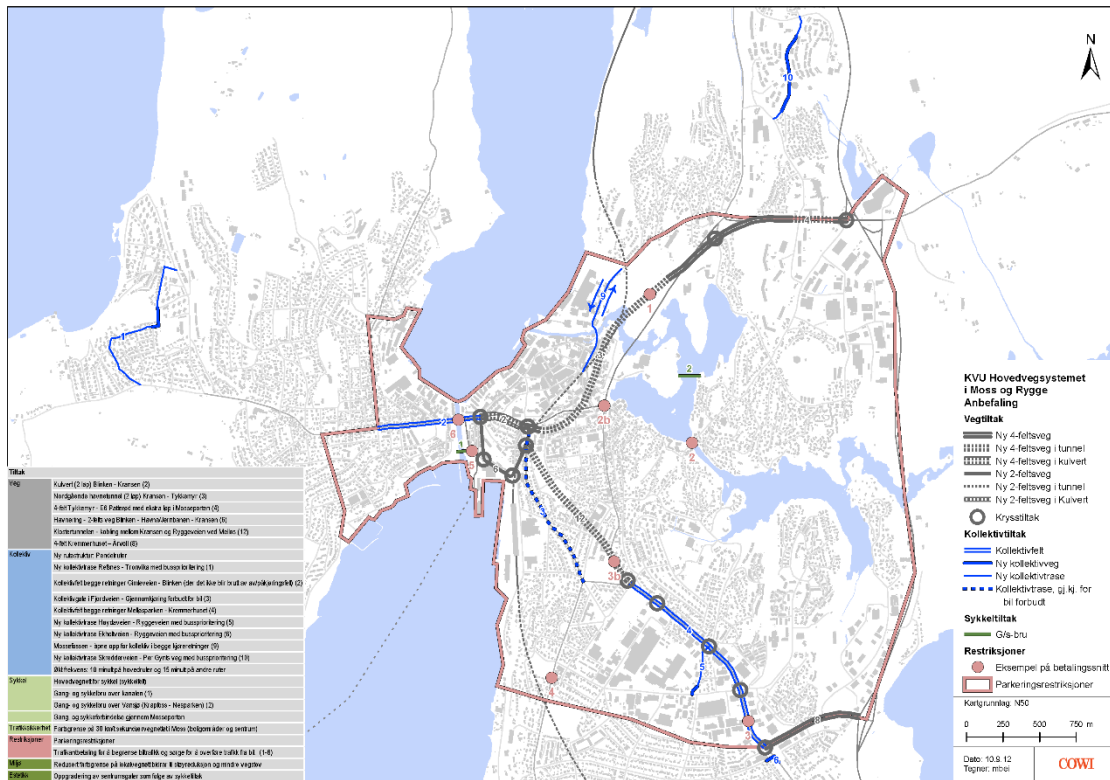
Figur 2.12. Ny Moss stasjon. Kilde Østfoldbanen VL Sandbukta-Moss-Såstad. Områdereguleringsplan, planbeskrivelse. Bane NOR 12.09.2016

Konseptvalgutredning for hovedvegssystemet i Moss

Statens vegvesen har på oppdrag fra Samferdselsdepartementet utarbeidet en konseptvalgutredning (KVU) for hovedvegssystemet i Moss og Rygge kommuner. KVU'en har vært igjennom ekstern kvalitetssikring og ble godkjent av Regjeringen i januar 2015. Hovedvegssystemet i Moss og Rygge skal utvikles med utgangspunkt i konseptet vist i Figur 2.13.

Tiltakene med størst konsekvens for planlegging av nytt kollektivtilbud i Moss er:

- Omlegging av Rv. 19 (2 og 3)
- Kollektivfelt Gimleveien-Blinken, på Jeløya og over Kanalen (2)
- Kollektivgate Fjordveien (3)
- Kollektivfelt langs Fv. 118 mellom Melløsveien og Kremmerhuset (4)
- Ny kollektivtrasé Skredderveien-Peer Gynts vei, på Skredderåsen (10)

Figur 2.13. Anbefalt konsept KVU for hovedvegssystemet i Moss. Kilde KVU for hovedvegssystemet i Moss, Statens vegvesen 2012.

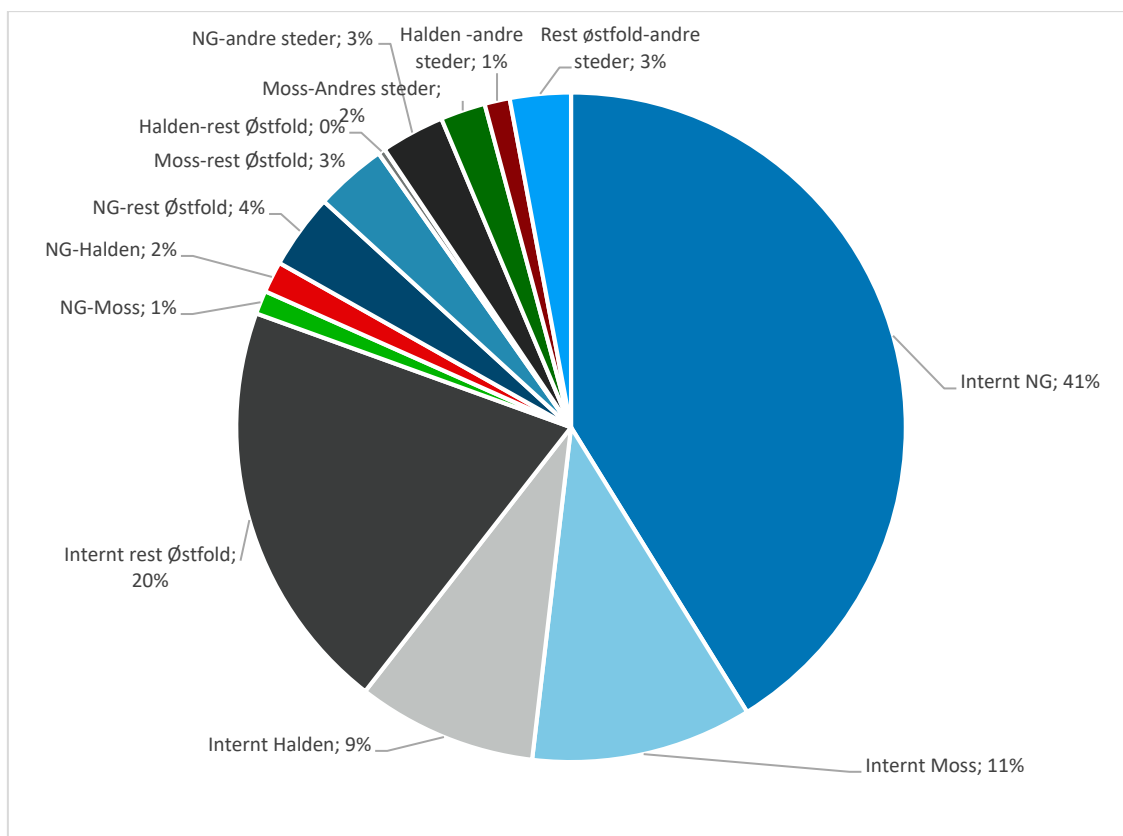
Øvrige deler av fylket

Vi har ikke registrert andre infrastrukturtiltak av større grad utover de omtalte i Moss, som vil påvirke planlegging av kollektivtilbudet i Østfold utenom Nedre Glomma-regionen.

3 Reisebehov og transportstrømmer

3.1 Daglige reiser

Det gjennomføres om lag 1 million daglige reiser med start- eller endepunkt i Østfold¹. 91 prosent av disse reisene både starter og ender i Østfold. 9 prosent har start- eller endepunkt utenfor fylket. Av alle reiser i Østfold går 41 prosent internt i Nedre Glommaregionen. 9 prosent går internt i Halden og 11 prosent internt i Moss byområde. 20 prosent av reisene foregår enten i, eller mellom de resterende kommune i Østfold.

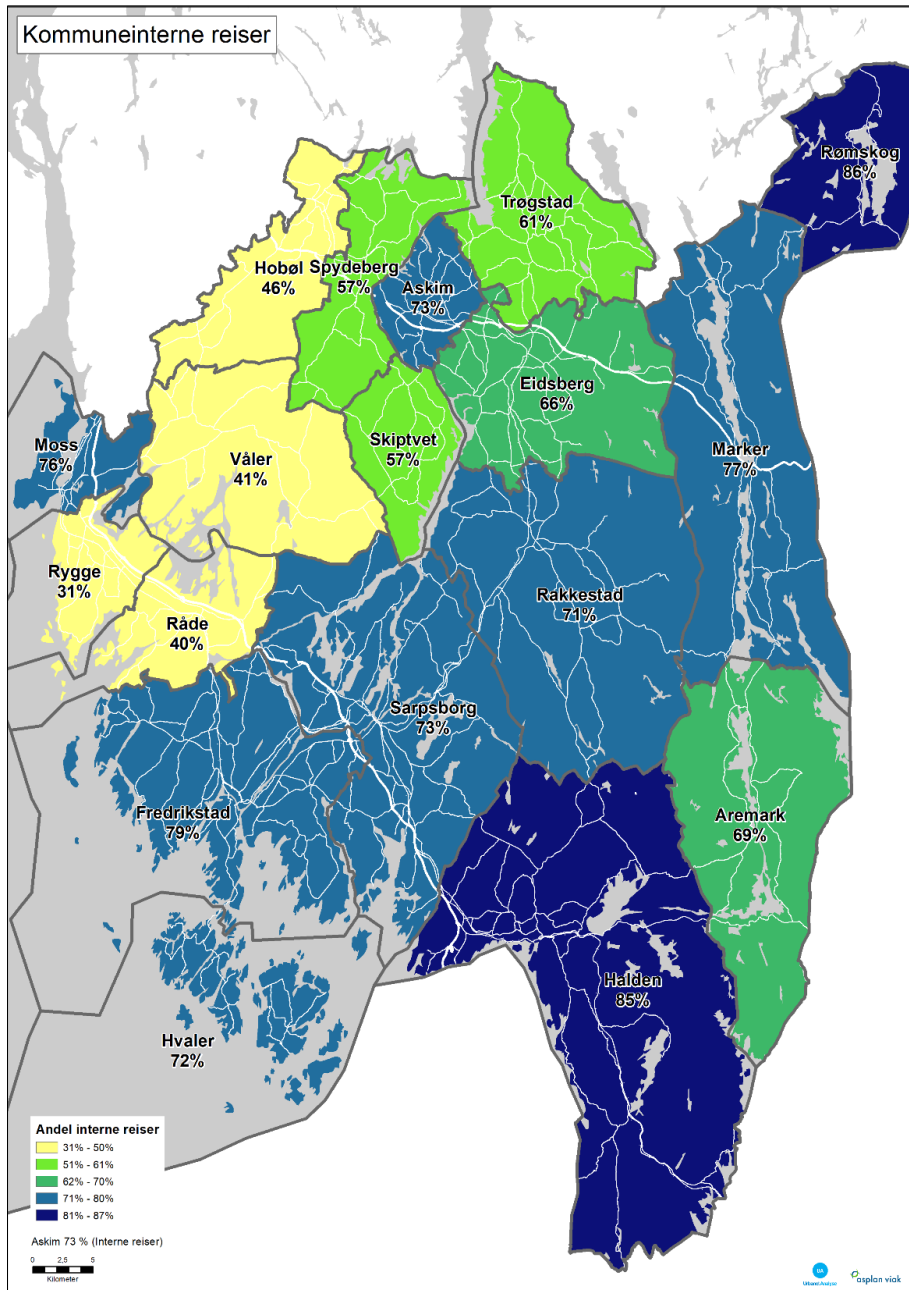
Figur 3.1: Fordeling av drøyt 1 million daglige reiser i Østfold, basert på beregning i regional transportmodell (Datakilde RTM)

Nedre Glommaregionen tiltrekker seg reiser fra hele fylket, men omfanget av reiser mellom Nedre Glommaregionen og øvrige deler av fylket utgjør allikevel bare 7 prosent av reiseomfanget i Østfold – hvorav 1 prosent går mellom Moss og Nedre Glomma, 2 prosent mellom Halden og Nedre Glomma og 4 prosent mellom Nedre Glomma og øvrige deler av Østfold.

¹ Referanse: årsdøgntrafikk (ÅDT) beregnet i regional transportmodell (RTM)

3 prosent av reisene i Østfold går mellom Moss og øvrige kommuner i fylket (utenom Nedre Glomma og Halden), mens det er få reiser mellom Moss og Halden (under 1 prosent av reisene i Østfold).

Figur 3.2 viser at den største reiseaktiviteten foregår internt i de enkelte kommunene og delområdene av fylket, men det er forskjeller mellom kommunene.

Figur 3.2: Andel kommuneinterne reiser i Østfold, basert på data fra RTM.

Halden er den kommunen med størst andel interne reiser. Halden har også den laveste pendlingsandelen i Østfold. Nabokommunen Aremark har også relativt høy andel internreiser med 69 prosent, til tross for en høy pendlingsandel på 61 prosent. En stor andel av de

yrkesaktive bosatte her reiser med andre ord ut av kommunen for å jobbe, men foretar de fleste andre reiser internt i kommune.

Også i Moss byområde er andelen interne reiser relativt høyt, med 76 prosent, til tross for at det er en ganske stor andel som arbeidspendler både fra og til dette området. Det betyr at for andre typer reiser er området «selvforsynt».

Kommunene rundt Moss og på grensen mot Akershus; det vil si Rygge, Råde, Våler og Hobøl, har den laveste andelen interne reiser. I disse kommunene foregår under halvparten av reisene internt i kommunen. Disse kommuner har også en høy arbeidspendling, fra 65 prosent i Rygge (de delene som ikke tilhører Moss byområde) til 79 prosent i Hobøl. I disse kommunene generes det også en god del reiser utenom arbeidsreiser, som går til andre kommuner. Mange av disse går nok til Moss, som er byen for kommunene i denne regionen.

I Askim, som har en relativt stor del av befolkningen i Indre Østfold, er andelen kommuneinterne reiser på nivå med Moss og Nedre Glomma. Rakkestad har også en stor andel interne reiser, og samtidig lavere arbeidspendling enn de fleste andre kommuner i Indre Østfold. I Eidsberg, som er mer spredtbygd enn Askim, er andelen interne reiser noe lavere enn i Askim.

I kommunene rundt Askim – det vil si Spydeberg, Skiptvet og Trøgstad – ligger andelen reiser som starter eller ender utenfor kommune på rundt 40 prosent. Disse kommunene har også en høy arbeidspendling, som ligger på mellom 60 og 70 prosent.

I Rømskog pendler ca. 50 prosent av de yrkesaktive, mens for andre reiser går disse stort sett internt i kommunen.

Hvaler har en arbeidspendling på 59 prosent, mens også her er internreiseandelen på nivå med Nedre Glomma, noe som kan tyde på at andre typer reiser i stor grad foretas internt i kommunen.

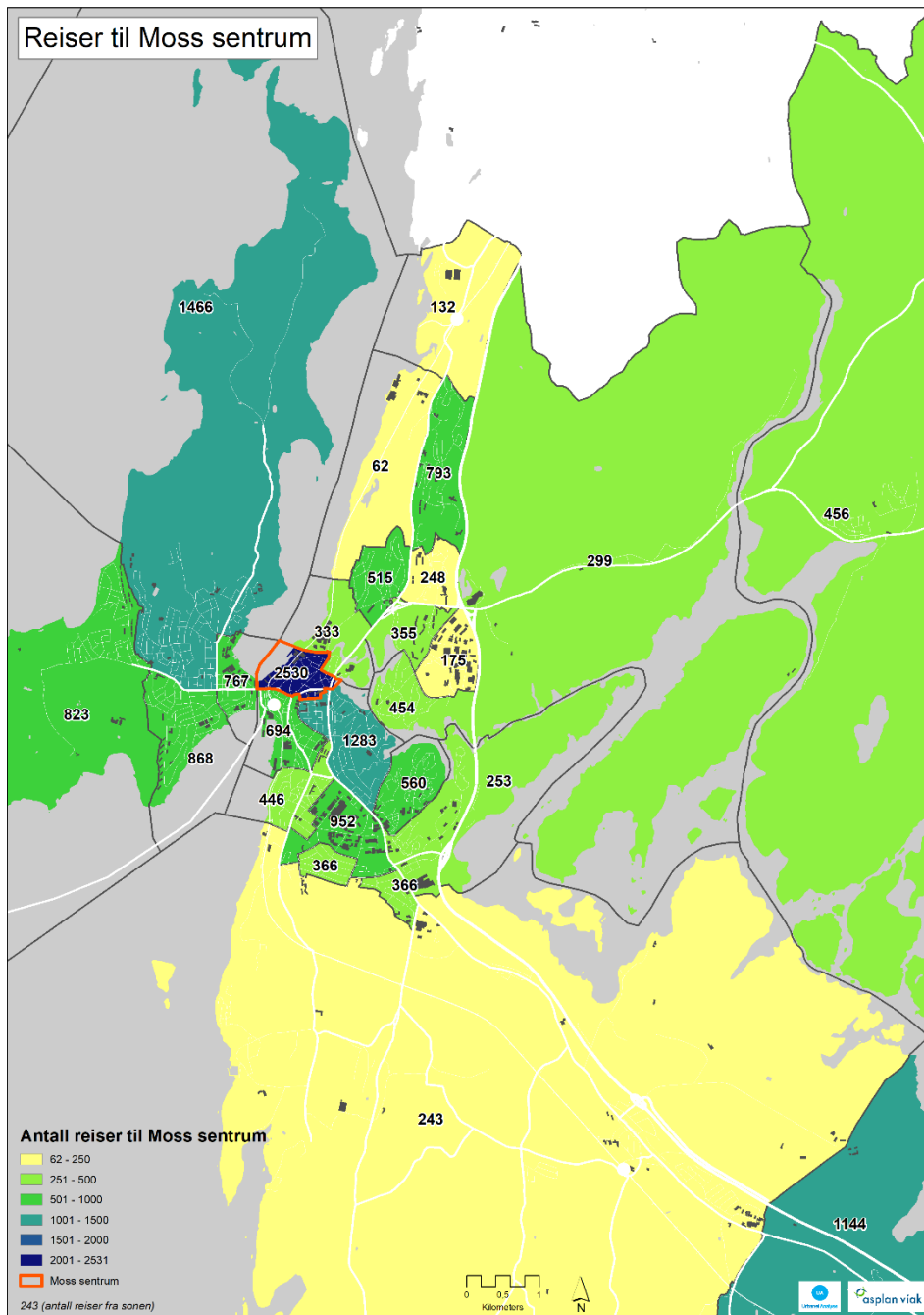
3.2 Reisestrømmer

Moss

Reiseomfanget i Moss byområde (Moss kommune og nordvestre del av Rygge) utgjør drøyt 130 000 daglige reiser, hvorav 76 prosent foregår innenfor byområdet (99 000 reiser). 4 prosent av reisene starter eller ender i Nedre Glomma (5000 reiser), mens 12 prosent går til/fra øvrige kommuner i Østfold (15-16 000 reiser). 3 prosent av reisene går til Oslo og 5 prosent til Vestby/Ås, henholdsvis 4000 og 6500 reiser.

Moss sentrum tiltrekker seg reiser fra hele Mossregionen, men særlig søndre del av byområdet mellom sentrum og Melløs/Høyden, samt fra Jeløya, figur 3.3.

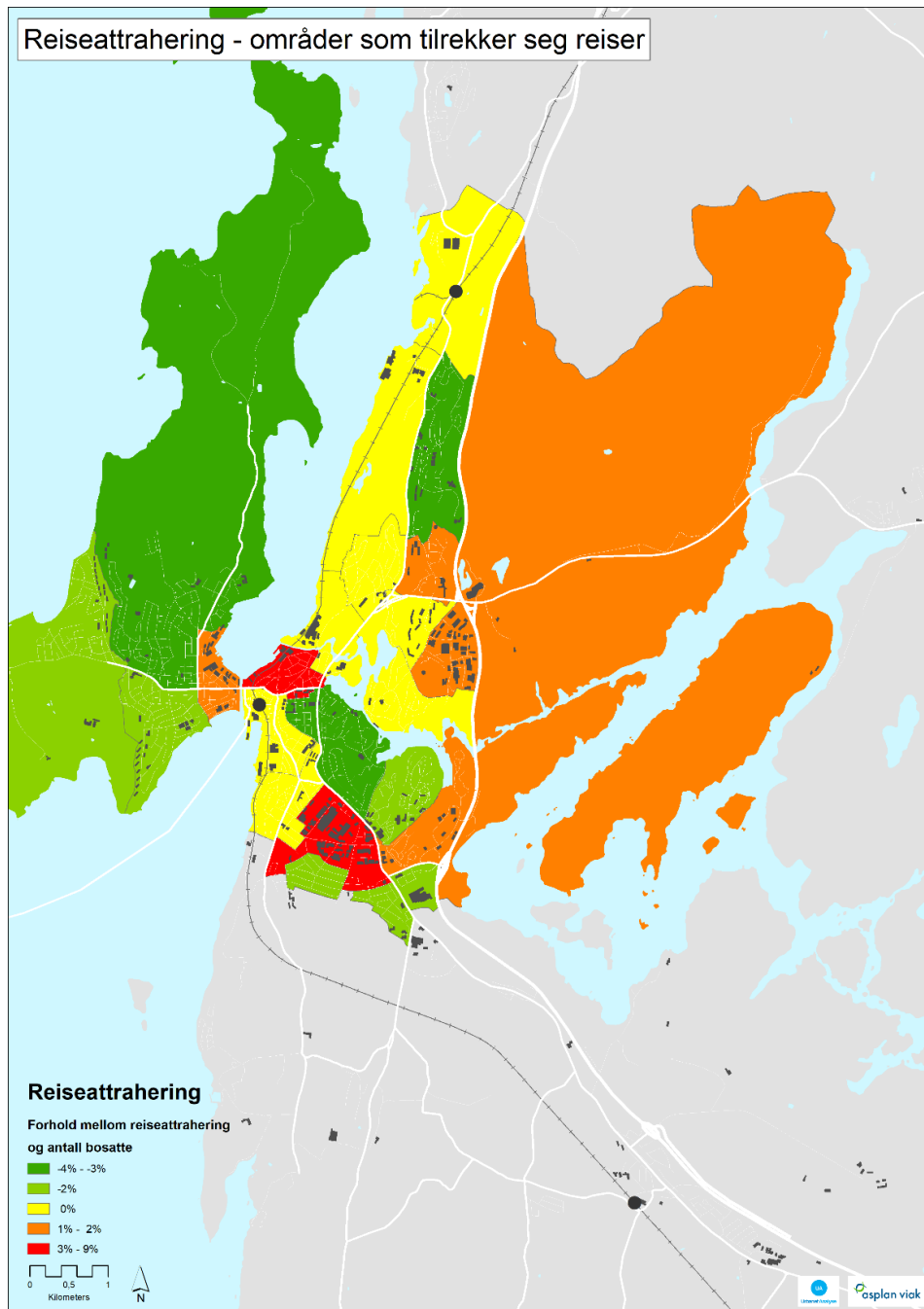
Mange av de sentrumsrettede reisene er korte, og kan foretas til fots eller med sykkel.

Figur 3.3. Reiser til Moss sentrum fra øvrige deler av Moss byområde. Sentrum tiltrekker seg reiser fra hele Mossregionen, men særlig fra søndre del av sentrumsområdet og Jeløya. Mange av disse reisene er relativt korte, og kan foretas til fots eller med sykkel (1-3 km).

Høyden/Varnavegen, med blant annet Rygge Storsenter, tiltrekker seg reiser fra hele regionen, men reiseomfanget er vesentlig lavere enn for reiser til sentrum. Øvrige deler av byområdet tiltrekker seg relativt få reiser utenom hjemreiser. Sykehusområdet, Solgård og Mosseporten fremkommer med noe reiseattrahering i Figur 3.4, men det skyldes i første rekke få bosatte i disse sonene, så det faktiske reiseomfanget er lavt.

Reisetterspørselen i Moss er størst for strekningene Melløs/Høyden-Øre-Sentrum, Jeløya-Sentrum, og Skredderåsen-Mosseskogen-Sentrum.

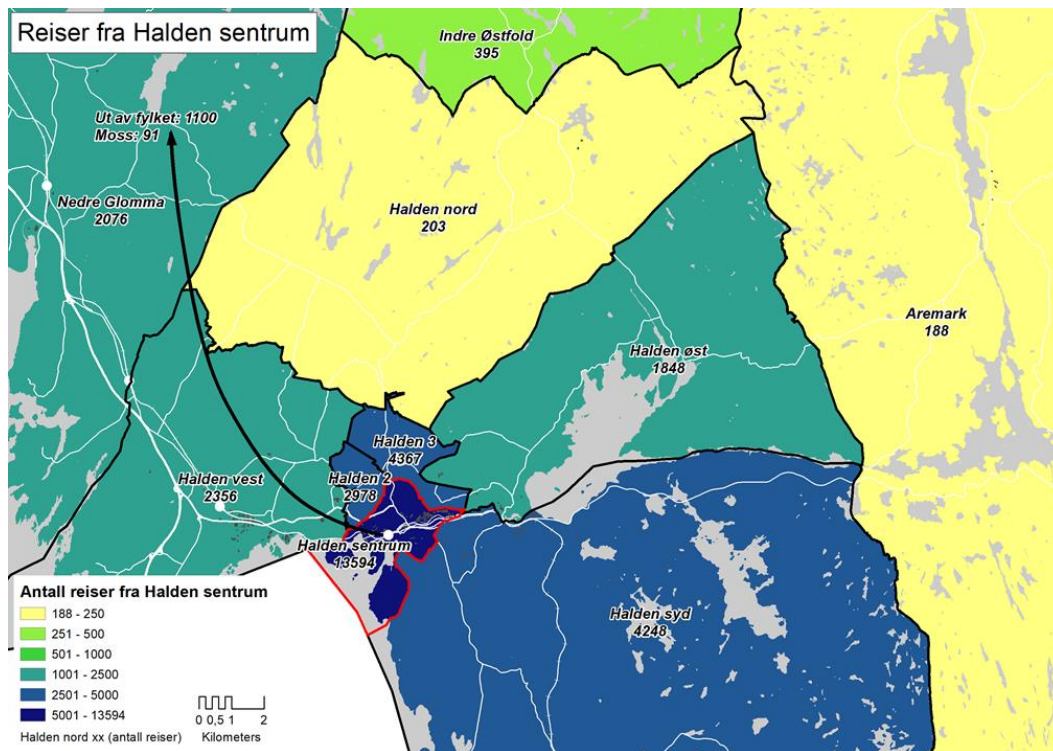
Figur 3.4. Reiseattrahering på sonenivå for Moss byområde. Røde og oransje soner tiltrekker seg reiser ved å ha flere til-reiser enn hjemreiser, som blant annet starter i de grønne områdene.

Halden

Reiseomfanget i Halden utgjør drøyt 95 000 daglige reiser, hvorav 85 prosent foregår internt i kommunen. Halden har den høyeste andelen kommuneinterne reiser i Østfold, og den laveste andelen reiser til Oslo/Akershus. 7 prosent av reisene ut av Halden ender i Nedre Glomma-regionen, 1 prosent går til Aremark/Marker, 1 prosent til Moss, 1 prosent til øvrige kommuner i Østfold, og 6 prosent går ut av fylket.

35 prosent av reiseomfanget i Halden starter eller ender i sentrum (33 000 reiser). 41 prosent av disse foregår innenfor sentrumssonen, og er relativt korte reiser som kan foretas til fots eller med sykkel. Sentrum tiltrekker seg reiser fra hele kommunen, mens det er relativt få reiser mellom øvrige soner i kommunen. Det er størst andel reiser ut av kommunen fra sonene vest for sentrum.

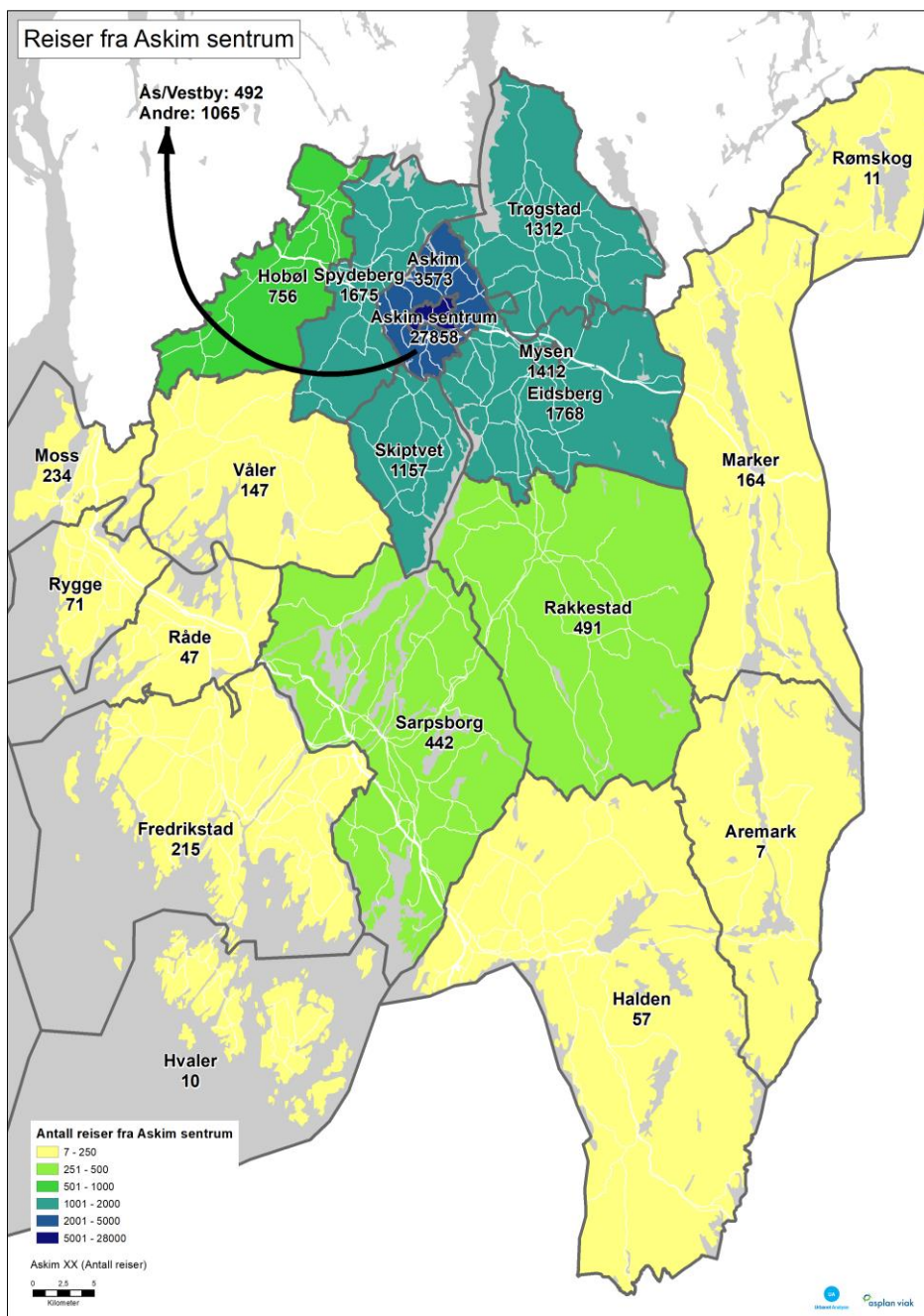
For Halden er reisetterspørselen størst for strekningene Tistedalen-Sentrum og Brødløs-Sentrum.

Figur 3.5. Reiseomfang for Halden sentrum. Sentrum tiltrekker seg reiser fra hele kommunen.

Indre Østfold

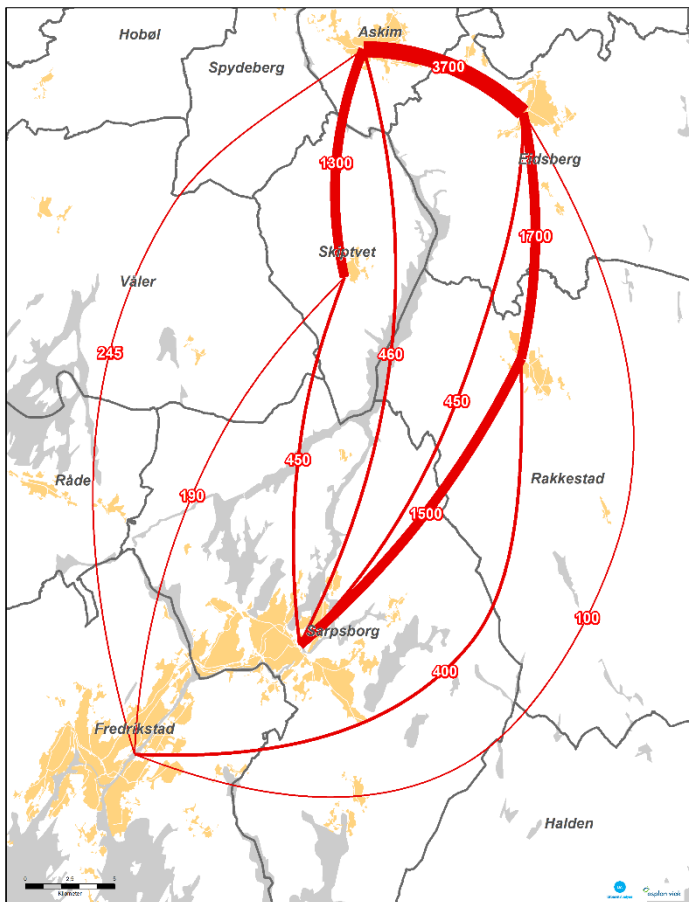
Reiseomfanget i Indre Østfold utgjør drøyt 200 000 daglige reiser, hvorav drøyt 30 prosent foregår internt i Askim og Eidsberg. Askim sentrum er det sentrale reisemålet i Indre Østfold, og sonen tiltrekker seg reiser fra alle de øvrige kommunene i regionen. 65 prosent av reisene som omfatter Askim sentrum går internt i sentrumssonen. Disse reisene er relativt korte, og en stor andel av disse kan gjennomføres til fots eller med sykkel. Det er få reiser til øvrige deler av Askim.

Figur 3.6. Reiseomfang for Askim sentrum, basert på ÅDT-tall fra RTM

- Mysen tiltrekker seg særlig reiser fra øvrige deler av Eidsberg, samt fra Askim sentrum, Trøgstad og Rakkestad.
- Reiser ut av Trøgstad går i all vesentlig grad til Eidsberg og Askim. 5 prosent av reisene går ut av fylket.
- I Hobøl er nesten halvparten av reisene kommuneinterne. 18 prosent går til Spydeberg, 17 prosent går vestover i retning Ås/Vestby/Oslo og 7 prosent til Askim.
- I Spydeberg er drøyt halvparten av reisene kommuneinterne. Reisene ut av Spydeberg ender i Hobøl og Askim.
- Våler har en av de laveste andelene internreiser av kommunene i Østfold (41 prosent) Reiser ut av Våler er rettet mot Moss (28 prosent), og få reiser går i retning Indre Østfold og Nedre Glommaregionen.
- Skiptvet har 57 prosent internreiser. Reiser ut av Skiptvet går stort sett til Askim (16 prosent) og i noe grad til Sarpsborg (5 prosent).

For Indre Østfold er reiseetterspørselen størst mellom Askim og Eidsberg/Mysen. Det er også en viss reiseetterspørsel for strekningene Trøgstad-Mysen-(Askim), Skiptvet-Askim, Mysen-Rakkestad, Rakkestad-Sarpsborg og Våler-Moss.

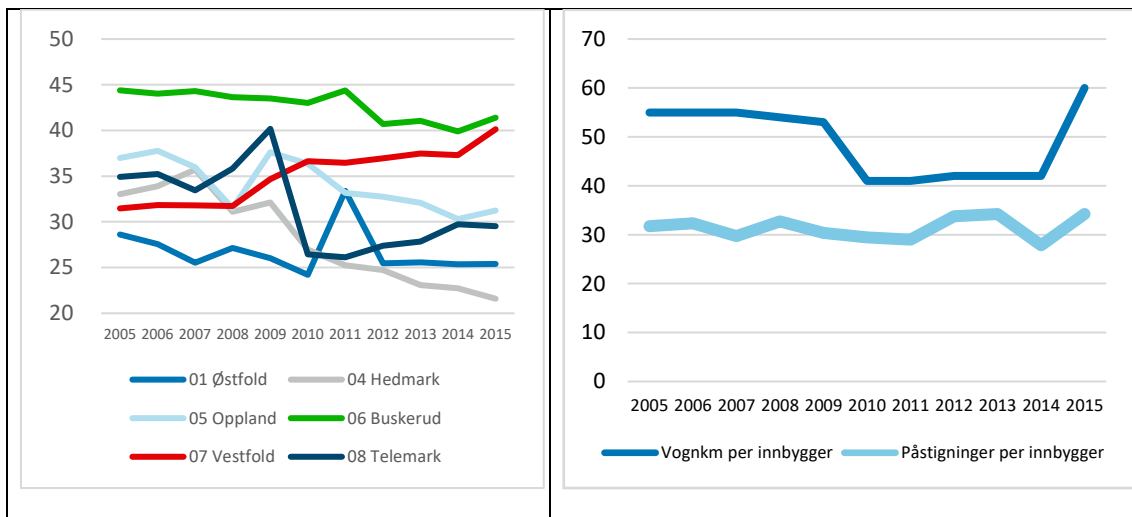
Figur 3.7 viser reisestrømmene i korridoren Askim – Mysen via hhv. Skiptvet og Rakkestad til Nedre Glomma, det vil si i nedslagsfeltet for Østfoldringen. Figuren viser tydelig at de tyngste strømmene for alle reiser uavhengig av transportmiddel, går mellom Askim og Mysen og deretter langs østre del av Østfoldringen gjennom Rakkestad og til Sarpsborg. På vestre del av ringen i Skiptvet er reisebehovet størst mellom Askim og Rakkestad. Det er begrenset reiseetterspørsel mellom Askim/Rakkestad og til Nedre Glomma.

Figur 3.7. Reisestrømmer/reisebehovet i korridoren mellom Askim og Mysen og Nedre Glomma (Datakilde RTM)

4 Kollektivtilbudet, bruken og ønskene

4.1 Dagens bruk av kollektivtilbudet i Østfold

I forhold til sammenliknbare fylker har Østfold et lavt antall kollektivreiser per innbygger. Det har vært en negativ trend i antall kollektivreiser per innbygger fra rundt 28 kollektivreiser per innbygger i 2005 til ca. 25 kollektivreiser per innbygger i 2015. Dette samsvarer imidlertid med utviklingen i andre sammenliknbare fylker, med unntak av Vestfold som har hatt en positiv utviklingstrend siden 2008.

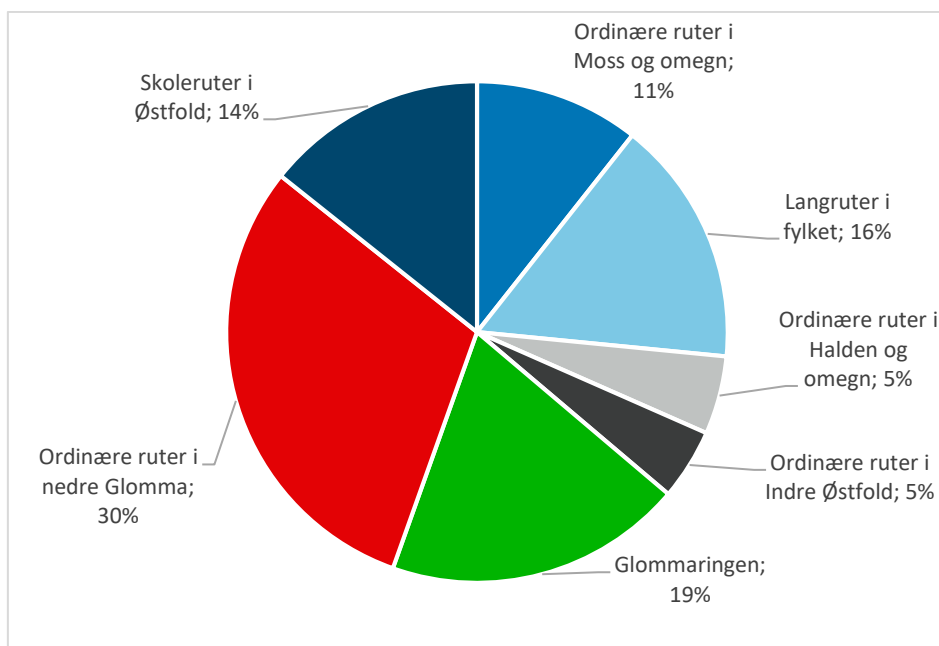
Figur 4.1: Figuren til venstre: Påstigninger i kollektivtransport per innbygger i Østfold sammenliknet med andre fylker. Figuren til høyre: Påstigninger per innbygger og vognkilometer per innbygger i Nedre Glomma. Kilde: SSB.

Totalt viser statistikken fra ØKT nesten 8 millioner påstigninger i Østfold i 2016. Av disse er 27 prosent påstigninger med skolekort. Halvparten av alle påstigninger er reiser på ordinære ruter i Nedre Glomma. Glommaringen er den desidert tyngste ruten i Østfold med 1,5 millioner påstigninger i 2016, nesten like mange påstigninger som ordinære ruter i Moss og omegn, Halden og omegn, og ordinære ruter i Indre Østfold til sammen.

5 prosent av påstigningene på de ordinære rutene i Østfold skjer i Halden og omegn, det vil si at bruken er lav i forhold til befolkningsandelen som er på 10 prosent. 10 prosent av påstigningene på ordinære ruter skjer i Moss og omegn – som er på nivå med befolkningsandelen.

5 prosent av påstigningene på ordinære ruter skjer i Indre Østfold, som har drøyt 25 prosent av befolkningsmengden i fylket. Bruken av det ordinære busstilbudet i Indre Østfold er således svært lav sett i forhold til befolkningsandelen.

De rene skolerutene i fylket, det vil si de rutene som ikke er listet opp i rutetabeller på ØKTS nettsider, står for 14 prosent av påstigningene.

Figur 4.2: Påstigninger i Østfold etter rutetype og område.

Befolkningens tilgang til transportressurser og transportmiddelbruk

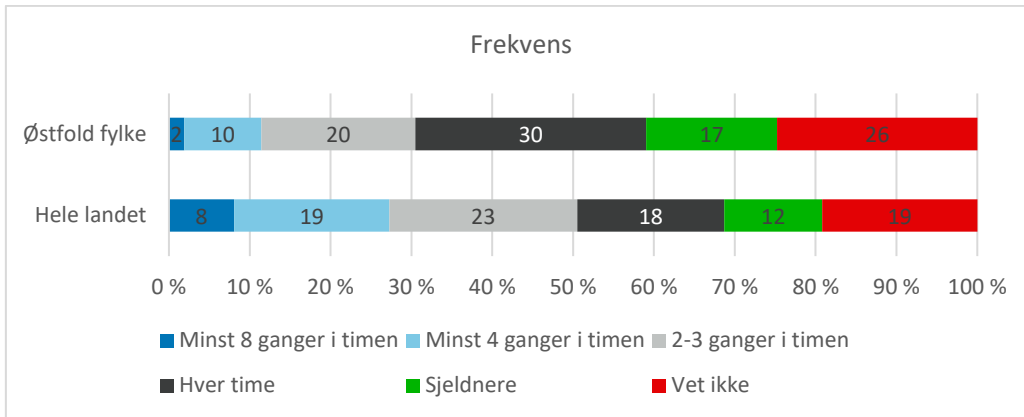
Data fra RVU 2013/14 gir oss mulighet til å si noe om befolkningen i Østfold sin tilgang til transportressurser og deres reisevaner, og å sammenligne dette mot andre fylker i Norge. Antall respondenter i Østfold er relativt lavt, noe som gjør at vi ikke har mulighet til å analysere dataene på kommunenivå. Det er kun i Nedre Glomma det har vært mulig å se på mindre geografiske enheter. Resultatene vises derfor på fylkesnivå, og er sammenlignet med landet som helhet.

God tilgang til bil

Resultatene fra RVU 2013/14 viser at førerkortandelen blant bosatte i Østfold er høy, 92 prosent av bosatte over 18 år har førerkort. 92 prosent av bosatte i Østfold har god tilgang til bil. Det er få som bor i en husstand uten bil, kun 7 prosent mot 12 prosent på landsbasis.

Mange har dårlig tilgang til kollektivtransport

65 prosent har under 500 meter til nærmeste holdeplass, noe som er 9 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet. Det er generelt en lavere frekvens på kollektivtilbudet i Østfold enn landsgjennomsnittet. I Østfold som helhet er det 32 prosent som vet at de har et tilbud som går flere ganger i timen, mens tilsvarende for landet er 50 prosent. I tillegg er det flere, hele 1 av 4, som ikke vet hvor ofte det går buss fra den holdeplassen de sier de kan benytte. Vi vet ikke om dette er fordi tilbudet er dårlig eller om de ikke bryr seg fordi de ikke benytter tilbudet.

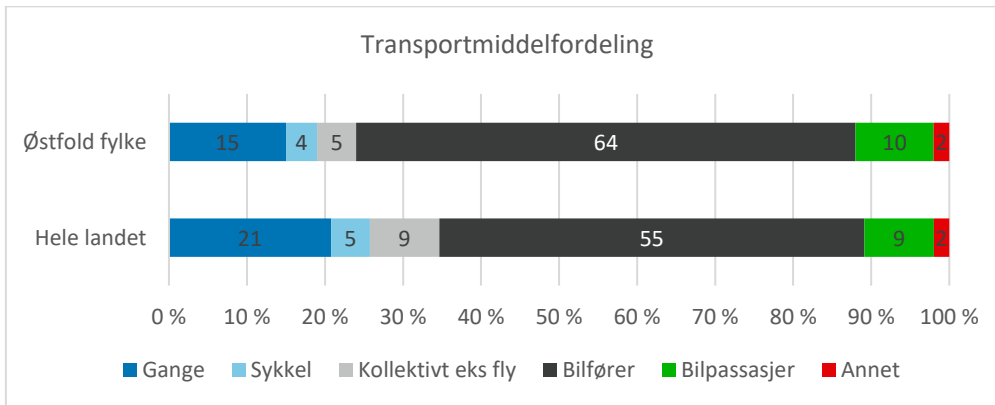
Figur 4.3: Avgangsfrekvens fra holdeplass det kan være aktuelt å benytte. Kilde RVU 2013/14

God tilgang på gratis parkering hos arbeidsgiver.

85 prosent av de yrkesaktive oppgir at de har gratis parkering på arbeidsplassen. Dette er høyere enn landsgjennomsnittet. Det er meget få som må betale for parkering ved arbeidsplassen.

Lav kollektivandel og lav gangandel

Kollektivandelen er på 5 prosent i Østfold som helhet, noe som er vesentlig lavere landsgjennomsnittet på 9 prosent. Også gangandelen er lav sammenlignet med landsgjennomsnittet, og utgjør kun 15 prosent av alle reiser. Bilandelen er på 64 prosent, mot landsgjennomsnittet som er på 55 prosent. Kollektivandelen i Østfold er høyest på reiser til Oslo og Akershus.

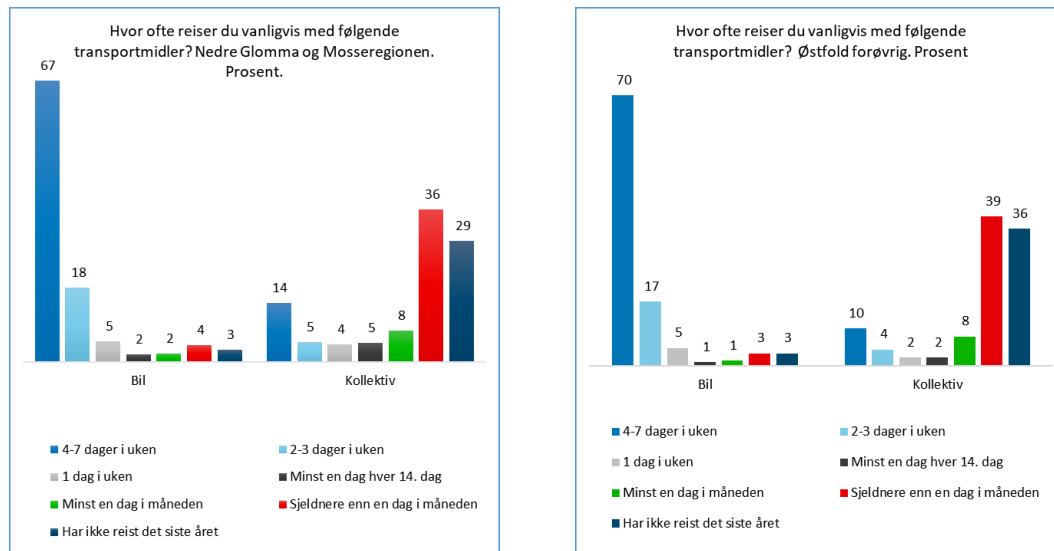

Figur 4.4: Transportmiddelfordeling. Kilde RVU 2013/14

Kollektivtransport brukes i all hovedsak til arbeidsreiser og skolereiser og lite på reiser til andre formål. Samtidig som andelen kollektivreiser er høy på skolereiser utgjør disse likevel en liten del av alle reiser som foretas i fylket. Skolereisene utgjør ca. 4 prosent av alle reiser i Østfold.

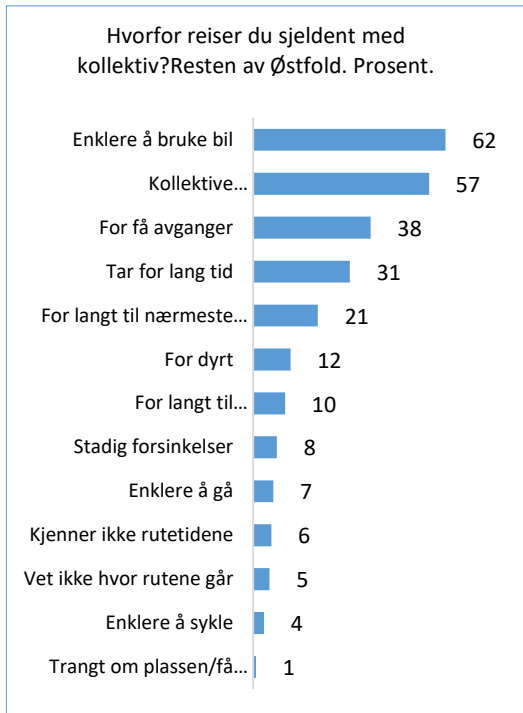
Hvem er kollektivtrafikanterne i Østfold?

Hvor ofte befolkningen reiser kollektivt i dag sier noe om markedsgrunnlaget og potensialet for å øke kollektivbruken. Den gruppen som er enklest å få til å reise mer med kollektivtransport ved forbedringer i tilbudet, er de som reiser kollektivt en gang i blant i dag. Denne gruppen er dessverre liten i Østfold.

Figur 4.5: Hvor ofte befolkningen i Nedre Glomma/Moss og i resten av Østfold med bil og kollektivtransport. Datakilde: Medvirkningsundersøkelse blant befolkningen i Østfold.2017.

I Moss og Nedre Glomma reiser 65 prosent sjelden eller aldri med kollektivtransport. I de resterende delene av Østfold er denne andelen på 75 prosent. Det vil si at det kun er 25 prosent av befolkningen vi kan definere som kollektivtrafikanter ved at de reiser kollektivt en gang i måneden eller oftere. Blant dagens kollektivtrafikanter er det en relativt stor andel faste brukere. Det vil si at det blant befolkningen i Østfold er få i gruppen vi kan kalle av-og-tilbrukere, og som er lettere å påvirke enn de som sjelden eller aldri reiser kollektivt i dag. Det er dermed en relativt stor utfordring å få flere til å reise kollektivt i Østfold. Det er viktig å utvikle tilbudet slik at det treffer reisebehovet, og at det oppleves som attraktivt nok til at flere vil velge å reise kollektivt oftere.

Bilen dekker reisebehovet best

Som svar på årsaker til å velge bil fremfor kollektivtransport nevnes bilens mange fordeler, som blant annet at man med bil kan reise når man vil, i motsetning til kollektivtransport som ikke går når man ønsker eller er klar for å reise, samt andre forhold som dekker reisebehovet bedre. I områder med lavt befolkningsgrunnlag for kollektivtransport, der det ikke kan tilbys flere ulike ruter eller høy frekvens, kan en heller ikke dekke alle reisebehov like godt.

Figur 4.6: Årsaker til å reise sjelden kollektivt. Medvirkningsundersøkelse blant befolkningen i Østfold. 2017

De som reiser kollektivt gjør det fordi det er ulemper ved å bruke bil

Blant de som har valget mellom å kjøre bil selv eller reise kollektivt, er hovedårsaken til valg av kollektivtransport ulike ulemper ved å benytte bilen. Dette er gjerne forbundet med kostnader ved å bruke bil, parkeringsvansker, køer mv., i tillegg til at husstandens bil ikke var tilgjengelig.

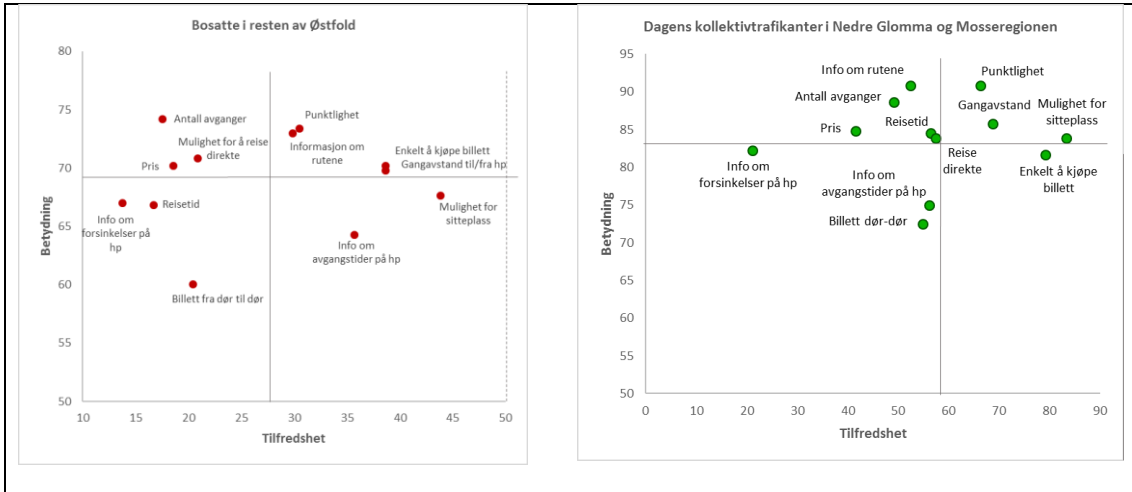
Befolkningens ønsker

Det er generelt lav tilfredshet med kollektivtilbudet i Østfold. I Moss og Nedre Glomma er 24 prosent misfornøyde med tilbudet, mens 56 prosent er fornøyde. Resterende er nøytrale. I resterende deler av Østfold er andelen som er fornøyd med tilbudet vesentlig lavere, med bare 17 prosent, mens andelen misfornøyde er på hele 39 prosent.

Det østfoldingene er mest misfornøyde med er reisetid, frekvens og informasjon på holdeplass/stasjon. I tillegg er det en del som er misfornøyd med prisen. Det er også forskjeller i svarene mellom de som i dag benytter kollektivtilbudet og de som vi kan kalle potensielle kollektivtrafikanter, det vil si de som sjelden eller aldri reiser kollektivt. De potensielle trafikantene er mer kritiske enn de som reiser i kollektivt i dag.

I den åpne undersøkelsen er svarene vesentlig mer kritiske enn i den rettede befolkningsundersøkelsen.

Selv om alle ønsker både kortere reisetid, høyere frekvens, bedre punktlighet mm., er det noen faktorer som er viktigere enn andre. Vi stilte derfor spørsmål om hvilke faktorer som har mest betydning for bruk av kollektivtransport. Ved å se på tilfredshet med de ulike faktorene versus hva som har betydning, i en såkalt kvadrantanalyse, kan vi identifiser hvilke faktorer det er viktigst å ta tak i først, for å forbedre kollektivtilbudet.

Figur 4.7: sammenhengen mellom tilfredshet og vektlegging av ulike tilbudsfaktorer. Medvirkningsundersøkelse blant befolkningen i Østfold.2017

Antall avganger og reisetid er de faktorene det er lavest tilfredshet med, og som det vil være viktigst å gjøre noe med for å øke kollektivbruken i Østfold. Dette gjelder alle grupper, enten de er kollektivreisende i dag eller potensielle brukere, og om de bor i Moss/Nedre Glomma eller i øvrige deler av Østfold. Utenfor de tettest befolkede områdene der markedsgrunnlaget for å øke frekvensen er lite, vil befolkningens ønsker om høyere frekvens først og fremst måtte møtes med å gi avganger på de tidspunktene reisebehovet er størst. Det vil si at de avgangene som tilbys må være tilpasset det markedet man vil prioritere.

Utenfor Moss og Nedre Glomma er også muligheten til å reise direkte en viktig faktor å jobbe med. I de delene av fylket hvor det er lav frekvens på kollektivtilbudet, og korrespondansen mellom buss og tog heller ikke er godt nok ivaretatt, er det naturlig at dette er en faktor det er viktig å ta hensyn til. Dette betyr ikke at man må opprette flere direkteruter, men man må jobbe med bedre korrespondanser. Samtidig gjør den generelt lave tilfredsheten med kollektivtilbudet i seg selv at man må jobbe med alle sider ved tilbudet.

4.2 Beskrivelse av dagens kollektivtilbud

Busstilbudet i Østfold består i all hovedsak av linjetrafikk i og mellom byene, og skoleruter og bestillingstilbud i mer spredtbygde strøk. Utenfor byene er tilbudet primært rettet inn mot skole- og arbeidsreiser morgen og ettermiddag. Østfold har også ekspressbusstilbud til Oslo og Sverige. I tillegg går det to toglinjer gjennom fylket, en mellom kystbyene og en i Indre Østfold.

Tog

Jernbanenettet gjennom Østfold består av to linjer, Østfoldbanens Vestre og Østre linje. På Østfoldbanens Vestre linje går to ruter L21 Stabekk- Moss og R20 Oslo- Halden-Gjøteborg. Den har følgende stasjoner i Østfold: Kambo, Moss, Rygge, Råde, Fredrikstad, Sarpsborg og Halden. Østre linje trafikkeres av L22 Skøyen-Rakkestad og har følgende stasjoner i Østfold: Tomter,

Knapstad, Spydeberg, Askim, Slitu, Mysen, Eidsberg, Heia og Rakkestad. Strekningen Mysen – Rakkestad betjenes kun med 3-4 avganger på hverdager i hver retning.

Moss er endestasjon for L21 lokaltoget Stabekk – Moss. Dette toget har timesavganger, med halvtimesfrekvens i begge retninger i morgenrush og fra Oslo i ettermiddagsrush. Dette toget stopper også på Kambo, og har et annet stoppmønster inn mot Oslo S enn Østfoldbanen.

Både R20 og L21 har timesfrekvens i begge retninger på hverdager, og havtimesfrekvens i morgenrushet i retning Oslo og i ettermiddagsrushet i retning Østfold.

Ekspressbuss

Ekspressbusslinjene er en del av kollektivtilbudet både for arbeids-, studie- og fritidsreiser mellom Østfoldbyene og Oslo, samt for lokale og regionale reiser i Østfold. Tilbudet gir mulighet for reiser til lokale priser, med lokale kort- og rabattordninger.

Nettbuss AS har etablert et omfattende ekspressbusstilbud med TIMEkspressen mellom flere Østfoldbyer/tettsteder og Oslo. Disse rutene er i tillegg en del av det lokale busstilbudet mellom byene og tettstedene underveis, og tjenesten kjøpes inn av ØKT. TIMEkspressstilbudet omfatter tre linjer gjennom Østfold til Oslo, Linje 3 fra Sarpsborg via Moss, Linje 6 fra Hvaler via Fredrikstad, Råde og Rygge, og Linje 9 fra Mysen til Oslo via Askim. I tillegg kjører Västtrafik Grensependelen, som betjener strekningen Halden – Nordby – Strømstad.

Flybussekspressen F11 betjener strekningen Fredrikstad – Rygge – Høyden – Moss – Vestby – Oslo Lufthavn, og er kun for reiser til/fra Gardermoen.

Regionale ruter

Det går flere regionale ruter internt i Østfold, kalt «Langruter» i rutetabellene. De fleste regionale ruter har avgang morgen og ettermiddag, hvorav mange avganger kun går på skoledager (som utgjør 190 dager i året). De ni regionale rutene har ulike karakterer:

- Rute 100 og 400 går mellom de største byene, gjennom hele fylket, binder byene sammen og har et visst underveismarked.
- Rute 473 og 580 gir området rundt Moss et tilbud til sentrum.
- Rute 316 mellom Fredrikstad og Moss går parallelt med toget. Ruten gir et ekstratilbud mellom byene, og betjening av underveismarkedet (Råde-Rygge).
- Rute 150 er en direkterute fra Halden til sykehuset på Kalnes.
- Rute 140 gir Ørje og Aremark en forbindelse til Halden for arbeidsreiser og skolereiser, men går kun på skoledager.
- Rute 465 Østfoldringen binder deler av Indre Østfold sammen med Nedre Glomma.
- Rute 485 binder deler av Indre Østfold sammen med Halden.

I tillegg til de regionale rutene til ØKT, har også Ruter to bussruter som går inn i Østfold: Rute 540 fra Vestby stasjon via Son til Moss sentrum, og rute 490/E fra (Oslo via) Lillestrøm til Trøgstad.

Lokale ruter

Det er et omfattende nett av lokale ruter i Østfold, i hovedsak i og rundt de største byene og tettstedene. I Moss, Halden, Nedre Glomma og til dels i Askim kjøres det bybusser som knytter sammen de mest sentrale boligområdene og sentrum. Bybussene kjører som oftest etter fast frekvens, som er noe høyere enn på andre lokalruter. I tillegg har alle byene flere lokalruter fra omegnsområdene og inn til sentrumskjernen. Disse har lavere frekvens enn bybussene, og er stort sett lagt opp etter skolenes start- og sluttider. Med andre ord ser det ut til at det er skolereisene som er det utløsende behovet for opprettelsen av disse rutene.

Skoleruter

Østfold har om lag 80 skoleruter. Disse rutene kjører kun skoledager (190 dager), og er tilpasset skolenes start- og sluttider. Rutene er åpen for alle dersom det er plass. I tillegg til de rene skolerutene er det flere lokalruter som er tilpasset skolereiser, og som kun kjører på skoledager.

I Østfold er det lagt opp til egne skoleruter også til mange videregående skoler, og flere steder går disse parallelt med de ordinære bussrutene som også går forbi disse skolene. Elever har krav på skoleskyss dersom de bor mer enn 2 km (1 klasse), 4 km (2-10 klasse) eller 6 km (videregående) unna skolen. Det er ikke et krav om at elevene skal skysses fra dør til dør, eller med egen transport. Mange fylker praktiserer skoleskyssen ved at elevene får gratis skyss med det ordinære tilbudet, blir plukket opp på bussholdeplass og skysses til nærmeste ordinære busstilbud, eller til holdeplass ved skolen dersom det ikke finnes noe tilbud i området. I Østfold er det mange skoleruter også i byene, der befolkningen bor tettest og det er et stort ordinært rutetilbud.

Flexx

Flexx ble etablert i juni 2012 som et overordnet konsept for bestillingstransport, i utgangspunktet for områder utenfor byområdene i Østfold. Tilbudene inngår som en del av det ordinære kollektivtilbudet, men betjenes av drosje eller minibuss. Det er etablert et kjørekontor for å organisere og samordne alle transportoppdrag som Østfold fylkeskommune har ansvar for. Reisene bestilles på forhånd. Flexx består av ulike typer tilbud – som retter seg mot ulike deler av markedet.

- **Flexx by er et servicetilbud** i Sarpsborg sentrum, med minibuss som har avgang fra bussterminalen hver halvtime. Kjører i fast rute.
- **Åpen Flexx er et servicetilbud** som kjører fritt fra adresse til adresse innenfor Hvaler, Råde og Aremark kommune og Ørje, Mysen og Rakkestad sentrum. Tilbudet er tilgjengelig på bestemte tider på dagen.
- **Flexx linje** kjører i områder der det ikke er grunnlag for fast rute. Alle som bor inntil 2 km fra en Flexx-linje, kan bli hentet hjemme (unntatt i sentrum)
- **Flexx natt** tilbyr reiser natt til lørdag og søndag for ungdom mellom 16 og 24 år.

Ferge

Fergeforbindelsen Moss – Horten er en del av riksveinettet. Sambandet er Norges største målt i antall passasjerer og kjøretøy. Det er Statens vegvesen som har ansvar for rammebetingelsene knyttet til driften av sambandet. Fergeforbindelsen er i mindre grad relevant som en del av kollektivtilbudet i Østfold.

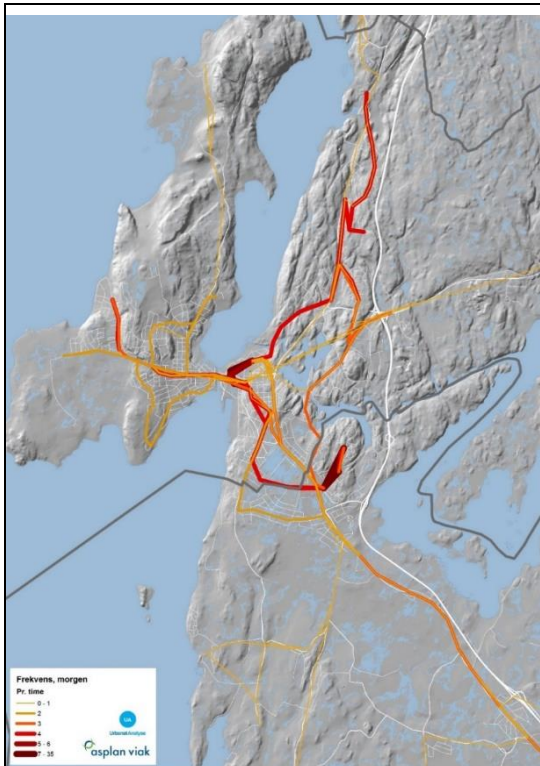
Hvalersambandet betjener øyene Søndre og Nordre Sandøy, Herføl og Lauer fra Skjærhalden i Hvaler kommune. Sambandet betjener seks anløpssteder fra Skjærhalden og har 18 avganger daglig, mandag til lørdag og 12 på søndager. Hollungen AS er operatør for sambandet. Østfold kollektivtrafikk er har ansvaret for tilbudet.

4.3 Moss – beskrivelse og bruk av dagens kollektivtilbud

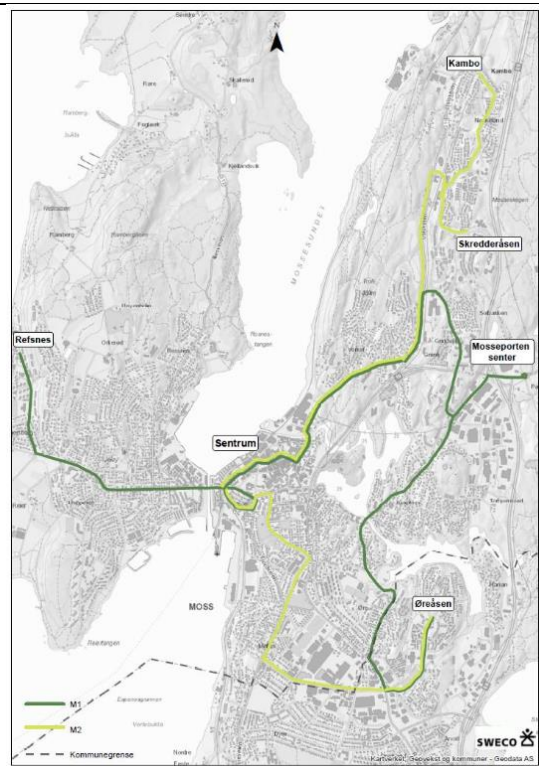
Tilbudet i Moss

Bybussrutene i Moss ble endret i 2015, da det ble innført to metrolinjer som pendler gjennom sentrum. Begge linjene har avgang hvert 15. minutt i rushtrafikken og 30. minutt ellers på dagen. Metro 1 kjøres som pendellinje mellom Refsnes-Sentrum-Sykehuset-Mosseporten-Øreåsen, mens Metro 2 kjører som pendellinje mellom Kambo stasjon-Sentrum-Moss stasjon-Varnaveien-Øreåsen. Det går supplerende ruter til Ekholt, Tronvik/Framnes og Orkerød med tilnærmet timesfrekvens på hverdager og med en ekstra avgang om morgenen. I tillegg går det lokale linjer med få avganger til blant annet Larkollen, Fuglevik, Saltnes og Nes.

Bussene har knutepunkt i en kollektivgate i sentrum (Bussterminalen), og ekspressbussene har stopp langs rv19. Begge metrobusslinjene og noen lokalbusslinjer betjener jernbanestasjonen.

Figur 4.8: Busstilbudet i Moss og området rundt Moss by - med frekvens

Figur 4.9: Rutetraséer for metrobuslinjene i Moss

I tillegg til de lokale rutene trafikkeres Moss av flere av de regionale rutene; rute 100, 316, og 400 som binder Moss sammen med Sarpsborg/Fredrikstad og Halden. Forbindelsen til Moss fra deler av Indre Østfold ivaretas av rute 473 og 580, som går mellom Moss og Elvestad-Askim og mellom Moss og Våler-Svinndal (se kapittel 4.5). I tillegg til de regionale rutene som binder byene i fylket sammen, er toget et viktig transportmiddel både for reiser mellom byene i Østfold og ikke minst for reiser til/fra Oslo/Akershus. Moss trafikkeres også av ekspressbuslinjen T3 som går mellom Sarpsborg og Oslo langs Rv. 19 og Fv. 119 med stopp kun på Nesparken, samt T6 til Hvaler som stopper ved Mosseporten. Nordre del av Moss kommune trafikkeres av Ruters rute 540/541 som går fra Moss bussterminal via Kambo og Sjøhagen til Sonsveien stasjon.

Bruken av buss i Moss og omegn/byområdet Moss

De to metrolinjene står for ca. 80 prosent av alle påstigninger på lokale ruter i Moss byområde, med om lag like mange på hver av de to. Andelen skoleelever er lavt på disse to rutene, med 3-6 prosent av påstigningene. Totalt hadde de to linjene 666.000 påstigninger i 2016, som i snitt gir ca. 6.400 påstigninger per uke for hver av rutene. M1 har 70 avganger på hverdager, 42 på lørdager og 9 på søndager. Dette gir til sammen 401 avganger i løpet av en uke, og et snitt på 16 påstigninger per avgang, fordelt på hele strekningen Refsnes – Sentrum – Sykehuset – Mosseporten – Øråsien. Passasjerstatistikken viser et relativt lavt belegg sett i forhold til tilbudt kapasitet. Det samme gjelder for M2.

Det øvrige tilbudet i Moss kan deles inn i to ulike typer – sekundærruter og ruter tilpasset skoletransport. De tre sekundærrutene 414, 415 og 416 frakter til sammen 127.000 passasjerer per år, som gir 2.450 passasjerer per uke. Andelen skolereiser er på 3-8 prosent og rutene dekker dermed et ordinært marked. Det tilbys til sammen 450 avganger på disse tre rutene i løpet av en uke, noe som gir 5 påstigninger i snitt per avgang. Belegget er lavt, og det kan stilles spørsmål ved om tilbudet er godt nok tilpasset markedet.

Rute 403, 404, 406 og 408 er tilpasset skoletransport, og har en vesentlig høyere andel skoleelever enn andre ruter i området. 40-75 prosent av passasjerene er skoleelever. Til sammen frakter disse rutene 48.000 passasjerer per år.

- Rutene 404 og 406 går kun på skoledager med 4 avganger hver. Med 190 skoledager per år er dette 760 avganger per år på hver av de to rutene. På rute 404 Moss - Saltnes er det 19 påstigninger per avgang, det vil si ruten er relativt bra tilpasset markedet den er satt opp for, mens rute 406 i gjennomsnitt kun har 1 påstigning per avgang.
- Rute 408: Moss - Nes har 6 avganger i uken på hverdager, noe som gir 1560 avganger per år, og et gjennomsnitt på 1,7 passasjerer per avgang.
- Rute 403 til Larkollen har ulike varianter. Foruten 1 avgang som kun går på skoledager er det 7 avganger i hver retning per dag, som gir 70 avganger i uken på hverdager, og dermed ca. 8 påstigninger per avgang.
- Rute TE3 har 28.670 påstigninger per år. Hvor stor andel av dette som er passasjerer til/fra Moss har vi ikke tall for.

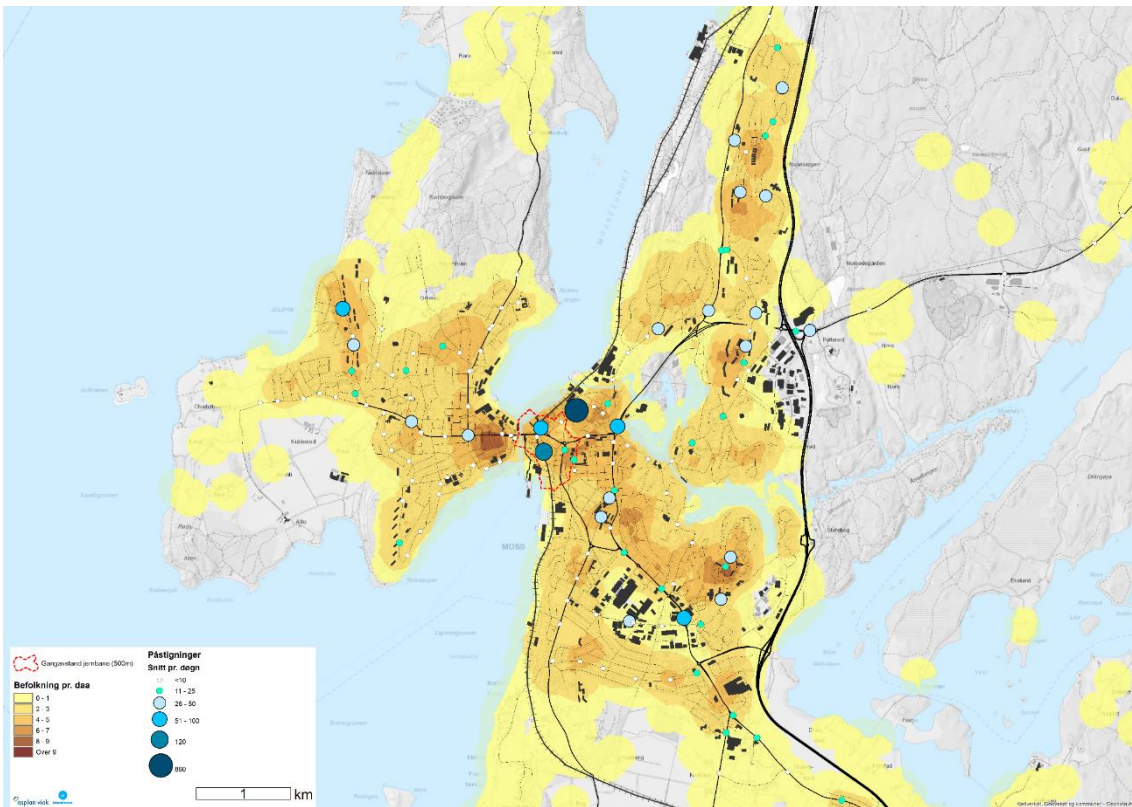
Tabell 4.1: Oversikt over påstigende per år, 2016. Busser i Moss og omegn og busser som påvirker Moss. Datakilde ØKT.

Moss og omegn			Påstigninger totalt	Andel skole	Antall avganger per uke * Per år	Antall påstigninger per avgang
Hovedrute	410	Metrolinje 1–Refsnes–	333 878	3 %	6421	16
	420	Metrolinje 2–Kambo–	332 071	6 %	6421	16
Sekundærruter	414	Sentrum–Ekholt–Sentrum	28 356	8 %	86	6
	415	Sentrum–Tronvik–Framnes	41 315	3 %	168	5
	416	Sentrum–Orkerød	57 639	4 %	196	6
Ruter tilpasset skole	403	Moss–Larkollen	30 608	50 %	3640*	8
	404	Moss–Saltnes	14 282	74 %	760*	19
	406	Moss–Årefjorden øst–Fuglevik	796	48 %	760*	1
	408	Moss–Nes	2 581	40 %	1560*	1,7
Sum tilbudet i Moss og omegn			841 526	7 %		

Tabell 4.2: Oversikt over påstigende per år for regionale ruter og ekspresstilbud. Datakilde ØKT.

Andre ruter som påvirker Moss - påstigningstall er for hele linjer og ikke fordelt på område			
Regionale ruter	100	Halden-Fredrikstad-Moss	230389
	316	Fredrikstad-Rekustad-Solli-	38590
	400	Moss-Fredrikstad-Halden	108639
	473	Moss-Elvestad-Askim	85782
	580	Moss-Våler-Svinndal	55621
	540/	Moss- Vestby stasjon	
Tog	Østfoldbanen Vestre linje		
Ekspressbusstilbud			
		TIMEkspresen T3 Oslo-Moss	208670
		TIMEkspresen T6 Oslo-Fredrikstad-Hvaler	289517

Bussterminalen i sentrum har flest påstigende av holdeplassene i Moss. Det er også her de fleste ruter starter og ender. Også jernbanestasjonen har mange påstigende. Naturlig nok er det flest påstigende på holdeplasser langs metrolinjene – som har det beste tilbudet i området, og går der det bor flest.

Figur 4.10: Påstigende på holdeplasser i Moss. Datakilde statistikk fra ØKT.

4.4 Halden – beskrivelse og bruk av dagens kollektivtilbud

Busstilbudet i Halden omfatter to ringruter i sentrum og de sentrumsnære områdene. Begge har timesfrekvens i hver retning. I tillegg består tilbudet av en rekke bussruter med få avganger per dag, og som i all hovedsak er tilpasset behovet for skoleskys.

Ringrutene i sentrumsområdene trafikkerer svært mange målpunkt og boligområder, og blir som følge av det lange og snirklete, og med lang reisetid. At rutene kjører i ring i hver sin retning gir stor variasjon i reisetiden til sentrum avhengig av hvilken retningen man går på bussen. Det betyr at frekvensen som i teorien er på 30 minutter, ikke er reell.

De resterende rutene i Halden er stort sett ruter, som er tilpasset skolens start- og sluttider. Mange av rutene har flere varianter og variable avgangstider. Av disse er rute 110 Halden Isebakke og rute 112 Halden – Knardal – Hov de to mest sentrumsnære.

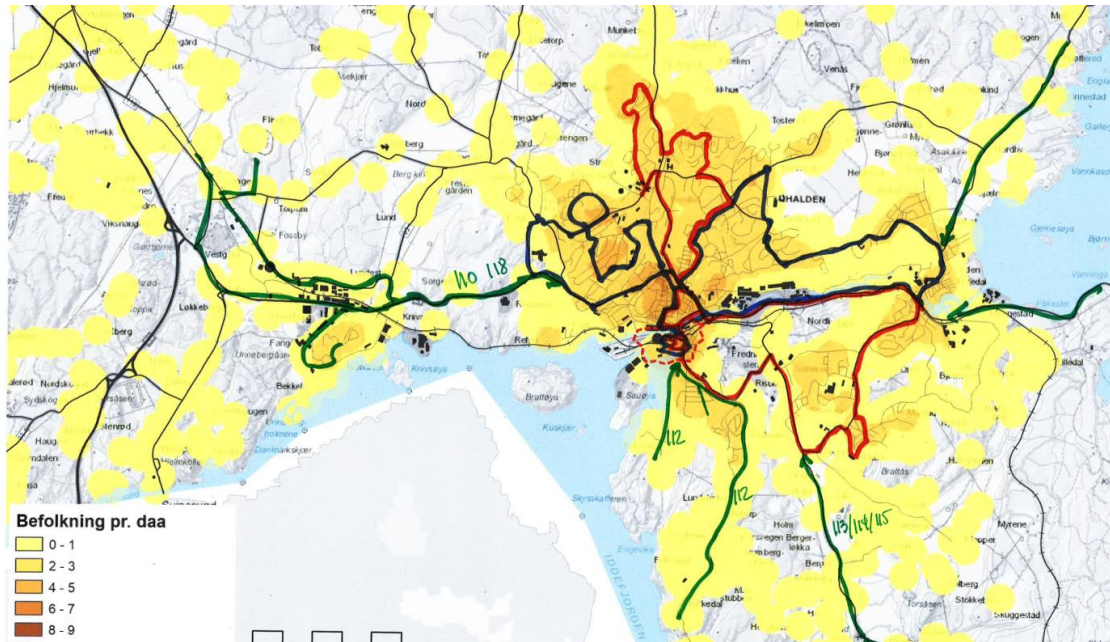
- Rute 110 fra Isebakke til Halden har tre morgenavganger på hverdager, men kun én ettermiddagsavgang ved skoleslutt på hverdager (kl 14.05). Returreiser fra arbeid må dermed gjennomføres med andre ruter.
- Rute 112 fra Hov og Knardal til Halden gir et tilbud fra Hov på morgenen på hverdager, og har videre 2 avganger midt på dagen og en på tidlig ettermiddag. Siste retur fra sentrum er tidlig ettermiddag, kl 14.15. Det er dermed ingen returmulighet for arbeidsreiser med denne ruten.

De øvrige rutene går fra mer spredtbygde deler av kommunen og inn til Halden by. Disse rutene er tilpasset skoletidspunktene og passasjerene er i stor grad skoleelever. Med unntak av rute 118, går disse ruten stort sett kun på skoledager.

- Rute 113 gir tilbud fra Holtet til Halden om morgenen på skoledager. Retur ved skoletidsslutt kl. 13.00 og 14.15 på skoledager. Mulig retur på alle hverdager er kl. 16.05.
- Rute 114 Halden - Kornsjø gir morgenavganger til Halden på skoledager med retur 14.15 alle hverdager og 16.15 kun skoledager. Det er dermed kun mulig å komme hjem med buss for arbeidstakere på skoledager.
- Rute 115 går kun på skoledager med én morgenavgang og to ettermiddagsavganger tilbake fra Halden – siste kl. 14.15. Ruten er dermed ikke tilpasset arbeidsreiser.
- Rute 118 har én avgang om morgenen på hverdager fra Sponvika, og en ekstra på skoledager. I tillegg en ettermiddagsavgang på hverdager til Halden. Det er to avganger om morgenen på hverdager fra Halden og en tidlig ettermiddag (kl. 14.15) og en kl. 16.00. Ruten er dermed mulig å benytte for arbeidsreiser.

I tillegg til de faste rutene kjøres det både rene skoleruter og et relativt omfattende Flexstilbud i Halden kommune. Flexstilbudet er stort sett servicetilbud som tilbys på dagtid, med én avgang på kveldstid for et par av rutene. I tillegg kommer et tilbud til/fra Sykehuset Kalnes på kvelden – samt tre nattruter.

Halden trafikkeres også av ruter fra Ørje og Aremark; 123, 124, 131 og 132. Dette er ruter som kun går skoledager og er tilpasset skolestart og –slutt. I tillegg kommer regionruten 140: Ørje - Halden og 485: Halden – Rakkestad – Mysen, samt de regionrutene som går mellom de største byene i Østfold; 100, 400 og 150 (se kapittel 4.5 og 4.7).

Figur 4.11. Oversikt over rutetilbudet i Halden

Bruken av tilbudet

Til sammen hadde de lokale bussene i Halden 364.000 påstigninger i 2016. Dette er det samme antall påstigninger som én av Metrolinjene i Moss. I tillegg er det 58.000 påstigende på rutene til/fra Ørje og Aremark.

De to ringrutene, Ring 1 og Ring 2 har til sammen nesten 80 prosent av påstigningene i Halden. På disse rutene er skoleandelen 4-8 prosent, så rutene tar det ordinære reisebehovet, og er ikke spesialtilpasset skolereiser. Tilbudt antall avganger er så og si likt på de to ringrutene, men bruken er vesentlig høyere på Ring 2 enn på Ring 1. Ring 2 har over 3.100 påstigninger i uken mens Ring 1 har ca. 2.200 påstigninger i uken. Dette gir et snitt for de to rutene på hhv. 17 og 12 påstigninger per avgang.

For de øvrige rutene har vi beregnet et anslag på antall avganger fra rutetabellene for å få et bilde av belegget i bussene, og dermed om produksjonen står i forhold til bruken. Det er relativt komplisert å summere antall avganger på disse rutene da det kjøres varianter av rutene i tillegg til at ikke alle avganger kjøres på alle dager.

På de to bynære rutene, 110 og 112, er andelen skoleelever høyt, spesielt på rute 110 der skoleandelen er på 74 prosent. Det vil si at kun 1 av 4 påstigninger skjer med annen betaling

enn skolekort. Med gjennomsnittlig 8 påstigninger per avgang foretas kun to av påstigningene av passasjerer som ikke reiser med skolekort.

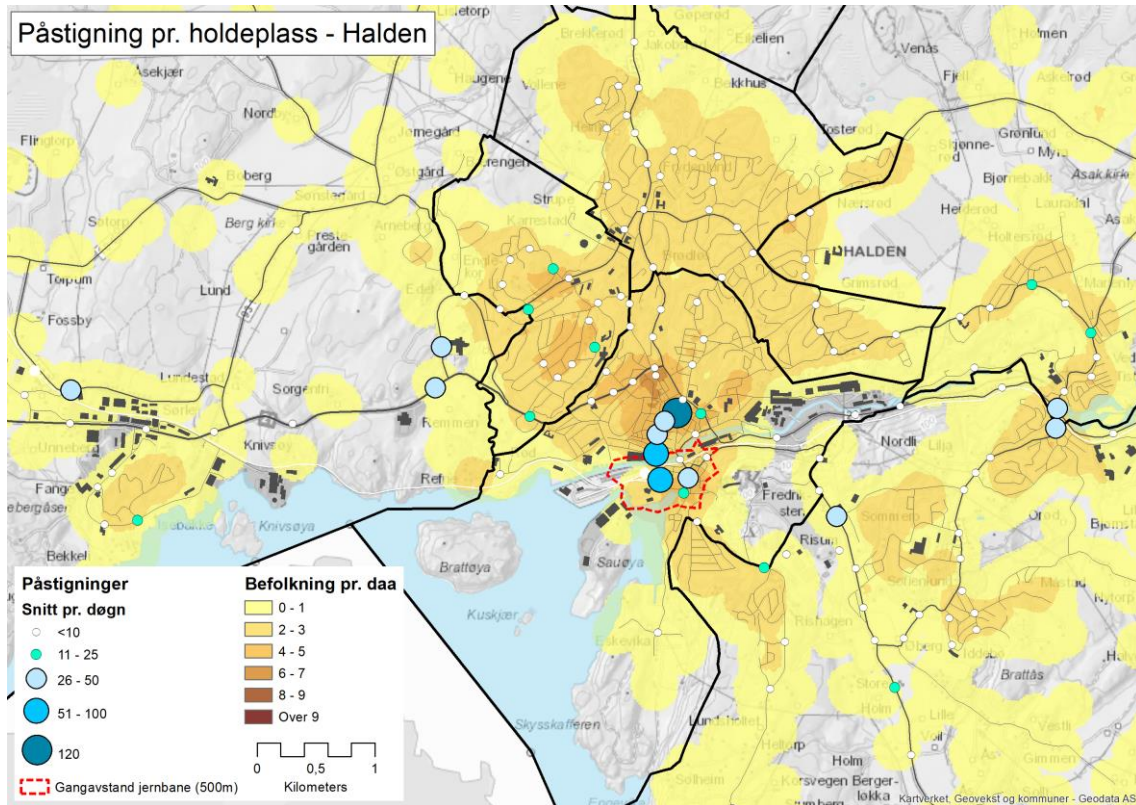
Rutene til de mer spredtbygde områdene av Halden kommune har mellom 70 og 80 prosent skolereiser. Belegget på disse bussene varierer fra 9 - 23 påstigninger i snitt. Ordinære påstigninger ligger mellom 2 og 3 per avgang.

Tabell 4.3: Oversikt over påstigende per år, 2016. Busser i Halden og omegn og busser som påvirker Halden. Datakilde ØKT.

		Påstigninger alle billettslag	Andel skole	Avganger per uke * per år	Påstigninger per avg
Ring	Bybuss Halden	116998	8 %	187	12
Ring	Bybuss Halden	163061	4 %	181	17
Bynære ruter					
110	Halden–Sørli–Isebakke	7965	74 %	20	8
112	Halden–Knardal–Hov–Halden	11696	30 %	20	11
Distriktsruter					
113	Halden–Holtet–Bakke–Halden	17148	76 %	1300*	13
114	Halden–Aspedammen–Prestebakke–Kornsjø–Halden	10317	71 %	1100*	9
115	Halden–Elgklev–Halden	13241	73 %	570*	23
118	Halden–Isebakke–Svinesund–Sponvika–Halden	15392	77 %	1598*	10
121	Halden–Torpedal–Halden	7864	77 %	760*	10
SUM Halden		363682			
Ruter til mer spredtbygde områder utenfor Halden					
123	Aremark–Østkroken–Bjørkebekk–Fjell Bru–Halden	10236	80 %	950*	11
124	Aremark–Strømsfoss–Vestsida–Halden	6399	70 %	760*	8
131	Ørje–Kasbo–Buer–Granerud	8974	78 %	760*	12
132	Ørje–Damholtet–Strømsfoss	10053	57 %	1330*	8
140	Halden–Aremark–Strømsfoss–Granerud–Ørje	22632	79 %	1445*	16

Den mest brukte Flexxruten er serviceruten 785, som har 6 mulige avganger på hverdager og 4 på lørdager, og hadde 1630 passasjerer i 2016. Sett i forhold til tilbudte avganger gir dette gjennomsnittlig 0,9 passasjerer per avgang.

I Halden er det Parken og holdeplassene mellom Parken og Jernbanestasjonen som har flest påstigninger. Parken har 120 påstigninger per dag – mens Jernbanen har mellom 50 og 100 påstigninger per dag. På Høgskolen i Østfold, Tistedal/Kringla og Berg skole er det mellom 25 og 50 påstigninger per dag. På nesten alle de andre holdeplassene er det under 10 påstigninger per dag.

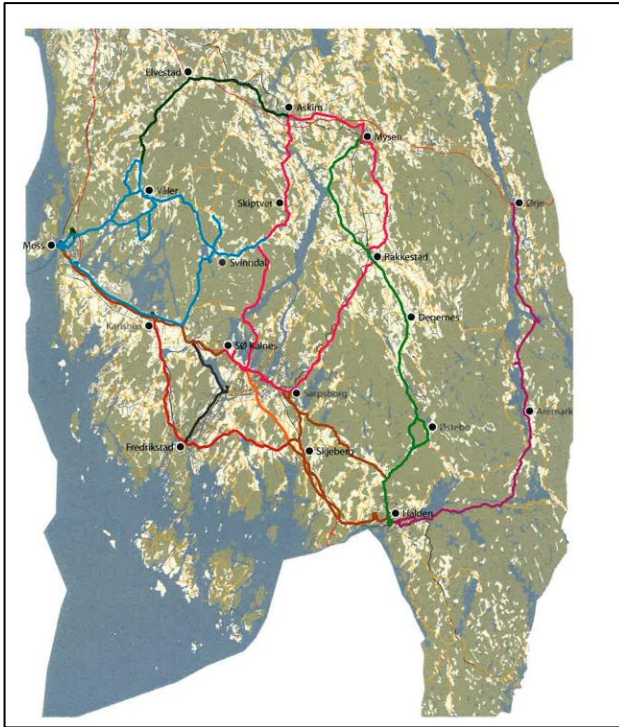

Figur 4.12: Påstigninger inkl. skoleelever per dag på holdeplasser i Halden. Passasjerstatistikk fra ØKT.

4.5 Indre Østfold – beskrivelse og bruk av tilbudet

Det viktigste kollektivtilbudet i Indre Østfold, det som frakter flest passasjerer, er toget og de regionale rutene (langrutene) som binder sammen byene og tettstedene og som samtidig gir et tilbud til underveismarkedet.

Toget, L22, har 21 avganger fra Mysen til Oslo. 4 avganger starter i Rakkestad, 2 om morgenen og 2 på ettermiddagen. Lørdag kjøres 16 avganger fra Mysen til Oslo, og på søndager 15 avganger. Det er tilnærmet samme tilbud fra Oslo til Mysen og Rakkestad. De fleste tog fra Oslo ankommer Askim 25 minutter over hel time og går 4 minutter over hel time. På Mysen ankommer de fleste tog fra Oslo 35 minutter over hel time og går mot Oslo 54 minutter over hel time.

Rute 465 Østfoldringen kjører som en ringrute i begge retninger: Mysen - Askim – Skiptvet – Sarpsborg – Rakkestad – Mysen, og omvendt.

Ruten har noe varierende trasé, avhengig av avgang. Hele ringen kjøres ikke hver avgang. Sykehuset Kalnes betjenes av en avgang på morgenen og en avgang på ettermiddagen. Ruten har variable starttidspunkt fra Mysen.

Totalt er det 17 avganger som går hele runden – 8 via Rakkestad og 9 via Skiptvet. I tillegg er det 12 avganger som går ulike deler av ringen.

Figur 4.13: Busstilbudet- regionale ruter ØKT. Kilde ØKT

Fra Indre Østfold til Moss går det to regionruter;

- Rute 473 Moss-Elvestad-Askim
- Rute 580 Moss-Våler-Svinndal.

Rute 485: Mysen-Rakkestad-Halden gir tilgjengelighet til Halden.

Andre ruter av regional karakter er:

- Rute 140 Halden – Aremark/Ørje har flere varianter. Det går en «arbeidsrute» kl 06.30 fra Ørje til Halden på hverdager med returmoglighet kl 16.20. De andre avgangene varierer både med hensyn til trasé og hvilken ukedag de går, i tillegg til at de kun går på skoledager.
- Rute 482 Ørje – Kroksrud – Ydersbond- Mysen
- Rute 563 Ørje - Mysen
- Rute 485- Mysen –Rakkestad Halden

I tillegg til disse regionale rutene kjøres Timekspresen, TE 9 mellom Mysen og Oslo med 6 avganger i hver retning mandag-fredag, og i nord trafikkerer Ruters rute 490 Trøgstad-Lillestrøm.

Det lokale tilbudet i Indre Østfold er i hovedsak tilpasset behovet for skoleskyss. Rutene har ordinære linjenummer og er åpne for alle, men har få og ujevne avganger per dag. Unntak fra dette er byrutene i Askim, med timesfrekvens på dagtid (rute 460 og 461). Til sammen er det 23 lokale ruter.

Bruken av tilbudet

Det regionale tilbudet

Toget er en viktig hovedåre i Indre Østfold. I 2015 var det ifølge Jernbanedirektoratet 0,5 mill. påstigninger på toget i Askim og 0,28 mill. på Mysen stasjon.

For å få et bilde av bruken av busstilbudet sett i forhold til den kapasiteten som settes inn, har vi beregnet/gjort et anslag på antall avganger ut fra rutetabellene. Det er relativt komplisert å summere antall avganger fra rutetabellen, fordi en stor del av rutene kjører i varianter, i tillegg til at ikke alle avganger kjøres alle dager. Tabellene under gir dermed ikke et nøyaktig tall, men gir et bilde av belegget, og kan brukes for å vurdere om dette står i forhold til kapasiteten. For ruter som kun går skoledager er det tatt hensyn til at det er 38 uker (190 dager) med skole i løpet av et år.

Av de regionale rutene som betjener Indre Østfold er det rute 465 Østfoldringen som står for de fleste påstigningene, og hadde 131.365 påstigninger i 2016. I tillegg var det til sammen 141.403 påstigninger for de to rutene fra Indre Østfold til Moss. Timeekspresen TE9 som er en ekspressbusslinje som går parallelt med toget og til Oslo, hadde i 2016 59.466 påstigninger. Denne ruten har hatt en stor nedgang i antall passasjerer de senere år.

- Østfoldringen er lang – over 9 mil. Den har noen varianter. Ikke alle avganger kjører hele strekningen. Avgangstidspunktene varierer noe avhengig av tid på dagen. På hele denne strekningen går det i gjennomsnitt på 17 personer per avgang. Det betyr at det produseres mange km for å hente passasjerene. Forenklet kan vi si at det er 1,7 påstigninger per 10 km. Skoleandelen på Østfoldringen er 39 prosent.
- Rute 473 Askim Elvestad - Moss kjører en grei trasé, men avgangstidspunktene varierer. Det er 19 påstigninger per avgang på ruten. Skoleandelen er 34 prosent.
- Rute 580 Svinndal – Moss har en del varianter. Avgangstidspunktene varierer mye og skyldes trolig at ruten er tilpasset transport til/fra skole. Skoleandelen er 68 prosent.
- Rute 485 Mysen – Rakkestad Halden har 8 påstigende per avgang. Den har 8 avganger i døgnet, 4 i hver retning. Skoleandelen er på 64 prosent. Avgangstidspunktene varierer.
- Rute 140 Halden – Aremark – Ørje har 15 påstigninger per avgang. Den har tre avganger på hverdager og ulike varianter av avganger på skoledager. Skoleandelen er 79 prosent.

Tabell 4.4: Oversikt over påstigende per år, 2016. regionale ruter i Indre Østfold. Datakilde ØKT.

		Påstigninger alle billettslag	Andel skole	Avganger per år	Påstigninger per avgang
465	Østfoldringen Sarpsborg- Askim-Mysen	131365	39 %	7540	17
473	Moss-Elvestad-Askim	85 782	34 %	4400	19
580	Moss-Våler-Svinndal	55 621	68 %	4918	11
485	Mysen-Rakkestad-Halden	17 236	65 %	2080	8
140	Halden – Aremark- Ørje	22 632	79 %	1540	15
TE9	Timeekspresen Mysen- Oslo	59 466	20 %	3120	19

Det lokale tilbudet

De lokale tilbudene i Indre Østfold hadde til sammen 362.000 påstigninger i 2016, hvorav 61 prosent var påstigninger med skolekort.

Det er seks ruter som er rettet mot det ordinære markedet, først og fremst rutene 460, 461, 462, 482, 486 og 563. Disse rutene har i gjennomsnitt 28 prosent påstigninger med skolekort, men det er stor variasjon. Lokalbussen på Askim (460 og 461) har kun 4-8 prosent skoleelever, mens rutene 482 og 486 har mellom 70 og 80 prosent påstigninger med skolekort.

Tabell 4.5: Oversikt over påstigende per år, 2016. Lokale ruter i Indre Østfold. Datakilde ØKT.

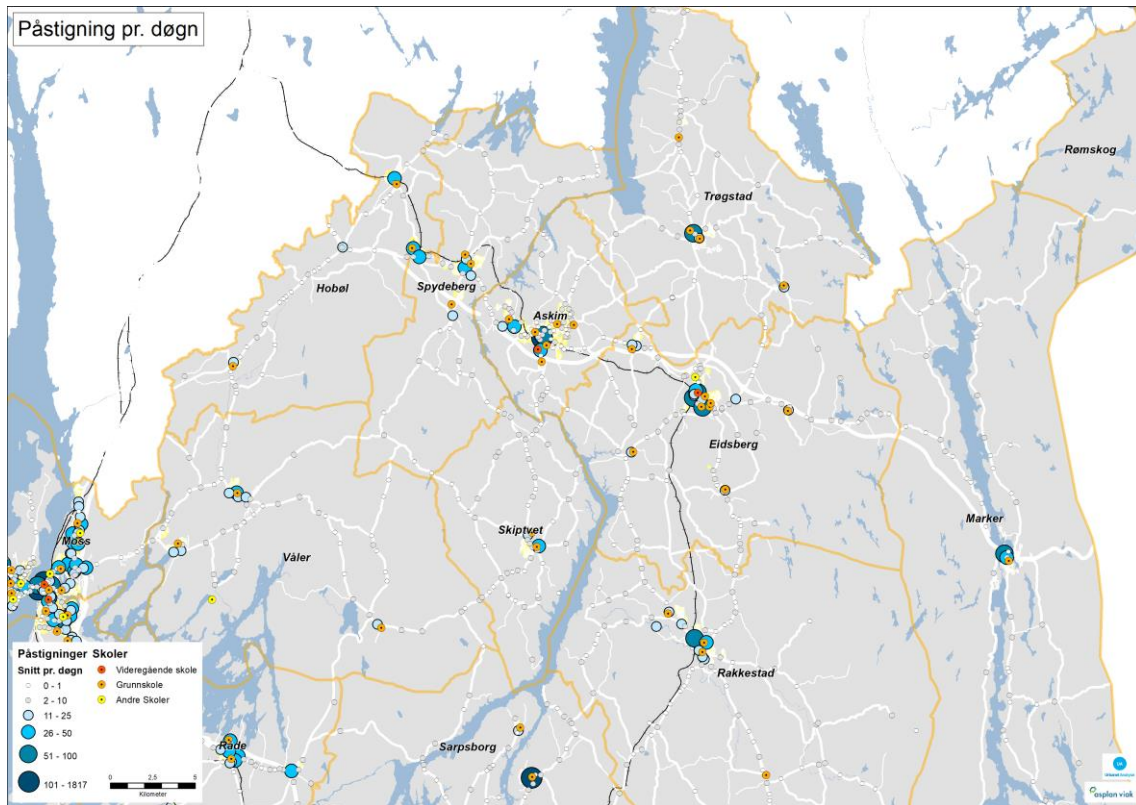
		Påstigninger alle billettslag	Andel skole	Avganger per år	Påstigninger per avgang
Ordinære ruter					
460	Askim sentrum nord	25 094	4 %	2980	8
461	Askim sentrum nord	16 101	8 %	2980	5
462	Askim–Sollia–Ihlen–Askim	21 073	21 %	1212	17
482	Ørje–Kroksund–Ydersbond–Mysen	3 391	71 %	520	7
486	Rakkestad–Mysen	8 777	78 %	1490	6
563	Ørje–Mysen	18 987	56 %	2130	9
SUM ordinære ruter		93 423			
Ruter mest tilpasset skole					
455	Askim–Trøgstad	30 175	53 %	1388	9
456	Mysen–Trøgstad	25 644	79 %	1990	13
481	Askim–Slitu–Momarken–Mysen	18 274	58 %	1670	11
Sum ruter mest tilpasset skole		74 093			
Ruter som kun går skoledager					
457	Ø. Trøgstad	16 421	87 %	570	29
459	Askim–Solbergfoss	9 361	66 %	1330	7
467	Aamodt–Vidnes–Haugen–Askim	15 015	69 %	760	20
468	Lund–S.Mørk–Spydeberg–Askim	9 075	66 %	570	16
469	Askim–Heli–Spydeberg–Askim	22 893	79 %	760	30
471	Askim–Spydeberg–Svikebøl	7 773	71 %	1520	5
472	Askim–Spydeberg–Godheim–Delet	11 929	78 %	1520	8
474	Elvestad–Tomter–Svikebøl	56 946	80 %	1520	37
480	Askim sentrum syd – Bybuss	1 348	80 %	760	2
483	Mysen–Åsgård–Trømborg–Mysen	8 081	70 %	380	21
489	Rakkestad–Askim	4 033	61 %	190	21
491	Rakkestad–Os	16 183	77%	760	21
493	Østbygda–Degernes–Mysen	15 795	84 %	760	21
Sum ruter som går kun skoledager		194 853			
Sum alle lokale ruter		362 369	61 %		

- Bybussrutene i Askim frakter 11 prosent av passasjerene på de lokale rutene i Indre Østfold. Hver av disse to rutene har 9 avganger per dag, pluss to ekstra avganger på skoledager, og fire avganger på lørdager. Belegget er relativt lavt, med 5-8 påstigninger per avgang.
- På de øvrige rutene er det store variasjoner i antall påstigninger per tilbudt avgang. Fra 9-11 påstigninger på de rutene som er en blanding av skole og ordinære ruter. Antall

påstigninger med ordinære billetter er mellom 3 og 5. For eksempel har ruten mellom Trøgstad og Mysen (456) 13 påstigninger per avgang, og av disse er kun 3 påstigninger med andre billettslag enn skolekort.

- På de rutene som kun går på skoledager er belegget vesentlig høyere på de fleste av rutene. Dette er i all hovedsak skoleelever, så disse rutene treffer skolemarkedet. Det er imidlertid noen av disse rutene som har lavt belegg (459, 471, 472 og 480) med fra 2 til 8 påstigende per avgang. Det er lavest belegg på rute 480 Askim sentrum syd med 2 påstigende per avgang. På denne ruten er det 4 avganger på skoledager, og noe variasjon i trasé. Ruten dekker området fra Posthuset, Stasjonen, Løkentunet, Høyendal og Askim VGS.

Påstigningene på bussrutene i Indre Østfold skjer i hovedsak i byene og tettstedene, spesielt i stasjonsbyene.

Figur 4.14. Påstigningene i Indre Østfold skjer i hovedsak i byene og tettstedene, og spesielt i stasjonsbyene. Datakilde statistikk fra ØKT

4.6 Hvaler - beskrivelse og bruk av kollektivtilbudet

Timeekspresen TE6 kjører i dag Oslo – Råde – Rygge – Fredrikstad - Hvaler (Skjærhalden), og er et timestilbud til/fra Fredrikstad på hverdager fra tidlig morgen til sent på kvelden. Lørdag og søndager kjører TE6 annenhver time. TE6 gir et godt hovedtilbud til/fra Hvaler, og gir også en rask rute mellom Råde sentrum og Fredrikstad.

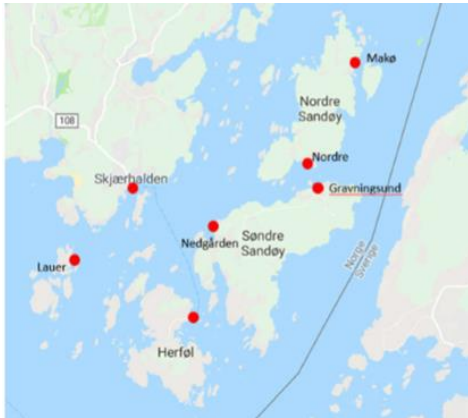
TE6 har avgang fra Skjærhalden hver time mellom 5.15 og 00.15, det vil si 20 avganger på hverdager. De fleste avgangene etter kl. 17.15 går kun til Fredrikstad bussterminal. Lørdag og søndag er det avganger annenhver time mellom kl. 8.15 og 01.15.

Til Hvaler er det 5 morgenavganger fra Fredrikstad. Deretter 14 avganger som kjøres helt fra Oslo med unntak av 2 av avgangene på kvelden.

TE6 hadde 115.238 påstigninger i 2016. Dette er imidlertid påstigninger langs hele ruten. Vi har ikke data om de lokale påstigningene i Østfold.

I tillegg kjøres to lokale ruter mellom Fredrikstad og Hvaler og internt på Hvaler. 3 skoleruter går internt på Hvaler:

- Rute 365 til Kirkøy kjøres på skoledager. To avganger til Fredrikstad på morgenen og en i retur på ettermiddagen. Ruten er et supplement til TE6 for å gi nok kapasitet i rusket på skoledager. I 2016 var antall påstigninger 2 784 med en andel skolereiser på 70 prosent. Dette gir i gjennomsnitt 5 påstigninger per avgang – hvorav litt over 1 i gjennomsnitt med andre billetter enn skolekort.
- Rute 366 har mange varianter og kjøres også i all hovedsak på skoledager, med unntak av et par avganger midt på dagen og på ettermiddagen. Det er få av avgangene som går til eller fra Fredrikstad.
Helt til Fredrikstad er det tilbud på morgene fra Utgårdskilen kl 06.50 og fra Hauge kl 8.42 samt på ettermiddagen kl 15.20 og kl 16.15, og fra Papperhavn kl 16.55. Fra Fredrikstad er det tilbud på ettermiddagen kl 15.20 og kl 16.15.
De mange variantene av ruten gjør det komplisert å telle opp antall avganger. Men om vi forutsetter at det er 1 avgang til og en fra Fredrikstad på hverdager i tillegg til 7 skoleavganger som går internt på Hvaler, får vi 1850 avganger i løpet av året, noe som i snitt gir 3 påstigninger per avgang. Totalt hadde ruten 5 677 passasjerer i 2016.
- Skoleruter. Går kun skoledager
 - Rute 531 Floren skole
 - Rute 532 Hvaler ungdomsskole
 - Rute 533 Åttekanten skole

Hvalersambandet betjener øyene Søndre og Nordre Sandøy, Herføl og Lauer fra Skjærhalden i Hvaler kommune. Sambandet betjener seks anløpssteder fra Skjærhalden og har 18 avganger daglig, mandag til lørdag. Fire av disse er bestillingsavganger der kundene må gi beskjed kvelden før. I tillegg gjøres et flertall av anløpene kun på bestilling, der kundene må melde fra 45 min i forkant. Dette gjelder så å si alle anløp i vinterhalvåret. Søndager og helligdager har sambandet 12 avganger.

Figur 4.15: Kart over Hvalersambandet.

Kilde MHTech. Mulighetsstudie av Hvalersambandet. 2.2.2018

TE6 kjører til og fra Skjærhalden som er tilknytningspunktet for Hvalersambandet. Bussen ankommer Skjærhalden hver hele time. Det vil si at 8 av de 18 avgangene på Hvalersambandet korresponderer sånn noen lunde med bussens ankomst. Båtene går fra 5 til 15 minutter etter bussens ankomst. Fra Skjærhalden starter TE6 15 minutter over hel time. To av båtankomstene er på samme tidspunkt, og tre andre ankomster er 5 minutter før bussen går. Dette betyr at korrespondansen mellom TE6 og Hvalersambandet er relativt dårlig på reiser inn mot Fredrikstad, og noe bedre på reiser ut til øyene.

Rute 365 har en avgang fra Skjærhalden til Fredrikstad om morgenen (kl. 6.50), det vil si på samme tidspunkt som båten kommer inn fra Herføl og Søndre Sandøy. På ettermiddagen ankommer rute 365 Skjærhalden kl. 16.50, på samme tidspunkt som båten til Søndre Sandøy, Nordre Sandøy, Gravingslund og Makø går. Dette betyr at det er direkte overgang om det er tatt høyde for at buss og båt venter på hverandre ved eventuelle forsinkelser.

Tilskuddet fra Østfold kollektivtrafikk utgjorde i 2016 5.5 MNOK. I tillegg betaler Hvaler kommune 333.000 NOK for beredskap for Hvalertunnelen (MHTech 2018). Hollungen AS har vært operatør av Hvalersambandet siden 2006. Rutetilbudet har vært stabilt lenge og siden 2010 har det vært en gjennomsnittlig, årlig trafikkvekst på 6 prosent. Det var i overkant av 104.000 passasjerer som reiste med sambandet i 2017. 50 prosent av disse reiste i de tre sommermånedene med hele 25 000 i juli (ØKT og MHTech 2018). I 2016 ble det fraktet drøyt 3.200 kjøretøy med fergene.

4.7 Andre ruter – bruk og beskrivelse

I tillegg til de lokale rutene og de regionale rutene (langruter) som er beskrevet i kapitlene for henholdsvis Moss, Halden, Indre Østfold og Hvaler, er det noen ruter som knytter byene sammen og som også har et underveismarked. Dette er ruter som blant annet også betjener Råde og den delen av Rygge som ikke ligger inne i Moss byområde.

- Rute 100 går mellom Halden og Moss via Fredrikstad. Rute 100 betjener i tillegg boligområdene langs Fv. 118 gjennom Råde og Rygge, og gir tilbudt til Moss og

Fredrikstad sentrum for disse områdene. Ruten har noe variasjon i trasé, og enkelte avganger går kun mellom Fredrikstad og Moss. Et par avganger i hver retning går også kun på skoledager. Ruten kjøres ikke på lørdager og søndager. Avgangstidspunktene varierer noe avhengig av tid på dagen.

Ruten er drøyt 7 mil lang, og på hele strekningen er det 36 påstigende per avgang. Av dette er 75 påstigende med andre billetter enn skolekort.

- Rute 400 trafikkerer også Halden – Moss, men går via Sarpsborg. Rute 400 betjener i tillegg boligområdene langs Fv. 118 gjennom Råde og Rygge, og gir et tilbud til Moss og Sarpsborg sentrum for disse områdene. Ruten har mange varianter og ulike traséer samt variable avgangstider. En del av avgangene går kun mellom Moss og Sarpsborg. Det ser også ut som om ruten er lagt opp med bytte i Sarpsborg på reiser mellom Halden og Moss for flere av avgangen. Antall påstigninger er i gjennomsnitt 25 per avgang.
- Rute 150 Halden – Grålum – Kalnes er en rute på morgen til Kalnes fra Halden og med retur på tidlig ettermiddag. Siste retur 16.15. Den har 8 påstigninger per avgang.
- Rute 316 er en mer lokal rute mellom Fredrikstad og Moss – og betjener også Rygge og Råde. Skoleandelen er høy, 67 prosent. Ruten kjøres stort sett bare skoledager, men har to morgenavganger mellom Råde og Moss på alle hverdager.

Tabell 4.6: Oversikt over påstigninger på regionale ruter i Østfold. Datakilde ØKT.

		Påstigninger alle billettslag	Andel skole	Avganger per år	Påstigninger per avgang
Ordinære ruter					
100	Halden – Fredrikstad – Moss	230 389	24 %	6480	36
400	Halden – Sarpsborg – Moss	108 639	79 %	4280	25
150	Halden - Grålum – Kalnes	10 823	9 %	1300	8
316	Fredrikstad- Rekustad-Solli-Råde-Rygge-Moss	12 817	67 %	1660	23

5 Kollektivtransport og markedet

Grunntanken bak kollektivtransport er å samkjøre reisebehovet til mennesker fra et relativt avgrenset område, som skal til omtrent samme sted til omtrent samme tid. På denne måten kan man effektivisere transporten og spare plass/vegkapasitet, ved at flere reiser sammen i samme transportmiddel. Kollektivtransport har også en miljøeffekt. Ved at flere reiser sammen reduseres klimagassutslipp og lokal forurensning per person sammenlignet med bruk av privatbil, under forutsetning om det er et visst belegg på kollektivtilbudet.

5.1 utfordringer ved utforming av kollektivtilbud

Spredt arealbruk og lavt markedsgrunnlag

En av hovedutfordringene ved utforming av et kollektivtilbud er arealbruk og tetthet. Hvor folk bor, hvor tett de bor, og hvor og hvordan målpunktene er lokalisert er avgjørende for hva slags tilbud en kan tilby innenfor gitte økonomiske rammer. I områder der folk bor spredt og målpunktene også ligger spredt, er det vanskelig å få til raske og effektive kollektivruter. Dersom bussen må kjøre langt for å hente opp folk der de bor, fører dette til at passasjerene får en uforholdsmessig lang reisetid. Lang reisetid på en tur som egentlig ikke tar så lang tid dersom man kjører strake veien, gir et lite attraktivt tilbud.

Utformingen av boligområder gir også føringer for hvordan kollektivtransporten kan betjene et område. Når boligområder bygges ut er det viktig å tenke på hvordan de som bor der kan komme seg raskt og enkelt til nærmeste holdeplass, og hvordan busstraseen mest mulig effektivt kan føres gjennom området uten omveier. Det er særlig uheldig med løsninger hvor bussen må kjøre inn i et område og ut igjen samme veg, før den kan fortsette langs hovedvegen.

Fortetting langs allerede godt etablerte kollektivakser vil bidra til å øke passasjergrunnlaget for kollektivtransport uten behov for å endre ruteopplegget. Utbygging i utkanten av, eller langs nye akser i forhold til dagens rutenett vil på en annen side medføre en økning i antall kjøretøykilometer - og eventuelt også behov for å etablere nye ruter, og dermed gi høyere driftskostnader.

Konkurransforholdet mot andre transportformer

Konkurransforholdet mellom bil og kollektivtransport er avgjørende for om folk tar bussen eller toget fremfor bilen. Når man skal foreta en reise gjør man seg automatisk en del tanker rundt hvordan denne reisen kan foretas på en minst mulig belastende måte. Når man skal reise/ankomme og hvor lang tid man har til rådighet, er ofte de mest avgjørende faktorene for hvilket transportmiddel man velger. Men også komfort, ventetid, gangtid m.m. er viktige

faktorer som spiller inn på valget. I utgangspunktet stiller bilen med svært gode konkurransefortrinn, ettersom man ofte har den rett utenfor døren, den er fleksibel med hensyn til når man kan dra, og man kan som regel komme seg helt «til døren» dit man skal. Det er dette kollektivtransporten konkurrerer mot.

Men kollektivtransporten kan også ha noen konkurransefortrinn. Tog har i mange tilfeller kortere reisetid enn bil, særlig på litt lengre strekninger. Buss kan også ha kortere reisetid, for eksempel i byområder med kollektivfelt der bussene kjører forbi køen, eller hvor arealbruken tilsier at kollektivtransporten kommer tettere på målpunktet enn man kommer med bilen. Kollektivtransport har også et konkurransefortrinn når det kommer til muligheter for å gjøre andre ting underveis på reisen, for eksempel jobbe om bord, lese avisen eller lignende, samt komforten ved at andre kjører for deg.

Dersom det gjøres endringer i forutsetningene for konkurransefortrinnene er det mulig å påvirke transportmiddelvalget. Dette kan være gjennom arealbruk der man samlokaliserer målpunkt, og utvikler boligområder tett på kollektivlinjer. Det er sagt at arealbruk er all transports mor – med andre ord at hvordan man tilrettelegger arealbruken legger grunnlaget for hva slags kollektivtransport det er mulig å få til.

Ulike kollektivtilbud gir ulike kostnader

Det krever et visst antall mennesker med relativt sammenfallende reisebehov til omtrent samme tid, for at det skal være et grunnlag for å etablere bussruter. Hvor folk reiser fra og til og når de reiser, er helt avgjørende for hva det vil koste å drifte busstilbudet. For eksempel vil områder der folk bor spredt og rutene er lange for å hente passasjerene være dyre å produsere, og i tillegg gi liten inntekt fordi det er få passasjerer, som igjen gir et høyt tilskudsbehov per reise.

I områder med lite markedsgrunnlag kan man spare kostnader ved å ha bestillingsruter i stedet for faste ruter. Bestillingstransport legger også opp til at man forsøker å utnytte ledig kapasitet, ved å samordne og koordinere ulike transportbehov til samme tid. Samtidig er bestillingsruter svært avhengig av driftskontraktene, hvor operatørene ofte krever kompensasjon for beredskapen – selv om ikke alle turer utløses.

Dersom et bestillingstransporttilbud skal kunne fungere er det vesentlig at dette markedsføres og informeres om sammen med det ordinære tilbudet – i alle kanaler, reiseplanleggere og søk. Det er ofte slik at kun en liten gruppe mennesker er kjent med bestillingstransporttilbudet, og man får dermed ikke utnyttet den ledige kapasiteten, eller samordnet og koordinert transportbehov slik intensjonen var i utgangspunktet.

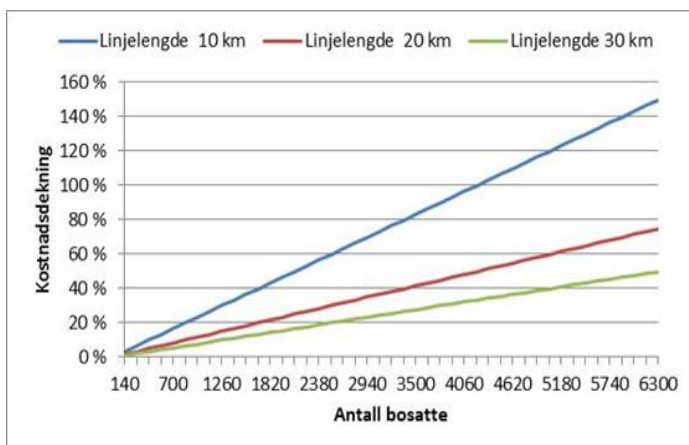
Markedsgrunnlaget

Markedsgrunnlaget for kollektivtransporten avhenger av antall bosatte, og hvor ofte disse foretar reiser som kan gjennomføres med kollektivtransport. For områder med lavt befolkningsgrunnlag, eller ved utlegging av nye boligfelt, vil spørsmålet ofte være: *Hvor mange innbyggere må det være i et område for å forsvare et kollektivtilbud med en viss frekvens?*

Dette handler om hvor mange kollektivreiser man kan forvente til/fra et område, og hvor store kostnader et rutetilbud vil innebære. Deretter hvor stor del av kostnadene som må dekkes gjennom offentlige tilskudd, og i hvilken grad fylkeskommunen har råd til dette da de kun har en viss mengde penger til disposisjon.

Antall påstigninger som er nødvendig vil være svært avhengig av lengden på ruten, da det er utkjørte kilometere som er den store kostnaden. For en gitt frekvens og reisehastighet vil en lengre busslinje innebære at både vognbehovet og antall busstimer i ruten øker, noe som gir høyere kapital- og driftskostnader. En lengre rute vil dermed normalt kreve flere passasjerer (høyere markedsgrunnlag) for å oppnå en bestemt kostnadsdekning. Det er dyrt å kjøre langt for å hente få passasjerer, og kostnadene det offentlige må betale per passasjer blir dermed høy.

Et regneeksempel fra Akershus viser sammenhengen mellom antall bosatte i et område og hvor stor andel av kostnadene til kollektivtransporten som kan forventes å bli dekket av trafikkinntektene. I denne beregningen er det forutsatt at hver innbygger foretar ca. 0,1 kollektivreiser per dag – noe som er høyere enn gjennomsnittet for befolkningen i Østfold. Som nevnt over er lengden på linjene av stor betydning. Ved linjelengde på 10 km vil man nå en kostnadsdekning på 40 prosent (gjennomsnitt for hele Norge) ved et innbyggertall på rundt 1800 personer. Er linjene lengre trengs det flere bosatte. Dersom linjelengden er 20 km vil det være vanskelig å oppnå en kostnadsdekning før området har opp mot 3500 innbyggere, mens man må opp i nesten 5000 innbyggere for en linjelengde på 30 km (UA rapport 27/2011).

Dette er kun et eksempel, men viser hvor viktig linjelengde er for kostnadene. Spredt bosetting som fører til lange ruter for å hente et begrenset antall passasjerer, er dyrt. Hvor og hvor mange boliger som planlegges gjennom fortetting, eller ved utbygging av nye områder, vil dermed ha stor betydning for muligheten til å opprette faste rutetilbud.

Figur 5.1: Sammenheng mellom kostnadsdekning og antall bosatte i et område. Kilde: UA-rapport 27/2011

Hva kostnadene blir per passasjer kan også beregnes, da tilskuddsbehovet per passasjer per avgang avhenger av passasjergrunnlaget. Basert på samme regneeksempel fra Akershus med en gjennomsnittlige bruk av kollektivtransport (0,1 reiser per person i spredtbygde kommuner i Akershus) og ulike linjelengder kan det antas følgende tilskuddsbehov per passasjer per avgang:

Ved en linjelengde på 10 km vil 140 bosatte (ca. 50 husstander) gi et tilskuddsbehov per passasjer per avgang på nesten 400 kr. Er linjelengden 30 km er tilskuddsbehovet over 1000 kr.

Regneeksempelet er fra 2011, så kronenivåene vil være vesentlig høyere i dag. Men eksemplet viser at små, spredte boligområder er svært kostnadskrevende å betjene kollektivt.

5.2 utfordringer ved dagens kollektivtilbud i Østfold

Lite markedsgrunnlag for høyfrekvente ruter

Store deler av Østfold, utenom byområdene, kjennetegnes ved få innbyggere, som bor relativt spredt og som har ulike målpunkt for sine reiser. For eksempel er det utenfor Moss og Halden få bosatte og lange bussruter som skal dekke opp reisebehovet. Men også innad i de to byene er markedsgrunnlaget begrenset.

Svært mange av boligområdene er vanskelig tilgjengelig med buss uten å måtte kjøre lange og kronglete omveier. For å korte ned på reisetid og få en effektiv trasé, må bussen kjøre på hovedveiene – som kan gi lengre gangavstand fra mange av boligområdene. Tilbudet blir således en avveining mellom tilgjengelighet og fremføringshastighet. Mange holdeplasser med korte gangavstander gir høy tilgjengelighet, men samtidig lav fremføringshastighet. Ruter med få holdeplasser i traséer langs hovedveinettet gir høy fremføringshastighet, men risikerer å treffe dårlig på markedsgrunnlaget.

Lokalisering av viktige målpunkt er også en utfordring for kollektivbetjening i Østfold. Blant annet er jernbanestasjonen ikke ideelt plassert i forhold til bussterminalen og øvrige sentrumsfunksjoner i flere av byene, noe som gjør det utfordrende å skulle betjene både sentrum og jernbane med samme rute. Det nye sykehuset på Kalnes er spesielt utfordrende å betjene med kollektivtransport, da det ikke ligger ved en naturlig rute for øvrig lokal kollektivtransport slik at det lokale tilbudet må tilpasses sykehuset. Andre sentrale målpunkt i Østfold det er utfordrende å betjene med kollektivtransport er sykehuset i Moss, Mosseporten senter, Høgskolen i Halden, Morenen kjøpesenterområde i Eidsberg, og mange av de videregående skolene.

Store deler av befolkningen i Østfold reiser sjelden eller aldri med kollektivtransport i dag. Samtidig med at kollektivbruken er lav, er det også slik at de som reiser kollektivt er relativt faste brukere. 65 prosent av befolkningen i Moss og Nedre Glommaregionen og 75 prosent i øvrige deler av Østfold reiser sjelden eller aldri kollektivt. Det betyr at det er få bosatte blant gruppen man kaller av- og til-brukere. Dette er en gruppe som til en viss grad kjenner til kollektivtilbudet, og som er lettere å påvirke ved forbedringer i tilbudet enn de som aldri reiser kollektivt. Dette betyr at det reelle markedsgrunnlaget for kollektivtransport er relativt beskjedent, med mindre det iverksettes restriktive tiltak for å redusere bilens konkurransefortrinn (som for eksempel bompenger, rushtidsavgift, reduserte parkeringsmuligheter, økte parkeringsavgifter, med mer).

Manglende prioritering av markedsgrupper

Å skulle ivareta ulike markeder når det er begrenset markedsgrunnlag er utfordrende. Skoletransport er en pålagt oppgave, og det offentlige søker å samkjøre og koordinere denne

transporten slik at man får mest mulig igjen for pengene. Arbeidsreiser skjer gjerne i samme tidspunkt som skoletransporten på morgenen, men arbeidsreisende vil gjerne etterspørre raskere ruter – samtidig som returtilbudet på skoletransporten som oftest er for tidlig på ettermiddag for arbeidsreiser. Skolereiser og arbeidsreiser er således to forskjellige markeder, med ulike behov.

Kollektivtransporttilbudet utenom skolereiser må utvikles med sikte på å treffe markedet bedre. Men for å kunne gjøre dette må man også velge hvilke markeder man ønsker å prioritere, ettersom det ikke er økonomiske rammer for å målrette innsats mot alle!

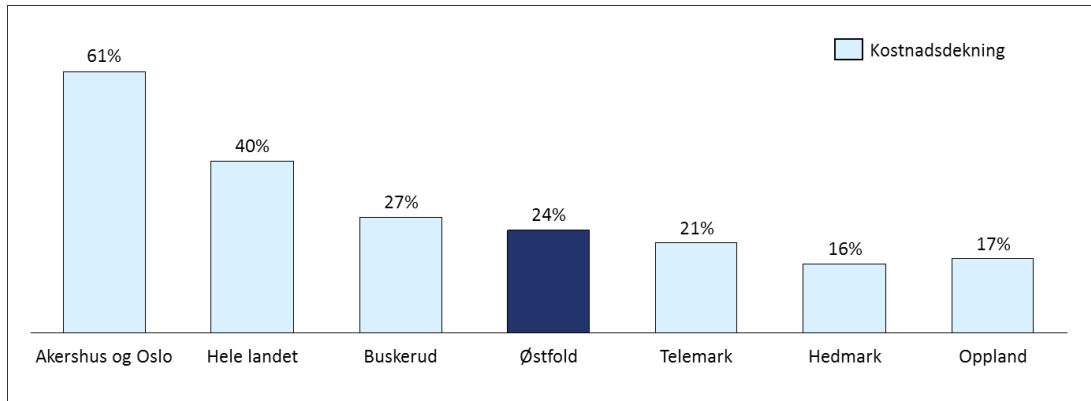
Ved utforming av kollektivtilbudet blir det dermed veldig viktig å treffe på tidspunkt der reisebehovet er størst. Dette avhenger igjen av hvilket marked man retter seg mot – er det arbeidsreiser, skolereiser eller mer sosiale formål? Ulike reisemål har ulike behov, og disse vil kreve ulike tilpasninger av tilbudet.

Lange og kompliserte ruter gir dårlig kostnadsdekning

Svært mange av bussrutene i Østfold har det vi kaller stor flatedekning. Det vil si at det kjøres lange ruter som er innom mange deler av et område for å hente opp, ofte få, passasjerer. Dette fører til at rutene tar lang tid, spesielt sammenlignet med å reise tilsvarende strekning med bil. Som følge av at markedsgrunnlaget er lavt, er det ikke grunnlag for hyppige avganger – og man får lav frekvens. Langsomme ruter som går sjeldent gir et lite attraktivt tilbud. Kombinert med generelt god tilgjengelighet med bil i hele fylket, gir dette svært dårlige konkurranseforhold for kollektivtransporten.

Innenfor rammene ØKT har til rådighet må man derfor være tydelig på hvilke markeder som skal prioriteres. Det er viktig at produksjonen målrettes, slik at man får dekket mest mulig av behovet med færrest mulig utkjørte kilometer. Dersom man målretter tilbudet bedre, kan belegget i bussene øke (antall passasjerer per tur) og innsatsen vil gi bedre uttelling ved lavere kostnader og høyere inntekter.

En gjennomgang av økonomiske data viser at Østfold har en relativt lav kostnadsdekning på 24 prosent for kollektivtransport, sammenlignet med et landsgjennomsnitt på 40 prosent (rapporteres på fylkesnivå, slik at data fra Nedre Glommaregionen inngår). Man kan imidlertid forvente en noe høyere kostnadsdekning i de mer sentrale områdene, og ØKT oppgir selv en kostnadsdekning på 35 prosent i Nedre Glomma. Kostnadsdekningen utenfor Nedre Glomma er dermed trolig på under 24 prosent.

Figur 5.2: Kostnadsdekning i fylker. Østfold har ikke oppgitt kostnadstall i statistikken, som et estimat på kostnader har vi summert billettinntekter og offentlige kjøp. Kilde: SSB 2014.

Liten kobling mellom tog og buss

Manglende prissamarbeid mellom buss og tog har vært en utfordring for å få flere til å benytte togtilbudet ved lokale reiser i Østfold. Prisforskjellen er betydelig, og Østfold fylkeskommune har dermed valgt å etablere et busstilbud parallelt med togtilbudet for å kunne gi et rimeligere tilbud ved reiser mellom Østfoldbyene. Dette viser seg også ved at det er mye ledig kapasitet i togtilbudet på Østfoldbanen mellom byene internt i Østfold. At tog i liten grad benyttes på lokale reiser i Østfold kommer tydelig frem av RVU 2013/14, som viser at 90 prosent av togreisene er reiser som går ut/kommer inn fra andre steder i Norge.

Det er i dag liten grad av koordinering mellom tog og buss, med flere eksempler på busruter som ankommer togstasjonen rett etter eller lenge før toget går. Dette gjør det vanskelig og lite attraktivt med kombinasjonsreiser buss-tog.

Vanskelig tilgjengelig informasjon og markedsføring

En av utfordringene ved dagens tilbud er at det også er komplisert å sette seg inn. Med unntak av noen få ruter som har jevn frekvens, faste avgangstider og fast trasé, har de fleste rutene ujevn frekvens, ulike avgangstider, og forskjellige traséer med flere varianter. Dette gjør det vanskelig å få oversikt over det generelle tilbudet, og å innhente informasjon om når og hvor bussene går. Dette er særlig uheldig dersom man ønsker å få nye passasjerer, som risikerer å gi opp før de har prøvd. Kompliserte rutetilbud som er vanskelig å informere om, blir et tilbud for de spesielt interesserte og de som ikke har noe annet valg.

5.3 Hvorfor har tilbudet blitt slik det er?

Det er flere grunner til at dagens tilbud er slik det er. For det første har det ikke blitt gjennomført noen større oppryddinger eller markedstilpasninger på mange år. Tilbudet har utviklet seg etter hvert som man har sett nye reisebehov, eller det har kommet ønsker om å ha et tilbud. Unntaket er Moss, hvor det ble gjort en større endring ved innføringen av to metrolinjer i 2015.

Generelt virker kollektivtilbudet i Østfold å være rettet mot å favne alle målgrupper på en gang, uten at det er tatt hensyn til at ulike grupper har ulike behov og krav. Det er ikke foretatt en tilstrekkelig prioritering av markedsgrupper, eller tatt sterke nok grep for å utvikle ulike typer tilbud til de prioriterte markedsgruppene. Resultatet er et omfattende tilbud med høy flatedekning, men samtidig lav frekvens og lav fremføringshastighet. Tilbudet er ikke differensiert, og fremstår på mange måter som et gjennomsnittstilbud til alle. Resultatet blir da et tilbud som «ikke passer til noen», uten fordeler på noen av konkurranseområdene og man sitter dermed igjen med de tvungne trafikantene, de som ikke har bil eller førerkort.

6 Forslag til nytt kollektivtilbud

6.1 Mål og prinsipper for arbeidet med utvikling av nytt kollektivtilbud

Utviklingen av nytt kollektivtilbud i Østfold skal bidra til å få flere til å reise kollektivt. Tilbudet bør være så kostnadseffektivt som mulig, tilpasset kundenes behov og være fremtidsrettet. Det vil si at det bør utformes slik at det er enkelt å justere og oppgradere tilbudet for eksempel med hensyn til frekvens, lengde på linjer og evt. trasé, ettersom kundegrunnlaget og ikke minst bruken endres.

De foreslåtte endringene tar utgangspunkt i kundegrunnlaget og en effektivisering av dagens tilbud, og er en løsning som vi mener treffer markedsgrunnlaget og reisebehovet bedre enn i dag. Det betyr ikke at det skal benyttes mindre midler på kollektivtransport, men heller legges til rette for et tilbud som kan gi flere passasjerer per brukte krone.

For å få til dette må det gjøres prioriteringer med tanke på hvor godt kollektivtilbud som kan gis i ulike områder. Arbeids- og skole-/studiereiser er hovedmålgruppene. Det vil si at rushtidsreiser og reisebehov i rushtiden har prioritet fremfor mer flatedekkende servicetilbud midt på dagen eller tidlig kveld og helg, samtidig som vi i størst mulig grad også prøver å ivareta det sosiale aspektet ved kollektivtilbudet.

I de områdene av Østfold som vurderes i denne rapporten er det få andre tiltak som sammen med et forbedret kollektivtilbud kan lokke folk over på kollektivtransporten. Unntaket er i Moss der det jobbes med en tiltakspakke der både satsing på sykkel og gange, i kombinasjon med bompenger og parkeringsrestriksjoner og andre tiltak, er del av en strategi for å endre transportmiddelfordelingen i byområdet.

I de resterende deler av Østfold har en kun stort sett positive virkemidler til rådighet gjennom en generell forbedring av kollektivtilbudet. I Indre Østfold, men også i omegnsområdene til Moss og Halden sentrum er det lange avstander og lange ruter som krever stor ruteproduksjon i et relativt lite marked. Opprettelse av nye ruter eller økning av frekvensen i slike områder er meget dyrt og gir få nye passasjerer. Skal man holde seg innenfor de rammer fylkeskommunen har til rådighet i dag, må man dermed målrette tilbudet bedre til når og hvor reisebehovet er størst. Selv om befolkningen er mest misfornøyd med frekvensen og ønsker en høyere frekvens må dette ønsket møtes med å gi avganger på tidspunkter når reisebehovet er størst. Det vil si at de avgangene som tilbys må være tilpasset det markedet man vil prioritere. I tillegg kan sanering og effektivisering av ruter gi mulighet for å øke frekvensen på andre ruter.

Hovedmål: Et enklere tilbud som treffer markedet – som kan videreutvikles

Hovedmålet med utviklingen av kollektivtilbudet er å gjøre tilbudet enklere og mer kundetilpasset slik at flere velger å reise kollektivt. For å treffe markedet må man kjenne hovedmålgruppen som i dette tilfellet er arbeids- og studie-/skolereiser, da det er disse som danner grunnlaget for de største reisestrømmene. Dette er i stor grad reiser langs hovedårer til sentrale målpunkt, hovedsakelig konsentrert til rushtiden morgen og ettermiddag. En markedsretting mot disse trafikantene innebærer at man ikke kan utvikle kollektivtilbudet etter alle andre markeders behov i tillegg. Det vil si at mens de fleste vil få et bedre tilbud, vil et mindretall få et dårligere tilbud enn de har i dag. Likevel vil den generelle forbedringen i tilbudet gi alle et mer oversiktlig kollektivsystem å forholde seg til, som er enklere å forstå og orientere seg i.

Enkelt å bruke – enkelt å videreutvikle – enklere å informere om

Samtidig som tilbudet må være enkelt for brukerne bør det være enkelt å videreutvikle og tilpasses markedsgrunnlaget etterhvert som dette endres, for eksempel ved endring av frekvenser og eventuelle mindre justeringer av traséer, samt gjennom vurdering av sekundær-/suppleringsstilbud. Et nytt tilbud må derfor bygges slik at det er mulig å sette det i verk i dag, men også ta hensyn til at det kan justeres når endringer i vegsystemet og ikke minst jernbaneinvesteringene i Østfold er gjennomført, samt ved utviklingen i arealbruken. Samtidig må ikke fleksibiliteten misbrukes, ved å stadig endre traséer og/eller lage varianter av rutene, og eventuelt innføre varierende frekvens. Et av premissene for at kollektivtilbudet skal være enkelt og kundetilpasset, er at det ligger fast over tid og er lett gjenkjennelig for trafikantene.

Per i dag er tilbudet komplisert med varierende avgangstider og varierende trasé for mange av rutene. Et enklere tilbud er også enklere å informere om. God, enkel og synlig informasjon vil redusere barrieren for å innhente informasjon om tilbudet. Tilbudet må både være søkbart fra sted til sted i reiseplanlegger, og det bør finnes rutetabeller både på nett og på alle holdeplasser. Alle tilbud må komme opp ved søk, både ordinære tilbud, skoletilbud og Flexxtilbud.

6.2 Prinsipper for utvikling av kollektivtilbudet

Det er verken mulig, ønskelig eller effektivt å levere det samme rutetilbudet til alle deler av Østfold. Rutetilbudet må differensieres, både i tid og rom, og en del steder kan det også være et spørsmål om det er tilstrekkelig trafikkgrunnlag for et fast rutegående tilbud. Det som kjennetegner mange av områdene som har lyktes i sin satsing på kollektivtransport, er at de har foretatt en bevisst prioritering av ulike rutetilbud. De har bygget rutehierarkier tilpasset de ulike markedsgruppene.

Prinsippene for utvikling av kollektivtilbud er enklere å rendyrke der det er et større markedsgrunnlag. I mer tynt befolkede områder vil det ofte bli et tilbud på en av markedsgruppens premisser – og da «vinner» skoletransporten som er lovpålagt. Likevel må man ikke se seg blind på skoletransporten og utforme alle tilbud etter denne.

Markedsgrunnlaget for kollektivtransporten er avhengig av antall bosatte i områdene som skal betjenes. Samtidig vil målpunkt for reisene ha betydning for konkurranseflatene mot bil, og dermed markedspotensialet. Ikke minst i mer spredt befolkede områder er lokaliseringen av målpunkt viktig for markedsgrunnlaget. Jo mer disse er samlet, jo mer bygges det opp under markedsgrunnlaget for kollektivreiser.

Som et uttrykk for markedsgrunnlaget kan vi benytte hvor mange kollektivreiser som starter eller avsluttes i et område, sett i forhold til antall bosatte. Generelt er kollektivbruken lav i Østfold, spesielt utenom byområdene, i områder med spredt bebyggelse og gode rammebetingelser for bilbruk. Dermed er det stor variasjon i tilbud og markedspotensial for kollektivtransport i regionen. Spørsmålet er derfor; hvor kan man gi et fast tilbud, og hvor må man gi andre alternative tilbud som kun skoleruter eller bestillingstilbud – og akseptere mer bilbruk.

På grunnlag av markedspotensialet bygges rutehierarkiet. Innenfor rammene man har til rådighet prioriteres områder med mange kollektivreiser per innbygger og mange bosatte med et fast tilbud med så høy frekvens som mulig i forhold til markedsgrunnlaget – disse kalles hovedlinjer/stamlinjer. Det betyr at man må foreta prioriteringer som kan gå på bekostning av andre områder, som vil få et dårligere tilbud fordi grunnlaget er begrenset.

Prinsipper for utvikling av kollektivtilbudet:

- Ta utgangspunkt i markedet – satse der det er størst potensial
 - Tydelige prioriteringer; noen kan oppleve å få et dårligere tilbud på bekostning av mange som får et bedre
- Bygge rutehierarki
 - Etablere hovedlinjer/stamlinjer med full fremkommelighet og så høy frekvens som det er markedsgrunnlag for
 - Etablere gode knutepunkt som letter overgang mellom ruter og transportmidler, og øker tilgjengeligheten til «alle steder» i regionen
 - Etablere sekundærruter og supplerende tilbud med større flatedekning, som kobles mot stamrutene
- Gjøre tilbudet enklere og lettere tilgjengelig
- Satse på kvalitet og frekvens framfor lavere takster
- Tenke langsiktig planlegging og satsing (ting tar tid)
- Prinsippene for linjeføring
 - Mest mulig rettlinjede traséer – dette gir kortere reisetid
 - Takting for å skape høyest mulig frekvens på fellesstrekninger
 - Reduksjon i antall holdeplasser for å øke hastigheten på bussene

Arealutvikling som bygger opp under kollektivtilbudet

- Lokalisere målpunkter sentralt
- Lokalisere boligområder i knutepunkter og ved holdeplasser langs de tyngste kollektivrutene
- Fortette der kollektivtilbudet er godt slik at markedsgrunnlaget for et bedre tilbud styrkes

6.3 Utvikling av tilbudet er en dynamisk prosess

I arbeidet med utviklingen av tilbudet er det viktig med en dynamisk prosess. Det er mange aktører med ulike roller og ansvar som har meninger om hvordan tilbudet bør være. Derfor har det gjennom prosjektperioden vært tett dialog med oppdragsgiver.

I tillegg har det vært arrangert møter med kollektivgruppa i Samarbeidsavtalen for areal- og transportutvikling i Mossregionen, politikere og administrasjon i Indre Østfold, samt administrasjonen i Halden kommune. På disse møtene har beskrivelse av dagens situasjon, målsettinger for de ulike områdene samt ønsker for kollektivtilbudet vært sentrale. Det har også vært arrangert en større Workshop i Moss der politikere, planleggere i stat og kommuner, interesseorganisasjoner mf. kunne komme med innspill til arbeidet med forslag til nytt kollektivtilbud i Moss. Det har også vært gjennomført en medvirkningsprosess med befolkningen gjennom en markedsundersøkelse. Resultatene fra undersøkelsene, møtene og workshopen har vært et viktig grunnlag for arbeidet med utviklingen av forslag til kollektivtilbud i de ulike områdene.

6.4 Forslag til nytt rutetilbud i Moss byområde

På grunnlag av målsettingene for kollektivtilbudet, kartleggingen av dagens situasjon og medvirkningsprosessen har vi kommet frem til et forslag til et rutetilbud for Moss byområde vi mener vil treffe markedet bedre enn i dag.

Tre sentrumsrettede hovedruter

Hovedprinsippet i forslaget er at alle ruter kjøres til, eller via Moss sentrum. Moss sentrum er det viktigste målpunktet for reiser fra alle deler av Moss byområde. Moss sentrum er også viktig for pendlerreiser med tog til/fra Moss stasjon, og det er dermed viktig med god kollektivtilgjengelighet til stasjonen.

Dagens tilbud med M1 og M2 frakter det meste av passasjerene (80 prosent) i Moss i dag, og passasjertallet vokser. Disse rutene ble opprettet i 2015 og har relativt raske traséer på deler av strekningene. Men, vi mener at rutene kan justeres for å treffe markedet enda bedre enn det de gjør i dag.

Vi foreslår å opprette tre hovedruter i Moss, hvor to av rutene betjener de tyngste målpunktene og reisestrømmene i Moss byområde (H1 og H2), mens den tredje betjener sykehuset direkte fra sentrum og jernbanestasjonen (H3). Det er ønskelig at sykehuset betjenes med et kollektivtilbud som har kort avstand til holdeplass. På grunn av lokaliseringen er det ikke mulig å betjene sykehuset med hovedrutene H1 og H2, dersom disse også skal kunne gi et effektivt tilbud til bosatte på de reiserelasjonene der behovet og potensialet er størst. Sykehuset og området rundt har ikke så stort reisebehov, selv om det er mange arbeidsplasser på sykehuset og helsehuset. Fordi sykehuset har en viktig funksjon for hele Østfold er det allikevel foreslått en hovedrute hit, som bør korrespondere med toget.

Forslag til hovedruter i Moss:

- H1: Kambo- Sentrum – Jernbanestasjonen - Øreåsen
- H2: Refsnes – Jernbanestasjonen – Sentrum
- H3: Jernbanen – Sentrum - Sykehuset

H1: Kambo- Sentrum- Jernbanestasjonen - Øreåsen

H1 består at en pendel på hver side av sentrum, noe som gjør det relativt enkelt å betjene de to viktigste målpunktene Sentrum/bussterminalen og Jernbanestasjonen (både dagens og fremtidig stasjon).

For å oppnå kortere reisetid til sentrum fra Kambo enn i dag anbefaler vi at planlagt tiltak med ny vegforbindelse mellom Skredderåsen og Peer Gynts vei gjennomføres (tiltak 10 i KVV for hovedvegsystemet i Moss) – slik at bussene kan betjene Skredderåsen på en mer effektiv måte enn i dag. Dette tiltaket vil gi kortere reisetid og en mer rettlinjert rute på strekningen. For dagens rute via Fv. 311 Osloveien er markedsgrunnlaget på vestsiden minimalt, og det tar uforholdsmessig lang tid å dekke markedet på Skredderåsen. På kort sikt – før forbindelsen er bygget, kan H1 kjøre langs Fv. 311 Osloveien som i dag.

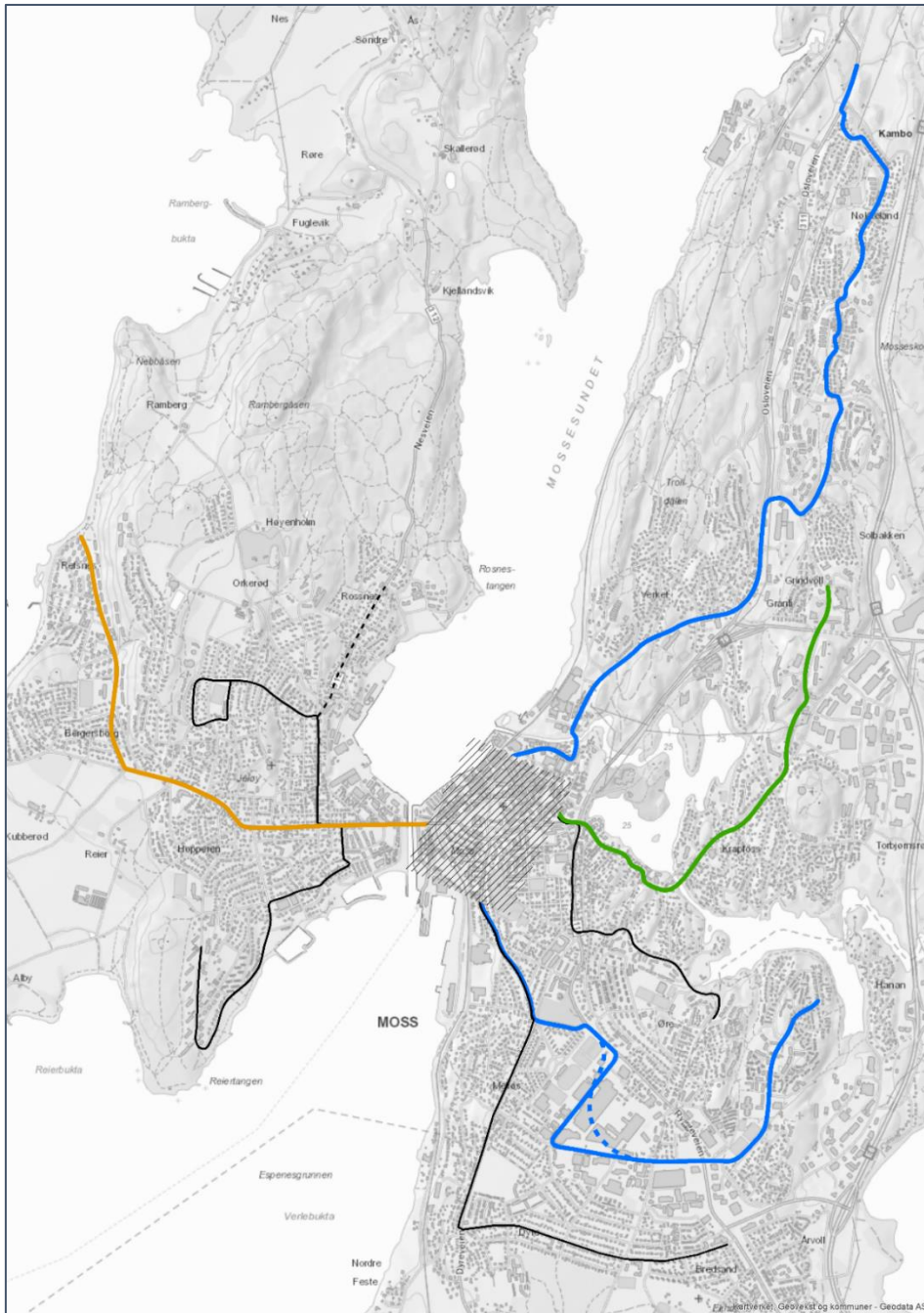
Den andre enden av H1-pendelen går i retning Øreåsen. Mellom Øreåsen og sentrum er det flere mulige traséer, avhengig av hvilke områder en ønsker å prioritere. For bosatte på Øreåsen vil en trasé i Ryggeveien og Fjordveien være raskeste vei til sentrum. Samtidig vil en slik trasé gi bosatte på nedre del av Ørejordet et direktetilbud til sentrum som de ikke har i dag. I dag går M2 i Varanaveien og betjener Rygge storsenter som tiltrekker seg relativt mange reiser fra all deler av Moss. En slik trasé vil også gi god betjening av transformasjonsområdet Høyden/Varnaveien/Vingparken hvor det er planlagt omfattende bolig- og næringsutvikling. På denne delstrekningen må en velge å enten prioritere en rask rute til sentrum for bosatte på Øreåsen og noe lengre gangavstand til hovedruten fra Rygge Storsenter, eller god betjening av Storsenteret og transformasjonsområdet, men med noe lengre reisetid til sentrum for bosatte på Øreåsen. Ved utbygging av transformasjonsområdet bør man vurdere muligheten for å legge en kollektivtrasé gjennom området, noe som vil gi god kollektivtilgjengelighet til Rygge Storsenter og den nye bebyggelsen i området, og samtidig være en effektiv trasé i retning sentrum for bosatte på Øreåsen. Før en slik veg eventuelt er anlagt kan H1 kjøre Varnaveien – Råbekkgata – Ryggeveien - Carsten Ankers gate - Fjordveien.

H2: Refsnes – Jernbanestasjonen – Sentrum/bussterminalen

Den andre hovedruten H2 vil utgjøre hovedtransportåren på Jeløya, og bringe de tyngste reisestrømmene fra Jeløya inn mot sentrum og jernbanestasjonen. H2 foreslås lagt langs Refsnesalléen – Tronvikveien - Helgerødgata på Jeløya og over Kanalen mot sentrum. Bussen bør få prioritet over Kanalen. H2 kan betjene jernbanestasjonen og deretter sentrum/bussterminalen. Jernbanestasjonen prioriteres først – da overgang og korrespondanse med tog prioriteres fremfor ankomst til sentrum/bussterminalen.

H3: Moss sykehus – Sentrum – Jernbanestasjonen

H3 er lagt fra jernbanestasjonen og deretter via sentrum, Klommesten og Krapfoss til Moss sykehus. For H3 har hensynet til Moss sykehus som målpunkt og arbeidsplasskonsentrasjon vært mer utslagsgivende enn betjening av boligområdene. Det er mulig å koble H3 til H2 i sentrum, dersom det er ønskelig å gi et ekstra godt tilbud til sykehuset, selv om trafikkgrunnlaget tilsier at det ikke er grunnlag for en så høy frekvens her. Det må etableres en snumulighet ved sykehuset.

Figur 6.1: Forslag til hovedruter i Moss. Mulig alternativ trasé gjennom transformasjonsområdet Høyden/Varnaveien/Vingparken er stiplet. Løsning gjennom sentrum er nærmere beskrevet i et eget kapittel.

Supplerende tilbud

I tillegg til hovedrutene vil det være behov for et supplerende tilbud i Moss. Den fremste oppgaven for det supplerende tilbudet er å betjene bosettingskonsentrasjoner av en viss størrelse, samt å mate inn til de største målpunktene og eventuelt overgang til hovedrutene.

I vårt forslag er det i utgangspunktet lagt opp til fire sekundærruter som eventuelt kan kobles sammen i sentrum. For disse sekundærrutene er det imidlertid flere mulige alternativer. Hvilke områder som bør ha en sekundærrute er basert på en overordnet vurdering av trafikkgrunnlag og reisestrømmene til/fra disse områdene. I vår vurdering har vi primært sett på bosettingskonsentrasjonene i områdene som helhet, og ikke den spesifikke gaten eller vegen hvor traséen for ruten er foreslått lagt. Det betyr at det er mulig å endre trasé på sekundærrutene, så lenge man forsøker å fastholde prinsippene om mest mulig rettlinjert og effektiv trasé, samt betjening av de viktigste målpunktene og befolkningskonsentrasjonene. I flere av de bynære områdene hvor vi har foreslått at et sekundært tilbud, går det i dag ruter som er lite brukt. Dette er ruter med få påstigende per avgang, og som heller ikke benyttes i særlig grad av grad av skoleelever. Dette gjelder blant annet områdene Orkerød, Tronvik/Framnes og Ekholt. For betjening av disse områdene må det gjøres et valg med hensyn til hvilken funksjon rutene skal ha, det vi si hvilket marked de skal dekke. For å ha et tilbud som er mest mulig effektivt i forhold til arbeids- og skolereiser er det viktig at rutene er så effektive som mulig. Vi har laget et forslag med to sekundærruter på Jeløya, samt en som betjener Øre og en som betjener Ekholt.

- S1 er lagt fra Framnes via Fiske, over Kanalen og inn mot sentrum. Ruten vil også dekke Reier skole og Jeløy folkehøyskole. Ruten er ikke trukket helt fra/til Tronvik da markedsgrunnlaget der er lite. En eller to morgen og ettermiddagsavganger kan eventuelt trekkes ut hit for å dekke behovet for arbeidsreiser.
- S2 betjener Orkerød. Ruten er lagt som en sløyfe fordi vegsystemet ikke gir mulighet til å betjene området med en rettlinjert rute som samtidig dekker opp området uten at gangavstanden til holdeplass blir for lang. Traséen er lagt til Gimleveien og Anna Hagmanns gate. Hvis behov kan ruten starte ved Krossern (langs Nesveien).
- S3 vil betjene Øre som vil ha lang gangavstand til H1. Ruten vil betjene Øre/Ørejordet, Øre idrettsanlegg og Moss ishall, og deretter gå videre i Rv. 119. Ruten gir dermed også et tilbud til Klommestien og Skarmyra. Fra Flemminghjørnet kjøres ruten i Kongens gate inn i til sentrum.
- S4 betjener området ved Ekholt. Ruten kjøres fra Rundkjøringen i Ryggeveien, Ekholtveien, Dyreveien over Melløsparker, deretter Fjordveien, Jernbanestasjonen og sentrum.

Andre supplerende tilbud

For områder som ligger et stykke fra Moss sentrum; det vil si Nes, Larkollen, Saltnes, Årefjorden øst og Fuglevik er behovet for et kollektivtilbud til målpunktene i Moss sentrum mest aktuelt for skole- og arbeidsreiser. Kundegrunnlaget utenom dette er lavt. For disse områdene bør tilbudet forslagsvis være ruter med avganger morgen og ettermiddag, mens tilbudet utenom skole- og arbeidstider bør være begrenset. Disse rutene kan til en viss grad

være lagt opp etter behovet for skolekjøring, og kan med fordel også mate inn til hoved- og sekundæruter og jernbanestasjonene i Rygge og Råde der det er aktuelt. Enkelte av rutene kan også vurderes som bestillingstilbud.

- Rute 403 til Larkollen kjører i dag i en ring og har 7 avganger per dag. Ruten går i ulik retning i ringen. Det bør vurderes om ruten alltid skal gå samme retning i ringen og om antall avganger er noe for høyt i forhold til bruken.
- Rute 404 kjøres fra Saltnes kun på skoledager. Denne ruten har relativt bra belegg og kan beholdes. Det kan vurderes om det er behov for avganger også på ikke skoledager, enten som fast rute eller som Flexx-tilbud.
- På rute 406 fra Fuglvik er kundegrunnlaget lite. Her bør det vurderes om ruten bør erstattes av et Flexx-tilbud.
- Rute 408 fra Nes har lavt passasjerbelegg og bør vurderes erstattes av et Flexx-tilbud.

Boligområdet Sjøhagen ved Kambo, nord i Moss kommune, betjenes i dag av Ruters rute 540/545 – som kjører inn til Moss sentrum fra Son. Vi kan ikke se behov for at denne ruten kjører helt inn til Moss sentrum – i alle fall ikke for det lokale tilbudet, da det vil være et godt tilbud med H1 fra Kambo til Moss. Rute 540/545 kan derfor vurderes kuttet ved Kambo stasjon. Dette vil gi tilgang til H1 og toget for passasjerer som ikke vil gå eller sykle til Kambo stasjon. Traséen for Ruters rute går i dag gjennom boligområdet på Sjøhagen. Dette virker unødvendig, da det er akseptabel gangavstand fra hele boligområdet til holdeplassene ved enten Breivikveien og/eller Sjøhaven syd i Osloveien. Flytting av busstraséen til Breivikveien og Osloveien vil avlaste de trange bolig gatene i Sjøhagen for busstrafikk, samt ivareta tilgjengeligheten til buss fra den planlagte utbyggingen nord for Breiviksveien (Sjøhagen nord). Ved utbygging av dette området er det viktig å ta hensyn til tilgjengelighet til holdeplassene, samt til en holdeplass som bør anlegges i krysset mellom Osloveien og Breivikveien.

Tabell 6.1: Oppsummert forslag til hovedruter i Moss og omegn

Hovedruter	Kommentarer
H1 Kambo- Sentrum- Jernbanestasjonen- Øreåsen	Ruten vil erstatte dagens M2. Men det foreslås noen endringer i trasé i forhold til dagens M2. Forbindelse mellom Skredderåsen og Peer Gynts vei. Ny bussveg gjennom transformasjonsområdet Høyden/Varnaveien/Vingparken bør vurderes både for å gi god tilgjengelighet til ruten og kortere reisetid.
H2 Refsnes- Jernbanestasjonen – Sentrum	Traséen blir om som i dag, men ruten ender i sentrum. Ruten bør betjene jernbanestasjonen først. Ruten må sikres god fremkommelighet over Kanalbrua, kollektivfelt bør vurderes.
H3: Jernbanestasjonen-Sykehuset	Ruten vil gi direktetilbud fra jernbanestasjonen og sentrum. Kan kobles sammen med H2 – om man vil gi et bedre tilbud enn kundegrunnlaget tilsier.

Tabell 6.2: Oppsummert forslag til sekundær og supplerende tilbud i Moss og omegn

Sekundært tilbud	
S1 Framnes – Jernbanestasjonen – Sentrum	Kan kobles i pendel med enten S2, S3 eller S4. Dette vil avhenge av hva som er driftsmessig beste løsning. Hvordan eventuelle pendler kobles sammen vil legge føringer for hvordan jernbanestasjonen og sentrum betjenes.
S2 Orkerød – Jernbanestasjonen – Sentrum	Kan kobles i pendel med enten S1, S3 eller S4. Dette vil avhenge av hva som er driftsmessig beste løsning. Hvordan eventuelle pendler kobles sammen vil legge føringer for hvordan jernbanestasjonen og sentrum betjenes.
S3 Øre – Sentrum – jernbanestasjonen	Kan kobles i pendel med enten S1, S3 eller S4. Dette vil avhenge av hva som er driftsmessig beste løsning. Hvordan eventuelle pendler kobles sammen vil legge føringer for hvordan jernbanestasjonen og sentrum betjenes.
S4 Ekholt- Jernbanestasjonen – Sentrum	Kan kobles i pendel med enten S1, S2 eller S3. Dette vil avhenge av hva som er driftsmessig beste løsning. Hvordan eventuelle pendler kobles sammen vil legge føringer for hvordan jernbanestasjonen og sentrum betjenes.
Andre supplerende tilbud	
403- Larkollen	Bør dekkes med avganger morgen og ettermiddag for å dekke arbeids og skolereisene. To avganger morgen – og to ettermiddag. Det kan vurderes en avgang midt på dagen. Det bør vurderes om ruten kan kjøre samme retning i ringen for alle avganger for å få en fast trasé. .
404 Saltnes	Bør vurderes om det er behov også utenom skoledager, med en morgengang til Moss og en ettermiddagsavgang fra Moss, enten som fast tilbud eller Flexx tilbud.
406 Fuglevik – erstattes av Flexx	Veldig lite markedsgrunnlag. Ruten er nesten ikke brukt. Flexxtilbud bør innføres i stedet for fast rute
408 Nes- erstattes av Flexx	Lite markedsgrunnlag. Ruten er nesten ikke brukt. Flexxtilbud bør innføres i stedet for fast rute.

I tillegg til disse rutene gis befolkningen i Mosseregionen et tilbud via regionale ruter (det som i dag kalles langruter). Moss er stoppested på opptil flere regionruter; mellom Halden og Moss via hhv. Fredrikstad og Sarpsborg, mellom Fredrikstad og Moss, mellom Askim og Moss via Elvestad, samt mellom Svinndal og Moss via Våler. Regionrutene vil dekke opp og gi et tilbud til «underveismarkeder» i utkantområdene av byene og mellom byene, det vil si i områder som ikke dekkes opp av by- og omegnstilbudet. Forslag til disse tilbudene er beskrevet i kapittel 6.8.

Driftsdøgn og frekvens

Lengden på driftsdøgnet for hovedruter vil normalt være 18 timer på hverdager. Hvilken frekvens og lengde driftsdøgnet kan ha på lørdager og søndager vil avhenge av hva man har til rådighet til drift når hverdagstilbudet er lagt. I tillegg vil bruken av tilbudet være førende for hvordan det eventuelt kan utvides.

For hovedrutene, H1 og H2, foreslås det driftsdøgn på 18 timer på hverdager. Frekvensen på hverdager bør være 15 minutter i rush. Dette vil sikre god korrespondanse til/fra tog.

Rushtidens lengde må vurderes. I lavtrafikk foreslås halvtimesavganger. På lørdager og søndager foreslås kortere driftsdøgn, f. eks. 16 timer på lørdager og 14 timer på søndager og timesfrekvens. Det kan vurderes om det skal være 30 minutters frekvens på dagtid på lørdag.

For H3 til Moss sykehus vil det være naturlig med en noe lavere frekvens enn på de to andre hovedrutene. Det foreslås halvtimesavganger på dagtid – med noe lavere frekvens på kveldstid. Behovet er trolig vesentlig lavere på lørdager og søndager, og det foreslås timesavganger mellom 10 og 18 på lørdager og søndager. H3 bør korrespondere med tog. Det er imidlertid utfordrende å korrespondere både med L21 Stabekk – Moss og R20 Oslo-Halden. For å dekke bosatte i Østfolds behov for tilgang til Moss sykehus bør H3 korrespondere med R20. Det er imidlertid vanskelig å gi korrespondanse for både togankomst og –avgang uten at det blir noe venting for minst ett av alternativene. Et forslag er ankomst/avgang 20 og 50 minutter over timen. Dette vil dekke alle ankomster og avganger med akseptabel ventetid samtidig som at ruten kan holde faste rutetider.

For det supplerende tilbudet er kundegrunnlaget relativt begrenset og det er vanskelig å forsvare både langt driftsdøgn og en høyere frekvens enn i dag. Forslaget er at de supplerende rutene S1-S4 har timesavganger, men får et lengre driftsdøgn enn i dag, f.eks. 16 timers driftsdøgn på hverdager. Hvilket tilbud det er behov for i helgene er vanskelig å si. Om det er mulig innenfor de økonomiske rammene som er til rådighet, bør det også være tilbud i helgene - i hvert fall på lørdager. Det kan forsøksvis etableres timesavganger kl. 9- 16 på lørdager, deretter hver 2. time frem til kl. 22. På søndager er det per i dag ikke et tilbud på disse strekningene. Det kan vurderes avganger hver 2. time fra kl. 10 til 18.

Bussløsning gjennom sentrum

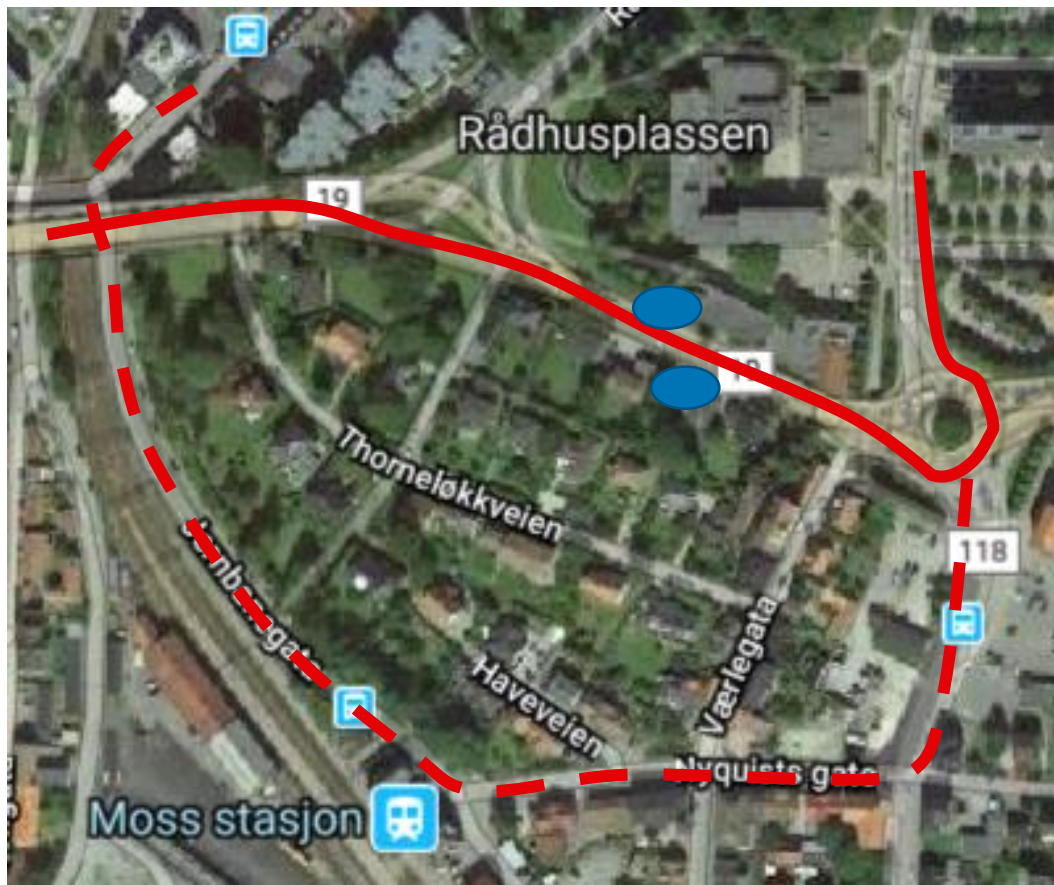
Moss sentrum har to sentrale målpunkt i jernbanestasjonen og bussterminalen. Disse ligger imidlertid i hver sin «ende» av sentrumsområdet. Avstanden mellom disse to sentrale målpunktene gir store utfordringer for betjeningen og kjøremønsteret for buss i sentrum – som igjen påvirker attraktiviteten til kollektivtilbudet. Dersom en rute skal betjene begge målpunktene medfører det store omveier og et ulogisk kjøremønster for bussene. Hovedlinje H1 er den eneste ruten som naturlig kan betjene begge målpunktene, uten å kompromisere med rettlinjert og effektivt trasé.

For rutene som for eksempel kommer fra Jeløya og inn til sentrum over Kanalen er det i dag kun mulig å betjene dagens jernbanestasjon ved å kjøre via Kransen, Fjordveien, Nyquists gate og inn i Jernbanegata, og videre til bussterminalen via Storgata og inn Th. Petersons gate.

Alternativt kan bussene fra Jeløya kjøre direkte til bussterminalen via Kransen, opp Kirkegata og inn Th. Petersons gate – og deretter videre til jernbanestasjonen via Jernbanegata. Denne omveien er en vesentlig belastning for alle som tar buss til jernbanestasjonen. Det kan derfor være hensiktsmessig å prioritere kun ett av målpunktene per bussrute. En holdeplass eller av- og påstigningsmulighet i området rundt Rådhusplassen/Arena Moss vil gi tilgjengelighet til

både sentrum og jernbanestasjonen innenfor akseptabel gangavstand. En slik løsning kan være «et minste felles multiplum» for betjening av de to mest sentrale reisemålene for kollektivtransport i Moss på kort sikt.

Vi vil anbefale at bussene fra Jeløya betjener jernbanestasjonen først da korrespondansen med toget er viktig og mer kritisk med hensyn til ankomsttid. Hvis H2 Refsnes- Sentrum knyttes sammen med H3 vil dette også gi et naturlig kjøremønster gjennom sentrum da H3 har start/endepunkt jernbanestasjonen.

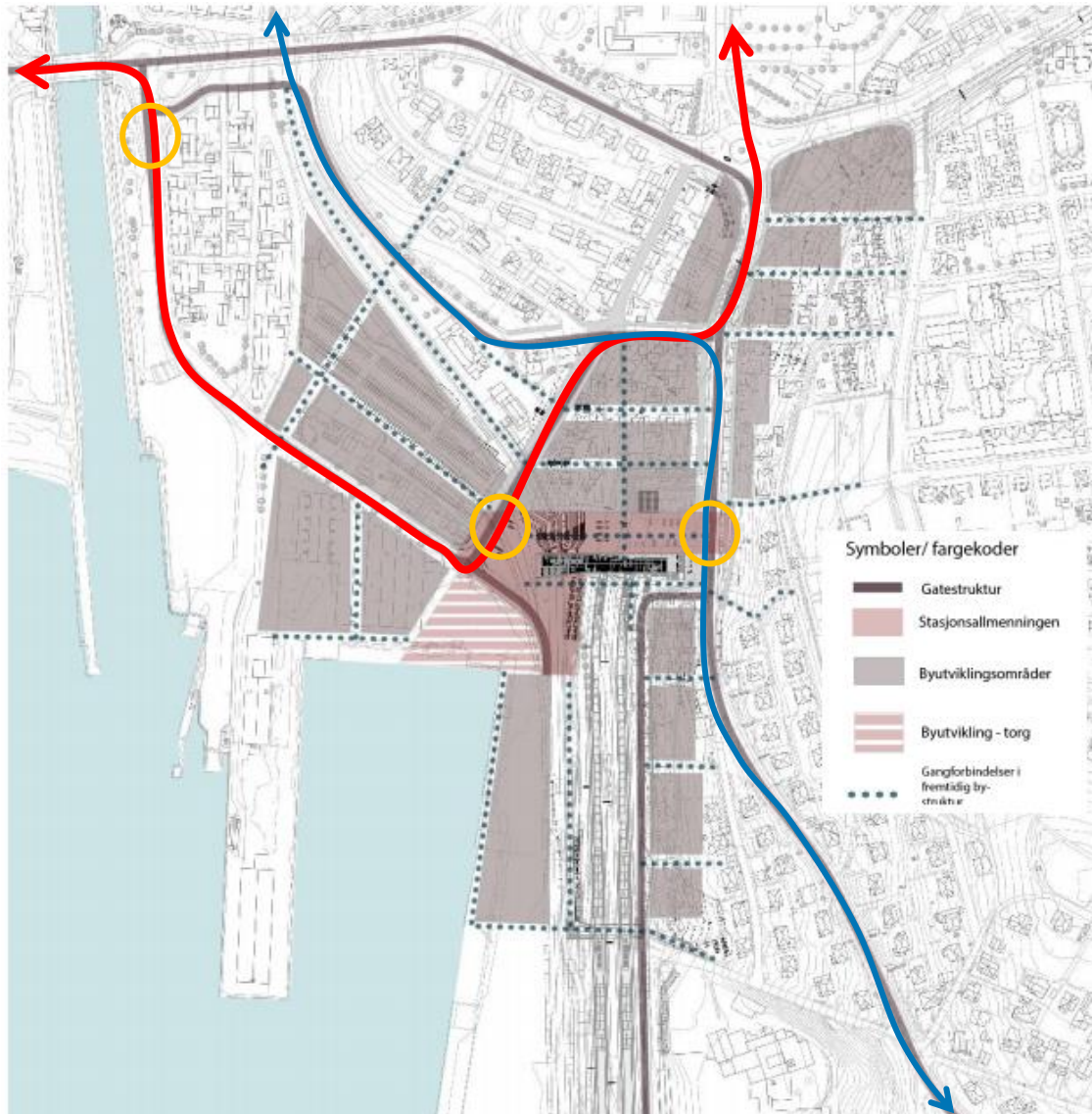
Figur 6.2. Forslag til holdeplasslokalisering og trasé for ruter til/fra Jeløya som kan gi akseptabel gangavstand til både jernbanestasjonen og bussterminalen for dagen situasjon. Bussen kan enten følge heltrukken rød linje for prioritering av sentrum, eller stiplet rød linje for prioritering av jernbanestasjonen. Forslag til ny holdeplass i blått.

Ny jernbanestasjon gir nye muligheter

I forbindelse med InterCity-utbyggingen vil det bli gjort endringer i vegsystemet i området rundt stasjonen, som åpner for nye muligheter for bussbetjening². Dersom det etableres en ny veglenke mellom Strandgata og Nyquist gate (Værlegata vest) som vist i Figur 6.3 kan ruter fra Jeløya følge Helgerødgate-Strandgata-Værlegata vest-Nyquist gate-Fjordgata og deretter

² Kilde Østfoldbanen VL Sandbukta-Moss-Såstad- områderegeringsplan-planbeskrivelse, Bane NOR 12.09.2016

Kirkegata inn mot bussterminalen, med busstopp for betjening av stasjonen i den nye Værlegata vest. Dette blir en akseptabel omveg for passasjerer fra Jeløya som skal til sentrum. Værlegata vest må være bred og rett nok til at det kan etableres en holdeplass hvor flere busser kan stoppe samtidig, da det er flere ruter som skal betjene denne holdeplassen på samme tid. Bussen må også gis prioritering forbi fergetrafikken i Strandgata skal denne løsningen fungere optimalt. Ruter fra nord/sør kan stoppe i Fjordgata, som vist i figur 6.3. Jernbanegata må på kort sikt fungere som en kollektivgate, og på lengre sikt bør den sikres som en alternativ trasé for buss.

Figur 6.3. Forslag til løsning for kollektivbetjening av Moss stasjon og sentrum, med utgangspunkt i planlagt ny gatestruktur i området rundt den nye stasjonen. H1 i blått, H2 i rødt og eventuell trasé for sekundærruter i gult. Stoppesteder i oransje. Løsningen krever etablering av ny veg over dagens sporområde (Værlegata vest mellom Strandgata og Nyquist gate). Det er også viktig at de planlagte gangforbindelsene i grønt etableres. Grunnlag for nytt vegsystem: Østfoldbanen VL Sandbukta-Moss-Såstad- områdereguleringsplan-planbeskrivelse, Bane NOR 12.09.2016.

Ytterlige vurderinger og tiltak

Både på kort og mellomlang sikt er det med hensyn til kollektivtransporten, noen flere vurderinger det kan være hensiktsmessig å gjøre i Moss. Disse kommer i tillegg til de tiltakene som ligger inne i KVVU'en, som ny bussvei fra Skredderåsen til Peer Gynts vei, Fjordveien som kollektivtrase og kollektivfelt på strekningen Gimle-Blinken på Jeløya og over Kanalen. Disse er alle tiltak for å øke fremkommeligheten for bussene og for å få effektive traséer. Disse tiltakene bør prioriteres. I tillegg kommer tiltak som bygger opp om forslaget til betjening av den nye jernbanestasjonen, som blant annet etablering av Værlegata vest mellom Strandgata og Nyquist gate.

Kobling av gang-/sykkelbroer og kollektivtransport ved Kanalen.

Kanalbrua fremstår som en flaskehals som hindrer effektiv fremføring for buss. Bedring av fremkommeligheten for kollektivtransporten over Kanalen vil gi bussen et vesentlig konkurransefortrinn fra Jeløya til/fra sentrum, og bør prioriteres.

I forbindelse med planene om to nye gang- og sykkelbroer over Kanalen bør det gjøres vurderinger av hvordan tilgjengeligheten til kollektivtransporten via disse potensielle snarvegene kan utnyttes på best mulig måte. Nøyaktig plassering, utforming, og synliggjøring av koblingen til målpunkt vil kunne ha mye å si for befolkningens opplevelse av kollektivtilbudet.

Fjerning av parkering i kollektivtraseer

For å sikre bussen så god fremkommelighet som mulig i bygater er det viktig å rydde disse for gateparkering. Parkerte biler gjør traséene trange, samtidig som at de hindrer bussene når de skal inn og ut av parkeringslommer. Gater uten parkerte biler gir også muligheter for bussene til å stoppe uten av det må etableres busslommer.

Betjening av Moss sykehus - ny alternativ vegstrekning

Som følge av sykehusets plassering er det en stor utfordring å skulle betjene dette målpunktet med et effektivt kollektivtilbud. Sykehuset som målpunkt er i utgangspunktet ikke så stort at det legitimerer en egen rute, eller en omveg med hovedruten H1. En ny vegkobling i området mellom Osloveien og Grindvoll/sykehuset vil imidlertid gi mulighet for at H1 kan betjene sykehuset uten å kjøre en lang omvei. I så fall kan den forslåtte ruten H3 til sykehuset tas bort, og eventuelt gjøres om til en sekundærrute som betjener Krapfoss og Mosseporten om det skulle være behov for det.

6.5 Forslag til nytt rutetilbud i Halden

Halden har i dag to hovedruter, R1 og R2, som dekker det meste av byområdet. R1 og R2 er begge ringruter som går i to looper både syd og nord for sentrum. Selv om ringrutene tilsynelatende gir dobbel frekvens til sammen, gir dette variabel reisetid for passasjerene, avhengig av hvilke retning de går på bussen. Det vil si at frekvensen for mange reiserelasjoner ikke er reell. Rutene er i tillegg snirklete, og bruker lang tid fordi de skal trafikkere mange målpunkt og boligområder.

Rv. 21 benyttes som trasé mellom Tistedal og Halden sentrum for begge hovedrutene. Rv. 21 er den raskeste veien inn mot sentrum, men inneholder ingen boligområder eller målpunkt, og rutene får dermed ingen passasjerer underveis på strekningen. Det betyr at den strekningen med høyest frekvens og raskest fremføring i Halden, ikke har noe trafikkgrunnlag.

Øvrige ruter i Halden, som går fra omlandet og inn mot sentrum, har mange trasévarianter og variable avgangstider. Disse er stort sett rettet mot skoleelever. I disse områdene er markedsgrunnlaget lite.

Frekvens, lengde på driftsdøgn samt tilbud i helgene vil avhenge av kundegrunnlaget, og i hvilken grad man får samordnet skoleruter, ordinære ruter og Flexx-tilbudet. Hovedmålet med forslaget er å søke å treffe markedet der reisebehovet er størst.

Felles for alle typer ruter, enten det er hovedruter, supplerende tilbud, skoleruter eller Flexx-ruter, er at det bør etterstribes faste avgangstider og faste traséer. Dette kan være utfordrende der hvor rutene er lagt opp etter behovet for skoletransport.

Mer direkte ruter til sentrum

Forslaget til endringer av ruteopplegget i Halden bygger på en intensjon om å få mer direkte ruter til sentrum, som samtidig dekker reisebehovet og markedet, og tar kortere tid enn i dag. Vi foreslår å dele R1 og R2 opp i flere ruter med faste traséer. Dette vi gi samme reisetid uavhengig av hvilken avgang som benyttes. Disse rutene kan eventuelt kobles i pendler. I Halden er det utfordrende å betjene både sentrum, jernbanestasjonen og bussterminalen med samme rute uten at det kjøres en sløyfe i de sentrale delene av byen, noe som forlenger reisetiden om rutene skal kjøre i pendel.

Parken er den viktigste holdeplassen i sentrum, og alle rutene bør gå innom her. I tillegg er det ønskelig at jernbanestasjonen betjenes av så mange ruter som mulig. Plassering av holdeplass for reisende til jernbanestasjonen vil være av betydning for hvor lang tid en pendelrute bruker gjennom sentrumsområdet.

Tre hovedruter

Det foreslås tre hovedruter hvorav to kan kobles sammen til en pendel. Ideelt sett burde rutene være koblet sammen nord-sør. Men fordi det er et vesentlig større trafikkgrunnlag nord for Tista, er det foreslått to ruter i nord og en i sør. Hvilke ruter som kobles sammen vil dermed avhenge av frekvens og hensyn til kostnadseffektiv ruteproduksjon.

R1: Høgskolen-Parken-Jernbanestasjonen

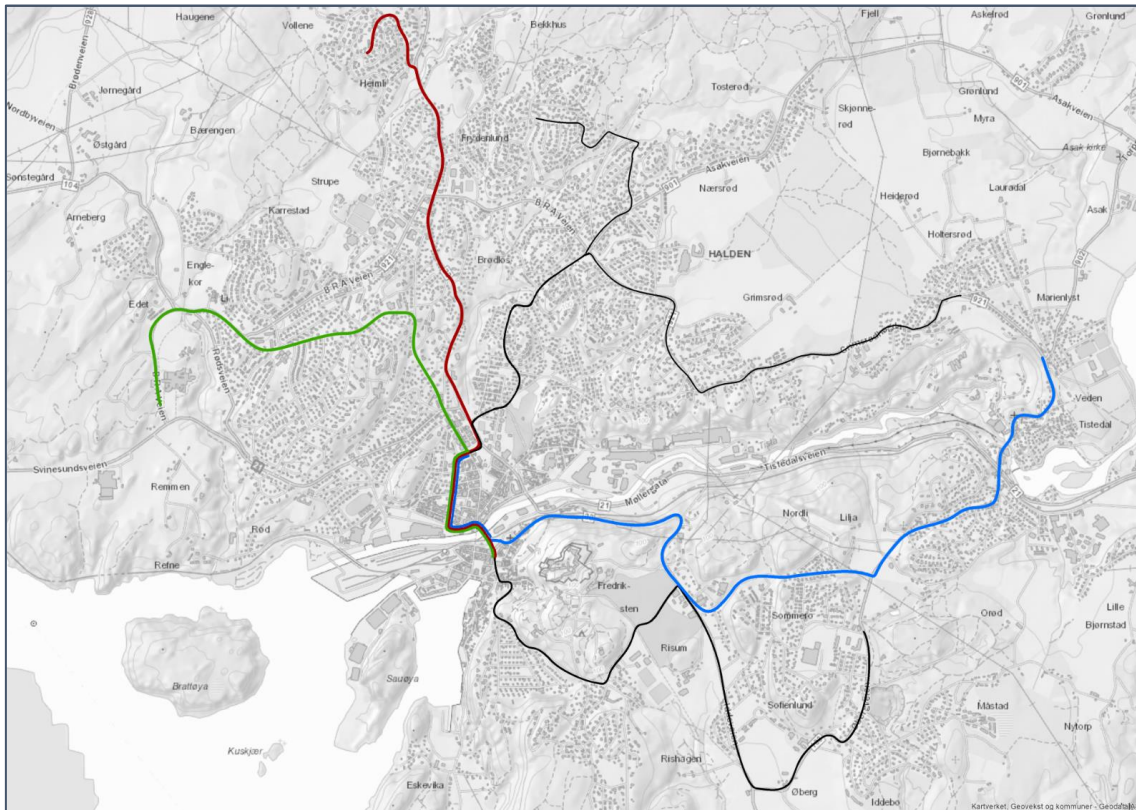
Ruten skal betjene Høgskolen i Østfold og Låby samt sykehuset. For å få en noe mer effektiv trase er ikke ruten lagt innom sykehuset, men går heller i Båstadlundveien.

R2: Brekkerød-Sentrum-Jernbanestasjonen

Ruten dekker boligområdet i Brekkerødli og Brødløs. Kjøres i Rokkeveien, deretter Busterudkleiva og Busterudgata inn til Parken og jernbanestasjonen.

R3: Tistedal skole/idrettsanlegg – Kringla – Jernbanestasjonen-Sentrum

Ruten skal betjene Tistedal på begge sider av elva. Ruten kan kjøre Rv. 21 Tistedalsveien, men det vil bety at beboere i området mellom Kringla og Øbergtoppen vil få lang gangavstand til hovedruten. For å få dekket dette boligområdet er ruten lagt i Øbergveien, Harekasveien og deretter Rv. 22 Iddeveien inn til Jernbanestasjonen og deretter til Parken.

Figur 6.4: Forslag til ruter i Halden

Supplerende tilbud

Tre sekundærruter

I tillegg til de tre hovedrutene etableres tre sekundærruter.

S1: kjøres fra Stenrød og S2 kjøres fra Grimelundshøgda. Ved krysset BRA Veien /Gimleveien kjører begge rutene samme trasé inn mot sentrum: Gimleveien, Hannibal Sehersteds gate og Busterudgata inn til Parken og videre til jernbanestasjonen. Rutene må taktes slik at det blir dobbelt frekvens på fellesstrekningen. S3 vil dekke områdene, Knardal, Folkvang skole og områdene langs Øbergveien mellom Rv. 22 og Sommero.

På sikt kan det vurderes å opprette en sekundærrute fra Hov/Brattskottveien, hvis området utvikles med mange nok boliger til å forsvare et bedre tilbud enn dagens rute 112, Flexx 788 og skoleruter som betjener området i dag.

Tilbud i omlandet til Halden by

Felles for områdene utenfor de mest sentrale deler av Halden, er at boligene ligger spredt, og mange ligger også langt fra hovedvegene hvor det kunne vært naturlig å legge en bussrute. Dette gjør det utfordrende å opprette raske og effektive ruter, som er tilpasset arbeidsreisemarkedet. Et supplerende tilbud må derfor sees opp mot dette og hvilket marked som skal prioriteres først. De fleste av disse områdene betjenes i dag av rene skoleruter, noen ordinære ruter som stort sett kun kjører skoledager, samt et Flexx-tilbud. For å nå det markedet man ønsker må man derfor se disse reiseetterspørslene i sammenheng, og justere tilbudet deretter. Dagens Flexx-tilbud i Halden er omfattende, og er stort sett et servicetilbud som ikke dekker arbeidsreisebehovet. Flexx-rutene bør vurderes ut fra kostnadene, og sees på som et supplerende tilbud, som kan tilbys dersom det er midler igjen når de primære satsingsområdene – arbeidsreiser og skolareiser, er dekket. I disse spredt befolkede områdene vil det være naturlig å prioritere skolareiser, da dette er en lovpålagt oppgave. Men det bør vurderes om tilbudet i noen grad også kan ivareta arbeidsreisende ved at skoleruter effektiviseres noe og det aksepteres at skoleelever kan ha noe gangavstand til skolen fra holdeplass, og hjemmefra til bussen.

Ved vurdering av et supplerende tilbud har vi tatt utgangspunkt i dagens kollektivbruk og forventet markedsgrunnlag, for å se om det er grunnlag for opprette et ordinært tilbud i fast rute.

- Korridoren sørover: Knardal- Hov.
Dagens rute 112 og Flexx bør sees i sammenheng. Hvis arbeidsreiser skal prioriteres bør det være to faste morgenavganger, og det må innføres en til to faste ettermiddagsavganger fra Halden. Ruten bør kjøres helt til Parken. Tilbudet midt på dagen bør vurderes og kjøres som Flexx. På sikt, ved en utbygging ved Hov, kan det vurderes om markedsgrunnlaget gir grunnlag for å øke antall avganger.
- Korridoren Sør Øst
Tafikkeres av tre ruter i dag (113, 114, 115) som har mange varianter og kjører til dels samme trasé. Disse rutene går stort sett kun skoledager og det er ikke ettermiddagstilbud fra Halden. I tillegg tilbyr Flexx 789 avganger midt på dagen og på kvelden.
De tre ruten bør rendyrkes med egne og mer effektive traséer slik at det unngås varianter av rutene. Dette bør være positivt for skolareisende samtidig som det blir et tilbud andre lettere kan skaffe seg informasjon om. Skal arbeidsreisemarkedet dekkes må det etableres ettermiddagsavganger fra Halden:
 - Holtet og Halden (113) som kjørere Rv22 til Halden sentrum (Parken)
 - Kornsjø – Halden (114) kjører 101, Aspedamsveien Rv22 inn til Parken
 - Elgklev – Halden (115) kjøres Øreveien, Aspedamveien deretter Rv22
 - Flexx tilbudet endres til å dekke morgen og ettermiddag på de dagene det ikke er skole samt for et eventuelt servicetilbud midt på dagen – om det er midler til det.
- Korridoren vestover.
Vestover langs Rv. 21 har rutene 110 og 118 relativt mange avganger, men få

passasjerer. Langs Rv21 går også rutene 100 og 400 som kan ta arbeidsreiser til/fra Isebakke. Det går egne skoleruter til Berg skole (18011 og 8017).

Markedsgrunnlaget er lite. Det bør vurderes om det er behov for annet enn skoleavganger morgen og ettermiddag. Hvis arbeidsreiser skal prioriteres kan rutene 118 og 110 slås sammen til en arbeidsrute fra Sponvika via Isebakke til Halden, som ikke kjøre oppom Berg skole da dette tar uforholdsmessig lang tid. Stoppestedet ved Fangeveien gir en gangavstand til Berg skole på ca. 200-250 meter. Alternativt kan arbeidsruten gå fra Isebakke til sentrum. Sponvika kan dekkes med Flextilbud morgen og ettermiddag. Dagens Flexx 786 er et servicetilbud som dekker reiser på dagtid og behovet bør vurderes i henhold til bruken.

- Halden – Torpedalen
Rute 121 er i dag en rute som kun kjører skoledager fra Åbu-Moen til Tistedal og Halden Bussterminal. Den har ikke ettermiddagsavganger i retur og egner seg derfor ikke for arbeidsreiser. Skal arbeidsreiser prioriteres må det etableres ettermiddagsavgang fra Halden. Markedsgrunnlaget er lite og det er trolig ikke behov for arbeidsreisetilbud. I så fall kan dette dekkes med Flexx på ikke skoledager. For å dekke mulighet for retur fra Halden på hverdager bør tidspunkt for siste skolerute vurderes endret.

Tabell 6.3: Oppsummert forslag til kollektivtilbud i Halden

Hovedruter	Kommentar
R1: Høyskolen i Østfold – Parken – Jernbanestasjonen	Vil dekke reisebehovet mellom Høyskolen, Låby og sentrum. Sykehuset betjenes også med denne ruten.
R2: Brekkerød – Parken - Jernbanestasjonen-	Dekker Brekkerødområdet og Brødløs
R3: Tisteda – Jernbanestasjonen – Parken	Dekker Tistedal på begge sider av elva samt Øbergtoppen
Sekundært tilbud	
S1: Stenrød – Parken – Jernbanestasjonen	Dekker boligområdet ved Stenrød, samt boligområdene langs Gimleveien
S2: Grimelundshøgda – Parken – Jernbanestasjonen	Dekker boligområdet ved Grimelundshøgda, samt boligområdene langs Gimleveien
S3: Sommero – Folkvang – Knardal – Jernbanestasjonen - Parken	Dekker områdene ved Sommero, Folkvang og Knardal
Supplerende tilbud	
Korridoren sørover Knardal og Hov	112 og Flexx bør sees i sammenheng. 112 tilpasses arbeidsreiser med to faste avganger om morgenen og to på ettermiddagen. Tilbudet midt på dagen bør vurderes og kjøres som Flexx.
Korridoren Sør-Øst Holtet Kornsjø Elgklev	De tre rutene 113, 114, 115 rendyrkes med egne separate og mer effektive traséer. Skal arbeidsreisemarkedet dekkes må det etableres ettermiddagsavganger fra Halden: Flexx endres til å dekke morgen og ettermiddag på de dagene det ikke er skole samt for et eventuelt servicetilbud midt på dagen.
Korridoren Vestover Isebakke Sponvika	Markedsgrunnlaget er lite. Hvis arbeidsreiser skal prioriteres kan 118 og 110 kan slås sammen til en arbeidsrute enten fra Isebakke eller helt fra Sponvika. Sponvika kan ev. dekkes med Flextilbud morgen og ettermiddag.
Halden – Torpedalen -	Markedet er lite med unntak av skolereiser. Det er trolig ikke behov for arbeidsreise tilbud. I så fall kan dette dekkes med Flexx på ikke skoledager. For å dekke mulighet for retur fra Halden på hverdager bør tidspunkt for siste skolerute vurderes endret.

Driftsdøgn og frekvens

For hovedrutene R1-R3 foreslås det en frekvens på 30 minutter over hele driftsdøgnet som foreslås til 18 timer. Det bør vurderes om frekvensen kan reduseres til timesavganger etter kl. 18.00. I tillegg kan det vurderes om det er behov for en ekstra avgang i morgenrush, som har en vesentlig spissere rushtidstopp enn om ettermiddagen. Dette må vurderes med hensyn til toppbelegget på rutene, slik at ekstra avganger settes inn for å sikre nok kapasitet. Behovet for avganger i helgene må også vurderes i forhold til bruk men i utgangspunktet foreslås det timesavganger på lørdager og et driftsdøgn på 16 timer. Etter kl. 17 kan ev. frekvensen reduseres til annenhver time. Søndag kan ha et kortere driftsdøgn, f.eks. fra 10.00- 22.00, også på søndager må behovet for timesfrekvens etter kl. 17 vurderes.

For det sekundære tilbudet i bynære områder i Halden, S1 og S2 foreslås det timesfrekvens med et driftsdøgn på 16 timer på hverdager. Dette vil gi halvtimesavgang på strekningen fra krysset BRA Veien/Gimleveien. På lørdag og søndager foreslås det avgang hver annen time. For S3 er kundegrunnlaget noe mindre og det foreslås timesfrekvens på dagtid frem til kl. 17 – deretter to kveldsavganger. På lørdag og søndager foreslås det avgang hver annen time. Helgetilbudet må imidlertid vurderes i forhold til de ressurser man har til rådighet.

For det supplerende tilbudet i omlandet til Halden er avganger morgen og ettermiddag viktigst for å ivareta skole- og arbeidsreiser. Skolenes plassering kan føre til behov for et mer flatedekkende og saktegående tilbud enn det arbeidsreisende etterspør. Disse tilbudene er derfor forsøkt effektivisert noe – se forslagene over – slik at de også kan være mer aktuelle for arbeidsreiser. Mange av disse rutene går kun skoledager. I tillegg er returmogighetene for tidlig for de fleste arbeidsreiser, siden skoleelevene i de fleste tilfeller har returavgang tidlig på ettermiddagen. Skal disse tilbudene også tilpasses arbeidsreisende må de styrkes med ettermiddagsavganger tilpasset arbeidsreiser. Hvorvidt det er et markedsgrunnlag for arbeidsreisende på disse rutene som kan forsvare egne avganger er lite trolig. Vårt forslag er derfor at dette supplerende tilbudet først og fremst skal ha avganger som dekker behovet for skolereiser. Ved et enklere ruteopplegg bør dette også dekke opp behovet for andre typer reiser som servicereiser. På ikke skoledager kan reisebehovet dekkes med Flexx-tilbud.

Korrespondanse med tog og betjening av togstasjonen er utfordrende

Korrespondanse med tog i Halden er utfordrende da togene ikke har faste avgangs- og ankomsttider. For å rekke togene i retning Oslo bør rutene ankomme holdeplassen ved jernbanestasjonen ca. 5 minutter på hel time (gitt dagens rutetider for tog). Fra Oslo ankommer togene mellom 44 og 52 minutter over hel time. Det vil dermed bli mulighet for korrespondanse med lokalt busstilbud som går ca. 5 minutter på hel time fra jernbanestasjonens nærmeste holdeplass. R1 som vi foreslår til Høyskolen i Østfold bør prioriteres med hensyn til korrespondanse med tog.

Når ytre Intercity bygges ut er det viktig at selve stasjonen blir liggende så tett på Storgata og gang-/sykkelbroen over Tista som mulig, for å kunne sikre en god betjening av jernbanestasjonen med buss uten at det må kjøres omveier for å betjene denne.

6.6 Forslag til nytt rutetilbud i Indre Østfold

20 prosent av reiseomfanget i Østfold, dvs. drøyt 200 000 reiser, starter og slutter i en av kommunene i Indre Østfold. 30 prosent av disse igjen, foregår internt i Askim og Eidsberg.

Kollektivtilbudet i Indre Østfold består av

- Tog og ekspressbusser
- Regionale ruter (Langruter)
- Lokalruter
- Skoleruter
- Flexx-ruter

Toget og Timekspressen TE9 og Ruters rute 490 betjener i første rekke reiser til/fra Oslo/Akershus.

De regionale rutene dekker reisebehovet til øvrige regioner i fylket og flere av de regionale rutene har relativt mange avganger, med ujevn frekvens og varierende trasé, noe som gjør det vanskelig å få oversikt over tilbudet. Dagens regionale ruter har generelt lavt belegg.

Lokalrutene har generelt lav og ujevn frekvens, mange trasévarianter, og kjøres som ringruter som tar lang tid. Rutene korresponderer heller ikke med togavgangene. Lokalrutene egner seg således dårlig for lengre reiser til/fra arbeid der det er behov for overgang til/fra tog. Passasjerstatistikken viser at de fleste lokale ruter i praksis fungerer som skoleruter, i tillegg til det ordinære skolerutetilbudet som til sammen er 32 ruter. Unntaket er rutene 460 og 461 Askim sentrum nord, som i all vesentlig grad frakter ordinære reisende.

Flexx-tilbudet i Indre Østfold omfatter både flatedekkende ruter og TT-tilbud, og gir et tilbud i områder med svært lavt kundegrunnlag. Flexx-rutene har generelt lavt belegg, og flere av rutene benyttes nesten ikke i det hele tatt. Det tilbys også et Flexx-natt tilbud, som nesten ikke benyttes, med unntak av Flexx natt: Halden – Aremark/Strømfors som i 2016 ble brukt av 41 personer.

Kundegrunnlaget i Indre Østfold er lavt, og spørsmålet er i hvilken grad man kan gi et fast tilbud og hvor høy frekvensen kan være ut fra de midler man har til rådighet. Vårt forslag innebærer å målrette tilbudet der hvor reisebehovet er størst, med kortere og mer effektive ruter, noe som vil redusere kostnadene. Resterende reisebehov i regionen må dekkes på annen måte. Skoletransport er lovpålagt og der det ordinære tilbudet ikke dekker behovet for skoletransport, må egne skoleruter, som skal være åpne for alle, tilpasses og dekke dette reisebehovet. Skoleruter vil også kunne dekke noe av reisebehovet i mer spredt befolkede områder. Det er derfor viktig å se skoleruter og ordinære ruter i sammenheng.

Forslag til nytt ruteopplegg for Indre Østfold er basert på følgende hovedprinsipper:

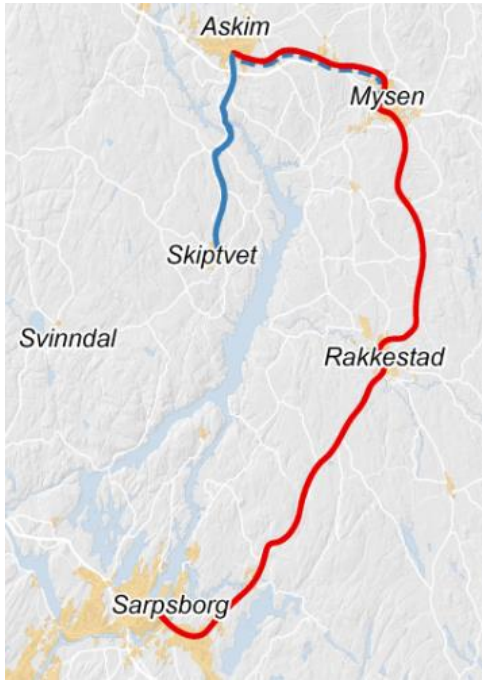
- Legge bedre til rette for mating til tog
- Effektivisere regionrutene, tilpasset områder med største reisebehov
- Effektivisere og spisse lokalrutetilbudet
- Rendyrke skolerutetilbudet, men åpne for allmenn bruk

- Tilby Flexx i områder med svært lavt kundegrunnlag
- Mulighet for innfartsparkering ved tog og langruiter

Regionale ruter

Ruter mot Sarpsborg

Regionale ruter omfatter blant annet Østfoldringen, som bruker hele 2 timer og 20 minutter på en runde. Ruten har svært ujevnt belegg på hhv. østre og vestre side. Vi foreslår å dele denne i to, med én rute på strekningen Askim-Mysen-Rakkestad-Sarpsborg (videre kalt Ø1) og én på

strekningen Skiptvet-Askim-(Mysen) (videre kalt Ø2). Ø1 Askim-Mysen-Rakkestad-Sarpsborg bør ha faste avgangstider og kan kjøres med timesfrekvens, eventuelt med en ekstra avgang morgen- og ettermiddag for å betjene arbeidsreisemarkedet. Det kan vurderes to-timers frekvens midt på dagen og på kvelden. Om morgenen er reisebehovet er størst i retning Sarpsborg for Ø1 og i retning Askim for Ø2. På ettermiddagen er reisestrømmene motsatt. Ø2 Skiptvet-Askim kan ha timesfrekvens morgen og ettermiddag, og bør tilpasses togavgang fra Askim, og ellers ha to-timers frekvens i lavtrafikk. For å gi økt frekvens mellom Askim og Mysen kan det vurderes å la ruten gå videre til Mysen. Dette må vurderes sammen med andre ruter som vil trafikkere denne strekningen.

Figur 6.5: Forslag til nye ruter som erstatter dagen 465 Østfoldringen.

Reiseetterspørselen mellom Skiptvet og Mysen er lav. «Kappes» Østfoldringen bør det i tillegg etableres et sekundært tilbud mellom Skiptvet og Sarpsborg, med et par avganger om dagen, tilpasset arbeidsreisemarkedet. Denne ruten kan eventuelt være en forlengelse av noen av avgangene mellom Skiptvet og Askim.

Per i dag er det ikke tilbud på Østfoldringen i helgene. For å dekke arbeidsreisebehovet er det ikke helgetilbudet som står i fokus. Men om det er midler til det kan det vurderes om det bør være noen få avganger også lørdag og søndager på strekningen Askim-Mysen-Rakkestad-Sarpsborg.

For å sikre korrespondanse mot toget for rutene Ø1 og Ø2 i henholdsvis Mysen og Askim bør Ø1 ankomme og gå fra Mysen ca. 45 minutter over hel time. I Askim er det mer utfordrende å holde faste rutetider på bussen og samtidig gi god overgang til tog. Bussen må ankomme Askim litt før hel time om morgenen for å korrespondere med tog i retning Oslo. På ettermiddagen bør bussen gå fra Askim ca. 30 minutter over timen.

Ruter mot Moss

Betjening av Folkestad i Våler kommune er en utfordring for bussrutene mellom Moss og Indre Østfold. Både 473 Moss-Elvestad-Askim og 580 Moss-Våles-Svinndal kjører inn til dette boligfeltet fra hver sin side langs Fv. 121, snur, og kjører tilbake igjen, og deretter videre langs hhv. Fv. 120 og Fv. 115. Noe som medfører en omveg på flere km. for begge ruter.

- Vi foreslår å la rute 473 Moss-Elvestad-Askim følge Fv. 120 frem til Rød, deretter Fv. 115 forbi boligområdet på Teksnes og frem til krysset med Fv. 121, og videre langs Fv. 121 gjennom Folkestad, for så å følge Fv. 120 til Elvestad og dagens trasé videre til Askim. Samme trasé tilbake. Ruten bør ha faste avgangstider.
- Rute 580 Moss-Våler-Svinndal bør strammes opp. Fra Moss bussterminal foreslår vi at ruten følger Fv. 120 frem til krysset med Fv. 121, Fv. 121 gjennom Folkestad, og videre langs Fv. 115 til Svinndal/Gjerstad, uten dagens avstikkere på strekningen. Samme trasé tilbake. Ruten bør ha faste avgangstider.
- For begge disse rutene foreslås avganger hver annen time, men en ekstra avgang i rush morgen og ettermiddag. Driftsdøgn mellom ca kl 06.00 og 18.00 evt 20.00 på hverdager. På lørdager 2 evt 3 avganger i hver retning (morgen – midt på dagen og ettermiddag).

Ruter mot Oslo og Trøgstad

Rute 490 Trøgstad-Lillestrøm-(Oslo) betjenes av Ruter i dag, og er et kostbart tilbud for ØKT. Denne bør erstattes med en rute Trøgstad-Mysen-(Askim) for korrespondanse med tog. Kjøretiden Trøgstad-Mysen er drøyt 15 min, avhengig av antall stopp, mens togtiden mellom Mysen og Oslo S er på 67 minutter. Samlet reisetid Trøgstad-Oslo S blir således omtrent som for dagens tilbud med overgang til tog i Lillestrøm. En slik rute vil samtidig styrke forbindelsen mellom Trøgstad og Mysen/Askim. Ruten bør ha faste avgangstider og må korrespondere med togtidene til/fra Mysen for å være et fullgodt alternativ til dagens tilbud. Det å først kjøre til Mysen stasjon gir best korrespondanse med tog. Ruten kan eventuelt kjøres videre til Askim Bussen kan ankomme/gå fra Mysen ca. 45 minutter over hel time. Den vil da ta med reisende fra tog som ankommer 35 minutter over timen, og samtidig mate til togavgang 6 minutter på timen. Ruten kan kjøres med timesfrekvens, eventuelt med en ekstra avgang morgen- og ettermiddag for å betjene arbeidsreisemarkedet. Det kan vurderes to-timers frekvens midt på dagen og på kvelden. Lørdager kan det kjøres 2-3 avganger.

Ruten mellom Trøgstad og Mysen/Askim bør kjøre Rv. 22 til Mysen jernbanestasjon. Kjøres den nye ruten helt til Askim vil Momarken og Slitu dekkes om den kjører Fv. 128. Den vil således erstatte dagens rute 456 og også rute 455. Den lokale delen av rute 455 vil ivaretas av bybussene i Askim. Det lokale behovet for skolereiser til Skjønhaug skole som delvis dekkes av rute 455 må da dekkes av annet skoletilbud. Ved å kjøre ruten helt til Askim kan også rute 481 Askim – Slitu- Momarken-Mysen tas bort. Denne ruten kjører i dag stort sett på skoledager med unntak av en tidlig morgenavgang i hver retning.

Ruter mot Halden

Rute 485 Mysen-Rakkestad-Halden betjener områder som ikke har andre tilbud enn en skolerute, og kan følge samme trasé og ha samme avgangstider som i dag.

Rute 140 Halden-Aremark-Strømfoss-Granerud-Ørje har lavt belegg utenom skoleelever som i dag utgjør nesten 80 prosent av passasjerene. Ruten er eneste forbindelse mellom Aremark og Halden og kan opprettholdes som arbeidsrute på hverdager med ekstra skoleavganger på skoledager.

Rute mot Ørje

I dag kjøres to ruter mellom Ørje og Mysen. Begge har relativt lavt belegg. Rute 482 Ørje-Kroksund- Ydersbond – Mysen gir et tilbud på morgnen til Mysen og tidlig ettermiddag tilbake. Rute 563 Ørje-Mysen har 3 avganger på morgnen fra Ørje på hverdager og en ekstra på skoledager i tillegg til en kl. 14.10. Det er tre returmuligheter på ettermiddag fra Mysen, samt en avgang fra Mysen på morgnen på skoledager.

Disse to rutene burde kunne slås sammen til en rute som kjører raskeste vei mellom Ørje og Mysen. Ruten bør korrespondere med toget på Mysen, dvs. må ankomme og gå fra Mysen ca. 45 minutter over hel time. Ut fra dagens belegg ser det ut til at det ikke er behov for mer enn 2 avganger på morgnen til Mysen og to avganger på ettermiddagen fra Mysen. Det kan vurderes om det er behov for en ekstra avgang morgen og ettermiddag på skoledager.

Figur 6.6: Forslag til hovedruter i Indre Østfold

Lokalruter

Lokalruter i Askim

Lokalrutene i Askim rettes mot sentrum og jernbanestasjonen, med faste avgangstider tilpasset muligheten for korrespondanse med tog. For å unngå ringruter med varierende trasé og for å redusere reisetiden forslår vi derfor at dagens 460 og 461 rendyrkes til to enkeltruter. De foreslåtte traséene vil begge ha akseptabel gangavstand.

- Rute 460 Bergerkrysset Fv115 – Trøgstadveien – Askim Stasjon
- Rute 461 Bergerkrysset – Korsegårveien – Museumsveien – Kronprinsens Gate – Henstad allé – Askim Stasjon.

Begge ruter bør starte tidligere enn i dag hvis arbeidsreisende skal kunne benytte dem til korrespondanse med tog, og de bør gå lengre utover ettermiddagen/kvelden. For å korrespondere med tog i retning Oslo om morgenen må rutene ankomme stasjonen litt før hel time. Toget går 4 minutter over hel time. For å ivareta korrespondanse når toget ankommer Askim 25 minutter over hel time må bussene gå fra stasjonen ca. 30 minutter over hel time. Hvis disse rutene skal ha faste avgangstider over driftsdøgnet er det ikke mulig å ivareta korrespondanse i begge retninger når markedsgrunlaget ikke kan forsvare et mer høyfrekvent tilbud enn avganger hver time. Man må da velge å korrespondere med togene enten til eller fra Oslo. Et annet alternativ er å endre avgangstidene for eksempel rundt kl. 14 eller 15.

Betjening av Ihlen.

Ihlen ligger 3,7 km fra jernbanestasjonen i Askim. Dagens rute 462 har nesten like mange passasjerer som rute 460, men en høyere skoleandel. Dette fordi det er en morgenavgang til Askim vgs. Det er flere avganger på dagtid, men tilbudet er ikke tilpasset arbeidspendlere. Ruten kan forsterkes både på morgen og ettermiddag for å ivareta pendlerreiser med tog og må ankomme jernbanestasjonen i Askim litt før hel time om morgenen og gå fra jernbanestasjonen ca. 30 minutter over timen på ettermiddagen.

Supplerende tilbud

I dag er det en rekke ruter som kun går på skoledager, og hvor skolereiser utgjør fra 66-84 prosent av påstigningene. Disse rutene må vurderes i lys av et eventuelt nytt regionalt og lokalt tilbud i Indre Østfold.

Felles for områdene utenfor de mest sentrale deler av Askim, er at boligene ligger spredt, og mange ligger også langt fra hovedveiene hvor det kunne vært naturlig å legge en busstrasé. Mysen, Rakkestad sentrum og Skiptvet sentrum har en viss tetthet, men her er avstandene så korte at det ikke vil være grunnlag for egne ruter. Dette gjør det utfordrende å opprette raske og effektive ruter, som er tilpasset arbeidsreisemarkedet. Det supplerende tilbudet må derfor målrettes mot andre markeder. De fleste av disse områdene betjenes i dag av rene skoleruter, en del ordinære ruter som stort sett kun kjører skoledager, samt et Flexx-tilbud. For å nå det markedet man ønsker må man derfor se disse reiseetterspørslene i sammenheng, og justere tilbudet deretter. Dagens Flexx-tilbud i Indre Østfold er omfattende, og er stort sett et servicetilbud som ikke dekker arbeidsreisebehovet. Mange av Flexx-rutene har svært lavt belegg, og det bør vurderes om alle skal opprettholdes. Flexx-rutene bør vurderes ut fra

kostnadene, og sees på som et supplerende tilbud, som kan tilbys dersom det er midler igjen når de primære satsingsområdene – arbeidsreiser og skolereiser, er dekket.

De ordinære rutene som i stor grad kun går på skoledager og dekker behovet for skolereiser må sees i sammenheng med de «rene» skolerutene og de foreslåtte hoved- og lokalruter. De fleste av de eksisterende rutene har relativt bra belegg på de avgangene som tilbys, med unntak av rutene, 459, 471, 472 og spesielt rute 480.

6.7 Forslag til rutetilbud på Hvaler

Timesekspressen TE6 gir god betjening av områder langs hovedvegnettet (Fv. 108) på Hvaler mellom Fredrikstad sentrum og Skjærhalden. TE6 gir også god betjening av strekningen Fredrikstad-Råde-Rygge via Fv. 110, og videre langs E6 inn til Oslo. Ruten har faste avgangstider med timesfrekvens i hver retning over et lang driftsdøgn, dog med noen færre i helgene. TE6 dekker den største reiseetterspørselen på Hvaler og gir et godt tilbud til befolkningen på Hvaler for reisebehovet til Fredrikstad og videre. Rutetilbudet bør opprettholdes som i dag.

Rutene 365 og 366 har få påstigende. Rute 366 fra Utgårdskilen betjener det største boligområdet på Hvaler som ikke ligger langs Fv. 108, men ruten har mange varianter. Både rute 365 og rute 366 går stort sett bare skoledager. I tillegg til å betjene Hvaler internt, går noen avganger morgen og ettermiddag til/fra Fredrikstad for å dekke opp nødvendig kapasitet på skoledager. Rutene 365 og 366 bør sees i sammenheng, og også sees i sammenheng med skolerutene på Hvaler; 531 Floren skole, 532 Hvaler ungdomsskole og 533 Åttekanten skole.

Rute 365 og rute 366 sin hovedoppgave bør være å mate til TE6 for reiser til Fredrikstad. I tillegg bør morgen og ettermiddagsavganger kjøres mellom Skjærhalden og Fredrikstad for å sikre nok kapasitet for skole- og arbeidsreiser. Disse avgangene må korrespondere med Hvalersambandet. Ruten bør få faste avgangstider, og det kan vurderes faste avganger morgen og ettermiddag også utenom skoledagene for å øke attraktiviteten og bruken på arbeidsreiser.

Hvis det skjer endringer på TE6 må et lokalt tilbud mellom Hvaler (Skjærhalden) og Fredrikstad vurderes på nytt.

Korrespondansen mellom buss og ferge er viktig på Hvaler. Dette er ett av tre punkter som reisende med Hvalersambandet la vekt på i en spørreundersøkelse gjennomført i perioden 1. desember 2017 til 5. januar 2018. Behovet gjelder først og fremst arbeidsreisende og studenter. Det var ønske om jevnere anløp i løpet av dagen til øyene med færrest avganger. I tillegg ønsket respondentene senere avganger fra Skjærhalden på fredag og lørdag (MH Tech 2018). Disse to siste ønskene vil bety en utvidelse av rutetilbudet, og vil medføre behov for økt bemanning og gi økte kostnader. Dersom skole- og arbeidsreiser skal prioriteres innenfor den kostnadsrammen man har i dag, er det ikke senere avganger i helgene som bør prioriteres. Det bør heller legges vekt på å forbedre korrespondansen mellom båt og buss, noe som er mulig innenfor de rammer man har til rådighet. Dette vil også gjøre tilbudet enklere å forstå for alle trafikantgrupper.

Dagens rutetabell for fergesambandet er relativt komplisert å forstå, med stor variasjon i når båtene går. Visit Østfold melder om at tabellen er vanskelig å forstå for turister og andre som bruker sambandet sjelden. Rutetabellen bør gjøres mer lettfattelig. I den sammenheng bør det vurderes om det er mulig å ha faste avgangstider, det vil si at båtene går på et fast klokkeslett. Fra Skjærhalden bør båtene gå 10 til 15 minutter etter at TE6 har ankommet Skjærhalden. Videre er ankomsttidspunktet til Skjærhalden viktig. Båtene bør ankomme Skjærhalden 5-15 minutter før bussavgang.

6.8 Forslag til endringer av andre rutetilbud i fylket

Det går flere ruter gjennom Østfold som binder sammen byene. For å øke effektiviteten og lesbarheten forslår vi at rute 100 og rute 400 slås sammen til en ny rute – her kalt B100 som går strekningen Halden – Skjeberg – Sarpsborg – Kalnes – Rygge – Råde – Moss. Ruten følger Rv. 21 og Fv. 118 frem til Karlshus, deretter Fv. 110/Fv. 118 til Moss. Reisende fra Halden til Fredrikstad må bytte til Glommaringen i Sarpsborg, eventuelt benytte toget fra Halden. Ved å slå sammen disse rutene kan frekvensen økes, og det kan tilbys et lengre driftsdøgn. Rute 150 kan dermed utgå da Halden til Kalnes vil dekkes av ny rute B100. B100 bør ha timesavganger mellom kl. 6-9, deretter avgang hver annen time til kl. 14, hvor det igjen bør være timesavganger frem til kl. 18. Deretter avgang kl. 20 og 22. B100 vil også kunne erstatte Flexx 7150.

Rute 316 Fredrikstad Moss – slås sammen med de avgangene på 100 som går mellom Fredrikstad og Moss (3 avganger i hver retning per dag). Ny 316 vil dekke Fredrikstad – Rygge/Råde og– Moss på en bedre måte enn i dag. Rute 316 går i dag i hovedsak på skoledager. En ny rute 316 vil kunne ha morgen- og ettermiddagsavganger mellom Moss og Fredrikstad alle hverdager, i tillegg til nødvendige avganger på skoledager for å dekke behovet for skoletransport.

T3 Oslo – Moss (Nesparken) – Sarpsborg – foreslås fjernet, om ikke med en gang – så på sikt. Med bedre kapasitet og flere avganger på toget i forbindelse med Intercity-utbyggingen vil dette tilbudet trolig bli overflødig.

T9 Foreslås kuttet ut – et bedre matetilbud til tog på Mysen og Askim vil føre til at denne ruten, som allerede har passasjeredgang, bli lite relevant.

Takstsamarbeid med NSB vil påvirke behovet for ruter mellom byene

Behovet for ruter mellom byene vil kunne endres vesentlig når/hvis det inngås en takstavtale mellom ØKT og NSB som gir samme pris på lokal reiser i Østfold enten man reiser med buss eller tog. Når/hvis en slik avtale kommer på plass, må tilbudene som binder sammen byene vurderes på nytt. Reiser mellom byene vil da i stor grad dekkes opp av toget, og det er i så fall markedet mellom byene som vil ha behov for et bedre lokalt tilbud.

6.9 Viktige tiltak for å bygge opp under kollektivtransporten

Fremkommelighet og infrastruktur - oppsummering av de viktigste tiltakene.

Denne gjennomgangen lister opp noen tiltak vi mener vil være viktig for å sikre bussen fremkommelighet. De mest konkrete tiltakene ligger i Moss. Det er dermed ikke sagt at det ikke er tiltak som er viktige i andre områder, men per i dag ser vi ikke behov for noe større tiltak i øvrige deler av fylket (unntatt Nedre Glomma) som vil være vesentlig for de endringene av rutetilbudet vi foreslår. Samtidig er det viktig, for alle delområder av Østfold, å være bevisst på å sikre at hensynet til bussens fremkommelighet blir ivaretatt ved alle fremtidige tiltak og utbedringer i vegsystemet, samt ved utbygging av boligområder og besøkspunkter. Dette bør sikres allerede i reguleringsplanfasen.

- Tiltak 10 i KVU er en ny kollektivtrasé, Skredderveien – Peer Gynts vei. Dette er et viktig tiltak for å betjene Skredderåsen på en rask og effektiv måte (se avsnitt 6.4)
- Kirkegata må sikres som kollektivgate mellom Kransen og sentrum (se avsnitt 6.4)
- Fjordveien er i KVUen planlagt som kollektivgate. Det er et viktig tiltak da de lokale rutene inn mot sentrum er lagt i Fjordveien.
- I KVUen ligger det også inne kollektivfelt på strekningen Gimle-Blinken på Jeløya og over Kanalen (tiltak 2). Dette er et viktig tiltak for fremkommeligheten for bussene.
- Dette må også sees i sammenheng med ombyggingene i forbindelse med flytting av jernbanestasjonen der det er viktig at bussene får en prioritet i på- og avkjøringsmuligheten fra Helgerødgata og til/fra rv19/Strandgata. I Værlegata vest eller Strandgaten må det opprettes holdeplass for bussen med god kapasitet til at flere busser kan betjene holdeplassen samtidig. (se avsnitt 6.4).
- Ruteforslaget som betjener Moss sykehus medfører behov for å etablere en snumulighet ved sykehuset,
- Omleggingen av Rv. 19 gjennom Moss gir muligheter for å koble sykehuset på den foreslåtte hovedruten H1: Kambo- Øreåsen. Omlegging av Rv. 19 ligger inne i KVU for hovedvegsystemet i Moss (tiltak 3). Dette vil kreve at det etableres et kollektivfelt eller kollektivveg fra sykehuset og til Osloveien i området ved Tigerplassen.

Utforming av kryss og rundkjøringer – for å sikre bussen fremkommelighet

I tillegg til rene kollektivfelt og kollektivgater er det andre tiltak i vegsystemet som kan sikre bussen fremkommelig, for eksempel hvordan kryss utformes og hvordan man kan signalprioritere bussen inn mot kryss.

Signalanlegg med aktiv prioritering gir i utgangspunktet de beste forutsetninger for å prioritere fremkommelighet for buss i kryss, da dette gjør det mulig å gi bussen grønt lys når den nærmer seg. For å få full effekt av prioriteringen må bussene ha eget felt helt fram til krysset.

Rundkjøringer kan være problematisk for bussen spesielt der det er stor trafikkbelastning. Dette er det viktig å være klar over når veger eller kryss skal bygges om. Rundkjøringer gir også mindre muligheter til å prioritere bussen inn i rundkjøringen enn å gi bussen prioritet i vanlige kryss.

Holdeplassutforming og kollektivfelt

Der det er anlagt kollektivfelt vil kantstopp være det mest effektive fordi det reduserer tiden bussen bruker for å betjene en holdeplass. I tillegg gir kantstopp bedre komfort for passasjerene. Også på veger med lav trafikkbelastning og lav skiltet hastighet er kantstopp å foretrekke fremfor busslommer da dette gir kortere tid ved holdeplass samt bedre komfort for trafikantene. Der bussene kjører i blandet trafikk og trafikkbelastningen er stor vil det imidlertid av sikkerhetsmessige årsaker, være behov for å etablere busslommer.

Fjerning av gateparkering er viktig for fremkommeligheten for buss

I sentrale områder og i områder med smale gateløp bør en unngå gateparkering i busstraséene, for blant annet å unngå forsinkelser ved at bussen må vente på biler som kjører inn/ut av parkeringsplasser og feilparkeringer som kan føre til at bussen ikke kommer frem i trange gateløp.

Arealplaner - lokalisering

Lokalisering av publikumsrettede målpunkt og fortetting langs allerede godt etablerte kollektivakser vil bidra til å øke passasjergrunnlaget for kollektivtransport uten behov for å endre ruteopplegget. På en annen side vil feilaktig lokalisering av publikumsrettede målpunkt og nye boligområder kunne medføre behov for å etablere egne, separate ruter, som ikke nødvendigvis har et godt nok kundegrunnlag til å kjøre med høy nok frekvens til å være attraktive i konkurranse med privatbil. Konsekvensen blir ofte lite attraktive ruter, med lav frekvens og høye driftskostnader. Når en planlegger nye boligområder er det viktig å opparbeide et gangvegnett som gir rask adkomst til nærmeste holdeplass på hovedvegnettet. Boligområdene bør utformes slik at bussbetjening ikke medfører en omveg i forhold til etablert rutestruktur. En bør unngå løsninger hvor bussen må kjøre inn og ut av boligområder for å plukke opp passasjerer.

6.10 Innfartsparkering for bil og sykkel

Innfartsparkering for bil er parkeringsplasser i tilknytning til holdeplasser og stasjoner for de som av ulike grunner benytter bil som tilbringertransport til kollektivtilbudet. I vurderingen av innfartsparkeringsplasser må man aller først vurdere hvorfor man skal etablere innfartsparkeringsplasser, hvem etableres plassene for og til hvilken type tilbud skal disse betjene.

Et av formålene med å etablere innfartsparkeringsplasser er å få flere til å bruke kollektivtransport ved at mulighetene for å innfartsparkere øker influensområdet til stasjoner og holdeplasser. Det vil si at nedslagsfeltet for potensielle brukere øker.

Innfartsparkering gir dermed bedre tilgjengelighet til kollektivtransporten for flere. Dette vil være hovedmålet med slike tiltak. Spesielt i mer spredt bebygde områder med relativt lang avstand til et kollektivtilbudet som kan bringe de reisende inn til byområdene/sentrum med kollektivtransport kan innfartsparkering være et viktig tiltak.

Innfartsparkering benyttes i dag først og fremst der det er mulighet for å gå over på et kollektivtilbud med hyppige avganger og rask fremføring, og der reiseavstandene med kollektivtransport er relativt lange. Dette er viktige faktorer for at det skal være attraktivt å innfartsparkere. I tillegg er behovet for muligheten til å innfartsparkere i stor grad avhengig av forhold for parkering på bestemmelsesstedet, køer mm, det vil si forhold som kan gjøre det vanskelig å benytte bil. I dag brukes innfartsparkering gjerne i forbindelse med tog og hoved- og ekspressruter inn mot større byer, hvor det er parkeringsrestriksjoner og eventuelt også kø på hovedvegnettet inn mot sentrum, slik at det blir mindre attraktivt å kjøre hele. For denne typen reiser vil belastningen ved å innfartsparkere (byttmotstand) overvinnes av fordelene ved et raskt tilbud og ulempene på bestemmelsesstedet.

Behovet for innfartsparkering derfor må ses i sammenheng med andre tiltak fordi rammebetingelser for bil har stor betydning for potensialet for innfartsparkering for bil. De som benytter innfartsparkering i dag har dårligere parkeringsdekning på endepunktet for reisene enn andre bilister.

Innfartsparkering til tog

Innfartsparkering til tog er viktig, og tilbringermulighetene til togstasjonen vil være førende for behovet for innfartsparkering. Det vil dermed være store forskjeller mellom de større byene i fylket og Indre Østfold. I Indre Østfold bør det være mulighet til å parkere ved alle stasjonene. I Moss og Halden bør imidlertid muligheten til å parkere ved jernbanestasjonene være begrenset. Her bør det lokale kollektivtilbudet kunne benyttes som tilbringerreise til toget. I sentrale områder av disse to byene bør arealene brukes til andre, mer hensiktsmessige formål.

I tillegg til at det er viktig å ha parkeringsmuligheter ved stasjonene i Indre Østfold er det viktig med god tilrettelegging for innfartsparkering på Kambo, Rygge og Råde. Dette er stasjoner som ikke bare kan betjene de nærmeste omkringliggende områdene. Råde vi kunne være et reelt innfartsparkeralternativ for beboere i Fredrikstad og Sarpsborg, men Kambo kan benyttes av beboere i Moss. Dette gir parkeringsmulighet i «riktig» retning for reisende til Oslo/Akershus. På disse stedene bør det også legges til rette for å parkere og reise videre med buss, for eksempel inn til Moss. Ved utforming av disse anleggene må det derfor også tas hensyn til avstand mellom parkeringsplass og holdeplass for buss.

Innfartsparkering til buss

I indre Østfold er det viktig å etablere parkeringsmuligheter ved flere holdeplasser langs de regionale hovedrutene som går inn til Sarpsborg/Fredrikstad, Moss og Halden. Slik kan rutene kjøre en mest mulig effektiv trasé og samtidig vil influensområdet til disse rutene økes. Slike innfartsparkerplasser behøver ikke ha mange plasser, men de bør plasseres strategisk ved holdeplasser der veger fra distriktene kommer inn mot hovedtraséen for regionrutene. I første omgang vil dette være mest aktuelt for ruten Askim-Mysen-Rakkestad-Sarpsborg, hvor det bør anlegges muligheter for innfartsparkering i Rakkestad, og eventuelt ved Rudskogen. Det bør også legges til rette for noen innfartsparkerplasser i Svindal og Våler, i tilknytning til rutene som går mot Moss.

Det bør være mulig å parkere ved bussholdeplass i Aremark, Ørje og i Trøgstad ved Skjønhaug Torg.

Innfartsparkering for sykkel

Innfartsparkering for sykkel bør etableres ved de aller fleste holdeplasser utenfor sentrumsområdene for å øke influensområdet til holdeplassene. I sentrumsområdene kan det være noe mindre behov for sykkelparkering på bussholdeplassene, da folk heller vil velge å sykle hele veien fremfor å sette fra seg sykkel for å reise videre med buss i sentrum. På jernbanestasjonene vil det være viktig med gode og trygge muligheter for sykkelparkering, gjerne løsninger hvor sykkel kan settes under tak. Dette øker influensområdet til jernbanestasjonene vesentlig.

Litteratur og datakilder:

Kommuneplan for Moss 2011-2022.

Kommeplanens arealdel for Halden 2011-2023.

Kommuneplan for Askim 2008-2019.

KVU for hovedvegssystemet i Moss, Statens vegvesen 2012.

NSBs hjemmeside: NSB.no

Nettbuss' hjemmesider: nettbuss.no

MHTech. Mulighetsstudie av Hvlersambandet.2.2.2018

Regional transportmodell (RTM)

RVU 2013/14 - datasettet

SSB, Statistikkbanken og Kostra for ulike typer statistikk om befolkning/befolkningsutvikling, kostnader, inntekter, reiseomfang mv..

Statens vegvesen, Arbeidsgiver-arbeidstakerregisteret for 2015

Østfold kollektivtrafikk, passasjerstatistikk

Østfold kollektivtrafikks hjemmesider: ostfold-kollektiv.no

Østfold kollektivtrafikk, Rutehefter

Østfoldbanen VL Sandbukta-Moss-Såstad. Områderegeringsplan, planbeskrivelse. Bane NOR
12.09.2016

UA-rapport 91/2017 Utredning av kollektivtilbudet i Nedre Glomma.

UA-rapport 27/2011 Prinsipper for planlegging av rutetilbudet

Urbanet Analyse
EIET AV ASPLAN VIAK

Urbanet Analyse AS
Postboks 337 Sentrum
0101 Oslo

Tlf: [+47] 96 200 700
urbanet@urbanet.no

AREMARK
KOMMUNE

Arkiv: U05
Arkivsaksnr: 2018/684-2
Saksbehandler: Alice Reigstad

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskap	140/18	13.12.2018
Kommunestyret	102/18	13.12.2018

Søknad om kjøp av næringsomt på Sommerro industriområde

Vedlegg

- 1 Søknad om kjøp av næringsomt på Sommerro industriområde
- 2 Sommerro reguleringsplan - plankart
- 3 Sommerro bestemmelser (002)

Saksopplysninger

Rådmannen har mottatt en søknad om kjøp av industritomt på Sommerro industriområde fra Rivingsteknikk AS, org.nr 913 179 358, og viser til vedlagte søknad for informasjon.

Området som søkes kjøpt ligger på sørsiden av veien i industriområdet, fra innerst i området utover mot FV 21, og søker ønsker å kjøpe henholdsvis 18 da eller 23 da på området.

Vurdering

Rivingsteknikk AS opplyser at :

Formålet med kjøp av området er daglig drift hvor området er vår base, lagring av containere, krosser, lastbiler og anleggsmaskiner, og å sette opp et bygg, der lagring av verktøy og sortering av metaller vil foregå.

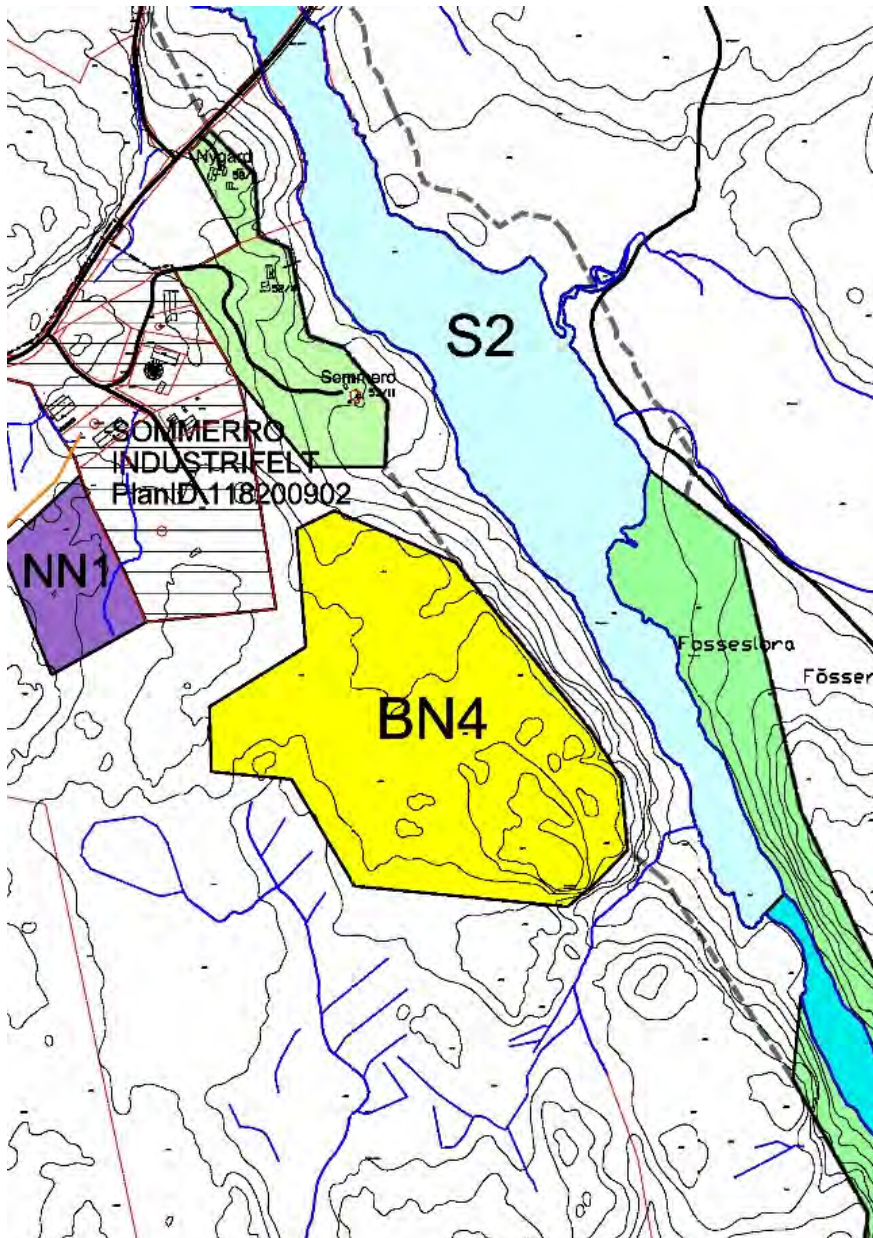
Og videre at:

Vår drift vil medføre:

Støy: fra lastebiler og maskiner, men sjeldent helkontinuerlig.

Støv: evt bare fra vei og anleggsplass ved kjøring av maskiner og lastebiler. Ingen andre støvkilder.

Vi jobber med kommuneplanens arealdel hvor formannskapet har signalisert at det er ønskelig å tilrettelegge for et boligfelt på Sommerro i fremtiden (langsiktig utbyggingsmønster i KU). Se skisse under. Med de signaler som søker gir, ser man at det kan være en potensiell fremtidig konflikt mellom de som har sin virksomhet på industrifeltet og boligbebyggelse. Det må forutsettes at de som erverver tomter på industriområdet forholder seg til gjeldene reguleringsplan for industrifeltet slik at sannsynligheten for slike konflikter unngås.

Rivingsteknikk AS har ikke oppgitt i søknaden hva de ønsker å betale for de arealene som er aktuelle for dem.

14. desember 2017 behandlet Aremark kommunestyre PS 82/17 Salg av kommunal eiendom – prinsippsak, hvor følgende vedtak ble fattet:

Aremark kommune vedtar følgende prinsipielle punkter som skal gjelde ved salg av kommunal eiendom:

- 1. Aremark kommunes saksbehandling i forhold til salg av eiendom skal være åpen, gjennomsiktig og etterprøvbar.*
- 2. Prinsippavklaring/grunnlaget for salg avklares gjennom vedtak i kommunestyret*
- 3. Det innhentes takst/verdivurdering på eiendommen/boligen som vurderes avhendet/solgt. Unntatt er objekter hvor salgsverdi ikke antas å overstige kr 100 000,-.*
- 4. Alle opplysninger som er relevante for salget må kunngjøres i salgsdokumentene.*
- 5. Arkivverdig materiale må oppbevares i tråd med arkivloven og forskrifter.*
- 6. Eventuelle betingelser om fremtidig bruk, og konsekvenser av mislighold må framgå av kontrakt med kjøper.*
- 7. Kommunen skal som hovedregel benytte megler/advokat for bistand med salget.*
- 8. Budrunde igangsettes av megler/advokat i samarbeid med kommunen. Budskjema eller logg skal følge saken.*
- 9. Saken behandles i hht vedtatt delegeringsreglement*
- 10. Ved positivt vedtak om salg gjennomføres praktiske og formelle forhold som oppmåling, deling av eiendom, sletting av heftelse, skjøte m.m. Kommunen er ikke forpliktet til å selge*
- 11. Evt. vilkår som er framsatt i fbm salget må tas inn i kjøpekontrakten/skjøte. Megler/advokat tillegges dette ansvaret der kommunen benytter dette.*
- 12. Skjøtet oversendes megler eller advokat i underskrevet stand når kjøpesummen er innbetalt til meglers/advokatens klientkonto eller Aremark kommunes konto. Megler/advokat (eller kommunen) besørger tinglysning av skjøte*
- 13. Administrasjonen skal følge opp oppsigelse av forsikring og avgifter etter at oppdraget er fullført*
- 14. Direkte salg kan foretas når det åpenbart vil være i kommunens interesse å gjøre dette, men vedtak om dette skal fattes politisk*

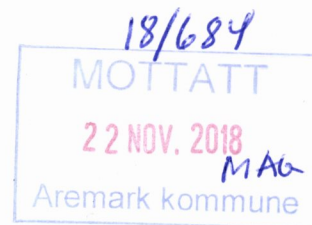
Det er positivt for kommunen at det tilrettelegges for økt aktivitet og næringsvirksomhet i kommunen. Det er imidlertid en del forhold som må klargjøres før man kan gå videre med et salg av disse arealene til interessenten. Rådmannen anbefaler at rådmannen gis fullmakt til å gå videre og fremforhandle og inngå en avtale med Rivingsteknikk AS, og at de momenter som er omtalt over samt prinsipper i kommunestyrets vedtak i sak 82/17 ivaretas i denne prosessen.

Denne sak er en avklaring av punkt 2 i kommunestyrets vedtak i sak 82/17 hvor kommunestyret anbefaler at salg gjennomføres på de premisser som er gitt over.

Rådmannens innstilling

1. Kommunestyrets prinsippvedtak á 14. desember 2017 følges opp av rådmannen og rådmannen gis fullmakt til å gå videre og fremforhandle og inngå en avtale med Rivingsteknikk AS.

Rivingsteknikk AS
Kreutz gt 12
1658 TORP

Aremark Kommune

Søknad om kjøp av næringseiendom på Sommero Industriområde.

Info om firma:

Rivingsteknikk AS, org.nr: 913 179 358 MVA, ble startet opp i 2014. Har pr dato 1 fast ansatt, og i perioder ved stor aktivitet ansettes flere, men da på tidsbegrensede ansettelseskontrakter. Min hovedgjøft er innvendig riving og demontering av fabrikkbygg, butikker og næringslokaler, der sortering av metaller for salg stort sett skjer på anleggsplassene rundt omkring. Driver også med diverse transportoppdrag slik som transport av jern, korn etc. En liten bigjøft er kjøp og salg av diverse maskiner.

Jeg har forstått det slik som at det er 2 alternativer, enten 18 da eller 23 da, og jeg er interessert i begge alternativene.

Formålet med kjøp av området er daglig drift hvor området er vår base, lagring av containere, krosser, lastbiler og anleggsmaskiner, og å sette opp et bygg, der lagring av verktøy og sortering av metaller vil foregå.

Planlegger å bygge et lagerbygg, 1000 m2 x høyde 9 m i første omgang. Klargjøring av tomt i 2019-2020. Planlagt byggestart på bygget er slutten av 2020.

Demontering og jernsortering vil skje innvendig i bygget og bare i mindre grad da det meste av denne aktiviteten skjer på anleggsplassene hvor vi har oppdrag.

Vår drift vil medføre:

Støy: fra lastebiler og maskiner, men sjeldent helkontinuerlig.

Støv: evt bare fra vei og anleggsplass ved kjøring av maskiner og lastebiler. Ingen andre støvkilder.

Synlig materiell på tomtene: Lastebiler, anleggsmaskiner, containere. Det vil også være en dieseltank (over bakken) på området, men denne vil være innestengt i en container som låses.

Forurensingsfare: Ikke noe mer enn det som er vanlig når man driver med anleggsmaskiner og lastebiler som gjennomgår sertifiseringer og EU-kontroller. Ingen forurensning i forhold til sortering av metaller da tapping av diverse væsker skjer på anleggsplassene hvor vi har oppdrag før demontering. Disse væskene blir deponert på godkjente avfallsmottak for kundens regning. Sorteringen vil skje innendørs, og metallfragmenter vil fortløpende bli feiet opp og levert sammen med de respektive metallene.

Mitt arbeidsområde strekker seg stort sett til Østfold, Akershus og Bohuslän i strekningen fra Göteborg til Töckfors, og min drift krever ikke nærhet til sentrale strøk. Det er flere momenter som gjør at vi søker om tomt på Sommero Industrifelt. God tomtepris. Kort vei til E6 og Svinesund. God framkommelighet til tomt.

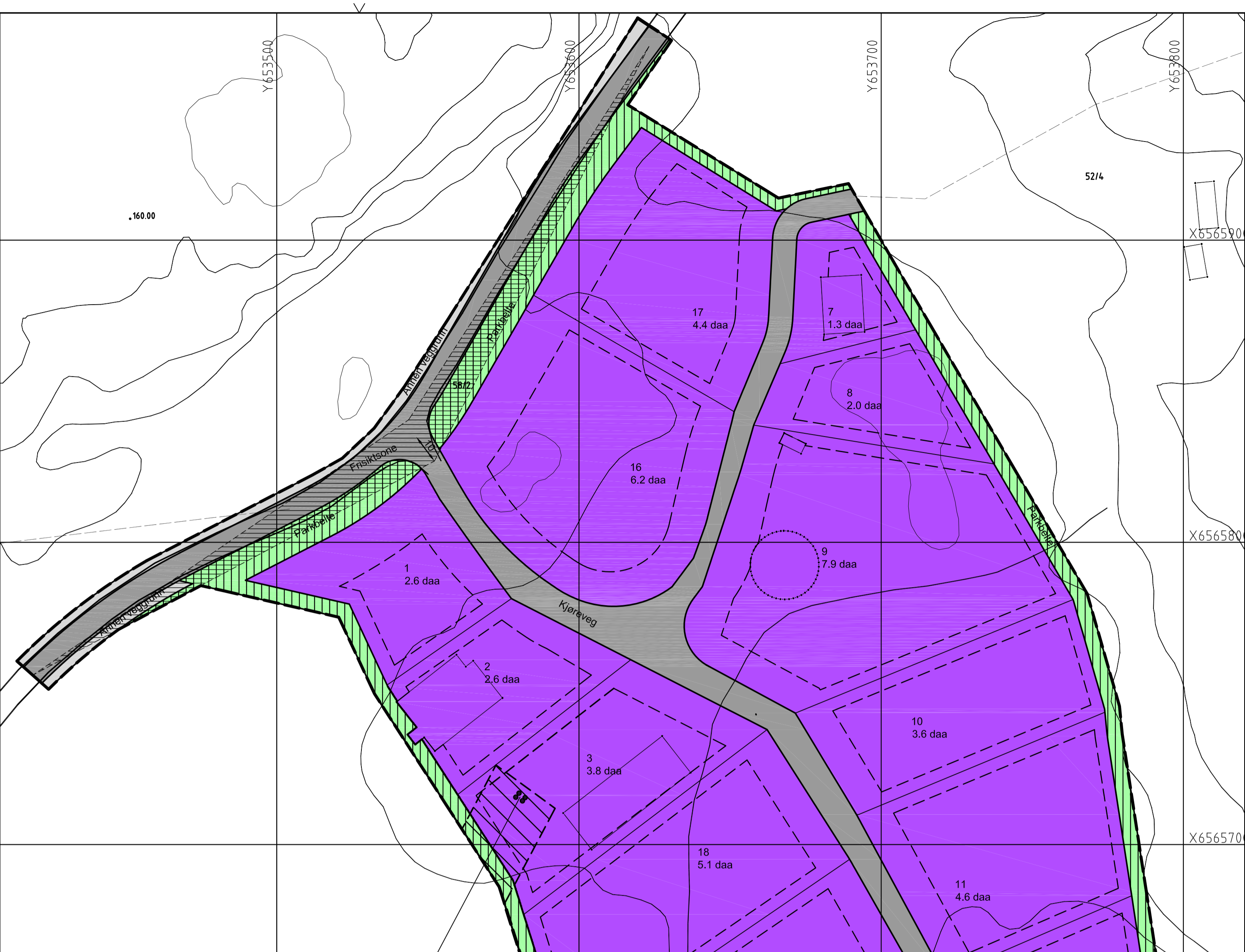
Med Hilsen

Rivingsteknikk AS

Marianne S. Aasland

Marianne Solberg Aasland

Daglig leder

TEGNFORKLARING

- PBL § 25 REGULERINGSMÅL**
- BYGGEOMRÅDER (PBL § 25, 1.ledd nr.1)**
- Område for industri/lager
- OFFENTLIG TRAFIKKOMRÅDER (PBL § 25, 1.ledd nr.3)**
- Kjøreveg
 - Annen veggrunn
- OFFENTLIGE FRIMRÅDER (PBL § 25, 1.ledd nr.4)**
- Turveg
- FAREOMRÅDER (PBL § 25, 1.ledd nr.4)**
- Høyspenningsanlegg
- SPECIALOMRÅDER (PBL § 25, 1.ledd nr.6)**
- Parkbelte i industristrøk
 - Frisiktsone ved vei

- LINJESYMBOLER**
- Planens begrensning
 - Formålsgrense
 - Regulert tomtegrense
 - Byggegrense
 - Frisiktslinje i vegkryss

Kartgrunnlag: Statens kartverk
 Ekvdistanse 5 m
 Kartmålestokk 1 : 1000 i A2 format.

REGULERINGSPLAN FOR:		Dato:	
Sommerro Industriområde, Aremark kommune		17.02.2011	
SAKSBEHANDLING IFLG.PLAN- OG BYGNINGSLOVEN			
Kunngjøring om oppstart av planarbeid	SAKSNR.	DATO	SIGN.
1.gangs behandling i Drift- og utviklingsutvalget	3/08	26.02.08	PML
Offentlig ettersyn fra mars til april 2009	9/09	26.02.09	PML
2.gangs behandling i Drift- og utviklingsutvalget	9/09	14.05.09	PML
			PML
Kommunestyrets vedtak:	17/09	11.06.09	PML
PLANEN UTARBEIDET AV:		SAKSNR.	TEGNNR. SAKSBEH.
		2118	01 PML

BESTEMMELSER TIL REGULERINGSPLAN FOR SOMMERRO INDUSTRIOMRÅDE I AREMARK KOMMUNE

Plandato: 23.10.2008
Sist revidert: 11.06.2009
Godkjent: 11.06.2009, sak nr. 17/09

1 FELLESBESTEMMELSER

- 1.1 Før byggearbeider kan påbegynnes, skal det foreligge godkjent situasjonsplan. Den skal vise planlagt bebyggelse, plassering og utforming av adkomst, parkering- og biloppstillingsplasser, nødvendige overdekte areal og andre markfaste installasjoner. Planen skal dessuten vise terrengbehandling med gamle og nye kotehøyder, forstøtningsmurer, tomtegrenser, bevaring/planting av vegetasjon m.m. Situasjonsplanen skal også vise tiltak som er planlagt for å ivareta hensynet til forurensning og miljø.
- 1.2 Ved detaljplanlegging skal behov for nye transformatorbokser vurderes og eventuelt innarbeides enten i rom i bygg eller som frittstående. Ved frittstående transformatorboks skal plassering og areal til dette vises i situasjonsplan (jf. § 1.1).
- 1.3 Parkeringsplasser skal anlegges i henhold til kommunens vedtekt til plan- og bygningsloven § 69.

2 INDUSTRI / LAGER / KONTOR

- 2.1 Område kan benyttes til lett industri, håndverksbedrifter, lager og kontor. Det kan tillates mindre forretninger knyttet til hovedformålets virksomhet. Det er ikke tillatt med virksomhet som kan medføre særlige miljølemper for området og nærliggende boligbebyggelse. Midlertidige skur, haller m.v., som ikke er relatert til virksomheten, tillates ikke. Lagring av bilvrak, bildeler og utrangerte biler, maskiner eller annet avfall er ikke tillatt. Utelagring av varer og annet utstyr som brukes i produksjonen eller som er nødvendig for lagervirksomheten, er tillatt.
- 2.2 Innenfor delområdene og tomtene 1 - 15 kan arealet oppdeles etter de enkelte bedrifters behov, etter grenser som skal godkjennes av kommunen (jfr. § 1.1). Parsellene skal ha en regelmessig form.
- 2.3 Maksimal tillat byggehøyde er 10 meter (gesims) over gjennomsnittlig planert terreng. Større høyder kan tillates for mindre bygningsdeler, tekniske anlegg og lignende.

Maksimalt tillatt bebygd areal er 50%. Tillatt bebygd areal regnes i prosent av netto tomteareal, og omfatter all bebyggelse, overbygde areal og parkering.

- 2.4 Gjennom planlegging, prosjektering og utbygging skal god sammenheng i bygningen(e)s organisering og utforming av innvendige arealer og tilhørende utearealer vektlegges. Bygningen(e) og tilhørende uteareal skal utgjøre en logisk og fattbar helhet (sammenheng).
- 2.5 Materialbruk og formgivning skal ha for øye å gjøre den totale bygningsmassen oversiktlig og lett å oppfatte med et klart skille mellom hovedform og underordnede elementer i bebyggelsen.
Ved fargesetting av fasader og bygningsdetaljer skal det benyttes harmoniske og naturtilpassede farger. Signalfarger tillates ikke.
Det tillates ikke bruk av blanke og skinnende materialer på tak og fasader.
- 2.6 For virksomheter som er publikumsrettet skal de interne trafikkarealene differensieres med klart skille mellom arealer for kjørende og gående. Arealene skal opparbeides med romdannende vegetasjon. Område for publikum (varehenting) skal skilles tydelig fra det øvrige parkeringsområdet.
- 2.7 Det skal legges stor vekt på god terrengbearbeiding ved utbygging av områdene. Ved planering og utfylling skal skråning-/fyllingsareal såes til og beplantes etter situasjonsplan godkjent av kommunen (jf. Pkt. 1.1).
Nivået mellom tilstøtende planerte areal skal som hovedregel ikke overstige 2,5 meter. Opparbeidingen skal skje etter godkjent situasjonsplan for området under ett.
For område og hver enkelt tomt skal planeringshøyden fastsettes i situasjonsplanen med kotehøyde.

3 OFFENTLIGE TRAFIKKOMRÅDER

- 3.1 Ved prosjektering og bygging av nye veger skal det legges vekt å minimalisere inngrep og redusere behovet for nødvendige sideareal. Ved behov skal det settes opp nødvendig sikring mellom veg og tilstøtende areal.
Sideareal (skråninger/skjæringer) skal planeres og sås til/beplantes.

4 FRIOMRÅDER

- 4.1 **Friområde – turveg**
Trasé for turveg i planområdet skal legges og tilrettelegges samtidig med framføring av ny adkomstveg.
Ved opparbeiding skal det så langt mulig tas hensyn til eksisterende terreng og vegetasjon.

5 SPESIALOMRÅDER

5.1 Parkbelte i industriområde

Eksisterende vegetasjon skal søkes bevart og innarbeidet i parkbeltet som skal skjøttes og suppleres med ny vegetasjon etter plan godkjent av kommunen, slik at innsyn til og fjernvirkning/eksponering av byggeområdene reduseres i størst mulig grad. Det skal fortrinnsvis benyttes stedegen vegetasjon. Lager, parkering, oppsetting av skilt og lignende tillates ikke i parkbeltene.

5.2 Friksiktzone

I frisiktsoner tillates ikke objekter med høyde over 0.5 meter over tilstøtende veg. Enkeltstående høyere objekter med diameter mindre enn 0.3 meter kan tillates.

RETNINGSLINJER

Det er ikke kjent andre automatisk fredete kulturminner i planområdet.

VARSLING OG UNDERSØKELSESPLIKT ETTER LOV OM KULTURMINNER (KML)

Det gjøres oppmerksom på at dersom det under anleggsarbeider treffes på automatisk fredete kulturminner skal arbeidet øyeblikkelig stanses og fylkeskonservatoren varsles, jf. Lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 (Kulturminneloven) § 8.

Varsel skal gis til kulturvernmyndigheten, slik at de kan gjennomføre en befaring og avklare om tiltaket kan gjennomføres og eventuelt vilkårene for dette. Kulturvernmyndighet er Østfold fylkeskommune, kulturvernseksjonen.

Areal+ AS, Petter Mogens Lund, 23.10.2008, 11.06.2009, utført 08.02.2011.

AREMARK
KOMMUNE

Arkiv: 033
Arkivsaksnr: 2017/1319-16
Saksbehandler: Alice Reigstad

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Kommunestyret	103/18	13.12.2018

Søknad om fritak fra politiske verv - Mette Marit Grønmyr

Vedlegg

- 1 Søknad om fritak fra politiske verv - Mette Marit Grønmyr

Saksopplysninger

Mette Marit Grønmyr søker om fritak fra politiske verv i Aremark da hun har flyttet fra kommunen.

Hennes verv:

Medlem av Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne

Vurdering

Rådmannen anser at fritaksgrunnen er oppfylt i henhold til kommunelovens bestemmelser. Valgkomiteen bes innstille på nye medlemmer.

Rådmannens innstilling

1. Mette Marit Grønmyr gis fritak fra politisk verv i Aremark kommune.
2. Som nytt medlem i Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne velges:

Fra: Mette Marit Grønmyr[mette.gronmyr@aremark-skole.no]
Sendt: 08.11.2018 15:14:46
Til: post@aremark.kommune.no[post@aremark.kommune.no]
Tittel: Fritak fra politisk verv

Hei.

Vil med dette be om fritak fra politisk verv i Rådet for funksjonshemmede, da jeg har flyttet til Rakkestad kommune.

Mvh

Mette Marit Ruud Grønmyr

Sendt fra min iPhone

AREMARK
KOMMUNE

Arkiv: 033
Arkivsaksnr: 2017/1334-15
Saksbehandler: Alice Reigstad

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Kommunestyret	64/18	27.09.2018
Kommunestyret	104/18	13.12.2018

Fritak fra verv - Berit Holth

Vedlegg

- 1 Søknad om fritak fra verv som meddommer i Halden tingrett

Saksopplysninger

Berit Holth ønsker fritak fra vervet som meddommer i Halden tingrett. Hun begrunner sitt ønske med helsemessige årsaker.

Vurdering

Rådmannen anser at fritaksgrunnen er oppfylt i henhold til kommunelovens bestemmelser. Valgkomiteen bes innstille på ny kvinnelig meddommer.

Rådmannens innstilling

1. Berit Holth gis fritak som meddommer i Halden tingrett.
2. Som ny kvinnelig meddommer i Halden tingrett velges:

Behandling i Kommunestyret - 27.09.2018

Saken utsettes til neste kommunestyremøte grunnet forfall hos leder av valgstyret.

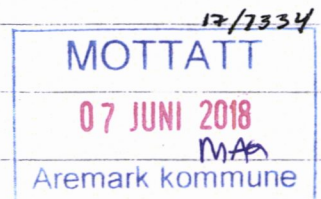
Rådmannens innstilling:

1. *Berit Holth gis fritak som meddommer i Halden tingrett.*
2. *Som ny kvinnelig meddommer i Halden tingrett velges:*

Vedtak

Are mark, 28.5.1

Are mark kommune,
1798 Are mark.

Jeg ønsker fritak for verret
som meddommer i Halden
tingrett. Det er helsemessig
årsaker.

Med hilsen,
Beit Holth,
Vestsia 1249
1798 Are mark.

AREMARK
KOMMUNE

Arkiv: 033
Arkivsaksnr: 2017/1334-17
Saksbehandler: Alice Reigstad

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Kommunestyret	66/18	27.09.2018
Kommunestyret	105/18	13.12.2018

Medlem fjernes fra meddommerutvalget

Vedlegg

1 Ber om at medlem fjernes fra meddommerutvalget

Saksopplysninger

Aremark kommune mottok 19. september et brev fra Halden tingrett hvor de opplyser om at de har en meddommer i deres utvalg som har flyttet fra Aremark. De ber med den begrunnelse om at han fjernes fra deres meddommerutvalg. Meddommerens navn er Jon-Gerhard Johansen.

Halden tingrett ønsker samtidig at det oppnevnes en ny mannlig meddommer fra Aremark.

Vurdering

Rådmannen anbefaler kommunestyret å etterkomme anmodningen om å fjerne meddommer Jon-Gerhard Johansen fra meddommerutvalget.

Valgkomiteen bes innstille på ny mannlig meddommer.

Rådmannens innstilling

1. Jon-Gerhard Johansen fjernes fra Halden tingretts meddommerutvalg.
2. Som ny mannlig meddommer i Halden tingrett velges:

Behandling i Kommunestyret - 27.09.2018

Saken utsettes til neste kommunestyremøte grunnet forfall hos leder av valgstyret.

Rådmannens innstilling:

1. *Jon-Gerhard Johansen fjernes fra Halden tingretts meddommerutvalg.*
2. *Som ny mannlig meddommer i Halden tingrett velges:*

Vedtak

Fra: Kruse, Gro Lie[gro.lie.kruse@domstol.no]
Sendt: 19.09.2018 08:39:10
Til: 'post@aremark.kommune.no'[post@aremark.kommune.no]
Tittel: VS: Meddommerutvalget

Hei.

Vi har en meddommer i vårt utvalg som flyttet fra Aremark kommune til Hadeland i august.
Vi ber om at han fjernes fra vårt meddommerutvalg.

Hans navn er Jon-Gerhard Johansen, født 17.9.1969.

Med vennlig hilsen
Halden tingrett

Gro Lie Kruse
Førstekonsulent
Tlf: 69 19 09 50
Dir: 69 19 09 63
gro.lie.kruse@domstol.no

AREMARK
KOMMUNE

Arkiv: 080
Arkivsaksnr: 2017/1680-2
Saksbehandler: Alice Reigstad

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Kommunestyret	106/18	13.12.2018

Møteplan 2019

Vedlegg

1 Møteplan for politiske møter i Aremark 2019

Saksopplysninger

Forslag til møteplan for 2018 legges frem for godkjenning.

Rådmannens innstilling

1. Den fremlagte møteplanen for 2019 godkjennes.
2. Ordfører og utvalgsledere har fullmakt til å endre møtedatoer for sine respektive utvalg.

MØTEPLAN FOR POLITISKE MØTER I AREMARK KOMMUNE 2019

	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	August	Sept.	Oktober	Nov.	Des
Drift- og utviklingsutvalg	Torsdag 31. kl. 1800	Etter behov	Torsdag 7. kl. 1800	Torsdag 4. kl. 1800	Torsdag 23. kl. 1800	Etter behov	Torsdag 22. kl. 1800	Torsdag 19. kl. 1800	Torsdag 10. kl. 1800	Torsdag 7. * kl. 1900	Etter behov
Levekårsutvalg	Torsdag 31. kl. 1900	Etter behov	Torsdag 7. kl. 1900	Torsdag 4. kl. 1900	Torsdag 23. kl. 1900	Etter behov	Torsdag 22. kl. 1900	Torsdag 19. kl. 1900	Torsdag 10. kl. 1900	Torsdag 7. * kl. 1900	Etter behov
Formannskap/ Adm.utvalg	Etter behov	Torsdag 7. kl. 1700	Torsdag 14. kl. 1700	Torsdag 11. kl. 1700	Torsdag 9. kl. 17.00	Torsdag 6. kl. 1700	Torsdag 29. kl. 1700	Torsdag 26. kl. 1700	Torsdag 24. kl. 1700	Torsdag 7.* kl. 1600 Torsdag 28. ** kl. 1700	
Kommunestyret		Torsdag 21. kl. 1900		Torsdag 25. kl. 1900		Torsdag 20. kl. 1900		Torsdag 12. Kl. 1900	Torsdag 17. kl. 1900		Torsdag 12. *** kl. 1900
Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne		Torsdag 7. kl. 0800			Torsdag 23. kl. 0800			Torsdag 26. kl. 0800		Torsdag 7.* kl. 1900 Torsdag 14. kl. 0800	
Eldrerådet		Torsdag 7. kl. 1200			Torsdag 23. kl. 1200			Torsdag 26. kl. 1200		Torsdag 7.* kl. 1900 Torsdag 14. kl. 1200	
Arbeidsmiljø- Utvalg		Torsdag 7. kl. 1430			Torsdag 23. kl. 1430			Torsdag 26. kl. 1430		Torsdag 7.* kl. 1900 Torsdag 14. kl. 1430	
Kontrollutvalget		Tirsdag 5. kl. 0900			Tirsdag 21. kl. 0900	Tirsdag 18. kl. 0900					
Politiråd		Torsdag 14. kl. 0900			Torsdag 23. kl. 0900		Torsdag 29. kl. 0900			Torsdag 22. kl. 0900	

* Rådmannen presenterer forslag til budsjett 2020 og økonomiplan 2020-2023

** Formannskapet behandler rådmannens forslag til budsjett 2020 og økonomiplan 2020-2023

*** Kommunestyret behandler formannskapets innstilling til budsjett 2020 og økonomiplan 2020-2023

Nytt kommunestyre konstituerer seg 17. oktober

Politikeropplæring. Avtalt to dager med KS – 23. og 24. oktober.

PS 107/18 Orienteringer

PS 108/18 Referatsaker

PS 109/18 Grunngitte spørsmål etter §20 i reglement for utvalg

PS 110/18 Forespørsler/interpellasjoner